S.N. INSTITUTUL PASTEUR S.A.
110 ANI DEDICAŢI SĂNĂTĂŢII ŞI BUNĂSTĂRII ANIMALELOR

prin activitatea de:
- CERCETARE - DEZVOLTARE;
- SUPRAVEGHERE ŞI DIAGNOSTIC;
- FABRICAŢIE DE PRODUSE MEDICINALE DE UZ VETERINAR.

Calea Giuleşti nr. 333, Sector 6, Cod 060269, Bucureşti,
Tel.: 021/220.69.20, Fax: 021/220.69.15
E-mail: pasteur@.pasteur.ro; pasteur.as@.pasteur.ro;
pasteur.asint@.pasteur.ro; pasteur.biomol@.pasteur.ro
Web: http://www.pasteur.ro

VALER TEUŞDEA

FACULTATEA DE MEDICINĂ VETERINARĂ IAŞI
CENTRUL DE DOCUMENTARE

BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR

Dedic această carte, în care abordez un domeniu ştiinţific nou pentru mine şi învăţământul medical veterinar din România, eminentului om de ştiinţă şi profesor D.M. Broom, de la Universitatea Cambridge, Marea Britanie; drept recunoştinţă pentru sprijinul acordat şi omagiu pentru activitatea sa prodigioasă în dezvoltarea ştiinţei bunăstării animalelor.

Autorul

I dedicate this book, which addresses a new scientific area for both me and the veterinary medical school in Romania, to the eminent scientist and professor D.M. Broom, from Cambridge University, UK, with my gratitude for his assistance and all my respect for his stupendous activity in the development of animal welfare science.

The author

2005

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a Romaniei
TEUŞDEA, VALER
Bunastarea şi Protecţia Animalelor / Valer Teuşdea, Bucureşti
Omega Print, 2005
Nr. Pagini: 214, 210 x 297 cm
Bibliografie
ISBN: 973-87093-3-4

Tipar executat de
Tipografia Omega Print

design tipografie publicitate
OMEGA PRINT

Str. Fabrica de Chibrituri nr. 24 – 26
Sector 5, Bucureşti

CUPRINS

PREFAŢĂ 9
ABREVIERI 10

1. INTRODUCERE 11

1.1. BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR CA DISCIPLINĂ CURRICULARĂ ÎN ÎNVĂŢĂMÂNTUL MEDICAL VETERINAR 11
1.1.1. CONSIDERAŢII GENERALE, DEFINIŢIE 11
1.1.2. OBIECTIVELE, ROLUL ŞI IMPORTANŢA DISCIPLINEI 12

1.2. IMPORTANŢA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR PENTRU SOCIETATE 13

1.3. ISTORICUL RELAŢIILOR DINTRE OM ŞI ANIMALE 14

1.4. DECLARAŢIA UNIVERSALĂ PRIVIND BUNĂSTAREA ANIMALELOR 18

1.5. PROTECŢIA ANIMALELOR - CONSIDERAŢII GENERALE 19

1.6. SOCIETATEA MONDIALĂ PENTRU PROTECŢIA ANIMALELOR 22
1.6.1. PREZENTAREA ŞI ROLUL S.M.P.A. 22
1.6.2. BAZA ETICĂ A POLITICILOR SOCIETĂŢII MONDIALE PENTRU PROTECŢIA ANIMALELOR 22
1.6.3. POLITICILE SOCIETĂŢII MONDIALE PENTRU PROTECŢIA ANIMALELOR FAŢĂ DE ANIMALE 23
1.6.3.1. Animale de fermă 23
1.6.3.2. Animale favorite 24
1.6.3.3. Animale de laborator 24
1.6.3.4. Animale sălbatice 24
1.6.3.5. Mamifere marine 25
1.6.3.6. Manipularea şi ingineria genetică 25
1.6.3.7. Blănurile şi prinderea în capcane 25
1.6.3.8. Conservarea biodiversităţii 25
1.6.3.9. Animalele vagabonde 25

1.7. DECLARAŢIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR ANIMALELOR 26
1.7.1. PROCLAMAREA, ELABORAREA ŞI MESAJUL DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR 26
1.7.2. BAZELE FILOZOFICE ALE DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR 26
1.7.3. BAZELE BIOLOGICE ALE DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR 28
1.7.4. DECLARAŢIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR ANIMALELOR 29
1.7.4.1. Expunere de motive 29
1.7.4.2. Conţinutul Declaraţiei Universale a Drepturilor Animalelor 30

1.8. CONSILIUL EUROPEI ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR 31
1.8.1. CONSILIUL EUROPEI, ÎNFIINŢARE, ROL, CONDUCERE 31
1.8.2. CONVENŢIILE CONSILIULUI EUROPEI REFERITOARE LA PROTECŢIA ANIMALELOR 32
1.8.2.1. Convenţia europeană pentru protecţia animalelor pe timpul transportului internaţional 32
1.8.2.2. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor de fermă 33
1.8.2.3. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor destinate tăierii 33
1.8.2.4. Convenţia Europeană pentru conservarea vieţii sălbatice europene în habitatul său natural 34
1.8.2.5. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor vertebrate folosite pentru scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice 34
1.8.2.6. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor favorite 35
1.9. OFICIUL INTERNAŢIONAL DE EPIZOOTII - ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂŢII ANIMALELOR ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR 35
1.10. SERVICIILE VETERINARE ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR 37
1.11. MEDICUL VETERINAR ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR 38
1.12. PROFITUL ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR 39
1.13. EUROGRUPUL PENTRU BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI INTERGRUPUL PENTRU BUNĂSTAREA ŞI CONSERVAREA ANIMALELOR 40
1.14. SISTEMUL DE DREPT AL BUNĂSTĂRII ŞI PROTECŢIEI ANIMALELOR 41
1.14.1. CONSIDERAŢII GENERALE ASUPRA ACTELOR NORMATIVE 41
1.14.2. ACTE NORMATIVE ALE COMUNITĂŢII EUROPENE, ALE UNOR STATE MEMBRE ALE COMUNITĂŢII EUROPENE ŞI ALE SUA, REFERITOARE LA BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR 43
1.14.3. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI REFERITOARE LA BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR 48

2. BUNĂSTAREA ANIMALELOR 50
2.1. CONCEPTUL DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR 50
2.1.1. CONSIDERAŢII GENERALE 50
2.1.2. DEFINIŢII ALE CONCEPTULUI DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR 51
2.1.3. TEORII FOLOSITE PENTRU DEFINIREA CONCEPTULUI DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR 51
2.1.4. RELAŢIA DINTRE BUNĂSTARE ŞI ACOMODARE, ACLIMATIZARE ŞI ADAPTARE 54
2.2. BUNĂSTAREA ŞI DUREREA 56
2.3. BUNĂSTAREA ŞI DISCONFORTUL 57
2.4. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI STRESUL 57
2.5. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI NECESITĂŢILE 60
2.6. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI DORINŢELE 61
2.7. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI COMPORTAMENTUL 61

2.7.1. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA CABALINE 63
2.7.2. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA BOVINE 64
2.7.3. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA OVINE 64
2.7.4. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA PORCINE 64
2.7.5. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA GALINACEE 65
2.7.6. TRATAMENTUL ANIMALELOR CU COMPORTAMENT NONADAPTATIV 65
2.8. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI SPAŢIUL DE MIŞCARE 66
2.9. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FRUSTRAREA 67
2.10. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI STIMULAREA 67
2.11. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FRICA 68
2.12. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI ANXIETATEA 71
2.13. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI PLICTISEALA 71
2.14. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI PLĂCEREA 71
2.15. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI NUTRIŢIA 72
2.16. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FURAJAREA RESTRICŢIONALĂ 73
2.17. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FOAMEA 74
2.18. BUNĂSTAREA ANIMALELOR, INJURIILE ŞI BOLILE 74
2.19. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR 75
2.19.1. CONSIDERAŢII GENERALE 75
2.19.2. CRITERII ŞI PRINCIPII DE EVALUARE A BUNĂSTĂRII ANIMALELOR 78
2.19.3. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR LA NIVEL DE EXPLOATAŢIE 78
2.19.3.1. Indicatorii de evaluare a bunăstării animalelor 79
2.19.3.2. Evaluarea şi compararea bunăstării animalelor prin metode numerice 80
2.19.3.3. Evaluarea bunăstării animalelor pe baza sistemului şi practicilor de management 87
2.19.3.4. Evaluarea bunăstării animalelor în exploataţii pe baza sistemului HACCP 87
2.19.3.5. Evaluarea automată a bunăstării vacilor 94
2.19.4. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN CONDIŢII DE EXPLOATAŢII ŞI ÎN LABORATOR 96
2.19.4.1. Sistemul de evaluare a bunăstării animalelor conceput de Broom 96
2.19.5. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN LABORATOR 96
2.19.6. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR PE TIMPUL TRANSPORTULUI 97
2.19.7. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN ABATOARE 98
2.19.7.1. Eficienţa asomării 99
2.19.7.2. Prezenţa cunoştinţei animalelor 102
2.19.7.3. Manifestările vocale 102
2.19.7.4. Alunecările şi căderile animalelor 103
2.19.7.5. Frecvenţa şi eficienţa folosirii bastoanelor electrice 104

3. PROBLEMELE DE INTERES PRIVIND BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR ÎN EUROPA ŞI LA NIVEL GLOBAL 105
3.1. ANIMALELE DE FERMĂ 105
3.1.1. TRANSPORTUL ANIMALELOR DE FERMĂ 105
3.1.2. TĂIEREA / SACRIFICAREA UMANITARĂ A ANIMALELOR 106
3.1.3. CONDIŢIILE DE CREŞTERE, EXPLOATARE ŞI DE SĂNĂTATE A ANIMALELOR ÎN SISTEM INTENSIV 107
3.1.4. PROBLEMA PROMOTORILOR DE CREŞTERE A PRODUCŢIILOR 107
3.1.5. INGINERIA GENETICĂ 108
3.1.6. BOVINE 109
3.1.6.1. Viţei pentru producţia de carne albă 109
3.1.6.2. Vaci pentru lapte 110
3.1.6.3. Tineret taurin la îngrăşat 110
3.1.7. PORCINE 111
3.1.7.1. Scroafe pentru reproducţie 111
3.1.7.2. Tineretul porcin pentru creştere şi îngrăşare 111
3.1.8. PĂSĂRI 112
3.1.8.1. Găinile ouătoare 112
3.1.8.2. Păsări pentru carne 113
3.1.8.3. Palmipede pentru ficat gras 114
3.1.8.4. Păsări crescute pentru vânători organizate 114
3.1.8.5. Păsări alergătoare 114
3.1.9. CĂPRIOARA DE FERMĂ 115
3.1.10. OI ŞI CAPRE 116
3.1.11. IEPURI 116
3.1.12. PEŞTI DE FERMĂ 117
3.1.12.1. Consideraţii generale 117
3.1.12.2. Parametrii mediului 117
3.1.12.3. Alimentaţia 118
3.1.12.4. Genetica 118
3.1.12.5. Densitatea 118
3.1.12.6. Manipularea, lotizarea şi identificarea 119
3.1.12.7. Transportul 119
3.1.12.8. Bolile 119
3.1.12.9. Tăierea 120
3.1.13. ANIMALE DE FERMĂ PENTRU BLANĂ 121

3.2. ANIMALELE SĂLBATICE 122
3.2.1. COMERŢUL INTERNAŢIONAL CU ANIMALE SĂLBATICE VII 122
3.2.2. COMERŢUL CU PRODUSE DE LA ANIMALE SĂLBATICE 123
3.2.3. PROTECŢIA ANIMALELOR SĂLBATICE ŞI A HABITATELOR ÎN EUROPA 124

3.2.4. IMPACTUL PESCUITULUI INDUSTRIAL ASUPRA PĂSĂRILOR ŞI A ALTOR ANIMALE MARINE SĂLBATICE 125
3.2.5. VÂNAREA COMERCIALĂ A BALENELOR 126
3.2.6. FOLOSIREA ÎN AFARA CONSUMULUI UMAN A BALENELOR 126
3.2.7. BALENA PILOT FAEROESE CA SUBIECT DE VÂNĂTOARE 127
3.2.8. DELFINII, PORPOISES ŞI ALTE MAMIFERE MARINE 127
3.2.9. FOCILE 128
3.2.10. MORSELE 129
3.2.11. BROAŞTELE ŢESTOASE MARINE 130
3.2.12. BROAŞTELE 130
3.2.13. ANIMALELE CAPTURATE PENTRU BLANĂ 131
3.3. ANIMALE FAVORITE 132
3.4. ANIMALELE DE EXPERIENŢĂ 133
3.5. ANIMALELE DE SPORT, DISTRACŢIE ŞI EXPOZIŢII 135
3.5.1. ANIMALELE DIN ZOOS 135
3.5.2. ANIMALE ÎN CIRCURI 136
3.5.3. ANIMALE PENTRU DISTRACŢIE GENERALĂ ŞI RECLAMĂ 136
3.5.4. CAII DE COMPETIŢIE 137
3.5.5. OGARII PENTRU CURSE ŞI OGARII CA ANIMALE FAVORITE 137
3.5.5.1. Ogarii pentru curse 137
3.5.5.2. Ogarii ca animale favorite 138

4. PROTECŢIA ANIMALELOR 138
4.1. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI 138
4.1.1. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI CU CARACTER GENERAL PRIVIND PROTECŢIA ANIMALELOR 138
4.1.1.1. Legea nr. 205/2004 privind protecţia animalelor 138
4.1.1.2. Legea nr. 150/2004 privind siguranţa alimentelor 143
4.1.1.3. Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului pentru anul 2005. 143
4.1.1.3.1. Bunăstarea animalelor 144
4.1.1.3.2. Protecţia animalelor 144
4.1.1.4. Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerinţele minime pentru inspecţia exploataţiilor în care animalele sunt ţinute pentru scopuri de fermă 145
4.1.2. PROTECŢIA ANIMALELOR DE FERMĂ 147
4.1.2.1. Ordinul ANSVSA nr. 75/2005, pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia animalelor de fermă. 147
4.1.2.2. Ordinul MAAP nr. 462/2001 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele minime pentru protecţia găinilor ouătoare 148
4.1.2.3. Ordinul ANSVSA 72/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare ce stabileşte standarde minime pentru protecţia viţeilor 150

4.1.2.4. Ordinul ANSVSA nr. 76/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte standarde minime pentru protecţia porcinelor 152

4.1.3. PROTECŢIA ANIMALELOR FOLOSITE ÎN SCOPURI EXPERIMENTALE ŞI ÎN ALTE SCOPURI ŞTIINŢIFICE 154

4.1.3.1. Ordinul comun al MAAP şi MAPM nr. 143/400/2002 pentru aprobarea Instrucţiunilor privind adăpostirea şi îngrijirea animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale 154

4.1.3.2. Ordinul ANSVSA nr. 84/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte constituirea unui Comitet consultativ privind protecţia animalelor utilizate în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice 161

4.1.4. PROTECŢIA ANIMALELOR PE TIMPUL TRANSPORTULUI 161

4.1.4.1. Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire şi care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva 91/628/CEE 161

4.1.4.2. Ordinul ANSVSA nr. 90/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele suplimentare de protecţie a animalelor aplicabile vehiculelor rutiere utilizate pentru transportul animalelor vii în călătorii care depăşesc opt ore 163

4.1.5. PROTECŢIA ANIMALELOR DESTINATE UCIDERII SAU TAIERII/SACRIFICĂRII 165

4.1.5.1. Ordinul MAAP nr. 425/2002 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia animalelor în timpul uciderii sau sacrificării 165

4.2. ACTE NORMATIVE ŞI PUBLICAŢII INTERNAŢIONALE 170

4.2.1. REGLEMENTAREA CONSILIULUI (EC) NR.1/2005 DIN 22.12.2004 PRIVIND PROTECŢIA ANIMALELOR ÎN TIMPUL TRANSPORTULUI ŞI OPERAŢIILE CORELATE ŞI CARE AMENDEAZĂ DIRECTIVELE 64/431/EEC ŞI 93/119/EC ŞI REGLEMENTAREA (EC) NR. 1255/97 170

4.2.2. ACTE NORMATIVE ŞI PUBLICAŢII SUB EGIDA OIE 196

BIBLIOGRAFIE 199

PREFAŢĂ

Bunăstarea animalelor, în prezent, este o problemă majoră, de interes general al lumii contemporane, care a intrat în sfera de preocupări a unor organizaţii şi organisme guvernamentale sau neguvernamentale, cu statut politic, economic, social, tehnic şi profesional din care se menţionează: Organizaţia Naţiunilor Unite prin Organizaţia pentru Agricultură şi Alimentaţie; Organizaţia Mondială a Comerţului; Consiliul Europei; Uniunea Europeană; Intergrupul pentru Bunăstarea şi Conservarea Animalelor; Eurogrupul pentru Bunăstarea Animalelor; Organizaţia Mondială pentru Sănătatea Animalelor; Codex Alimentarius; Asociaţia Veterinară Mondială; Societatea Mondială pentru Protecţia Animalelor.

Consumatorii au conştientizat, pe baza propriei experienţe, a informaţiilor acumulate prin procesul de învăţământ şi prin mass-media şi a dovezilor aduse de cercetarea ştiinţifică, implicaţiile bunăstării animalelor asupra sănătăţii publice, siguranţei alimentelor, protecţiei mediului şi diversităţii biologice.

Promovarea îmbunătăţirii continue a bunăstării animalelor este, pe de o parte, o datorie morala şi etică a omului, ca cel mai evoluat animal, iar pe de altă parte, o necesitate vitală pentru prosperitatea şi existenţa sa pe Terra, pentru împăcarea cu natura.

Toţi oamenii de bună credinţă recunosc că modul de tratare a problemei bunăstării animalelor este o reflectare a gradului de civilizaţie şi a resurselor financiare ale populaţiei. Oamenii care au resurse financiare pentru un trai decent au mari disponibilităţi şi înţelegere pentru bunăstarea animalelor.

În ţările civilizate bunăstarea animalelor este o problemă majoră, de interes public, fiind înscrisă, în unele din ele, în constituţie.

Prin Protocolul nr. 33 la Tratatul de la Amsterdam (1997) al Uniunii Europene, pentru prima dată în istoria omenirii se recunoaşte ca animalele sunt fiinţe vii, care au simţăminte şi valoare intrinsecă, pe lângă valoarea de inventar.

Importanţa pe care Uniunea Europeană o acordă problemei bunăstării animalelor este subliniată de înscrierea acesteia în Tratatul privind Constituţia Europei.

Pregătirea României pentru aderarea la Uniunea Europeană presupune constituirea dreptului bunăstării animalelor, prin transpunerea în legislaţia românească a actelor normative specifice domeniului emise de Consiliul Europei şi de Uniunea Europeană şi implementarea riguroasă a acestuia.

Cu tot progresul înregistrat în ţara noastră, în special după anul 2000, menţionăm că bunăstarea efectivă a animalelor nu s-a îmbunătăţit, decât în mică măsură.

Dintre cauzele îmbunătăţirii numai în mică măsură a bunăstării animalelor din ţara noastră se menţionează: implementarea deficitară a actelor normative ratificate; cunoaşterea insuficientă de către marea majoritate a populaţiei a prevederilor legislaţiei; lipsa de exigenţă şi de profesionalism în executarea acţiunilor de inspecţie şi control în domeniu.

În contextul menţionat am conceput şi scris această carte, care doresc să reprezinte o sursă de informaţii utile, în primul rând pentru studenţii în medicină veterinară, dar şi pentru medicii veterinari, indiferent de poziţia ocupată în serviciile veterinare.

Cartea se adresează, de altfel, tuturor celor implicaţi în lanţul alimentar, producători, transportatori şi procesatori.

Am credinţa că această carte va declanşa în mulţi dintre cei care o vor aprofunda, mai mult sau mai puţin, o mai mare disponibilitate pentru bunăstarea şi protecţia animalelor.

În încheiere ţin să mulţumesc pentru sprijinul acordat în apariţia acestei cărţi colegului Dr. Gheorghe Onţanu, un vechi colaborator de care mă leagă o îndelungată şi trainică prietenie.

Autorul

ABREVIERI

AESA	Autoritatea Europeană pentru Siguranța Alimentelor
AGTG	Acordul General pentru Tarife şi Comerț
AITA	Asociația Internațională pentru Transportatul cu Aerian
AMG	Animal modificat genetic
ANVSA	Autoritatea Națională Sanitară Veterinară şi pentru Siguranța Alimentelor
ATA	Asociația Transportatorilor de Animale
AVM	Asociația Veterinară Mondială
AVMAM	Asociația Veterinară Mondială pentru Animale Mici
CE	Comunitatea Economică
CEE	Comunitatea Economică Europeană
CEVMA	Centrul European pentru Validarea Metodelor Alternative
CITIES	Convenția privind Comerțul Internațional cu specii Periclitate din Fauna şi Flora Sălbatică
CIVB	Comisia Internațională pentru Vânătoarea Balenelor
DC	Directiva Consiliului
MAA	Ministerul Agriculturii şi Alimentației
MAAPM	Ministerul Agriculturii, Apelor, Pădurilor şi Mediului
MAIA	Ministerul Agriculturii şi Industriei Alimentare
MAPDR	Ministerul Agriculturii, Pădurilor şi Dezvoltării Rurale
MAPM	Ministerul Apelor şi Protecției Mediului
OGR	Ordonanță a Guvernului României
OIE	Oficiul Internațional de Epizootii
OMC	Organizația Mondială a Comerțului
OMG	Organism Modificat Genetic
OMSA	Organizația Mondială a Sănătății Animalelor
OUGR	Ordonanță de urgența a Guvernului României
RC	Reglementarea Consiliului
SMPA	Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor
SUI	Societatea Umanistă Internațională

1. INTRODUCERE

1.1. BUNĂSTAREA ŞI PROTECȚIA ANIMALELOR CA DISCIPLINĂ CURRICULARĂ ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL MEDICAL VETERINAR

1.1.1. CONSIDERAȚII GENERALE, DEFINIȚIE

Cunoştințele referitoare la bunăstarea şi protecția animalelor în învățământul superior medical veterinar sunt obținute din ce în ce mai mult, în cadrul unor discipline de sine stătătoare şi mai puțin în cadrul unor module incluse în alte discipline.

Disciplina de bunăstarea şi protecția animalelor este, în general, de dată mai recentă (după 1985), fiind considerată ca o ramură tânără a medicinii veterinare. Aceasta este o disciplină integrativă, care asigură o înțelegere superioară a interacțiunilor complexe dintre animale şi mediul lor de viață şi o cunoaştere a metodelor şi mijloacelor de protecție a animalelor.

Disciplina de bunăstarea şi protecția animalelor, aşa cum rezultă din numele acesteia, are două părți distincte, respectiv una referitoare la bunăstarea animalelor şi alta care tratează problemele de protecția animalelor.

Partea de bunăstarea animalelor bine conturată, aşa cum este tratată pe plan internațional, în țările anglosaxone în special, nu s-a regăsit în curricula facultăților de medicină veterinară din România, făcându-se referiri la aceasta în cursurile unor discipline.

Partea de protecție a animalelor în România a fost tratată, în schimb, pe larg în cadrul disciplinelor de igiena animalelor şi de zootehnie (creşterea animalelor şi sisteme de producție animalieră), concretizată şi în tehnologiile de creştere şi exploatare (norme de bună practică), ca cerințe şi măsuri, pentru creşterea şi exploatarea animalelor, este adevărat că, în condiții care să mențină un echilibru fiziologic productiv optim, care în sistemul intensiv nu coincide cu bunăstarea animalelor.

În viitor, pe măsură ce în Uniunea Europeană se va ajunge la un consens şi se vor legifera normele de bună practică de producție, în concordanță cu bunăstarea animalelor va trebui făcută o departajare clară asupra cunoştințelor care se predau la disciplinele de igiena animalelor, de creşterea animalelor, sisteme de producție animalieră şi protecția animalelor.

Cunoaşterea problemelor referitoare la bunăstarea şi protecția animalelor, precum şi a implicațiilor acestora, inclusiv asupra sănătății publice este una din cele mai importante pârghii pentru remedierea eficientă şi într-o perioadă de timp mai scurtă a lor.

Ştiința despre bunăstarea şi protecția animalelor are la bază, atât date proprii, cât şi date preluate de la alte discipline, din care menționăm biochimia, biofizica, epidemiologia, etica, etologia, filozofia, fiziologia, igiena animalelor, legislația veterinară, medicală şi zootehnia.

Bunăstarea şi protecția animalelor se poate defini* ca acea ramură a medicinei veterinare care se ocupă cu *studiul stării individuale a animalelor*, consecință a încercării lor de a se acomoda la mediul în care trăiesc şi *metodelor şi mijloacelor de protejare şi de asigurare a* condițiilor optime de viață pentru animale, în vederea evitării senzațiilor şi sentimentelor negative inutile şi promovării celor pozitive, menținerii biodiversității şi obținerii de produse animaliere sigure pentru consumator, în condiții suportabile pentru mediu.

Preocupările oamenilor legat de problemele de bunăstarea şi protecția animalelor s-au extins şi diversificat continuu. În prezent, preocupările vizează, în proporții diferite, animalele de fermă (rentă), animalele de companie, favorite şi de agrement; animalele de laborator şi animalele sălbatice, în habitatele lor naturale şi în captivitate, în funcție de nivelul de cunoaştere, de tradiție, de gradul de civilizație şi de dezvoltare a societății din care fac parte.

Problema cunoaşterii sub aspectele menționate este strâns corelată cu resursele financiare disponibile pentru aceasta şi nu în ultimul rând cu dorința de a cheltui pentru probleme greu sau chiar imposibil de rezolvat în etapa actuală pe plan mondial şi național.

Protecția animalelor este o sintagmă cu o semnificație complexă care se referă la: măsurile luate de societatea umană în scopul asigurării şi menținerii bunăstării depline a animalelor; metodele şi mijloacele prin care viețuitoarele sunt protejate de acțiunea nocivă a unor factori mecanici, fizici, chimici şi biologici care pun în pericol integritatea, sănătatea, producția şi viața acestora; ocrotirea de fapte neomeneşti, captură, abandon, înstrăinare, ucidere etc, fără motive bine întemeiate; distrugerea mediului de viață a animalelor sălbatice.

1.1.2. OBIECTIVELE, ROLUL ŞI IMPORTANȚA DISCIPLINEI

Disciplina are drept obiective să asigure medicilor veterinari cunoştințe referitoare la: rolul şi importanța animalelor în dezvoltarea societății omeneşti; conştientizarea necesității animalelor pentru prosperitatea ființei umane; valoarea intrinsecă şi morala a animalelor; drepturile şi libertățile animalelor; obligațiile societății umane, în ansamblul ei şi a oamenilor, ca persoane conştiente față de lumea animală; metodele şi mijloacele de asigurare a bunăstării şi protecției animalelor etc.

Ştiința bunăstării şi protecției animalelor ca şi alte ramuri ale medicinei veterinare trebuie să asigure suportul obiectiv (ştiințific) necesar deciziilor politice,

* Mulțumesc Domnului Profesor Universitar M. Decun pentru sugestiile date în finalizarea definiției disciplinei şi pentru aportul adus în dezvoltarea ei în România

fundamentării principiilor etice şi sentințelor juridice în probleme care privesc relațiile dintre om şi animale. În plus, ştiința bunăstării şi protecției animalelor trebuie să găsească un compromis pentru armonizarea *dorinței consumatorilor*, manifestată sub forma unei presiuni crescânde pentru bunăstarea îmbunătățită a animalelor în exploatații, pe timpul transportului şi în abatoare până la suprimarea vieții, cu interesul economic al celor implicați (fermieri, transportatori, procesatori, distribuitori de produse alimentare) în lanțul alimentar, în condiții suportabile pentru mediu (de protecție a mediului şi menținerea lui nepoluat, sănătos), ca suport al vieții, atât pentru consumatori, cât şi pentru producători, ca oameni. De asemenea trebuie: să-şi aducă aportul la proiectarea noilor sisteme de creştere şi exploatare a animalelor de fermă, mai ales a acelora care promovează prelungirea vieții economice, de manipulare, transport şi tratare umanitară a animalelor în abator înainte de suprimarea vieții (tăiere); să furnizeze informații detaliate producătorilor (fermieri, procesatori, transportatori), proprietarilor şi vânzătorilor de/din mini sau supermarket, consumatorilor, organizațiilor guvernamentale şi nonguvernamentale despre problemele de bunăstarea şi protecția animalelor în exploatații, pe timpul îmbarcării, transportului, în abatoare, după debarcare şi până la suprimarea vieții şi să formuleze măsuri adecvate pentru remedierea lor, indiferent de tip şi cauze; să elaboreze şi să îmbunătățească metodele de evaluare a bunăstării animalelor, pe specii şi categorii zootehnice în toate sistemele de creştere şi exploatare la nivel de fermă, cu sau fără implicarea laboratoarelor de analiză şi de laborator; să asigure alături de igiena animalelor informațiile ştiințifice necesare elaborării/îmbunătățirii de acte/actelor normative şi standarde de bună practică de producție zootehnică, care să includă şi problemele de bunăstarea animalelor pentru toate sistemele de creştere şi exploatare; să asigure suportul ştiințific pentru fundamentarea actelor normative şi a standardelor de bunăstarea şi protecția animalelor; să sprijine acțiunile de promulgare a actelor normative şi a standardelor de bună practică de producție zootehnică şi de bunăstarea şi protecția animalelor; să difuzeze informații specifice domeniului pe orizontală şi verticală pentru câştigarea încrederii consumatorilor în produsele marcate şi certificate ca fiind obținute în condiții îmbunătățite de bunăstarea animalelor.

1.2. IMPORTANȚA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR PENTRU SOCIETATE

Bunăstarea animalelor a reprezentat o preocupare care a trezit interesul unei proporții din ce în ce mai mari a populației din țările puternic dezvoltate şi nu numai, în special după al doilea război mondial, odată cu apariția şi extinderea sistemului intensiv de creştere şi exploatare a animalelor, pentru a putea acoperi necesitățile generate de explozia demografică şi a megalo-pulosurilor.

Preocuparea față de problemele de bunăstare a animalelor este subliniată de importanța pe care societatea contemporană o acordă acesteia.

Motivele pentru care bunăstarea animalelor este importantă, cel puțin pentru o

parte a societății respectiv cea mai elevată, sunt de ordin etic[1], moral[2], politic, economic şi social.

Motivația etică şi morală îşi are originea în asemănările indubitabile de ordin biologic dintre om şi animalele superioare, în egalitarismul universal la viață şi în necesitatea de a corela siguranța declarată a alimentelor obținute de la animale cu bunăstarea îmbunătățită şi prețul plătit pentru acestea.

Motivația politică este consecința presiunii opiniei publice ca alegători, asupra oamenilor politici şi a structurilor statului şi a dorinței acestora de a răspunde cerințelor electoratului. Un rol important îl are în acest sens în UE şi în țările candidate la aderare Eurogrupul.

Motivația economică este reprezentată de interesul tuturor agenților economici implicați în sistemul integrat extins de producere a alimentelor de la exploatația vegetală şi animală la farfurie pentru menținerea, câştigarea/recâştigarea, după caz a încrederii consumatorilor (există riscul ca un procent din ce în ce mai mare să devină vegetarieni), de obținere a subvențiilor pentru bunăstarea îmbunătățită certificată a animalelor şi a prețurilor premium pentru alimentele marcate (etichetate) obținute de la acestea.

În acelaşi timp, mare parte dintre consumatori îşi manifestă disponibilitatea de a suporta costul unei bunăstări îmbunătățite a animalelor, fiind dispuşi să plătească în plus cu până la 20-30%.

Motivația socială îşi are originea în conştientizarea de către consumatori a faptului că prosperitatea şi sănătatea lor depind de calitatea factorilor naturali ai mediului în care trăiesc şi de siguranța alimentelor pe care le consumă, care este în strânsă corelație cu nivelul bunăstării animalelor de la care provin.

Importanța acordată bunăstării animalelor este subliniată şi prin: interesul mereu în creştere a consumatorilor pentru condițiile de care beneficiază animalele în ferme, pe timpul transportului şi tăierii etc; promovarea cunoştințelor pentru bunăstarea prin mass-media şi şcoli de diferite grade pentru întreaga populație, indiferent de vârstă; implementarea şi monitorizarea programelor pentru îmbunătățirea bunăstării animalelor de către stat, lanțurile de supermarketuri, organizații neguvernamentale ale consumatorilor etc.

1.3. ISTORICUL RELAȚIILOR DINTRE OM ŞI ANIMALE

Relațiile dintre om şi animale au apărut odată cu începutul conviețuirii lor pe Terra, înainte de domesticire, sub forma sentimentelor şi sistemelor religioase zoomorfice.

După domesticirea animalelor (începută se pare cu oile cu 9000 ani înainte de

[1] Etica-disciplină filozofică, care studiază aspectele teoretice şi practice ale moralei. Teoria filozofică a moralei fundamentează un sistem de norme, valori, categorii morale, cod moral-normativ.
[2] Morala reprezintă ansamblul convingerilor, atitudinilor, deprinderilor şi sentimentelor reflectate şi fixate în principii, norme, reguli determinate istoric şi social şi care reglementează comportarea şi raporturile între indivizii şi între aceştia şi colectivitate în funcție de categoriile bine, rău, datorie, dreptate, nedreptate şi a căror respectare se întemeiază pe conştiință şi pe opinia publică.

Christos), omul îşi schimbă atitudinea față de acestea, folosindu-le pentru satisfacerea necesităților sale, justificate sau mai puțin justificate.

Domesticirea animalelor a fost la originea civilizației (culturii), religiilor (credinței) şi eticii şi a contribuit decisiv la dezvoltarea acestora. De asemenea animalele prin produsele alimentare furnizate şi nu numai a contribuit şi la dezvoltarea ființei umane în sine, somatic şi intelectual (prin favorizarea dezvoltării sistemului nervos). Animalele continuă să fie foarte importante pentru om datorită influenței pe care o au pentru sănătatea şi bunăstarea acestuia. Atitudinea oamenilor față de animale este influențată de nivelul lor de cultură, de religie şi de etică.

Pe măsură ce omul a evoluat şi conştientizat unele asemănări între el şi animale au apărut şi s-au impus sub forme din ce în ce mai complexe, mai multe norme morale şi juridice pentru tratarea umanitară şi protecție animalelor. Astfel, problema protecției animalelor s-a pus, încă din antichitate, la babilonieni (Codex Hamurabi – legi scrise pe piatră cu 1750 ani î.e.n., prin care se interzicea exploatarea animalelor peste puterile lor), indieni, greci, evrei (Vechiul Testament).

După epoca feudală, cunoscută ca o perioadă de regres în dezvoltarea societății umane, conceptul moralității referitor la animale reapare în secolul 18 şi se consolidează în perioada următoare, odată cu dezvoltarea capitalismului în lume, fapt reliefat de operele filozofilor, în special europeni. În această perioadă apar primele societăți pentru protecția şi bunăstarea animalelor şi norme juridice în Anglia (secolul 18), Germania şi Elveția (secolul 19).

De la începutul secolului 19 şi până în anii 1960 lucrările publicate au abordat, în special probleme de bunăstarea animalelor referitoare la: acte deliberate de cruzime; ignorarea în mod voluntar a necesităților animalelor; tratarea neumanitară a animalelor înainte de tăiere; transportul animalelor pe distanțe lungi.

Susținătorii bunăstării animalelor consideră justă şi morală creşterea şi exploatarea animalelor în condiții raționale, cu suferință redusă sau fără suferință. Aceştia militează împotriva actelor de abuz şi de cruzime în scopul reducerii suferinței.

Apariția şi extinderea sistemului intensiv-industrial de creştere şi exploatare a animalelor în țările puternic dezvoltate din punct de vedere economic după 1950, a atras după sine probleme noi şi în proporție de masă în ceea ce priveşte bunăstarea animalelor. În sistemul intensiv-industrial de creştere şi exploatare animalul este privit ca orice alt mijloc de producție, neținând cont că acesta este ființă, capabilă de simțăminte, consideră că singura sa menire fiind aceea de a transforma cât mai eficient nutrețurile în produse şi servicii, la un preț de cost cât mai redus şi cu maximum de profit.

Problemele de bunăstare a animalelor generate de creşterea şi exploatarea în sistem intensiv-industrial au fost prezentate de Ruth Herisson în cartea intitulată sugestiv „*Maşini animale*", publicată în 1964. În carte autoarea critică sistemul intensiv-industrial de creştere şi exploatare a animalelor practicat în Marea Britanie, printre altele, pentru: cazarea animalelor în spații complet izolate de mediul natural;

suprafaţa mică afectată animalelor, care împiedică manifestarea de către acestea a comportamentelor puternic motivate; practicarea unor programe intensive de furajare; utilizarea intensivă a antibioticelor.

După publicarea cărţii, sub presiunea opiniei publice, care din ce în ce mai mult a perceput viaţa animalelor ca subiect de interes moral, guvernul britanic a dispus constituirea unei comisii de experţi care să întreprindă o analiză obiectivă asupra sistemului intensiv de creştere şi exploatare a animalelor.

Rezultatul analizei efectuate a fost consemnat în Raportul Brambell (1965).

Raportul Brambell a avut o contribuţie importantă la elucidarea unor aspecte legate de bunăstarea animalelor. Astfel: introduce conceptul de bunăstarea psihică alături de cel de bunăstare fizică; susţine că animalele au aceleaşi simţăminte ca oamenii, dar de intensitate mai redusă; menţionează că animalele au nevoie de spaţiu pentru a putea să efectueze, fără dificultăţi mişcările de ridicare în picioare, de adaptare a poziţiei decubitale, de rotire, de întindere a membrelor şi de posibilităţi (condiţie) de interacţiune cu semenii.

La recomandarea făcută în raportul Brambell a fost înfiinţat Consiliul pentru Bunăstarea Animalelor de Fermă din Marea Britanie, care în anul 1979 a elaborat cele cinci minime libertăţi ale animalelor.

Raportul Brambell a stat la baza elaborării celor cinci minime libertăţi ale animalelor, în anul 1979.

Ca urmare a creşterii scepticismului consumatorilor faţă de zootehnia intensiv-industrială şi a puterii corporative în toate domeniile, inclusiv în producţia de alimente de origine animală şi a recunoaşterii interesului şi importanţei crescânde pe care societatea umană a acordat-o bunăstării animalelor a fost înfiinţarea, în 1980 a *Eurogrupului* pentru Bunăstarea animalelor şi în 1983 a Intergrupului pentru Bunăstarea şi Conservarea Animalelor, care ulterior s-a transformat în Intergrupul pentru Bunăstarea şi Conservarea Animalelor. În anii următori s-a înfiinţat şi Eurogrupul pentru protecţia Vieţii Sălbatice şi a Animalelor de Laborator.

Interesul pentru bunăstarea animalelor a crescut continuu, fapt concretizat în modificarea profundă a statutului acestora şi a interesului pentru îmbunătăţirea efectivă a bunăstării lor. Astfel. semnarea Protocolului 33, anexă a Tratatului de la Amsterdam (1997), de către statele membre a Uniunii Europene, a schimbat radical din punct de vedere legislativ sensul relaţiilor dintre om şi animale. Pentru prima dată în istoria omenirii se recunoaşte că animalele sunt fiinţe dotate cu simţăminte, fapt care presupune că prezintă o valoare intrinsecă, pe lângă valoarea de inventar, ca bun material pentru om.

Plecând de la cele recunoscute, semnatarii Tratatului de la Amsterdam convin ca în formularea şi implementarea politicilor agricole comune, transportului, pieţei interne europene şi a politicilor de cercetare Comunitatea Economică şi Statele Membre să acorde o atenţie deosebită bunăstării animalelor, respectând totodată şi prevederile legislative, normele administrative, precum şi obiceiurile religioase sau tradiţiile specifice din statele membre.

În plus, se menţionează alocarea de fonduri guvernamentale importante în statele membre pentru dezvoltarea sistemelor alternative de creştere şi exploatare a animalelor, pentru cercetarea ştiinţifică şi mediatizarea cunoştinţelor referitoare la drepturile, protecţia şi bunăstarea animalelor.

Spre deosebire de Europa, în SUA interesul pentru bunăstarea animalelor a fost mai redus până în anii 1980. Astfel, în 1981 *Consiliul pentru Ştiinţe şi Tehnologii Agricole* a publicat un raport intitulat *Aspecte ştiinţifice ale bunăstării animalelor de fermă,* iar în 1983, MW Fox a publicat cartea *Animalele de fermă: îngrijire, comportament şi manopere sanitare veterinare*. Cartea cuprinde o analiză critică a situaţiei existente la acea oră în privinţa celor trei aspecte abordate.

În ultima perioadă, ca şi în Uniunea Europeană, interesul consumatorilor şi producătorilor americani pentru îmbunătăţirea bunăstării animalelor a crescut, înmulţindu-se dezbaterile ştiinţifice asupra acesteia. La baza fenomenului menţionat sunt după Fraser şi Leonard (1993) argumente de ordin ştiinţific, economic, tehnologic, etic şi legislativ.

La sfârşitul secolului XIX a apărut mişcarea pentru drepturile animalelor. Parametrii drepturilor animalelor consideră incorectă folosirea animalelor de către om şi afirmă că relaţiile dintre om şi animale ar trebui să se rezume la situaţiile accidentale sau la cele iniţiate de către animale.

Părintele mişcării pentru drepturile animalelor este considerat Peter Singer, care a publicat cartea „Eliberarea animalelor", în care introduce noţiunea de specism.

Tom Regan în cartea „Grijă pentru drepturile animalelor" militează pentru abordarea de către om a sistemului de alimentaţie vegetariană din obligaţii morale faţă de animale.

Mişcarea pentru drepturile animalelor reprezintă o soluţie nerealistă pentru abolirea suferinţei animalelor în general şi celor domestice în special, deoarece au convieţuit şi evoluat alături de om de mii de ani de ani. Întreruperea convieţuirii animalelor domestice cu omul ar genera suferinţe mari acestora.

Drepturile animalelor sunt prezentate în Declaraţia Universală a Drepturilor Animalelor, care se vor prezenta punctul la 1.7.4.2.

Un rol esenţial în reglementarea raportului dintre om şi animale l-a avut şi îl are Consiliul Europei prin convenţiile pe care le-a elaborat şi la care au aderat UE şi un număr din ce în ce mai mare de ţări, chiar din afara Europei.

Preocupări similare cu cele prezentate, de mai mare sau mai mică anvergură sunt în marea majoritate a ţărilor lumii.

Esenţial pentru îmbunătăţirea bunăstării animalelor, ca element a reglementării raporturilor dintre om şi animale, pe o treaptă superioară, o constituie, pe de o parte transpunerea problemelor bunăstării în legi, norme de bună practică, standarde etc., iar pe de altă parte modul în care trebuie să ne comportăm şi să folosim animalele în viaţa de zi cu zi.

O serie de mari filozofi ai lumii au exprimat unele opinii privind relația între civilizația unui popor, caracterul omului şi modul de comportare cu animalele. Astfel K.Z. Lorentz afirmă că *„civilizația unui popor se vede după modul cum se comportă cu animalele, bătrânii şi locurile publice"*, iar A. Schopenhauer afirma că, *atitudinea față de animale este legată într-atât de mult de bunătatea caracterului, încât putem afirma cu certitudine că acela care este crud cu animalele nu poate fi un om bun.*

În ultimul secol, contactul omului cu animalele a devenit deosebit de strâns, influențând puternic dezvoltarea psihică a acestuia. Orice om singur, indiferent de cauză caută compania unui animal. Numărul animalelor de companie, favorite şi agrement a crescut foarte mult în această perioadă, ajungând să fie aproximativ egal cu al oamenilor.

Oamenii tratează mai bine animalele de companie favorite şi agrement, decât animalele de rentă, motiv pentru care consumatorii din mediul urban solicită cu insistență un tratament egal pentru toate animalele.

În România se înregistrează o tendință similară, de creştere accentuată a numărului animalelor de companie şi agrement, deşi nivelul de trai al populației este destul de scăzut.

1.4. DECLARAȚIA UNIVERSALĂ PRIVIND BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Declarația Universală privind bunăstarea animalelor a fost elaborată şi susținută de Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor.

În declarația Universală este definită bunăstarea animalelor şi se prezintă cele cinci libertăți ale animalelor dependente de om, care trebuie asigurate concomitent.

SMPA defineşte bunăstarea animalelor ca *„Gradul în care sunt întrunite cerințele fizice, comportamentale şi psihologice ale animalului"*.

Libertățile animalelor sunt recunoscute ca fiind drepturile fundamentale ale acestora şi se referă la: libertatea de foame şi sete; libertatea de disconfort; libertatea de durere, injurie şi boală; libertatea de frică şi suferință mentală; libertatea de exprimare a comportamentului normal.

Libertatea de foame şi sete presupune asigurarea necesarului de apă potabilă şi de hrană echilibrată din punct de vedere calitativ.

Libertatea de disconfort presupune asigurarea unor condiții de viață corespunzătoare, respectiv de mediu, inclusiv de microclimat şi odihnă.

Libertatea de durere, injurie şi boală presupune asigurarea condițiilor pentru prevenirea durerii, injuriilor şi bolilor, diagnosticul etiologic complex, operativ şi instituirea de tratamente adecvate.

Libertatea de frică şi suferință mentală presupune asigurarea condițiilor pentru prevenirea fricii, suferinței mentale şi a altor stări tensionate.

Libertatea de exprimare a comportamentului normal presupune asigurarea

suprafețelor/spațiului, facilităților şi a companiei reprezentată de animale din aceeaşi specie.

Libertățile animalelor constituie factori de evaluare a bunăstării acestora.

Sunt propuneri de a ridica la şapte libertățile animalelor prin adăugarea libertății de stres sau suferință pe timpul transportului şi libertatea de stres sau suferință înainte de tăiere. Rațiunea completării libertăților animalelor este impusă de amploarea durerii şi suferinței produse la un număr impresionant de animale, pe plan mondial în timpul transportului şi până la tăiere.

Apreciem ca în viitor propunerea de completare a libertăților animalelor va fi acceptată de comunitatea mondială.

1.5. PROTECȚIA ANIMALELOR - CONSIDERAȚII GENERALE

Protecția animalelor a apărut ca o necesitate, odată cu domesticirea acestora, pentru a le proteja de acțiunea nocivă a factorilor de mediu excesivi şi a duşmanilor naturali, în vederea menținerii sănătății lor pentru a fi apte de diverse servicii, dar şi pentru a reprezenta o sursă de hrană, mai ales pentru perioadele dificile ale anilor.

În decursul timpului, odată cu dezvoltarea societății omeneşti, sintagma - *protecția animalelor* a avut diverse semnificații, în funcție de interesele economice şi sociale şi a suscitat numeroase controverse.

Creşterea exponențială, fără precedent, a populației umane, ca urmare a exploziei demografice din ultimul secol, dar mai ales din ultimii 50 de ani, a impus ca o necesitate obiectivă, un ritm de dezvoltare a producției de bunuri materiale nemaiîntâlnit în istoria omenirii pentru a satisface necesitățile din ce în ce mai mari şi mai diversificate a acesteia. Realizarea ritmului de dezvoltare a producției de bunuri materiale a fost posibilă datorită *revoluțiilor tehnico-ştiințifice din industrie, agricultură, transporturi, urbanizare şi ştiințele biologice.*

Dezvoltarea producției de bunuri materiale nu s-a făcut pe baza principiului dezvoltării durabile, fapt care a dus la procesul de antropizare a vieții animalelor, atât domestice, cât şi sălbatice.

Revoluția agrară a condus la apariția şi dezvoltarea: *agriculturii intensive* bazate pe mecanizare, chimizare, irigații şi monocultură; *zootehniei intensiv-industriale*, organizată în exploatații mari, cu tehnologii energofage în care animalul era privit numai ca mijloc de producție, neglijându-se aspectul că el este ființă vie, cu simțiri şi necesități specifice; *medicinei veterinare de grup*, care ignoră individul, bazată pe folosirea intensivă a produselor chimico-farmaceutice şi a vaccinurilor, în special vii, pentru a asigura un echilibru fiziologic productiv al animalelor şi pentru a corija deficiențele conceptuale ale sistemului de creştere şi exploatare industrial-intensiv şi de management.

Revoluția agrară, de altfel necesară, a fost posibilă datorită revoluției din științele biologice, care a făcut posibilă: apariția de noi soiuri de plante şi animale; introducerea monoculturii; folosirea biotehnologiilor; a plantelor modificate genetic etc.

Revoluțiile menționate au făcut posibilă asigurarea necesităților cantitative şi calitative a societății umane, dar în acelaşi timp au condus la pericolul iminent de epuizare a surselor de materii prime şi energie şi de alterare a factorilor naturali de mediu, care pun pe de o parte în pericol procesele de producție fundamentale a existenței societății omeneşti, iar pe de altă parte, însăşi, viața pe pământ, inclusiv biodiversitatea biologică.

Sistemul intensiv-industrial de creştere şi exploatare a animalelor s-a extins, atât în țările avansate din punct de vedere economic, cât şi în cele în curs de dezvoltare.

Omul contemporan foloseşte animalele, *justificat* pentru necesități esențiale legate de hrană, servicii, cercetare ştiințifică în domenii indispensabile sănătății, dar şi *nejustificat* pentru unele plăceri aşa cum ar fi vânătoarea, coridele, hainele de blană, ținerea unor animale sălbatice în captivitate etc.

Din păcate, *sunt oameni care au un comportament necivilizat şi nedemn* față de animale manifestat prin: omor fără motiv întemeiat, părăsire, înstrăinare, înfometare, schingiuire, mutilare, claustrare, abandon etc.

Ca o reacție firească față de asemenea acțiuni şi atitudini inumane față de animale a fost înființată *Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor, cu filiale în 90 țări, inclusiv România.*

În Europa a fost înființată *Uniunea Europeană pentru Natură şi Animale*, care şi-a propus sprijinirea şi încurajarea prin orice mijloc legal a protecției naturii şi animalelor.

În aceeaşi idee generoasă se înscrie şi *preocuparea constantă a Asociației Mondiale Veterinare (AMV)* referitoare la buna îngrijire, prosperitatea şi bunăstarea animalelor.

Astfel, în 1990, Comitetul Permanent al AMV a dat o declarație privind buna îngrijire, prosperitatea şi bunăstarea animalelor.

La al XXIV-lea Congres al AMV de la Rio de Janeiro (1991) s-a aprobat, în principiu, o declarație a *Comisiei Mayer* asupra bunei îngrijiri, prosperității şi bunăstării animalelor.

Printre subiectele abordate *la a 44-a Adunare Generală a AMV*, ținută în *mai 1992 la Paris*, un loc aparte l-a ocupat dezbaterea privind propunerea *includerii în programele de învățământ preuniversitar şi universitar a unor subiecte referitoare la protecția şi bunăstării animalelor.*

Menționăm că, în 1992, în Europa erau deja opt facultăți de medicină veterinară care aveau introduse în programul de învățământ cursuri de bioetică, etologie, protecția şi bunăstarea animalelor.

Adunarea generală a AMV a recomandat, în primă etapă, introducerea unor asemenea cursuri în toate facultățile de medicină veterinară. Pentru etapa a doua, se recomandă specializarea unor absolvenți pentru domeniile menționate.

Prima recomandare s-a materializat deja, cursurile de protecția şi bunăstarea animalelor fiind o condiție obligatorie pentru programul de învățământ al facultăților de medicină veterinară, care solicită acreditarea de către Comisia de Evaluare a Facultăților de Medicină Veterinară din Europa – EAEVE, organism mandatat de Comisia Europeană[3], inclusiv pentru cele din țara noastră.

Cu aceeaşi ocazie s-a recunoscut existența unei opinii, a conştiinței privind necesitatea protecției animalelor în țările avansate şi lipsa acesteia în restul țărilor.

Problema protecției animalelor a fost pe larg dezvoltată şi la următoarele congrese mondiale ale AMV.

În declarația AMV se face precizarea că, omul este responsabil pentru protecția mediului şi a tuturor speciilor de animale şi că, profesiunea medicală veterinară trebuie să aibă un rol primordial în aceste domenii.

Poziția şi rolul Oficiului Internațional de Epizootii – Organizația Mondiala a Sănătății Animalelor în probleme de bunăstarea şi protecția animalelor a fost oficializat după anul 2000 şi va fi tratată separat la punctul 1.9.

Protecția animalelor este un deziderat care nu se contrapune peste multitudinea de probleme care privesc omul şi, în consecință, nu poate fi amânată sine die.

Protecția animalelor pe timpul transportului şi înainte de tăiere a constituit o problemă şi pentru ONU prin Organizația pentru Alimentație şi Agricultură, care în 2000 a elaborat un ghid.

Se apreciază că, în orice țară civilizată trebuie să existe o lege specială pentru protecția animalelor, la elaborarea şi promovarea căreia medicina veterinară se impune să joace un rol important.

În prezent sunt din ce în ce mai multe solicitări pentru promulgarea în toate țările a unei legi speciale referitoare la bunăstarea animalelor.

La noi în țară a fost promulgată Legea nr. 205/2004 privind protecția animalelor, realizând astfel obligația necesară integrării în UE în acest domeniu.

În continuare se vor prezenta: Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor; declarația universală a drepturilor animalelor – bazele filozofice şi biologice; declarația universală a drepturilor animalelor – principii.

[3] Comisia Europeană este constituită din 1-2 reprezentanți ai fiecărui stat membru.

1.6. SOCIETATEA MONDIALĂ PENTRU PROTECȚIA ANIMALELOR

1.6.1. PREZENTAREA ŞI ROLUL S.M.P.A.

Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor care are sediul la Boston, SUA, a fost înființată în anul 1981, prin unirea Federației Mondiale pentru Protecția Animalelor şi Societatea Internațională pentru Protecția Animalelor.

Scopul înființării SMPA a fost acela de a promova mijloace eficiente pentru protecția animalelor, prevenirea cruzimii față de animale şi uşurarea suferințelor[4] animalelor în orice parte a lumii.

Prin obiectivele pentru care militează SMPA este o societate pentru bunăstarea animalelor.

În prezent sunt afiliate la SMPA peste 440 societăți din 120 țări ale lumii.

Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor asigură legătura cu oficialii guvernamentali pentru promovarea sau întărirea legislației referitoare la protecția animalelor şi asistență tehnică în domeniul protecției şi bunăstării animalelor. Aceasta are statut de observator la Consiliul Europei, de consultant la Organizația Națiunilor Unite şi un prestigiu înalt în multe țări ale lumii.

1.6.2. BAZA ETICĂ A POLITICILOR SOCIETĂȚII MONDIALE PENTRU PROTECȚIA ANIMALELOR

Principiile etice care au stat la baza elaborării politicilor SMPA sunt următoarele: valoarea intrinsecă a animalelor ca ființe simțitoare, cu instincte biologice determinate, interese şi natură proprie; dreptul natural al animalelor de a-şi trăi viața fără suferință produsă de om; datoria omului de a asigura bunăstarea animalelor.

Omul, ca cel mai superior dintre animale şi singurul care a putut modifica natura, nu are dreptul de a ține animalele domestice sau sălbatice în condiții care pot genera pentru acestea un stres evitabil, durere, indispoziție sau boală. Acesta trebuie să asigure adăpostirea, furajarea, adăparea şi îngrijirea animalelor corespunzător necesităților fiziologice şi comportamentale, în funcție de specie şi categorie. Animalele nu trebuie considerate de către om numai ca surse de satisfacere a nevoilor sale, materiale sau spirituale, ci ca ființe simțitoare care sunt îndreptățite de la natură să aibă anumite *drepturi*.

În cazul în care o specie de animale nu poate fi îngrijită şi întreținută corespunzător necesităților sale fiziologice şi comportamentale aceasta nu trebuie ținută sau controlată de om.

[4] Suferință - stres, teamă, durere, injurie, indispoziții induse, tulburări psihologice, boală.

Garantarea drepturilor animalelor este posibilă numai în măsura în care *sistemul nostru moral* şi *legal*[5] cuprinde asemenea prevederi.

În acest sens statul trebuie să asigure pentru tineri în programele de învățământ, timpul necesar pentru învățarea respectului şi a responsabilităților față de animale, iar pentru adulți, diverse programe de promovare prin mass-media a aceloraşi aspecte menționate.

În plus statul, în numele societății pe care o reprezintă, trebuie să asigure cadrul legal şi structurile necesare pentru garantarea protecției şi bunăstării animalelor.

1.6.3. POLITICILE SOCIETĂȚII MONDIALE PENTRU PROTECȚIA ANIMALELOR FAȚĂ DE ANIMALE

Societatea Mondială pentru Protecția Animalelor şi-a stabilit principiile pentru protecția şi bunăstarea: animalelor de fermă; animalelor de companie; animalelor de laborator; animalelor sălbatice; mamiferelor marine şi poziția față de manipularea şi ingineria genetică, de blănuri şi de prinderea în capcană şi de conservarea biodiversității.

1.6.3.1. Animale de fermă

Protecția animalelor domestice se referă, în mod obişnuit, la ocrotirea acestora de actele de cruzime, de tratamentele rele şi de abandon.

Principiile de protecție a animalelor de fermă se referă la următoarele aspecte: evitarea suferinței în activitatea de reproducție, creştere, exploatare, transport, vânzare, asomare şi tăiere; asigurarea necesităților fiziologice şi comportamentale sub raportul furajării, adăpării, adăpostirii şi îngrijirii; opoziția față de toate formele de creştere şi exploatare intensivă care produc sau pot produce suferință evitabilă şi de mutilările şi de intervențiile chirurgicale considerate ca nefiind necesare pentru sănătatea şi bunăstarea lor, efectuate în încercarea adaptării animalelor la sistemul de creştere şi exploatare apreciat ca necorespunzător; tăierea animalelor, cât mai aproape de locul de creştere şi exploatare, pentru a evita suferința pe timpul transporturilor lungi (transportul animalelor vii trebuie înlocuit cu transportul carcaselor); uciderea instantanee sau precedată de asomare a animalelor care urmează a fi tăiate pentru a nu simți durerea; atenția deosebită care trebuie acordată densității şi manipulării peştilor, calității apei, localizării şi direcției fluxului apei şi factorilor de mediu, care includ poluarea posibilă.

[5] Legal - prevăzute în acte normative care emană de la organul legislativ al statului, care desemnează tipuri de relații, în speță între om şi animale, care sunt obligatorii pentru om

1.6.3.2. Animale favorite[6]

În concepția SMPA protecția animalelor favorite se bazează pe: responsabilitatea personală a deținătorului de animale favorite pentru bunăstarea acestora, interzicerea deținerii de animale favorite de către persoane care nu dispun de mijloace financiare, competență sau interes pentru asigurarea necesităților minime pentru acestea şi recomandă emiterea de reglementări eficiente în acest scop; interzicerea mutilărilor şi intervențiilor chirurgicale care nu sunt necesare pentru sănătatea şi bunăstarea animalelor; controlul populației de câini şi pisici domestice prin castrarea acestora de către un medic veterinar, respectiv a femelelor înainte de primul ciclu de călduri şi a masculilor cât mai devreme posibil; eutanasierea populației de câini şi pisici printr-o metodă nedureroasă, de către persoane calificate, numai ca ultimă soluție pentru controlul acestora şi apărarea sănătății publice.

1.6.3.3. Animale de laborator

Poziția SMPA față de animalele de laborator vizează următoarele aspecte: rezerva, în principiu, față de necesitatea utilizării animalelor în actul de cercetare ştiințifică: opoziția față de experiențele şi procedurile pe animale care produc acestora suferință, teamă, stres, foame, sete şi alte stări negative; opoziția față de repetările inutile a unor experiențe care implică tehnici pentru care au fost, deja, dezvoltate alternative satisfăcătoare şi umane; opoziția față de efectuarea unor experiențe pe animale pentru produse neesențiale pentru bunăstarea omului sau altor animale (cosmetice); dezvoltarea şi adaptarea de tehnici şi proceduri alternative în vederea înlocuirii şi reducerii folosirii animalelor pentru cercetări ştiințifice; instruirea personalului de îngrijire sub raportul cunoaşterii necesității animalelor de laborator şi a comportamentului acestora.

1.6.3.4. Animale sălbatice

În privința animalelor sălbatice SMPA are următoarea poziție: se opune, în principiu, prinderii şi omorârii sau producerii de suferință animalelor sălbatice; se opune ferm prinderii şi omorârii animalelor sălbatice în scopuri neesențiale pentru oameni sau bunăstarea animalelor, în special dacă ele nu reprezintă o amenințare pentru siguranța şi securitatea oamenilor; acțiunile indispensabile pentru controlul populațiilor de animale sălbatice sau vagabonde vor trebui realizate fără a produce suferință; controlul populațiilor de animale din rezervații trebuie astfel făcut încât să evite disconfortul şi stresul; se opune folosirii, închiderii, expunerii sau performanței la animalele sălbatice pentru afaceri comerciale şi/sau distracție umană; are rezerve serioase despre valoarea educațională a multor colecții zootehnice (inclusiv a

[6] Pet – Animal favorit, preferat. Animalele favorite pot fi pentru companie sau agrement

delfinariilor) şi a expozițiilor; prinderea animalelor sălbatice pentru scopuri educaționale, unde este permisă, trebuie să fie strict limitată, sub licență şi în condiții strict controlate; cazarea animalelor în captivitate trebuie să asigure condițiile pentru exprimarea comportamentelor caracteristice speciei.

1.6.3.5. Mamifere marine

SMPA se opune ferm, atât din motive etice, cât şi umane omorârii mamife-relor marine în scop comercial şi sportiv cu harponul (balenele) şi măciuca (focile), prin sufocare (delfinii şi alte mamifere marine) şi împuşcarea acestora în bărci.

1.6.3.6. Manipularea şi ingineria genetică

SMPA se opune: tuturor formelor de manipulare genetică, fie prin reproducție, fie prin inginerie genetică, în scopul obținerii de anomalii; dezvoltării excesive a trăsăturilor sau reducerii sănătății sau bunăstării animalelor şi folosirii oricărei metode care implică stres evitabil sau durere la părinți sau la progenii modificați genetic.

1.6.3.7. Blănurile şi prinderea în capcane

SMPA se opune: prinderii animalelor sălbatice, prin orice mijloace, inclusiv în capcană, pentru blană, creşterii şi exploatării animalelor pentru blană, considerând blănurile ca un lux neesențial pentru om şi fabricării, vânzării şi folosirii capcanelor.

1.6.3.8. Conservarea biodiversității

SMPA susține menținerea echilibrului naturii şi deplânge poluarea mediului, precum şi comerțul şi contrabanda cu animale sălbatice, care produce suferință individuală, boală, o bunăstare precară şi amenință supraviețuirea unor specii.

1.6.3.9. Animalele vagabonde

SMPA a sesizat faptul că multe țări din lume se confruntă în prezent cu probleme asociate cu animalele vagabonde, în special câini şi pisici. Aceasta caută metode de control a situației, prin lansarea de programe, elaborarea şi sprijinirea organizării de conferințe despre animalele vagabonde pentru sensibilizarea organelor statului şi a opiniei publice despre această problemă cu mari implicații pentru societate.

Problemele generate de animalele vagabonde se referă la accidente de circulație; poluarea prin dejecții; difuzarea de boli (hidatidoza, turbarea, etc.); atacarea oamenilor şi animalelor domestice, zgomotul neplăcut etc.

* *
*

Programele lansate de SMPA pentru conferinţe cu o durată de 2-3 zile au menirea de a informa şi asigura o bază ştiinţifică pentru înţelegerea problemelor de bunăstare a animalelor. SMPA asigură pentru conferinţe lectori, resurse materiale şi echipamente pentru demonstraţii.

Problemele abordate se referă la: educaţia umană (ce înseamnă, de ce este importantă, cum se poate realiza); controlul câinilor vagabonzi (motive, beneficii pentru societate, demonstraţii privind folosirea echipamentelor de prindere); controlul pisicilor vagabonde (managementul coloniilor de pisici sălbatice); programe de castrare, beneficii pentru populaţiile de animale şi pentru societate; tehnici veterinare, metode de identificare (coliere, discuri , tatuare, microcipuri); sisteme de înregistrare (controlate de guvern sau particulari); scheme pentru paza animalelor (recrutare, instruire, rol în societate); adăposturile pentru animale (responsabilitate pentru animale, responsabilitate pentru societate, centru de adăpostire sau sanctuar); politica eutanasiei; beneficiile animalelor de companie.

1.7. DECLARAŢIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR ANIMALELOR

1.7.1. PROCLAMAREA, ELABORAREA ŞI MESAJUL DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR

Declaraţia universală a drepturilor animalelor, cuprinde 14 articole, a fost proclamată la 15 octombrie 1978, la sediul UNESCO din Paris. Textul Declaraţiei universale a fost elaborat cu ocazia unor reuniuni internaţionale de personalităţi marcante din domeniul mediilor ştiinţifice, juridice, filozofice, precum şi din principalele asociaţii de protecţie a animalelor.

Declaraţia universală a drepturilor animalelor, în lumina celor mai recente cercetări în domeniul biologiei moderne, *propune societăţii umane unele reguli de etică, fondate pe conceptul filozofic a egalitarismului la existenţă, la viaţă, a tuturor speciilor în cadrul echilibrului natural, şi de criterii pe baza cărora trebuie să se întemeieze de acum înainte raporturile dintre specia umană şi celelalte specii.*

În continuare se vor prezenta bazele filozofice şi biologice a Declaraţiei universale a drepturilor animalelor.

Ziua de 4 octombrie este declarată ziua mondială a drepturilor animalelor.

1.7.2. BAZELE FILOZOFICE ALE DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR

Conceptul filozofic al *egalitarismului universal* este mai vechi decât civilizaţia occidentală şi s-a regăsit în diferite religii în afara celor iudeo-creştine.

Egalitarismul universal nu constă în negarea diferenţelor evidente care există între formele şi capacităţile diferitelor specii, ci *în admiterea că toate speciile au dreptul la viaţă, în cadrul echilibrului universal.*

Omul, în timp, puţin câte puţin a reuşit să stabilească un cod[7] în propria specie, dar faţă de univers el *nu are nici un drept particular*, deoarece el însuşi este una din speciile de animale terestre, printre ultimele apărute. *Viaţa pe Terra nu aparţine speciei umane*, deoarece el nu este creatorul şi nici deţinătorul acesteia, ci tuturor speciilor de animale. Cu toate că *omul* nu are dreptul, *a creat în lumea vie o ierarhie arbitrară*, care nu există în mod natural, *neţinând cont decât de propriile interese*, mai mult sau mai puţin justificate.

Ierarhia antropocentrică creată de om a dus la *specism,* care constă în adaptarea unei atitudini diferenţiate faţă de speciile de animale, constând în *distrugerea* celor considerate *dăunătoare sau crude* şi protejarea celor considerate *utile*. Conform teoriei speciste *inteligenţa*[8] *este specifică omului*, iar *instinctul*[9] este comun tuturor animalelor. La animalele inferioare instinctul deţine rol precumpănitor în relaţiile cu mediul; la animalele superioare în cursul vieţii reflexele necondiţionate se completează cu reflexe condiţionate.

Specismul a condus omul la gândirea că, *animalele nu suferă* ca el, dar cercetările ştiinţifice au demonstrat contrariul că, *animalele ca fiinţe vii suferă, atât fizic cât şi psihic, fiind sensibile, capabile de suferinţă, de emoţie şi chiar de activitate mentală.*

Dacă *rasismul,* refuză anumitor oameni drepturi care sunt atribuite altora, este considerat *crimă contra umanităţii, specismul* care a stabilit o ierarhie a drepturilor la viaţă, este o *crimă contra vieţii.*

Egalitarismul ajută umanitatea să-şi regăsească armonia cu natura, iar omul să respecte viaţa.

Omul are datoria spre binele său şi a întregii comunităţi biologice, căreia îi aparţine şi de care depinde, *să respecte viaţa sub toate formele sale*. În particular, omul trebuie să interzică distrugerea habitatelor şi omorârea animalelor din plăcerea *senzaţiilor tari* oferite de vânatul sau pescuitul sportiv, coridele, luptele de cocoşi şi câini sau din interese economice, aşa cum ar fi traficul de blănuri, de piei, de fildeş, de animale naturalizate etc. Trebuie repudiat: dresajul animalelor sălbatice pentru circ; formarea colecţiilor de animale vii în mediu artificial oricât de confortabil ar fi; aducerea animalelor inadaptabile în grădini zoologice şi menajerii. De asemenea, trebuie găsite soluţii pentru renunţarea treptată la experimentării pe animale în cadrul cercetărilor biologice, medicale, veterinare sau în cadrul învăţământului şi interzicerea legală a experimentelor abuzive şi inutile pe planul cunoaşterii, sănătăţii sau educaţiei.

Animalele de rentă şi animalele de companie trebuie să facă obiectul unei atenţii şi a unui respect mai mare. În acest sens, omul chiar pentru animalele crescute şi exploatate pentru consum uman, sub o formă sau alta, trebuie să asigure cazarea lor în condiţii care să nu afecteze starea de sănătate şi comportamentul natural şi să renunţe la atitudinea actuală, aceea de a milita, numai pentru obţinerea de profit, aşa cum se întâmplă în cazul creşterii şi exploatării în cuşti, îndopării

[7] Cod - ansamblu de reguli de conduită, de percepte, de prescripţii
[8] Inteligenţa - posibilitatea de a înţelege uşor şi bine, de a sesiza ceea ce este esenţial; capacitatea de a rezolva anumite categorii de probleme abstracte, practice, sociale; aptitudinea generală care contribuie la formarea capacităţilor şi la adaptarea cognitivă a individului la situaţii noi
[9] Instinct - complex de reflexe înnăscute, necondiţionate, care asigură dezvoltarea organismului, alimentarea, reproducerea şi apărarea.

gâştelor, administrării de hormoni şi antibiotice pentru stimularea producţiei etc. Animalele de măcelărie şi nu numai trebuie transportate în condiţii de confort, iar tăierea trebuie făcută cu grijă, evitând suferinţa şi anxietatea. Câinele trebuie plimbat cu o lesă mai lungă de 60 cm. Animalele de companie nu trebuie abandonate.

Egalitarismul din Declaraţia universală a drepturilor animalelor, ca filozofie[10] *conduită morală şi etică biologică*[11]*, trebuie înţeles ca un mijloc prin care umanitatea să regăsească calea pentru armonie cu universul, fără a uita lupta contra mizeriei umane, suferinţei morale sau fizice, torturării, egoismului feroce şi politicii forţei. Respectul pentru drepturile animalelor este o condiţie necesară pentru a veghea asupra respectării drepturilor omului, în măsura în care, este adevărat că, respectarea animalelor de către om este o reflectare a respectului reciproc dintre oameni.*

Conştientizarea egalitarismului, prin educaţie şi reflectare profundă, *poate să ajute omul* să-şi *regăsească locul* în *comunitatea speciilor vii* din care face parte, *să renunţe* la *atitudinea antropocentrică*, pentru a nu afecta echilibrul natural al mediului, condiţie a supravieţuirii sale pe Terra, *în favoarea adoptării biocentrismului*, respectiv a respectului pentru orice formă de manifestare a vieţii.

Adoptarea de către SMPA a *principiului egalitarismului universal* la viaţa, reprezintă o *etapă importantă în istoria inteligenţei umane şi a moralei.*

1.7.3. BAZELE BIOLOGICE ALE DECLARAŢIEI UNIVERSALE A DREPTURILOR ANIMALELOR

Conceptul filozofic al *egalitarismului universal la viaţă* impune omului datoria de a respecta viaţa sub toate formele sale, deci *unitatea, diversitatea* şi *demnitatea fiinţelor vii.*

În respectul oricărei forme de viaţă trebuie avut în vedere că omul nu poate da viaţă şi că el, ca de altfel toate formele de viaţă, sunt creaţia Divinităţii. În acest context omul trebuie să lupte pentru reducerea suferinţei în comunitatea biologică, căreia îi aparţine şi de care depinde.

Respectul faţă de viaţă nu se poate instaura decât prin punerea în aplicare a unui *program de educaţie civică a întregii societăţi, pe baze morale, ştiinţifice şi juridice, în respect faţă de Natură în ansamblul său.*

Conceptele etice ale Declaraţiei universale a drepturilor animalelor se bazează pe date furnizate de *genetica moleculară, genetica populaţiilor, ecologie, etologie şi neurofiziologie.*

Genetica moleculară a evidenţiat faptul că toate speciile de animale, inclusiv omul, sunt constituite din aceleaşi elemente, pornind de la codul genetic universal, având origine comună, fiind înrudite între ele.

[10] Filozofie - formă a conştiinţei sociale, reflexie sistematică asupra lumii în totalitatea ei în scopul realizării unei imagini integratoare, globale; concepţie generală despre lume şi viaţă.
[11] Etica biologică - fundamentare teoretică a unui sistem de norme, valori, categorii morale a unui cod moral cu referire biologice.

Ecologia şi genetica populaţiilor au arătat o interdependenţă între specii şi indivizi în cadrul unui sistem viu imens, comunitatea biologică planetară. Echilibrul dinamic al acestui sistem complex se bazează, în totalitate, pe diversitatea componentelor sale, diversitatea genetică şi comportamentală a speciilor şi pe diversitate genetică şi comportamentală a indivizilor, care se manifestă în cadrul diversităţii geoclimatice din mediile de viaţă.

Etologia şi neurofiziologia au evidenţiat bazele comune ale tuturor tipurilor de comportament, care dirijează raporturile dintre diferitele specii de animale, indiferent dacă acestea sunt instinctive, memorizate sau învăţate, cu toată multitudinea tipurilor de percepte de acţiune şi de reacţie a animalelor faţă de mediul lor de viaţă. De asemenea cele două ştiinţe au demonstrat existenţa suferinţei la animale.

Suferinţa antrenează un răspuns motor, comportamental (ţipete, apărare) sau neurovegetativ (ulcere de constrângere) sau comportamental profund (prostraţie, automutilare, agresivitatea permanentă).

Sensibilitatea dureroasă şi *capacitatea de a reacţiona* pentru a neutraliza sau deturna cauza sunt mecanisme adaptative, sunt necesare şi au apărut foarte devreme pe scara evoluţiei lumii animale.

Cele câteva date enumerate anterior evidenţiază unitatea lumii vii, a comunităţii biologice sau a biosferei, care reprezintă un sistem coerent, într-o continuă evoluţie.

Stabilitatea dinamică a biosferei se bazează pe supravieţuirea ansamblului componentelor sale reprezentate de speciile şi indivizii din cadrul acestora. Pentru asigurarea stabilităţii dinamice a biosferei este necesară existenţa, tuturor speciilor şi indivizilor, deci dreptul lor natural la existenta demnă.

Conştiinţa şi cultura sunt *proprii omului*, de aceea *societatea umană* trebuie să *stabilească limitele drepturilor pe care omul să le aibă faţă de viaţa şi suferinţa animală pentru satisfacerea dorinţelor sale, în afară de nevoile sale nutriţionale.*

1.7.4. DECLARAŢIA UNIVERSALĂ A DREPTURILOR ANIMALELOR

1.7.4.1. Expunere de motive

- *Considerând* că orice animal are drepturi;
- *Considerând* că necunoaşterea şi disprețuirea acestor drepturi au dus şi continuă să conducă omul să comită crime faţă de natură şi faţă de animale;
- *Considerând* că recunoaşterea de către specia umană a dreptului la existenţa altor specii de animale constituie baza existenţei speciilor în lume;
- *Considerând* că genocidurile sunt perpetuate de om şi continuă să fie săvârşite;
- *Considerând* că respectarea drepturilor animalelor de către om este legat de respectul oamenilor între ei;
- *Considerând* că educaţia trebuie să înveţe copiii să observe, să înţeleagă, să respecte şi să iubească animalele.

1.7.4.2. Conținutul Declarației Universale a Drepturilor Animalelor

Declarația Universală a Drepturilor Animalelor se referă la următoarele :

Articolul 1

Toate animalele se nasc egale în fața vieții şi au aceleaşi drepturi la existență.

Articolul 2

Orice animal are dreptul la respect (stimă, prețuire).

Omul, în calitate de specie animală, nu are dreptul să extermine alte animale sau să le exploateze, violând dreptul acestora; are dreptul de a pune cunoştințele sale în serviciul animalelor.

Orice animal are dreptul la atenție, la îngrijire şi la protecție din partea omului.

Articolul 3

Nici un animal nu trebuie supus la nici un tratament rău sau la nici un act de cruzime;

Dacă moartea unui animal este necesară, ea trebuie să fie produsă instantaneu, fără durere şi frică.

Articolul 4

Orice animal care aparține unei specii sălbatice are dreptul să trăiască în propriul său mediu natural, terestru, aerian sau acvatic şi să se reproducă.

Orice privare de libertate, chiar şi în scopuri educative este contrară acestui drept.

Articolul 5

Orice animal, indiferent de specie, care trăieşte tradițional în mediul omului are dreptul de a vieții şi de a creşte, în ritmul şi în condițiile de viață, de libertate proprii speciei sale.

Orice modificări a ritmului sau condițiilor de viață, de libertate impuse de om în scopuri comerciale este contrară acestui drept.

Articolul 6

Orice animal pe care omul l-a ales pentru companie are dreptul la o durată de viață conformă cu longevitatea sa naturală.

Abandonul unui animal este un act crud şi degradant.

Articolul 7

Orice animal folosit la muncă are dreptul la o limită rezonabilă a duratei şi intensității muncii, la alimentație rațională şi la odihnă.

Articolul 8

Experimentarea pe animal care implică suferință fizică sau psihică, indiferent dacă este medicală, comercială sau de altă natură, este incompatibilă cu drepturile animalelor.

Tehnicile alternativă, de înlocuire a animalelor în activitatea de experimentare trebuie să fie folosite şi dezvoltate.

Articolul 9

Animalele crescute şi exploatate pentru producția de alimente trebuie să fie hrănite, transportate şi tăiate fără ca acestea să simtă anxietate sau durere.

Articolul 10

Nici un animal nu trebuie să fie exploatat pentru distracția omului.

Expozițiile de animale şi spectacolele în care se folosesc animale sunt incompatibile cu demnitatea acestora.

Articolul 11

Orice act care implică omorârea unui animal fără ca aceasta să fie necesară este un biocid, adică o crimă contra vieții.

Articolul 12

Orice act care implică omorârea unui număr mare de animale este un genocid, adică o crimă contra speciei.

Poluarea şi distrugerea mediului natural conduc la genocid.

Articolul 13

Moartea animalelor trebuie tratată cu respect.

Scenele de violență ale căror victime sunt animalele trebuie interzise la cinema şi la televiziune, cu excepția acelora în care ele sunt folosite pentru a demonstra o atingere a drepturilor animalelor.

Articolul 14

Organismele de protecție şi de pază a animalelor trebuie să fie reprezentate la nivel guvernamental.

Drepturile animalelor trebuie apărate de lege ca şi drepturile omului.

* * *

De la proclamația sa, în 1978, Declarația universală a drepturilor animalelor a constituit, permanent, un document de referință care a stat la baza elaborării şi adoptării unui însemnat număr de reglementări în domeniul protecției şi bunăstării animalelor.

1.8. CONSILIUL EUROPEI ŞI PROTECȚIA ANIMALELOR

1.8.1. CONSILIUL EUROPEI, ÎNFIINȚARE, ROL, CONDUCERE

Consiliul Europei este o organizație interguvernamentală, independentă de Uniunea Europeană, care a fost înființată la inițiativa a 10 state europene la data de 5 mai 1946, având sediul la Strasbourg. În prezent Consiliul Europei are 46 țări membre, inclusiv din afara Europei. România este membru al Consiliului Europei din anul 1991.

Obiectivele Consiliului Europei sunt acelea de *a asigura* o strânsă unitate între statele membre pentru: salvgardarea şi promovarea idealurilor şi principiilor care constituie patrimoniul comun european; armonizarea sistemului legislativ european şi de *a sprijini* statele membre şi candidate în: modernizarea instituţiilor lor; elaborarea legislaţiei care dezvoltă instituţiile democratice; eficientizarea justiţiei în rezolvarea problemelor cu care se confruntă; încheierea de acorduri şi desfăşurarea de acţiuni comune într-o serie de domenii, aşa cum sunt cel economic, social, cultural, ştiinţific, juridic, administrativ; protecţia şi dezvoltarea drepturilor omului şi a libertăţilor sale fundamentale.

Organele de conducere ale Consiliului Europei sunt reprezentate de Adunarea Parlamentară şi Comitetul Miniştrilor.

Adunarea Parlamentară are o serie de atribuţii din care se menţionează posibilitatea de *a delibera* şi *formula recomandări* referitoare la problemele care ţin de realizarea obiectivelor Consiliului Europei sau de a aproba materiale supuse avizului său de către Comitetul Miniştrilor şi de a constitui comitete sau comisii de experţi, care să prezinte rapoarte în urma studierii diferitelor probleme supuse atenţiei.

Comitetul Miniştrilor reprezintă organismul executiv al Consiliului Europei şi este constituit din miniştrii de externe ai statelor membre ale acestuia.

Consiliul Europei prin Comitetul Miniştrilor a adoptat până în prezent 194 tratate, acorduri şi convenţii, în diferitele domenii care fac obiectul de activitate al acestuia

În domeniul protecţiei animalelor a finalizat 6 convenţii şi 4 protocoale prin care se aduc amendamente la unele din acestea.

1.8.2. CONVENŢIILE CONSILIULUI EUROPEI REFERITOARE LA PROTECŢIA ANIMALELOR

1.8.2.1. Convenţia europeană pentru protecţia animalelor pe timpul transportului internaţional

Convenţia europeană pentru protecţia animalelor pe timpul transportului european a fost elaborată de Comitetul de Experţi Guvernamentali. Aceasta a fost deschisă pentru semnare statelor membre ale Consiliului Europei în anul 1968 şi a intrat în vigoare în anul 1971 ca urmare a depunerii instrumentelor de ratificare de către patru state (conform prevederii), respectiv: Danemarca, Islanda, Norvegia şi Elveţia.

Convenţia este structurată pe 8 capitole şi prezentată în 52 articole. Capitolele Convenţiei se referă la: dispoziţii generale – definire termeni; solipede domestice şi alte animale domestice din speciile bovine, ovine, caprine, porcine, dispoziţii generale şi dispoziţii speciale pe timpul transportului feroviar, rutier, naval şi aerian; păsări şi iepuri domestici, câini şi pisici domestice; alte mamifere şi păsări; animale cu sânge rece; rezolvarea diferendelor; dispoziţii finale.

1.8.2.2. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor de fermă

Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor de fermă a fost elaborată de Comitetul de Experţi în protecţia animalelor.

Aceasta a fost deschisă pentru semnare de către statele membre ale Consiliului Europei în anul 1976 şi a intrat în vigoare în anul 1978, ca urmare a depunerii instrumentelor de ratificări de către patru state (conform prevederii), respectiv: Cipru, Franţa, Germania şi Suedia.

Convenţia este structurată pe 3 capitole şi prezentată în 8 articole. Capitolele se referă la: principii generale; detalii de implementare şi dispoziţii finale.

Se aplică pentru animale crescute şi exploatate, în unităţi zootehnice care folosesc instalaţii tehnologice autorizate în vederea producerii de hrană, lână, piei şi în alte scopuri de fermă.

Conform Convenţiei animalele trebuie să fie adăpostite, furajate, adăpate şi îngrijite conform cerinţelor lor specifice. De asemenea animalelor trebuie să li se asigure libertatea de mişcare, condiţii de microclimat optime şi o supraveghere de specialitate (examen clinic) la intervale de timp corespunzătoare pentru a evita suferinţa inutilă (în sistemul intensiv cel puţin o dată pe zi). La acelaşi regim de supraveghere trebuie să fie supuse şi echipamentele tehnologice care asigură funcţionalitatea adăposturilor pentru a asigura necesităţile biologice ale animalelor.

Convenţia conţine şi prevederi referitoare la înfiinţarea, funcţionarea şi responsabilitatea unui Comitet Permanent şi la condiţiile de intrare în vigoare a acesteia.

Ca urmare a mutaţiilor care au avut loc la nivelul percepţiei consumatorilor, Convenţia a suferit unele amendamente, în anul 1999, prin protocolul ETS nr. 145 pentru îmbunătăţirea protecţiei animalelor de fermă.

1.8.2.3. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor destinate tăierii

Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor destinate tăierii a fost elaborată de Comitetul de Experţi în protecţia animalelor al Consiliului. Aceasta a fost deschisă pentru semnare în anul 1979 şi a intrat în vigoare în anul 1982 ca urmare a depunerii instrumentelor de ratificare de către 4 state: Danemarca, Islanda, Luxemburg şi Portugalia.

Convenţia este structurată pe 4 capitole şi prezentată în 24 articole.

Capitolele se referă la: principii generale; livrarea animalelor la abator şi cazarea acestora până la tăiere/sacrificare, mişcarea adăpostirea, îngrijirea animalelor în incinta abatoarelor, alte dispoziţii; tăierea/sacrificarea animalelor; dispoziţii finale.

Se aplică pentru cabaline, rumegătoare, porcine, iepuri şi păsări, indiferent de modul în care se face transportul lor (libere, legate, în cuşti sau lăzi).

Tăierea/sacrificarea trebuie făcută cât mai repede posibil după sosirea în abator.

1.8.2.4. Convenţia Europeană pentru conservarea vieţii sălbatice europene în habitatul său natural

Convenţia Europeană pentru protecţia vieţii sălbatice în habitatul său natural a fost elaborată de un Comitet *ad hoc* de experţi în domeniu. Aceasta a fost deschisă pentru semnare în anul 1979 şi a intrat în vigoare în 1982, după depunerea instrumentelor de ratificare de către 5 state (conform prevederii), respectiv: Italia, Liechtenstein, Olanda, Portugalia şi Elveţia.

Convenţia este structurată pe 9 capitole şi prezentată în 24 articole şi 4 anexe.

Capitolele se referă la: prevederi generale, protecţia habitatelor; protecţia speciilor de animale; prevederi speciale pentru speciile de animale migratoare; prevederi suplimentare; comitetul permanent; amendamente; rezolvarea diferendelor; dispoziţii finale.

Anexele se referă la: specii din flora strict protejată; specii din fauna strict protejată; specii din fauna protejată; metode şi mijloace interzise de ucidere, capturare şi alte forme de exploatare.

1.8.2.5. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor vertebrate folosite pentru scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice

Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor vertebrate folosite pentru scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice a fost elaborată de un Comitet *ad hoc* de experţi pentru protecţia animalelor de laborator. Aceasta a fost deschisă pentru semnare în anul 1986 şi a intrat în vigoare în 1991, în urma depunerii instrumentelor de ratificare de către patru state, respectiv: Finlanda, Norvegia, Spania, Suedia.

Convenţia este structurată în 11 capitole, prezentată în 37 articole şi 2 anexe (A şi B).

Capitolele se referă la: principii generale; îngrijirea generală şi adăpostirea; efectuarea procedurilor; autorizarea; unitatea de creştere şi livrări; unitatea de creştere şi utilizare; educaţie şi instruire; informaţii statistice; recunoaşterea procedurilor efectuate pe teritoriul unei alte părţi; consultări multilaterale; dispoziţii finale.

Anexele se referă la: instrucţiuni privind adăpostirea şi întreţinerea animalelor vertebrate folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice; tabele statistice şi note explicative pentru completare în concordanţă cu prevederile articolelor 27 şi 28 din Convenţie.

Convenţia stabileşte domeniile în care se pot folosi animale în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice; respectiv pentru : prevenirea unor boli; testarea eficienţei medicamentelor; diagnosticul şi tratarea bolilor; determinarea şi evaluarea parametrilor fiziologici normali sau modificaţi la om, animale vertebrate şi nevertebrate şi plante; protecţia mediului; cercetare ştiinţifică; educaţie şi instruire; îndeplinirea procedurilor pentru aplicarea justiţiei.

Anexa A este constituită din 13 tabele care cuprind normele de temperatură din spaţiile de cazare, perioada de carantină. modul de cazare (cuşti, boxe) şi suprafeţele aferente pentru rozătoare mici şi iepuri, pisici, câini, primate non-umane, porcine, păsări şi alte animale de fermă decât porcii.

Anexa B este constituită din 5 tabele care se referă la situaţiile statistice care trebuie să fie ţinute astfel: numărul, specia, categoria de animale folosite în proceduri; numărul, specia, categoria de animale folosite în scopuri specifice; numărul, specia, categoria de animale folosite pentru protecţia omului, animalelor, mediului şi evaluări toxicologice şi de siguranţă; numărul, specia, categoria de animale folosite pentru controlul bolilor şi dezastrelor; numărul, specia, categoria de animale folosite în proceduri cerute de lege.

1.8.2.6. Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor favorite

Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor favorite a fost elaborată de un Comitet *ad hoc* de experţi pentru protecţia animalelor de companie şi agrement. Aceasta a fost deschisă pentru semnare în anul 1987 statelor membre ale Consiliului Europei şi a intrat în vigoare în anul 1992, ca urmare a depunerii instrumentelor de ratificare de către patru state (conform prevederii), respectiv: Germania, Luxemburg, Norvegia şi Suedia.

Convenţia este structurată pe 7 capitole şi prezentată în 23 articole.

Capitolele Convenţiei se referă la: dispoziţii generale; principiile pe care trebuie să le respecte deţinătorii de animale favorite; măsuri suplimentare referitoare la animalele fără stăpân; informare şi educare; consultări multiple; amendamente; dispoziţii generale.

Organizaţia pentru Cooperarea Economică şi Dezvoltare, înfiinţată în 1961, care are 30 de state membre, de pe mai multe continente, a adoptat ghidurile pentru testarea substanţelor chimice înainte de a fi comercializate. Ghidurile de bună practică de laborator armonizează metodele de testare toxicologică a substanţelor chimice industriale, pesticidelor, alimentelor şi articolelor de uz zilnic, inclusiv pe animale, fapt important pentru bunăstarea acestora.

* * *

1.9. OFICIUL INTERNAŢIONAL DE EPIZOOTII - ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A SĂNĂTĂŢII ANIMALELOR ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Oficiul Internaţional de Epizootii a adoptat şi numele de Organizaţia Mondială a Sănătăţii Animalelor, la sesiunea anuală ordinară din mai 2003, pentru a sublinia cu mai multă tărie activitatea desfăşurată la nivel mondial, în problemele complexe de sănătate animală.

Susținerea ca OIE, ca organizație interguvernamentală, să preia problemele privind bunăstarea animalelor s-a conturat la sfârşitul anilor 1990 după ce Organizația Mondială a Comerțului a recunoscut statutului acesteia ca organizație de referință pentru garantarea securității sanitare veterinare a comerțului mondial cu animale, inclusiv sălbatice şi produse obținute de la acestea şi evitarea barierelor sanitare veterinare nejustificate. În domeniul securității sanitare a alimentelor Organizația Mondială a Comerțului recunoaşte statutul de organizații de referință pentru OIE şi Codex Alimentarius, dar în segmente diferite a lanțului alimentar.

Acordul privind Măsurile Sanitare şi Fitosanitare (WTO-SPS) semnat în 1994, obligă țările semnatare să adere la standardele, ghidurile şi recomandările stabilite de OIE privind problemele legate de sănătatea animală şi zoonoze.

Bunăstarea animalelor nu se regăseşte în acordul WTO-SPS, dar este un obiectiv important pentru OIE, care trebuie fundamentat ştiințific, la nivelul de profesionalism al standardelor şi ghidurilor de sănătate animală şi zoonoze.

Bunăstarea animală a apărut ca problemă internațională semnificativă, de interes public, în sfera comercială, după anii 1970.

Dezbaterile privind rolul bunăstării animalelor în comerțul internațional a început din anul 1994, după transformarea Acordului General pentru Tarife şi Comerț în Organizația Mondială a Comerțului.

Codul OIE privind sănătatea animalelor include un capitol privind standardele minime de bunăstarea animalelor pentru comerț. Din 1996 OIE a publicat în seria de reviste ştiințifice şi tehnice Animal Welfare and Veterinary Services.

În a 70-a Sesiune generală din 2002 prin rezoluția XIV (1) aprobată de toate cele 162 țări membre la acea dată s-a hotărât implicarea OIE în bunăstarea animală.

Grupul de lucru *ad hoc* al OIE recunoaşte că bunăstarea animalelor este o problemă complexă cu dimensiuni importante ştiințifice, etice, economice, culturale şi politice şi că sănătatea animalelor este un factor vital pentru bunăstarea acestora, dar nu singurul.

Din 2002, OIE are un grup permanent de lucru în probleme de bunăstare animală, care a dezvoltat proiecte de programe de lucru cu caracter strategic pentru perioada 2003-2005 şi 2006-2010, şi a elaborat rapoarte anuale şi standarde minime privind bunăstarea animalelor pe timpul transportului şi înainte de tăiere.

Grupul de lucru a recomandat ca OIE să continue colaborarea cu Asociația Internațională pentru Transportul Aerian (IATA) şi cu Asociația pentru Transportul Animalelor (ATA), în problemele ridicate de transportul animalelor şi cu Societatea Internațională pentru Etologie Aplicată şi Asociația Veterinară Mondială în alte probleme legate de bunăstare.

OIE recunoaşte cele 5 libertăți ale animalelor şi cei trei R (legat de folosirea animalelor de laborator, reducerea numărului de animale, perfecționarea metodelor şi înlocuirea acestora cu tehnici nonanimale pentru protecția animalelor de laborator).

În perspectivă, OIE trebuie să devină organism de referință şi în domeniul bunăstării şi protecției animalelor, aşa cum este în domeniul stabilirii standardelor de sănătate a animalelor şi zoonozelor.

OIE a fost mandatat de cele 167 țări membre ale sale, la această dată (2002),

de a elabora ghiduri de bună conduită internațională în domeniul bunăstării şi protecției animalelor. În acest sens s-a aprobat un plan strategic pentru perioada 2006-2010.

1.10. SERVICIILE VETERINARE ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Bunăstarea animalelor este o temă de mare interes, care în multe țări este gestionată prin serviciile veterinare, datorită statutului special al acestora de bun public, de interes național şi internațional.

Serviciile veterinare trebuie să aibă în contextul menționat, rolul de mediator între producători, comercianți şi consumatori în problema bunăstării animalelor.

Bunăstarea animalelor este dependentă de incidența bolilor şi de modul de folosire a produselor medicinale, motiv pentru care rolul medicului veterinar este major.

Pentru a putea manageria (gestiona) bunăstarea animalelor, serviciile veterinare trebuie sa dispună de: o rețea de experți; fonduri pentru cercetare ştiințifică; un sistem de monitorizare a bunăstării şi protecției animalelor; un cadru legislativ adus la zi, în concordanță cu ultimele cercetări ştiințifice; un corp de inspecție şi control; un organism de autorizare a proiectelor adăposturilor pentru animale, de comercializare a utilajelor, instalațiilor care se folosesc pentru dotarea adăposturilor în vederea asigurării necesităților animalelor la nivel de exploatații; a tehnologiilor de creştere şi exploatare a animalelor; a proiectelor pentru mijloacele de transport, a spațiilor de cazare a animalelor înainte de tăiere, a spațiilor şi instalațiilor de asomare, de tăiere, etc; de centre pentru asigurarea educației crescătorilor, transportatorilor, personalului din unitățile de tăiere, a medicilor veterinari oficiali. De asemenea, serviciile veterinare trebuie să întrețină relații strânse cu alte autorități ale statului şi cu organizațiile private implicate în domeniul bunăstării şi protecției animalelor şi să coordoneze dezbaterile publice legate de bunăstarea şi protecția animalelor.

Rolul serviciilor veterinare în bunăstarea animalelor este accentuat de recunoaşterea faptului că acestea sunt o parte importantă a sănătății publice veterinare, deoarece unele aspecte sunt legate de siguranța alimentelor, inclusiv sub raportul zoonozelor.

Autoritatea Națională Sanitara Veterinara şi pentru Siguranța Alimentelor din România prin legea de organizare şi funcționare a serviciilor sanitare veterinare gestionează bunăstarea animalelor din țara noastră. Din păcate, la această dată nu dispune decât parțial de mijloacele necesare gestionarii cu succes a problemei bunăstării animalelor.

Pentru viitor ANSVSA, va trebui să promoveze o nouă lege sanitară veterinară, modernă, adaptată cerințelor societății umane față de serviciile veterinare, care să cuprindă în egală măsură problemele legate de sănătatea animalelor, siguranța alimentelor, bunăstarea animalelor şi protecția mediului.

1.11. MEDICUL VETERINAR ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR

În multe țări ale lumii prin jurământul de credință, absolvenții facultăților de medicină veterinară, inclusiv din România se angajează că vor milita pentru bunăstarea şi protecția animalelor.

De asemenea prin legile de organizare şi exercitare a profesiunii de medic veterinar, prin codurile de deontologie medicală veterinară inclusiv în România sunt prevederi referitoare la atribuțiile, sarcinile şi responsabilitățile medicului veterinar în ceea ce priveşte bunăstarea şi protecția animalelor.

La noi în țară în Legea 160/1998 pentru organizarea, şi exercitarea profesiunii de medic veterinar şi Legea nr. 604/2001 pentru completarea legii 160/1998 sunt prevederi referitoare la faptul că, protecția animalelor domestice şi a celor sălbatice, este un domeniu de activitate a medicului veterinar în colaborare cu alte profesii.

În jurământul pe care medicii veterinari îl depun, într-un cadru solemn, la înscrierea în Colegiul Medicilor Veterinari din România se arată că medicul veterinar trebuie să acționeze în spiritul normelor din Codul de etică şi deontologie medical veterinară şi a respectării legilor țării, fapt care implică activități pentru bunăstarea şi protecția animalelor.

Asociația Veterinară Mondială (AVM) şi Asociația Veterinară Mondială pentru Animalele Mici (AVMC) colaborează strâns cu OIE şi Societatea pentru Prevenirea Cruzimii față de Animale pentru îndeplinirea cu succes a obligațiilor care revin serviciilor veterinare şi medicilor veterinari în îmbunătățirea bunăstării şi protecției animalelor.

În viziunea AVM şi AVMC bunăstarea animalelor este o responsabilitate umană care cuprinde: adăpostirea, managementul efectivelor, nutriția, prevenirea şi tratamentul bolilor, îngrijirea, manipularea, transportul şi tăierea umană a animalelor.

AMV recunoaşte rolul urbanizării în perceperea bunăstării animalelor prin extinderea de către locuitorii din mediul urban a atenției acordate animalelor de companie şi pentru animalele de fermă şi solicitarea de către consumatorul urban a unor caracteristici suplimentare pentru alimente, respectiv cele legate de siguranța alimentelor, care să-i asigure protecția sănătății şi pentru sistemul în care sunt crescute şi exploatate animalele. De asemenea recunoaşte, ca justificate, cerințele consumatorului legate de impactul procesului de obținere a alimentelor asupra mediului.

AVM consideră că medicii veterinari trebuie să acționeze în domeniul bunăstării animalelor pentru companie, muncă, producție, învățământ, cercetare, recreere şi sport prin: cunoaşterea legislației în domeniu prin implicarea în managementul animalelor domestice şi sălbatice; prin promovarea bunăstării animalelor în contactele cu proprietarii, angajații, colaboratorii sau oricare altă persoană cu care vin în contact prin intervenții în caz de urgențe; prin modul de gospodărire a serviciilor clinice şi de spital; prin modul de acțiune în abatoare, transportul de animale, serviciile legate de animale şi prin participarea lor la acțiunile societăților de protecția animalelor.

Medicul veterinar trebuie să aibă în vedere faptul că bunăstarea animalelor este

puternic afectată de interacțiunea om-animal în procesul de management, manipulare, transport, etc.

Impactul interacțiunii om-animal este cu atât mai redus cu cât nivelul de instruire al omului este mai ridicat.

Manipularea animalelor, indiferent de scopul (zootehnic, sanitar veterinar), contextul, sau locul în care se face nu trebuie să genereze frică, disconfort, mortalitate, etc.

Trebuie avut în vedere faptul că în sistemul de creştere şi exploatare extensiv interrelația om-animal este mult mai strânsă, decât cel intensiv şi că în consecință este posibil ca impactul negativ asupra bunăstării animalelor în cazul tratării necorespunzătoare să fie mai frecvent, iar în sistemul intensiv-industrial este, funcție de specie mai mult sau mai puțin strâns, putând deveni stresant prin contactul foarte rar numai cu ocazia unor acțiuni aşa cum sunt cântărirea, debecarea, vaccinarea etc. generând prin însăşi prezența omului frică, la care se adaugă şi durerea provocate de acțiunea în sine.

1.12. PROFITUL ŞI BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Standardele minime de bunăstarea animalelor sunt diferite de la o țară la alta, iar deciziile în privința acesteia sunt de ordin politic pentru a echilibra raportul dintre profit şi protecția animalelor ştiințific fundamentată.

Protecția şi bunăstarea animalelor în opinia multor oameni, în special producători sunt în conflict cu profitul, datorită cheltuielilor suplimentare pe care le implică adăpostirea efectivelor şi controlul stării de sănătate.

Standardele minime de bunăstare, din țările în care ele există, nu au apărut, de la sine, peste noapte, ci sunt consecința unor dezbateri şi negocieri intense intre organizațiile fermierilor, procesatorilor, transportatorilor, industriilor implicate în zootehnie şi producția de alimente, comercianților de bunuri alimentare, consumatorilor şi militanților pentru bunăstarea animalelor. Acestea prevăd parametrii de mediu, cerințele de îngrijire şi întreținere compatibile cu obținerea de produse alimentare de origine animală sigure pentru consumator, la un preț de cost accesibil pentru consumatori, în condiții de suportabilitate pe termen lung pentru mediu şi de asigurare a unui profit acceptat pentru cei implicați în lanțul alimentar, compatibil cu o viață decentă şi reluarea lărgită a producției.

Constrângerile naționale trebuie luate în considerație când se stabilesc standardele minime de bunăstarea animalelor la nivel internațional, pentru a putea fi aplicate la nivel universal şi pentru a nu putea fi folosite ca bariere comerciale netarifare.

Promovarea unei legislații naționale în domeniul bunăstării animalelor de fermă, la standarde superioare celor internaționale nu este obligatorie, şi este neavenită din punct de vedere economic deoarece antrenează cheltuieli financiare suplimentare, care cresc prețul de cost şi fac producția necompetitivă, atât pe piața UE, cât şi pe piața internațională.

Se apreciază că sistemele de adăpostire care asigură o bunăstare îmbunătățită nu măreşte în general, în mod semnificativ costurile de producție şi de investiție.

1.13. EUROGRUPUL PENTRU BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI INTERGRUPUL PENTRU BUNĂSTAREA ŞI CONSERVAREA ANIMALELOR

Eurogrupul pentru Bunăstarea Animalelor a fost înfiinţat, la iniţiativa Societăţii Regale pentru Prevenirea Cruzimii faţă de Animale din Marea Britanie, pe lângă Uniunea Europeană în 1980, ca organizaţie civică, internaţională cu statut de observator pe lângă Consiliul Europei, la care pot adera toate organizaţiile şi fundaţiile naţionale şi regionale pentru protecţia animalelor. Acesta editează lunar o publicaţie numită Eurobuletin, care cuprinde informaţii referitoare la probleme de: bunăstarea şi protecţia animalelor; protecţia mediului şi dezvoltarea rurală durabilă.

Rolul Eurogrupului pentru Bunăstarea Animalelor este în principal de a prelua şi prelucra informaţiile referitoare la bunăstarea şi protecţia animalelor de la membrii săi şi de a le transmite Comisiei Europene, Parlamentului European[12], Consiliului de Miniştri[13] şi guvernelor statelor membre, în vederea îmbunătăţirii legislaţiei, şi monitorizării modului de implementare a acesteia şi de a asigura asistenţa tehnică, informaţii şi sfaturi de expert.

De asemenea Eurogrupul are rolul de a armoniza punctele de vedere ale organizaţiilor naţionale, de a promova şi susţine campanii de mediatizare şi avertizare a cetăţenilor Europei asupra problemelor de bunăstarea animalelor. Oficiul din Bruxelles a Eurogrupului face legătura între reţelele naţionale ale acestuia şi organismele legislative ale UE.

Intergrupul pentru Bunăstarea şi Conservarea Animalelor a fost înfiinţat în 1983, în cadrul Parlamentului European şi reuneşte europarlamentari cu orientări politice diferite, dar care militează împreună pentru bunăstarea şi protecţia animalelor prin promovarea şi susţinerea de iniţiative legislative în domeniu.

Din cele expuse rezultă că Eurogrupul şi Intergrupul au interese comune în ceea ce priveşte îmbunătăţirea bunăstării şi protecţiei animalelor, concurând strâns în acest sens.

Eurogrupul a devenit secretariatul Intergrupului, căruia îi prezintă rapoarte, informări şi propuneri rezultate din constatările şi solicitările membrilor săi.

Rapoartele, informările şi propunerile sunt prezentate în reuniunile Intergrupului, care se reuneşte la Strasbourg, cu ocazia fiecărei sesiuni plenare a Parlamentului European.

Eurogrupul are şi sarcina de a cerceta situaţia bunăstării şi protecţiei animalelor din statele candidate la aderare în UE şi de a le asigura asistenţă tehnică, direct sau indirect prin intermediul unor organizaţii, comisii (TAIEX), comitete, din reţelele sale în vederea depăşirii dificultăţilor legate de legislaţie, standarde şi fonduri financiare pentru integrare. Obişnuit asistenţa tehnică şi sfaturile de expert în probleme tehnice

[12] Parlamentul European este constituit din europarlamentari, de orientări politice diferite, din toate statele membre ale UE, proporţional cu populaţia ţărilor pe care le reprezintă.
[13] Consiliul de Miniştri, numit şi Consiliul UE, este constituit din câte un ministru din guvernele statelor membre, care are o pondere a votului său la deciziile care se iau, în funcţie de numărul de locuitori ai ţării pe care o reprezintă.

şi legislative se asigură prin Comisia TAIEX – Comisia de Schimb de Informaţii şi Asistenţă Tehnică. Este un promotor al integrării noilor state candidate la intrarea în UE pentru ca milioane de animale să beneficieze de o bunăstare îmbunătăţită.

Ţara noastră a beneficiat de asistenţă tehnică şi sfaturile de expert din partea Eurogrupului, fapt care ne-a netezit drumul spre îmbunătăţirea imaginii României în UE sub raportul bunăstării şi protecţiei animalelor.

1.14. SISTEMUL DE DREPT AL BUNĂSTĂRII ŞI PROTECŢIEI ANIMALELOR

1.14.1. CONSIDERAŢII GENERALE ASUPRA ACTELOR NORMATIVE

Schimbările majore în cunoaşterea animalelor şi în atitudinea oamenilor şi societăţii umane faţa de acestea sunt concretizate în acte normative. Totalitatea actelor normative referitoare la bunăstarea şi protecţia animalelor constituie sistemul de drept al acestora.

Ratificarea unor acte normative referitoare la protecţia şi bunăstarea animalelor şi implementarea acestora sunt dependente de voinţa politică şi resursele financiare ale statelor.

Sistemul de drept referitor la bunăstarea şi protecţia animalelor este reprezentat de acordurile internaţionale (tratate şi convenţii), acte normative supranaţionale (reglementări ale Parlamentului CE, directive, reglementări şi decizii ale Consiliului CE, şi reglementări şi decizii ale Comisiei CE) şi acte normative naţionale (legi, reglementări, instrumente, coduri şi standarde de bunăstarea animalelor)

Tratatele sunt reprezentate de acorduri intre state, aşa cum este Tratatul de la Roma (1957) de constituire a Comunităţilor Economice Europene, Tratatul de constituire a Comunităţii Europene (1992), Tratatul de constituire a Uniunii Europene (1992) şi Tratatul de la Amsterdam (1997).

Bunăstarea animalelor nu a apărut explicit în tratatele din 1957 şi 1992. Singura bază pentru legislaţia Comunităţii Europene în domeniul bunăstării animalelor era reprezentată de articolul 43, privind Agricultura, care conţine referiri la protecţia animalelor şi articolele 100 şi 100a, care conţin prevederi referitoare la protecţia animalelor de experienţă.

Importanţa politică a bunăstării animalelor a fost precizată la Conferinţa Interguvernamentală de la Masstricht (1991) şi în declaraţia nr. 24 privind protecţia animalelor, anexa la actul final al Tratatului privind Uniunea Europeană (1992).

În contextul arătat elaborarea şi promulgarea unor acte normative clare, referitoare la bunăstarea animalelor erau o necesitate acută şi s-a materializat în Protocolul 33 pentru „Protecţia şi Bunăstarea Animalelor" anexă la Tratatul de la Amsterdam (1997), intrat în vigoare la 1 mai 1999. Conform prevederilor Protocolului la elaborarea actelor normative comunitare trebuie să se aibă în vedere cerinţele de bunăstare a animalelor. UE are responsabilitatea de a elabora acte normative pentru a spori bunăstarea animalelor şi a preveni cruzimea faţă de acestea în ariile acoperite de Tratat, aşa cum este agricultura.

În alte domenii neacoperite de tratat, aşa cum sunt folosirea animalelor în competiţii, spectacole, evenimente culturale sau sportive, reglementarea juridică a bunăstării şi protecţiei animalelor revine statelor membre.

Protocolul nr. 33 al Tratatului Comunităţii Europene de la Amsterdam privind protecţia şi bunăstarea animalelor stabileşte cadrul general pentru legislaţia comună şi naţională din Statele Membre.

Introducerea în legislaţie, în speţă a bunăstării animalelor, necesită definirea clară a noţiunilor, metodelor şi mijloacelor de evaluare, speciile şi categoriile de animale la care se aplică. Se menţionează că legislaţia în domeniul protecţiei şi bunăstării trebuie să se refere numai la vertebrate, care au capacitatea mentală de a simţi durerea, suferinţa şi bucuria.

Convenţiile sunt o formă specială de tratate între două sau mai multe state suverane, aşa cum sunt cele ale Consiliul Europei, din care unele se ocupă explicit de bunăstarea animalelor.

Reglementările pot fi emise de Parlamentul European, Consiliului UE, Comisia Europeană şi sunt echivalentul legilor din România. Acestea se aplică direct în toate statele membre, fără a fi necesară emiterea unor acte normative specifice interne.

Directivele Consiliului European (echivalentul hotărârilor, ordonanţelor, normelor de aplicarea legilor) se referă la diferite obiective de interes general care obligă statele membre să elaboreze legislaţie proprie sau aranjamente administrative pentru realizarea acestora, până la un anumit termen, metodele şi mijloacele, putând fi diferite de la un stat membru al altul. Acestea conţin proceduri minimale, Statele Membre ale Uniunii Europene putând aplica prevederi mai drastice pe teritoriul naţional. Au efect şi asupra ţărilor care nu sunt membre ale Uniunii Europene, dar care fac comerţ cu statele membre.

Deciziile UE sunt acte normative prin care sunt stabilite metodele şi mijloacele de implementare uniform a măsurilor stabilite la nivel comunitar, prin reglementări şi directive.

Dreptul bunăstării animalelor (întregul ansamblu de acte normative) trebuie încorporat în sistemul legislativ naţional şi internaţional şi să se bazeze pe ştiinţa şi practicile existente.

* * *

În Tratatul prin care se ratifică Constituţia Europei semnată la 29 octombrie 2004, şefii de stat sau de guvern ai celor 25 State Membre şi a celor 3 state candidate la intrarea în UE se reţine înţelegerea de a asigura protecţia animalelor. Articolul III 121 obligă Uniunea şi Statele Membre să acorde atenţie deosebită cerinţelor de bunăstarea animalelor în formulare şi implementarea politicilor agricole comune, pescăriei, transportului, pieţei interne, cercetării şi dezvoltării tehnologice şi în spaţiul politic. Acest lucru va fi realizat respectând în acelaşi timp, prevederile legislative sau administrative şi obiceiurile Statelor Membre, cu privire în special la obiceiurile şi moştenirea religioasă şi tradiţiile culturale.

1.14.2. ACTE NORMATIVE ALE COMUNITĂŢII EUROPENE, ALE UNOR STATE MEMBRE ALE COMUNITĂŢII EUROPENE ŞI ALE SUA, REFERITOARE LA BUNĂSTAREA ŞI PROTECŢIA ANIMALELOR

Actele normative, privind bunăstarea şi protecţia animalelor, ale Uniunii Europene şi a Statelor Membre ale acesteia au fost elaborate în baza convenţiilor europene ale Consiliului Europei, a legislaţiei comunitare şi specificului naţional.

Statele Membre ale Uniunii Europene sunt părţi ale Convenţiilor Europene, separat sau prin intermediul Comunităţii pentru: *Convenţia Europeană privind protecţia vieţii sălbatice în habitatul său natural; Convenţia Europeană privind protecţia animalelor de fermă* şi *Convenţia Europeană privind protecţia animalelor folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice.*

După anul 1950 în Europa şi America de Nord au avut loc o serie de evenimente marcate prin promulgarea de acte normative, elaborarea de rapoarte, publicarea unor cărţi, articole ştiinţifice, organizarea de conferinţe, înfiinţarea de organisme internaţionale etc. (tabel 1).

Tabel nr. 1
Principalele evenimente care au avut loc în Europa şi în America de Nord legate de protecţia şi bunăstarea animalelor

Anul	Evenimentele	
	Europa / ţara / organismul internaţional	America de Nord
1	2	3
1950	Danemarca: Legea Protecţiei Animalelor.	
1958	-	SUA: Legea tăierii umanitare a animalelor
1964	Marea Britanie: „Animal machines" – Ruth Harrison	-
1965	Marea Britanie – Raportul Brambell asupra bunăstării animalelor de fermă	-
1966	-	SUA: Legea bunăstării animalelor (legea 89-544)
1968	Marea Britanie: Coduri de bună practică privind cazarea şi managementul efectivelor de animale	-
1969	Convenţia Consiliului Europei privind transportul animalelor	-

Continuare tabel nr. 1

1	2	3
1970	-	SUA: Primul amendament al Legii bunăstării animalelor, respectiv legea 91-579
1971	Suedia: Lege prin care se recunoaşte necesitatea proiectării de noi tipuri de adăposturi, din perspectiva asigurării bunăstării animalelor	Canada: articol ştiinţific privind bunăstarea animalelor din America de Nord (Canadian Veterinarian Journal)
	Directiva 71/118/EEC privind tăierea umanitară a păsărilor	-
1972	RFG: Legea protecţiei animalelor	-
1974	Directiva 71/118/EEC privind asomarea animalelor înaintea tăierii	-
1975	Directiva 75/431/EEC privind problemele de sănătate care afectează comerţul cu carne de pasăre	-
1976	Convenţia Consiliul Europei privind bunăstarea animalelor de fermă	SUA: Al doilea amendament la Legea bunăstării animalelor – legea 94-279
1977	Directiva 77/489/EEC privind transportul animalelor	-
1978	Elveţia: Legea privind bunăstarea animalelor: sistemul de legare al scroafelor şi bateriile de cuşti clasice sunt considerate neconforme din punctul de vedere al bunăstării animalelor	SUA: Legea privind metodele umanitare de tăierea animalelor
	Directiva Consiliului 78/923/CEE cu privire la Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor crescute în scopuri de fermă	
	Directiva 79/409/EEC privind conservarea păsărilor sălbatice	
1979	Convenţia Consiliului Europei privind protecţia animalelor destinate tăierii	SUA: M.W. Fox ridică problema asigurării bunăstării animalelor în cadrul HSUS
	Directiva 79/373/EEC privind comerţul cu produse de origine animală	
	Prima Conferinţă Europeană privind bunăstarea animalelor de fermă	
	Danemarca interzice utilizarea bateriilor de cuşti la păsări	
1980	Înfiinţarea Eurogrupului pentru Bunăstarea Animalelor	SUA: Jim Mason şi Peter Singer publică "Animal factors".

Continuare tabel nr. 1

1	2	3
	Marea Britanie: Raportul Camerei Comunelor asupra bunăstării păsărilor, suinelor şi bovinelor.	
1981	Primul simpozion european asupra bunăstării păsărilor	Raportul CAST privind bunăstarea animalelor de fermă.
	Elveţia: prin noua lege de protecţie a animalelor se interzice legarea la scroafe începând cu anul 1986 şi bateriile de cuşti clasice la păsări începând din 1991	
1982	A doua Conferinţă europeană de bunăstare a animalelor de fermă.	
1983	Înfiinţarea Intergrupului pentru Bunăstarea şi Conservarea Animalelor, pe lângă Parlamentul European	SUA: M.V. Fox publică cartea „Animalele de fermă: creştere şi exploatare, comportament şi manopere sanitare veterinare – puncte de vedere critice"
1985	Al doilea simpozion european de bunăstare a animalelor	SUA: Legea 99-168 (Legea siguranţei alimentelor) aduce la Subtitlul (Bunăstarea animalelor) al treilea amendament la Legea bunăstării animalelor.
1986	Suedia: interzice utilizarea antibioticelor în doze subterapeutice (probiotice)	
	Convenţia Consiliului Europei pentru protecţia animalelor vertebrate folosite în scopuri experimentale şi în alte scopuri ştiinţifice.	
	Directiva 86/609/EEC privind protecţia animalelor utilizate în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice	
1987	Olanda: Revizuirea legii olandeze privind sănătatea animalelor	
1988	Directiva 88/166/EEC care stabileşte standarde minime pentru protecţia găinilor ouătoare cazate în cuşti	Canada: Conferinţa de bioetică de la Montreal
	Decizia Consiliului 88/306/EEC privind Convenţia Europeană asupra animalelor de abator	
1989	Al treilea simpozion european de bunăstare a animalelor	SUA: În Registrul Federal Vol. 54, 168 din 31 august 1989, la pagina 36112-36163 apar dispoziţii finale referitoare la bunăstarea animalelor
	Convenţia Consiliului Europei pentru protecţia animalelor pe timpul transportului internaţional	

Continuare tabel nr. 1

1	2	3
1990	Recomandarea Comitetului Miniştrilor din statele membre ale Consiliului Europei 1/90 asupra transportului de bovine	SUA: Al patrulea amendament la legea bunăstării animalelor apare în cadrul Legii Alimentației, Agriculturii, Conservării habitatelor naturale şi Legea Comerțului (legea 101-624), secțiunea 2503 – Protecția animalelor favorite.
1991	Directiva Consiliului 91/628/EEC privind protecția animalelor pe timpul transportului, care modifică directivele 90/425/EEC şi 91/496/EEC.	SUA: Conferința de la Universitatea Maryland privind bunăstarea animalelor.
	Directiva Consiliului 91/629/EEC privind standardele minime pentru protecția vițeilor, amendată de directivele Consiliului 97/182/CE şi 97/02/CE	SUA: În Registrul Federal Vol. 55 din 15 februarie 191, apar la paginile 6426-6505 Dispoziții finale: Bunăstarea animalelor standarde.
	Directiva Consiliului 91/630/EEC privind condițiile minime pentru protecția porcilor	
1992	Parlamentul european adoptă amendamentul prin care sunt interzise modificările genetice soldate cu suferința animalelor	
	Directiva 92/43/EEC privind conservarea habitatelor naturale şi a florei şi faunei sălbatice	
	Reglementarea 345/1992/EEC privind stabilirea măsurilor de conservare a resurselor piscicole	
1993	Al patrulea simpozion european de bunăstare a animalelor	SUA: Apare în Registrul Federal Nr.139 din 22 iulie 1993, la pagina 39124 – Dispoziția finală privind câinii şi pisicile fără stăpân.
	Directiva Consiliului 93/119/CE privind protecția animalelor pe timpul tăierii sau uciderii	Apare în Registrul Federal Nr.164 din 26 august 1993, pagina 45040 – Dispoziția finală privind controlul câinilor şi pisicilor fără stăpân.
1994		Întâlnirea lucrativă canadiano-americană privind transportul animalelor (COWPPAT).
1995	Directiva Consiliului 95/29/CE pentru modificarea Directivei 91/628/EEC privind protecția animalelor pe timpul transportului.	-

Continuare tabel nr. 1

1	2	3
1997	Protocolul 33 anexat tratatului de la Amsterdam – pentru prima dată în istoria omenirii se recunoaşte oficial faptul că animalele sunt „ființe sensibile" (sentient beings).	Standarde privind fermele organice
	Directiva 97/02/CE privind standardele minime pentru protecția vițeilor.	
	Reglementarea Consiliului 1255/97/CE privind criteriile pentru punctele de oprire în timpul transportului animalelor	
	Directiva 97/49/EC, amendament al Directivei 79/409/EEC asupra conservării păsărilor sălbatice	
1998	Directiva Consiliului 98/58/CE cu privire la protecția animalelor de fermă	
	Reglementarea Consiliului 411/98/CE privind condițiile suplimentare de protecție a animalelor în timpul transportului cu autovehicule pe o durată mai mare de 8 ore.	-
1999	Directiva 99/22/CE privind animalele sălbatice în captivitate în grădini zoologice.	
	Directiva 99/74/CE care stabileşte standardele minime pentru protecția găinilor ouătoare cazate în cuşti.	-
2000	Decizia Comisiei 2000/50/CE referitoare la cerințele minime pentru inspecția în fermele în care se cresc animale de rentă.	-
2001	Decizia Comisiei 2001/298/CE privind protecția animalelor în timpul transportului.	
	Rezoluția 2001/C 273/01 privind protecția animalelor pe timpul transportului animalelor.	
	Directiva Consiliului 2001/88/CE care stabileşte standarde minime pentru protecția porcilor.	
2002	Directiva 2002/04/CE asupra autorizării exploatațiilor de găini ouătoare care intră sub incidența Directivei 99/74/CE.	
2003	Reglementarea 1040/2003/CE privind punctele de oprire în transporturile de animale	
2005	Semnarea Tratatului privind Constituția Europei	
2005	Reglementarea 1/2005/CE privind protecția animalelor în timpul transportului şi a operațiunilor conexe – amendament la Directivele 64/432/CEE, 93/119/CEE şi la Reglementarea 1255/1997/CEE.	

1.14.3. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI REFERITOARE LA BUNĂSTAREA ŞI PROTECȚIA ANIMALELOR

Deşi se apreciază că în România nu există o tradiție legată de bunăstarea şi protecția animalelor se menționează existența unor prevederi în aceste domenii, încă de la începutul secolului XIX. Astfel în *Codul Calimachi* (1817) se stipulează pedeapsa cu 50 lovituri pe trupul gol, în piața publică, a celor care năpăstuiesc, schingiuiesc sau ucid vreun animal care nu avea nici o vină.

La 118 ani de la apariția *Codului Calimachi,* în 1935 a fost promulgată o lege privind protecția animalelor, care din păcate a fost abrogată, ulterior de regimul comunist, după cel de al doilea război mondial.

În România, sub regimul comunist au fost promulgate o serie de acte normative (legi, ordine), care au vizat unele aspecte legate de protecția şi bunăstarea animalelor de fermă, din care se menționează: Legea sanitară veterinară nr. 60/1974; Legea nr. 40/1975 privind creşterea şi ameliorarea animalelor; Legea nr. 41/1975 privind regimul tăierilor de animale: interdicția tăierii femelelor gestante; Legea nr. 2/1982 privind furajarea animalelor; Ordinul nr. 114/1975 privind aprobarea *Normelor şi măsurilor sanitare veterinare de aplicare a Legii sanitare veterinare nr. 60/1974*; Ordinul nr. 76/1979 referitor la *Normele sanitare veterinare de amplasare, proiectare şi sistematizare a obiectivelor zootehnice şi de industrie alimentară*; Ordinul MAIA nr. 24/1982 privind aprobarea: tehnologiei sanitare veterinare în complexele şi fermele de vaci cu lapte; tehnologiei sanitare veterinare în unitățile de îngrăşare a bovinelor; tehnologiei sanitare veterinare pentru unitățile de creştere şi îngrăşare a ovinelor; tehnologiei sanitare veterinare pentru unitățile de porcine; tehnologiei sanitare veterinare pentru fermele de creştere a păsărilor; Ordinul MAIA nr. 57/1982 privind organizarea şi funcționarea fermelor zootehnice anexe; Programul anual al acțiunilor sanitare veterinare de supraveghere, profilaxie şi combatere a bolilor de animale.

După evenimentele din decembrie 1989, România a aderat la o serie de organisme şi convenții internaționale, fapt care a condus la îmbogățirea sistemului de drept şi normelor tehnice referitoare la protecția şi bunăstarea animalelor. Această tendință s-a accentuat odată cu armonizarea legislației româneşti cu Aquisul comunitar în vederea integrării în UE şi cu stipularea în Constituția României din 2003 a prevederii că orice acord, convenție etc, la care România a aderat intră automat în sistemul de drept românesc.

Dintre actele normative din domeniul bunăstării şi protecției animalelor intrate în vigoare după anul 1989 se menționează: Legea nr. 89/1998 – legea apiculturii; Legea nr. 100/1989 privind organizarea şi exercitarea profesiunii de medic veterinar; Legea zootehniei nr. 72/2002; Legea 150/2004 privind siguranța alimentelor; Legea nr. 215/2004 pentru protecția animalelor; OUGR nr. 34/2000 privind produsele agroalimentare ecologice; OUGR nr. 37/2002 pentru protecția animalelor folosite în scopuri ştiințifice şi alte scopuri experimentale (formulare neconformă în Convenția Europeană); HGR nr. 267/1991, de aderare la Convenția Europeană privind protecția animalelor pe timpul transportului internațional; HGR nr. 1247/2002 privind stabilirea şi sancționarea contravențiilor la normele sanitare veterinare; Ordinul MAAP nr.

168/2000 prin care se aprobă Norma sanitară veterinară privind protecția animalelor de fermă abrogat prin Ordinul ANSVSA nr. 75/2005 pentru aprobarea Normei Sanitare Veterinare privind protecția animalelor de fermă; Ordinul MAAP nr. 169/2000 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind protecția viteilor*, abrogat prin Ordinul ANSVSA nr. 72/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare ce stabileşte standardele minime pentru protecția viteilor abrogat prin Ordinul ANSVSA 75/2005. Ordinul MAAP 170/2000 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind protecția şi bunăstarea animalelor pe timpul transportului internațional;* Ordinul MAAP nr. 171/2000 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind protecția porcilor,* abrogat prin Ordinul ANSVSA nr. 76/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte standarde minime pentru protecția porcinelor; Ordinul MAAP nr. 172/2000 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind protecția animalelor în timpul tăierii sau uciderii;* Ordinul MAAP nr. 462/2001 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind standardele minime pentru protecția găinilor ouătoare;* Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerințele minime pentru inspecția exploatațiilor în care animalele sunt ținute pentru scopuri de ferma; Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire şi care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva Consiliului 91/628/EEC; Ordinul ANSVSA pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind înregistrarea exploatațiilor care dețin găini ouătoare; Ordinul MAAP nr. 143/2002 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară privind protecția animalelor folosite în scopuri ştiințifice sau alte scopuri experimentale;* Ordinul MAAP nr. 425/2002 prin care se aprobă *Norma sanitară veterinară pentru protecția animalelor în timpul tăierii sau uciderii.*

Ordinul ANSVSA nr.70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerințele minime pentru inspecția experților în care animalele sunt ținute pentru scopuri de ferma; Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire şi care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva Consiliului 91/628/EEC; Ordinul ANSVSA pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind înregistrarea exploatațiilor care dețin găini ouătoare.

Se menționează de asemenea fără a le nominaliza, ordinele Ministerului Agriculturii şi Autorității Naționale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranța Alimentelor referitoare la alimentația rațională a animalelor şi la sanitația veterinară.

Un loc deosebit între actele normative în România îl ocupă *Programul acțiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale a celor transmisibile de la animale la om, protecția animalelor şi protecția mediului* cu valabilitate pe un an calendaristic, aprobat prin Ordinul al preşedintelui ANSVA (din păcate numele programului se schimbă prea des, şi nu are o formulare corectă şi completă). Anterior înființării ANSVSA Programul era aprobat prin ordin al ministrului agriculturii.

În capitolul nr. 4 unele din aceste acte normative vor fi prezentate mai mult sau mai puțin, în funcție de importanță.

2. BUNĂSTAREA ANIMALELOR

2.1. CONCEPTUL DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Se vor prezenta unele considerații asupra conceptului de bunăstarea animalelor şi unele teorii ştiințifice emise în timp pentru definirea acestuia.

2.1.1. CONSIDERAȚII GENERALE

Etimologia conceptului de bunăstarea animalelor o reprezintă cuvântul englezesc welfare, pentru indivizi şi well-being pentru pentru populații.

Wellfare are o conotație subiectivă, morală, care reflectă perspectiva umană asupra necesităților şi preferințelor animalelor. Se foloseşte exclusiv în actele normative emise la nivelul UE şi a apărut în societate pentru a exprima interesele etice privind calitatea vieții animalelor de fermă.

Well-being are o conotație obiectivă, teoretică, care reflectă aparența, descriind modul de comportare a animalelor.

În Europa continentală pentru a descrie necesitatea asigurării bunăstării animalelor se foloseşte sintagma *protecția animalelor.*

La noi în țară formularea de *bunăstarea animalelor* a fost primită cu rezerve, fiind considerată inadecvată şi forțată. Sigur că pe măsura îmbunătățirii informării celor implicați, într-o formă sau alta, în domeniu, sau în domenii conexe vor accepta formularea de bunăstarea animalelor, aşa cum s-a întâmplat, de altfel şi pe plan internațional.

Bunăstarea deplină a animalelor presupune implicit şi protecția acestora.

În societatea contemporană sensul şi înțelesul conceptului de bunăstarea animalelor este perceput în mod subiectiv şi diferit, în funcție de interese, de practicile şi domeniile de activitate a oamenilor.

Până în prezent au fost multe controverse privind modul de abordare a bunăstării animalelor, respectiv ca domeniu a moralei, a ştiinței sau şi a moralei şi ştiinței.

Abordarea bunăstării animalelor în mod, exclusivist ca domeniu a moralei sau a ştiinței s-au dovedit a fi eronate.

Definițiile privind bunăstarea animalelor cu adevărat utile sunt cele normative (în care domeniile empirice şi morale sunt strâns legate între ele), aşa cum este aceea a lui D.M. Broom, recunoscută în UE.

În spiritul definiției lui Broom sunt elaborate actele normative privind bunăstarea animalelor în Elveția.

Reglementările elveține privind bunăstarea animalelor cuprind următoarea formulare. *Animalele trebuie ținute în aşa fel încât să nu le fie afectate funcțiile biologice sau comportamentul lor şi să nu fie solicitate eforturi adaptative din partea*

acestora. Nutriția, îngrijirea şi adăpostirea trebuie considerate corespunzătoare în măsura în care ele asigură cerințele animalelor la nivelul cunoştințelor de fiziologie, comportament şi igienă.

O abordare bazată pe ambele aspecte morale şi ştiințifice, care să țină cont şi de experiențele subiective ale animalelor este mai relevantă.

2.1.2. DEFINIȚII ALE CONCEPTULUI DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Definițiile conceptului de bunăstarea animalelor au fost formulate ca: implicite, explicite şi operaționale.

Definițiile implicite sunt acelea care se bazează pe semnificația strict lingvistică a termenului de bunăstare (stare bună, de a te simți bine, a face bine, buna funcționare a organismului în activitatea cotidiană). O astfel de definiție este aceea a lui Lorz.

Lorz defineşte bunăstarea animalelor ca *starea de armonie fizică şi psihică a organismului cu mediul său de viață.*

Definițiile explicite sunt acelea care se bazează pe anumite teorii ştiințifice şi exclud problemele morale. o astfel de definiție este aceea a lui Broom.

Broom defineşte bunăstarea animalelor ca *starea individuală a unui animal în raport cu încercările acestuia de acomodare la mediul în care trăieşte.*

Definițiile operaționale sunt acelea care se bazează pe rezultatele unor proceduri experimentale specifice (analize de laborator aşa cum ar fi dozarea corticosteroizilor). Acestea folosesc o varietate mare de parametri a căror semnificație se corelează cu factorii externi ai mediului.

Tot mai multe voci autorizate susțin că bunăstarea animalelor nu poate fi disociată de atitudinea morală sau aspectele morale şi de simțămintele subiective ale animalelor.

2.1.3. TEORII FOLOSITE PENTRU DEFINIREA CONCEPTULUI DE BUNĂSTAREA ANIMALELOR

Pentru definirea conceptului de bunăstarea animalelor s-au emis mai multe teorii: antropocentrică, patocentrică, zoocentrică, biocentrică, ecocentrică, psihocentrică şi fiziocentrică. Teoriile antropocentrice, patocentrice, zoocentrice biocentrice, psihocentrică şi fiziocentrică se referă la indivizi, iar teoria ecocentrică la specie şi ecosistem.

Teoria antropocentrică pleacă de premiza că omul este centrul şi scopul universului. Plecând de la această concepție neştiințifică, promotorii acestei teorii susțin că numai oamenii au statut moral. Această teorie nu conferă statut moral animalelor.

Omul conform teoriei antropometrice nu are responsabilități morale directe față

de animale, dar are responsabilități morale indirecte față de acestea prin intermediul proprietarului lor.

Partizanii acestei teorii acceptă că: oamenii care tratează rău animalele îşi tratează în acelaşi mod şi semenii; cruzimea față de animale ca şi alte asemenea practici provoacă suferință oamenilor care asistă; legile pentru protecția animalelor trebuie să interzică cruzimea față de acestea.

Conform acestei teorii *bunăstarea animalelor este deplină (bună) atâta timp cât acestea nu suferă de nici o boală şi nu prezintă tulburări de dezvoltare şi de reproducție.*

Teoria patocentrică a fost emisă, plecând de la recunoaşterea existenței suferinței ca stare subiectivă la animale şi de la realitatea că animalele sunt ființe, capabile de simțăminte şi care se aseamănă cu oamenii în ceea ce priveşte abilitatea de a simți durerea, astfel că din compasiune pentru acestea nu trebuie să le provocăm suferință.

Conform teoriei patocentrice numai animalele superioare au statut moral, iar gradul lor de protecție trebuie să fie cu atât mai ridicat cu cât sunt mai apropiate de om.

În accepțiunea teoriei patocentrice *bunăstarea animalelor este starea acestora în absența durerii.*

Teoria zoocentrică a fost emisă plecând de la recunoaşterea faptului că similar oamenilor, animalele au anumite caracteristici denumite telos (B. Rollin 1995), care necesită anumite cerințe pentru a fi satisfăcute.

Respectarea telosului, prin asigurarea condițiilor pentru satisfacerea cerințelor aferente acestuia trebuie să devină legea conduitei morale a omului.

Conform teoriei zoocentrice telosul animalelor nu este considerat sacru şi în consecință poate fi modificat, prin folosirea ingineriei genetice, pentru obținerea de organisme (animale în speță) modificate genetic cu condiția să nu producă suferință acestora. În acest sens înlăturarea instinctului de clocit la păsări în sistem intensiv evită suferința.

Prevenirea durerii şi suferinței şi asigurarea plăcerii şi fericirii, prin satisfacerea telosului animalelor sunt elementele cele mai importante a teoriei zoocentrice.

Tratarea cu respect a animalelor este o responsabilitate morală a oamenilor.

Bunăstarea animalelor conform teoriei zoocentrice rezidă nu numai din prevenirea durerii şi suferinței, ci şi din promovarea stărilor de plăcere şi fericire, prin asigurarea pentru acestea a unor condiții de viață corespunzătoare naturii lor biologice.

Teoria biocentrică se bazează pe conceptul de valoare primară (înnăscută), pe integritatea animalelor sub: raport fizic (fenotipic), funcțional şi genetic şi pe relevanța morală a telosului.

Noțiunea de valoare primară (P.Taylor) pentru ființe extinde sfera, responsabilităților etice asupra tuturor plantelor şi animalelor.

Recunoaşterea valorii primare a animalelor presupune promovarea şi protejarea bunăstării acestora de către om.

Conform conceptului valorii primare, tăierea animalelor este considerată imorală.

Noțiunea de integritate a animalelor se referă la unitatea fenotipică, fiziologică şi genetică a acestora, dar şi la capacitatea de a-şi menține homeostazia.

Organismul este privit ca un sistem unitar. În acest context ecornarea este repudiată deoarece atentează la unitatea organismului.

Conform acestei teorii sunt descrise patru nivele de integrare a materiei vii (ființă, animal, specie şi individ).

Teoria ecocentrică, lărgeşte perspectiva de la nivel individual la nivel de specie şi de ecosistem. Promotorii tăriei ecocentrice susțin că au valoare intrinsecă numai omul şi speciile de animale asupra cărora nu a intervenit omul, respectiv animalele sălbatice. Speciile de animale domestice nu au valoare intrinsecă pentru că asupra lor a intervenit omul.

Intervențiile genetice de orice fel sunt considerate ca imorale.

Se consideră că tăierea animalelor nu este imorală, atâta timp cât nu afectează ecosistemul.

Teoria ecocentrică ignoră valoarea primară a indivizilor şi restrânge responsabilitatea omului față de animalele domestice.

Teoria psihocentrică susține că bunăstarea animalelor este strict legată de psihicul animalelor, de stările subiective (simțămintele) acestora.

Duncan J. defineşte simțămintele animalelor ca stări subiective, specifice sistemului senzorial a acestora, fiind acțiuni conştiente. Integrarea senzorială este singura stare în care animalul contribuie pozitiv sau negativ la propria sa bunăstare.

Dawkins M. susține că esența bunăstării animalelor este absența suferinței. Acesta admite că animalele pot avea o sănătate fizică perfectă, dar că sănătatea psihică poate fi afectată (suferință mentală, durere, frustrare, plictiseală, alte stări psihice neplăcute). De asemenea, susține că nu orice stare psihică neplăcută implică o problemă de bunăstare, deoarece acestea sunt inevitabile şi face parte din viața cotidiană.

Stările psihice neplăcute constituie probleme de bunăstare a animalelor numai atunci când nu sunt compensate prin simțiri pozitive corespunzătoare sau când apar frecvent sau durează prea mult. Un exemplu în acest sens este starea unui animal puternic înfometat şi nefurajat sau a unui porc puternic motivat să exprime comportamentul de râmare şi nu are această posibilitate.

În prezent activitatea mentală a animalelor şi abilitatea de a simți durerea, suferința sau fericirea (mulțumirea) a fost larg recunoscută şi oficializată prin acte normative.

Teoria fiziocentrică se bazează pe faptul că menținerea şi îmbunătățirea sănătății fizice asigură în mod automat sănătatea psihică, prezența simțămintelor pozitive.

Susținătorii teoriei fiziocentrice recunosc şi unele excepții în care animalele suferă psihopatii asociate cu bunăstare precară, fără a prezenta manifestări clinice evidente, situație care face ca animalul să nu fie tratat şi în consecință bunăstarea precară să persiste.

De asemenea, susțin ca din cauza bagajului redus de cunoştințe în ceea ce priveşte cunoaşterea psihicului animalelor, abordarea bunăstării animalelor trebuie făcută pe baza indicatorilor comportamentali, fiziologici şi patologici.

2.1.4. RELAȚIA DINTRE BUNĂSTARE ŞI ACOMODARE, ACLIMATIZARE ŞI ADAPTARE

Broom abordează definiția bunăstării animalelor pornind de la teoria evoluționistă a lui Darwin. Aceasta defineşte bunăstarea ca starea individuală a animalelor, consecință a încercărilor lor de acomodare la mediul în care se află/trăiesc la un moment dat, având ca scop principal homeostazia şi controlul funcțiilor vitale, fapt care permite ierarhizarea priorităților şi a modului de folosire a energiei disponibile în raport cu necesitățile.

Bunăstarea animalelor după Broom aşa cum rezultă din definiție nu este o stare absolută, ci o stare variabilă, de la deplină la foarte precară, în funcție de o serie de factori.

Factorii care influențează bunăstarea animalelor sunt reprezentați de condițiile de hrănire, adăpare, mediu, inclusiv de microclimat şi circuitul informațiilor dintre animal şi mediul său de viață.

Bunăstarea deplină şi medie sunt considerate un succes adaptativ, care asigură stabilitatea mentală şi homeostazie corporală, inclusiv sănătate a animalelor.

Bunăstarea precară sau foarte precară sunt considerate ca eşecuri adaptative, manifestate prin pierderea controlului asupra stabilității mentale şi homeostaziei corporale, ceea ce conduce la scăderea indicatorilor zootehnici de producție şi de reproducție, la boală şi chiar la moarte.

Animalele care trăiesc în aceleaşi condiții de mediu pot trece de la un nivel de bunăstare la altul, în raport cu cerințele fiziologice şi de comportament.

Acomodarea este prima fază a procesului de adaptare, de rezistență activă a organismului, care asigură supraviețuirea individului în condiții schimbate de existență. Aceasta nu este identică, ci similară cu noțiunea de *cope* folosită în definiție de către Broom. Presupune anumite reacții fiziologice şi chiar modificări somatice, care sunt reversibile şi dispar după revenirea organismului la condițiile anterioare de existență. Reacțiile fiziologice la mediu sunt determinate genetic, între anumite limite de toleranța.

Acomodarea, stingerea unui răspuns la stimuli repetați nu presupune integrarea în mediu şi poate fi de diferite grade, de la eşec la succes. Se realizează prin intermediul sistemului nervos central.

Sistemul nervos central colectează, analizează, interpretează şi elaborează răspunsul organismului la stimulii recepționați din mediul intern şi extern.

Răspunsul organismului este consecința modificărilor neuro-endocrine şi comportamentale care asigură energia necesară manifestării mecanismelor homeostatice şi schemelor comportamentale.

Acomodarea este o adaptare neereditară, indiferent de felul ei, reuşită sau nereuşită, care nu afectează decât fenotipul, fără a asigura necesar reproducerea.

Reuşita acomodării conduce la controlul temporar asupra situației şi la supraviețuire, fără, însă să asigure în mod necesar şi reproducerea. Asemenea reuşite se întâlnesc frecvent în *zoos*, fără însă ca animalele să se aclimatizeze şi adapteze în noile condiții. Controlul situației constă în menținerea homeostaziei şi controlul funcțiilor vitale, ceea ce permite organismului sa ierarhizeze în continuare prioritățile şi să utilizeze energia disponibilă în raport cu necesitățile.

Acomodarea nereuşită conduce la pierderea controlului asupra situației şi chiar moarte.

Pentru aceleaşi necesități/condiții animalele dispun de o gamă variată de răspunsuri şi metode de acomodare, care diferă de la o specie la alta şi de la un individ la altul, în funcție de specie, sex, stare fiziologică, vârstă, rasă, individ şi capacitatea de învățare, care este inegală pe parcursul vieții, fiind mai uşoară la tineret şi care îi asigură experiența de viață.

Aclimatizarea este treapta a doua a procesului de adaptare ce constă în supraviețuirea şi reproducerea animalelor în condiții schimbate de mediu. Acesta se realizează prin mecanisme complexe neurohormonale, cu participarea a numeroase sisteme şi organe.

Până în prezent, în literatura de specialitate aclimatizarea era considerată un proces de adaptare a animalelor domestice dirijat de om, în folosul său, la condiții de mediu homeo sau heteroclimatice față de cele în care s-au format ca rase.

Deosebirile între cele două sensuri atribuite noțiunii de aclimatizare sunt esențiale. În primul enunț aclimatizarea este o etapă reuşită a adaptării, iar în cel de al doilea aclimatizarea este considerată ca adaptare reuşită sau nereuşită, care duce la degenerare economică şi biologică şi nu ca treaptă a acestuia.

Oamenii de ştiință care au emis cea de a doua definire a noțiunii de aclimatizare au plecat de la premisa că, adaptarea este un proces natural, specific tuturor viețuitoarelor, care se produce fără intervenția omului.

Adaptarea este un proces natural, care face parte din evoluția filogenetică a speciilor şi este proprie unor populații fiind un proces de transformare statistică prin selecție naturală. În urma procesului de adaptare promovează animalele cu caracterele biologice şi comportamentale de succes.

În literatura de specialitate, chiar în unele definiții ale bunăstării animalelor se foloseşte noțiunea de *integrare în mediu* (coping) şi de habituare.

Integrarea în mediu în biologie presupune adaptarea, dar se referă numai la gradul maxim de adaptare, fiind echivalentă cu succesul adaptativ.

După Broom (1993) integrarea în mediu presupune controlul asupra stabilității mentale şi corporale.

Habituarea presupune obişnuirea cu anumiți stimuli şi reducerea gradată a răspunsului la aceştia.

2.2. BUNĂSTAREA ŞI DUREREA

Durerea ca şi disconfortul fac obiectul raportului Brambell. Acestea sunt considerate ca factori care afectează negativ bunăstarea animalelor, motiv pentru care trebuie evitate.

Durerea este un simptom subiectiv, primitiv, frecvent şi alarmant. Aceasta este una din cele mai complexe, neplăcute şi comune cauze de stres. Reprezintă o preocupare majoră a practicii medicale datorită multiplelor implicaţii pe care le are în economia oricărui organism.

Asociaţia Internaţională pentru Studiul Durerii defineşte durerea ca pe o senzaţie[14] şi experienţă emoţională neplăcută asociată cu o vătămare tisulară reală sau potenţială.

La om evaluarea durerii se poate face sub raport cantitativ şi calitativ, iar la animale numai sub raport cantitativ, prin reacţiile acestora.

Durerea poate fi rezultatul unor factori de natură fizică (mecanică şi termică, chimică şi biologică. Poate fi consecinţa injuriilor[15], intervenţiilor chirurgicale, patologiei metabolice sau infecţioase.

Injuriile trebuie evitate printr-o proiectare şi exploatare raţională a adăposturilor şi a facilităţilor cu care sunt dotate acestea.

Intervenţiile chirurgicale, la care sunt supuse unele specii de animale, reprezentate de tăierea moţului la curci, castrarea chirurgicală sau nechirurgicală, ecornarea, tăierea cozii (câini, viţei, purcei), dinţilor (purcei), ciocului, crestei, faldurilor cutanate din zona cozii la oi (mutering), alături de preducire, crotaliere, dangalizare. pot produce durere acută sau cronică, care se poate manifesta şi prin vocalize. Durerea resimţită este mai mare la miei, intermediară la iezi şi mai mică la viţei.

Durerea produsă de patologia metabolică se asociază la broilerii de găină cu deformarea oaselor şi cu ascita, iar la broilerii de curcă cu deformarea oaselor. Aceasta se exprimă în cazul deformărilor osoase fără şchiopături cu stare prelungită de decubit, refuz de a se deplasa şi poate fi redusă prin tratament autoadministrat, respectiv prin alegerea de către păsări a furajului medicamentat cu analgezic în detrimentul celui nemedicamentat în cazul în care se administrează simultan.

În cazul patologiei infecţioase durerea se poate exprima prin ciugulirea cloacei, aşa cum este cazul în bursita infecţioasă aviară şi tot arsenalul de alte semne clinice consecutiv perturbărilor somatice sau viscerale.

Durerea poate fi: *acută* (asociată cu injurii, au o durată previzibilă, reacţii comportamentale evidente); *cronică* (adesea intermitentă, putând dura luni sau ani; poate apare spontan; se exprimă prin tulburări vegetative: creşterea ritmului cardiac, respirator, activităţii neuroendocrine); *imediată* (transmisă prin fibre neuronale de tip A, având ca mediator adrenalina); *întârziată* (transmisă prin fibre neuronale de tip C,

[14] Senzaţie – o reflectare psihică a unor însuşiri izolate a unui obiect care acţionează nemijlocit asupra organelor de simţ.

[15] Injuria – reprezintă o lezare destul de gravă, care are drept consecintă formarea tesutului de granulaţie cicatricial sau apariţia de efecţiuni osoase si/sau articulare, în măsură mai mare decât o lovitura accidentală sau zgârietură. Injuriile recidivante sunt acelea care se înregistrează la un număr semnificativ de animale, cu similaritate pentru a putea incrimina aceeaşi cauză în producerea lor.

asociată cu reacţii parasimpatice); *somatică* (provenită de la periferie: piele, muşchi); *viscerală* (provenită din cavitatea abdominală şi toracică).

Durerea, în anumite situaţii se poate asocia cu stresul, frica şi disconfortul, provocând stări de suferinţă – emoţii[16] negative.

Suferinţa la animale este produsă de *stări comune cu cele ale omului* respectiv de durere, disconfort, frică, frustrare, privare şi conflict, care au fost mai mult studiate şi de singurătate, tristeţe şi plictiseală, care au fost mai puţin studiate, dar şi de stări netrăite de om aşa cum ar fi cele exprimate de peşti, ca urmare a modificării calităţii apei.

Manifestarea durerii este diferită de la o specie la alta. Astfel, porcii, caii şi câinii manifestă cea mai intensă durere, rumegătoarele manifestă o durere de intensitate medie, iar în cadrul acestora în ordine descrescândă durerea este manifestată de miei, iezi şi viţei; păsările şi în special găinile manifestă în mod redus durerea. Modul diferit de manifestare a durerii la animale este explicat prin locul pe care acestea îl ocupă pe scara evoluţiei şi în lanţul trofic.

În cadrul unei populaţii se constată o mare variabilitate privind exprimarea durerii, datorită numărului diferit de receptori opioizi – situsuri de acţiune a substanţelor endogene analgezice (endorfine, encefaline) sau analgezice externe (morfina).

Durerea este întotdeauna apanajul unei bunăstări precare sau foarte precare.

2.3. BUNĂSTAREA ŞI DISCONFORTUL

Disconfortul este definit ca o stare neplăcută, de nesiguranţă, de insatisfacţie pe care animalul nu o poate evita sau în care nu se poate adapta la stresori interni sau externi, rezultând efecte negative asupra bunăstării acestuia. Acesta nu este compatibil cu bunăstarea deplină.

2.4. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI STRESUL

Noţiunea de stres, a suscitat şi suscită, la fel ca şi aceea de bunăstare, multe controverse. Sensul noţiunii este perceput diferit, atât de oamenii de ştiinţă, cât şi de public.

Pentru majoritatea stresul implică efectele unui provocări pentru individ, care rupe homeostazia şi nu o simplă acţionare a mecanismelor de control energetic. La stres organismul răspunde prin mai mult sisteme.

Stresul poate implica sau nu axa hipotalamus-hipofiză-corticosuprarenala.

Abordarea relaţiei dintre bunăstare şi stres trebuie făcută plecând de la faptul că „organismul reprezintă un sistem care se autoreglează permanent, în scopul menţinerii parametrilor interni între anumite limite tolerabile la solicitările factorilor de mediu" (Claude Bernard – 1828).

[16] Emoţie – reacţie de durată scurtă, provocată de o situaţie care impresionează puternic aşa cum sunt bucuria, mânia, frica.

Autoreglarea se realizează prin mecanismele homeostatice ale diverselor sisteme ale organismului (Canon 1935).

Reacțiile de stres (Selye 1973) sunt mecanisme defensive nespecifice, declanşate de acțiunea factorilor (stimulilor) de mediu excesivi. Acestea presupun trei etape, respectiv de apărare, de adaptare şi de compensare.

Consecințele reacțiilor de stres pot fi reprezentate de menținerea homeostaziei, în cazul eustresurilor, care nu depăşesc capacitatea de adaptare (rezistența la solicitare) a organismului şi pierderea homeostaziei, în cazul distresurilor, care depăşesc capacitatea de adaptare (rezistență) a organismului.

Perspectiva moderna asupra stresului este cea psihocentrică, care introduce noi concepte, care făceau până nu cu mult timp în urmă, obiectul psihologiei, aşa cum este acela de *coping*.

Copingul este mai mult decât o simplă reacție de stres, reprezentând o strategie multidimensionala de control a cărei finalitate este schimbarea, fie a situației, fie a aprecierii subiective a situației care a declanşat-o.

Conceptul de coping a fost elaborat de Lazarus şi Launtier (1978), fiind definit ca ansamblul de mecanisme şi conduite pe care individul, în speță animalul, le interpune între el şi evenimentul perceput ca amenințător, pentru a stopa, a ține sub control, a tolera sau a diminua impactul acestuia asupra stării sale de confort fizic şi psihic.

Conform conceptului de coping, stresul nu trebuie raportat numai la individ sau numai la eveniment, factor stresant, ci la relația individ-mediu. În acest context nu doar caracteristicile cantitative şi calitative ale factorului stresant influențează intensitatea stării de stres. Reacția negativă de stres reprezentând rezultatul dezechilibrului între exigențe (interne sau externe) şi resursele individului de a le face față.

Factorii stresanți agresivi parcurg mai multe filtre ale individului, care conduc la amplificarea sau diminuarea reacției, în funcție de modul în care sunt percepute de acesta.

Factorii de stres-stresorii stimulează organismul, pentru început în mod neplăcut, pentru dezvoltarea unui răspuns şi cooperarea cu aceştia şi pot fi clasificați în trei categorii: ecologici, etologici (psihici) şi tehnologici (zooeconomici).

Factorii de stres ecologici sunt *neanimați* şi *animați*.

Dintre *factorii de stres ecologici neanimați* se menționează: temperatura peste/sub limita critică superioară/inferioară; curenții de aer, umiditatea relativă şi iluminatul ca durată şi intensitate, în afara zonelor de confort; zgomotele, vibrațiile, gazele toxice şi odorante peste limitele sanitare; furajarea şi adăparea nerațională, îngrijirea corporală neadecvată etc., iar dintre *cei animați microorganismele*.

Factorii etologici (psihici) se referă la frică, emoții, anxietate, suprasolicitări.

Factorii tehnologici se referă la condiții de producție neadecvate, (rații neechilibrate, schimbări brusce în alimentație, densități mari de cazare, acțiuni imunoprofilactice dese, îngrijire necorespunzătoare, etc.).

Reglarea şi controlul stabilității mentale şi corporale se realizează prin feed back negativ şi feed forward.

Feed back-ul negativ este reprezentat de reacțiile organismului, care apar ca urmare a deplasării unor constante corporale în afara limitelor tolerabile. Astfel, hipoglicemia declanşează senzația de foame şi de ingerare a hranei.

Feed forward se referă la sesizarea anticipată a deplasării constantelor corporale în afara limitelor tolerabile.

Perceperea unui anumit tip de stresori este influențată de experiența anterioară a animalului la aceştia.

Reacțiile organismului apar anterior devierilor constantelor din mediul intern al organismului. Exemplu de sesizare anticipată este consumul mărit de furaje de către bovine la tainul de seară pentru a-şi asigura necesarul energetic pe timp de noapte, când furajarea este deficitară. Consumul suplimentar de furaje este determinat şi de mărimea intervalului de timp până la viitoarea furajare şi nu de mărimea intervalului de timp de la ultima furajare controlat prin feed back. Un alt exemplu îl constituie consumul mult mai mare de hrană de către păsări în zilele premergătoare migrației.

Broom defineşte stresul ca o acțiune a mediului extern asupra organismului, care suprasolicită sistemele sale de control, producând diferite consecințe nocive, printre care şi eşecul de adaptare.

Conform acestei definiții stresul este întotdeauna nociv pentru organism şi reprezintă un eşec adaptativ, care induce o bunăstare precară. Atunci când acțiunea mediului extern pe termen lung asupra organismului este favorabilă, aceasta nu reprezintă stres ci stimulare.

Stresul este caracterizat de mecanismele individuale de răspuns şi de consecințele sale asupra organismului. Astfel, o zebră atacată de un leu se poate găsi în trei situații: **a)** să fie ucisă; **b)** să-şi salveze viața în condiții de rănire, de incapacitate de hrănire sau de reproducție; **c)** să scape nevătămată de agresiune.

În situațiile **a** şi **b**, atacul se consideră stres, iar în situația **c** nu, deşi induce modificări de ritm respirator şi cardiac, etc. Tahicardia poate însoți, atât situațiile stresante cât şi cele nestresante.

Sunt diferențe mari interspecifice şi intraspecifice individuale în răspunsurile comportamentale şi neuroendocrine la factorii de mediu, care sunt determinate de factori genetici, de experiența animalelor în timpul vieții, de influența factorilor de mediu în timpul dezvoltării ontogenice şi de nivelul producției.

Pentru creşterea nivelului de adaptabilitate animalele trebuie manipulate de la vârste mici sau supuse la antrenamente specifice.

Animalele nestresate au o atitudine senină, capul purtat drept şi urechile în ascultare, iar cele stresate sunt agitate şi exprimă vocalize.

Simptomele de stres fiziologic nu sunt asociate în toate cazurile cu bunăstare precară sau foarte precară, aşa cum este cazul în comportamentul sexual.

Animalele sănătoase sub raportul constantelor fiziologice, pot manifesta scheme comportamentale modificate, ceea ce este apanajul unei bunăstări precare (scroafe cazate în boxe individuale care muşcă barele).

2.5. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI NECESITĂȚILE

Condițiile de mediu sunt corespunzătoare pentru un animal numai dacă acestea satisfac necesitățile lui. Pentru a stabili dacă mediul în care trăieşte animalul este corespunzător pentru el trebuie luate în considerare componentele sale. Animalele posedă sisteme funcționale care controlează printre altele temperatura corporală, starea nutrițional metabolică, interacțiunile sociale etc. Prin funcționarea simultană a sistemelor organismului său individul poate să-şi controleze interacțiunile cu mediul şi îşi poate menține fiecare aspect al homeostazei într-o limită tolerabilă. Alocarea timpului şi resurselor în scopul diferitelor activități fiziologice şi comportamentale în cadrul unui sistem funcțional sau la nivel general (între sisteme) este condiționat de *mecanisme motivaționale*. Când un animal este real sau potențial malajustat homeostatic[17] sau când trebuie să efectueze o acțiune din cauza unei situații din mediu acesta are o necesitate-nevoie.

Necesitățile sunt definite ca cerințe determinate de caracteristicile biologice ale animalelor şi de sistemele funcționale, pentru obținerea unei resurse particulare (hrana, apa, etc.) sau de un răspuns la un stimul particular din mediu sau din organismul său. Acestea dacă nu sunt satisfăcute, de regulă duc la disconfort, stres şi chiar amenințarea vieții.

Necesitățile mai sunt denumite şi *deficiențe*, care pot fi înlăturate prin obținerea resursei particulare (nutritive, energetice, etc) sau/şi a stimulilor informaționali din partea mediului.

Dacă necesitățile se referă la obținerea unor substanțe nutritive pentru organismul animal nu acestea sunt importante, ci mijloacele de obținere a acestora. Afirmația făcută trebuie înțeleasă în sensul că unui animal căruia i se asigură numai hrana potrivită, nu şi condițiile pentru exprimarea comportamentului natural de obținere a acesteia, va resimți în continuare necesitatea.

Necesitățile după gradul de urgență a satisfacerii pot fi de trei feluri. Astfel sunt necesități care: pot rămâne nesatisfăcute pe termen scurt; pot rămâne nesatisfăcute la nivel optim toată viața; trebuie satisfăcute obligatoriu şi urgent.

Prima categorie se referă la necesități care pot rămâne nesatisfăcute pe termen scurt, fără a genera reacții prompte, însoțite de pierderea controlului asupra mediului de viață, dar importante pe termen lung, datorită implicațiilor. Din această categorie de necesități se menționează pansajul, tunderea, îmbăierea, etc. Neglijarea pe termen lung a acestor necesități de igienă corporală atrage după sine tulburări legate de termoreglare, disconfort, boli de piele, materializate într-o bunăstare precară.

A doua categorie se referă la necesitățile care pot rămâne nesatisfăcute la nivel optim, dar în anumite limite, toată viața economică a unui animal. Astfel, un porc care primeşte o rație carențată în anumite principii nutritive, expus în anumite limite, la diferiți factori stresanți, poate supraviețui ca urmare a eforturilor continue toată perioada ciclului de producție, dar fără o exprimare a fenotipului la parametrii potențialului genotipului.

[17] Homeostazia – constanța pe mai multe planuri a parametrilor mediului intern; este cu atât mai perfectă, cu cât mai mulți factori sunt păstrați între anumite limite.

A treia categorie se referă la necesitățile cu caracter obligatoriu şi urgent, care nesatisfăcute pot genera disconfort, stres, boală şi moarte prin pierderea controlului asupra integrității fizice şi mentale. Din această categorie se menționează: suptul colostrului; explorarea mediului (scormonitul aşternutului, râmatul, baia de nisip); relațiile sociale (dintre mamă şi progeni, dintre indivizii care conviețuiesc în aceeaşi boxă sau cuşcă); comportamentul puternic motivat.

O categorie specială de necesități sunt acelea *legate de caracteristicile fazelor critice de creştere* precum: hipotermia neonatală; criza imunitară (perioada negativă de trecere de la imunitatea pasivă la cea activă); criza de înțărcare etc.

Necesitățile pot fi identificate prin: studii de motivație; evaluarea bunăstării indivizilor a căror necesități nu au fost satisfăcute.

Necesitățile satisfăcute, generează simțiri pozitive şi sunt asociate cu bunăstarea deplină, iar cele nesatisfăcute generează simțiri negative şi sunt asociate cu bunăstare precară sau foarte precară.

Bunăstarea deplină a animalelor nu poate fi concepută fără asigurarea necesităților. Astfel, la viței pentru carne cele mai importante necesități sunt: ingerarea de colostru prin sugere imediat după fătare şi manifestarea comportamentului de supt; odihna şi somnul cu întinderea capului pe membrele anterioare sau cu membrele complet întinse; explorarea; mişcarea ca gimnastică funcțională; asigurarea fibrei în rație din primele săptămâni de viață; auto-curățirea corporală; asigurarea şi a altor principii nutritive, aşa cum este fierul.

În cazul în care vițelul nu poate obține lapte prin alăptare naturală, la mamelon sau artificială, la biberon, acesta îşi reorientează schemele comportamentale de supt spre alte obiecte, apărând comportamente nonadaptative. Asigurarea aşternutului evită stereotipurile şi satisface necesitățile de explorare.

2.6. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI DORINȚELE

Dorința reprezintă o stare a celui care râvneşte la ceva sau are poftă de a bea, mânca etc. Aceasta nu afectează esențial calitatea vieții animalului şi nu modifică în mod necesar bunăstarea acestuia.

2.7. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI COMPORTAMENTUL

Libertatea de exprimare a comportamentului normal este unul din drepturile fundamentale ale animalelor.

Comportamentul este definit ca ansamblul manifestărilor obiective ale animalelor, prin care îşi exteriorizează viața psihică sau modul de a acționa în anumite împrejurări sau situații.

În rândul specialiştilor sunt multe controverse legat de noțiunile de comportament natural sau normal şi de comportament anormal sau nonadaptativ sau necorespunzător.

Comportamentul natural se referă la comportamentul manifestat de animale în habitatul lor natural.

Comportamentul normal se referă la efectuarea schemelor comportamentale pentru care animalul este puternic motivat şi care îi conferă acestuia un feed-back funcţional. Comportamentul puternic motivat, în condiţii date de viaţă, este de origine filogenetică, înnăscută şi generează feed-back funcţional prin intermediul sistemului nervos central, cu efect de normalizare a funcţiilor vitale majore. Pe baza comportamentului puternic motivat se pot face amenajări suplimentare şi construcţii adecvate, management potrivit, care să asigure condiţii optime pentru satisfacerea nevoilor de bază ale animalelor.

Asimilarea comportamentului normal cu comportamentul natural (Broom, Fraser, Mason) este după unii o greşeală, întrucât conduce la concluzia eronată că toate animalele care nu trăiesc în mediul natural, în care s-au format ar prezenta un comportament anormal, datorită condiţiilor de mediu radical schimbate.

Comportamentul anormal se referă la comportamentul care este în afara normalului. Se cere înlocuirea noţiunii de anormal cu aceea de necorespunzător, nonadaptativ, modificat, neadecvat sau disfuncţional.

În procesul de adaptare la mediu au dispărut schemele comportamentale care nu asigură integrarea în mediu, nonadaptative, odată cu animalele care le manifestau.

Comportamentul nonadaptativ se poate exprimă sub diferite forme aşa cum sunt: manifestările repetative, invariabile, stereotipe[18] (muşcarea barelor de către porci, muşcarea ieslelor de către cai), automutilante (lânofagia la oi, ciugulitul penelor la păsări); actele injurioase la adresa partenerilor de grup (codofagia la porc, canibalismul la păsări); hiperactivitatea sau inactivitatea prelungită, apatia şi isteria în masă. De asemenea, se poate exprima prin manifestări nedorite, neacceptate de om (perspectiva antropometrică) aşa cum ar fi la câine coprofagia, lătratul fără motiv (comportament alarmant), distrugerea obiectelor din mediul de viaţă (comportament distructiv).

Schemele comportamentale nedorite menţionate la câine, ca animal de companie nu sunt o sfidare la adresa stăpânului, ci este o reacţie la mediul necorespunzător în care trăieşte şi la care nu se poate acomoda, fiind un indicator de bunăstare precară sau foarte precară.

Comportamentul nonadaptativ este dăunător, atât individului, cât şi grupului de animale din care acesta face parte. Acesta este consecinţa acţiunii nocive a mediului în care trăieşte asupra animalului şi indicatorul suferinţei acestuia. Reprezintă o reacţie de acomodare, care are drept scop reducerea impactului negativ al mediului advers asupra animalului. În sistemul intensiv-industrial mediul de viaţă este advers, în primul rând prin sărăcia în stimuli. Pentru proprietari şi animalul însăşi, comportamentul nonadaptativ generează numeroase probleme. Astfel pe specii se pot înregistra: aerofagie; scrâşnit din dinţi; colici, mers stereotip şi lovituri cu copitele la cai; canibalism la păsări; codofagie la porci; toaletare excesivă la pisici; autorănire, ignorarea sau atacarea progenilor la maimuţe.

În condiţii restrictive sau neobişnuite animalele manifestă reacţii *comportamentale de substituţie*. Până în prezent nu s-a stabilit în ce măsură comportamentul de substituţie (înlocuire) îl poate înlocui pe cel normal.

În sistemul intensiv industrial de creştere şi exploatare a animalelor apar comportamente de înlocuire aşa cum sunt suptul nonnutritiv, canibalismul, ticurile (stereotipii, sechele după o perioadă de privare sub raport comportamental).

[18] Stereotipe - activităţi fără sens şi funcţie

Comportamentul de substituţie se apreciază că reprezintă o strategie de supravieţuire într-un mediu ostil.

În continuare se vor prezenta principalele comportamente nonadaptative la animale de fermă (cabaline, bovine, ovine, porcine, galinacee).

2.7.1. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA CABALINE

Comportamentul neadaptativ la cabaline se manifestă sub diverse forme aşa cum sunt aerofagia, xilofagia, coprofagia, loviturile de săpare cu membrele anterioare; frica, ticul ursului, retivitatea, agresivitatea faţă de om, rotirea în cerc, imobilitatea.

Aerofagia constă în înghiţirea de aer, care conduce la balonare. Aceasta poate apare ca o reacţie de imitare, dar cel mai frecvent se manifestă la animalele care efectuează o muncă stresantă şi monotonă. Animalele cu aerofagie prind cu dinţii marginea ieslei şi se sprijină cu capul pe aceasta; prezintă colici şi expulzare de aer, însoţite de un zgomot caracteristic. Pentru evitarea extinderii aerofagiei în efectiv prin imitare caii cu aerofagie trebuie să fie izolaţi de congenii lor.

Xilofagia constă în muşcarea ieslelor sau roaderea repetată, de până la 3000 ori/zi a suprafeţei lemnoase a acestora. Se întâlneşte mai frecvent la tineretul cabalin hrănit cu furaje concentrate şi fibroase puţine, sub 1 kg/100 kg greutate corporală.

Coprofagia se înregistrează la adulte şi tineret ca urmare a carenţelor nutriţionale şi prezintă un mare risc în ceea ce priveşte transmiterea, în special a bolilor parazitare.

La mânji ingerarea de fecale este normală pentru acoperirea necesarului de vitamine din grupul B şi se numeşte alotriofagie.

Loviturile de săpare cu membrele anterioare (sunt gesturi instinctuale de îndepărtare a zăpezii pentru descoperirea ierburilor) apare în stabulaţie, în cazul furajării cu raţii deficitare în fibroase. Acestea exprimă dorinţa de evadare din locul în care este cazat şi conduce la tocirea prematură a cornului copitei.

Se evită prin furajare echilibrată, adăpostire şi îngrijire corectă.

Pica este o stare de nevroză, consecinţă a excitării cerebrale. Se manifestă prin prehensiunea cu dinţii, asemănător câinilor, a diferitelor obiecte.

Ticul ursului se manifestă prin legănarea capului şi corpului ca o pendulă şi este consecinţa stabulaţiei prelungite.

Retivitatea este o formă de nesupunere, de refuz temporar de a executa comenzile învăţate prin dresaj. Aceasta poate fi activă şi constă în refuzul de a efectua comenzile cu agresivitate şi pasivă, cu refuzul de a efectua comenzile fără retivitate.

Agresivitatea faţă de om este în relaţie cu comportamentul sexual şi de dominanţă. Este generată de apropierea de persoane necunoscute sau de experienţa negativă, consecutiv suportării unor brutalităţi anterioare.

Rotirea în cerc constă în efectuarea de mişcări circulare în boxe sau compartimentele adăpostului. Aceasta este consecinţa claustrofobiei sau stereotipiei.

Imobilitatea se manifestă prin refuzul de a ieşi din adăpost. Este o consecinţă a ataşamentului faţă de adăpost sau lotul din care face parte şi a fricii de muncă pe care urmează a o efectua în afara adăpostului sau de mediul exterior.

2.7.2. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA BOVINE

Comportamentul nonadaptativ la bovine se manifestă cel mai frecvent sub formă de ticul suptului, limba serpentina, agresivitate, linsul social între animale şi linsul barelor.

Ticul suptului nealimentar - lichomania se manifestă la viţei şi reprezintă o reorientare a suptului în lipsa mamelonului mamei şi durează o perioadă de timp egală cu aceea de alăptare. La viţeii de carne se asociază şi cu consumul de urină. Se extinde prin imitaţie şi poate duce la formarea de trichobezoare.

Limba serpentină este mai frecvent manifestată la rasele de taurine specializate pentru producţia de carne. Aceasta este asociată cu ulcerul de abomas şi constă în proiectarea şi rotirea limbii în exterior. În declanşarea acestui comportament nonadaptativ sunt incriminate printre cauzele posibile deficienţele nutriţionale.

Agresivitatea se poate manifesta sub forma de împingeri agresive.

2.7.3. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA OVINE

La ovine sunt descrise ca scheme comportamentale nonadaptative principale malofagia şi homosexualitatea la berbeci.

Malofagia (lânofagia) se manifestă în special în exploataţiile pentru creşterea şi îngrăşarea tineretului ovin în sistem intensiv, căruia i se administrează raţii pe bază de furaj unic, tocat prea mărunt.

Homosexualitatea este frecventă în loturile de berbeci, atingând până la 30% din efectiv.

2.7.4. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA PORCINE

Comportamentul nonadaptativ la porcine se manifestă sub diverse forme aşa cum sunt: masticarea în gol, muşcarea barelor şi canibalismul (otofagia, codofagia). Cauza acestor devieri de comportament sub imposibilitatea manifestării de către porci a comportamentului de căutare a hranei.

Porcul sălbatic pentru a supravieţui trebuie să se apere de duşmani, să se hrănească şi să se adape. Cele trei deziderate le realizează prin comportamentul de explorare a mediului.

Pentru furajare şi adăpare porcii sălbatici trebuie să caute hrana şi apa. Hrana o caută după miros, şi o fac disponibilă pentru ingerare în multe cazuri prin râmat. Ingerarea este precedată de o masticaţie, mai mult sau mai puţin prelungită în funcţie de consistenţa hranei găsite. Toate activităţile menţionate necesită o perioadă de timp de până la 6-8 ore/zi.

La porcii domestici, în funcţie de sistemul de creştere şi exploatare comportamentul de căutare a hranei este practic eliminat, iar masticaţia foarte redusă în timp datorită administrării de furaje combinate. În acest context hrănirea durează până la 30 minute pe tain, ceea ce înseamnă până la 2 ore/zi. Reducerea drastică a timpului de hrănire conduce la plictiseală, la comportamentele nonadaptative menţionate.

Comportamentele nonadaptative sunt mai frecvente la scroafele cazate în boxe individuale, decât la scroafele cazate în boxe colective.

Canibalismul este mai frecvent la tineretul porcin între 25-50 kg greutate corporală. Aceasta este un sindrom multifactorial generat de: condiţiile de igienă necorespunzătoare (aglomerare şi microclimat); carenţe nutriţionale (proteină, aminoacizi, macro şi microelemente, vitamine); privare parţială de apă; dermatite, în special parazitiare; pardoseli discontinui dure; lipsa aşternutului.

2.7.5. COMPORTAMENTUL NONADAPTATIV LA GALINACEE

Dintre comportamentele nonadaptative la galinacee se menţionează canibalismul, ciugulitul penelor şi isteria generate, în special, de lupta pentru stabilirea ierarhiei de grup şi pentru supravieţuire într-un mediu inadecvat de viaţă.

Canibalismul se înregistrează în efective de păsări crescute şi exploatate în condiţii de supraaglomerare, de microclimat necorespunzător, de insuficienţa frontului de furajare şi adăpare, de modificări în practica de management, de lipsa cuibarelor, de menţinerea în efective a păsărilor deplumate sau cu leziuni cutanate. Sunt supuse agresiunii păsărilor dominante, prin lovituri de cioc practicate de acestea, în special în zona capului şi cozii, păsările defavorizate (dominate) şi cu dezvoltare corporală mică.

Păsările dominante ocupă locurile privilegiate care asigură acces permanent la hrană şi apă. Pentru a se furaja şi adăpa, păsările dominate şi păsările cu dezvoltare corporală mică trebuie să treacă prin spaţiul ocupat de păsările dominante, moment în care sunt agresate. Protejarea faţă de păsările dominante a păsărilor dominate sau cu greutate corporală mică se face prin ghemuire sau supunere.

Ciugulirea penelor se manifestă în aceleaşi condiţii improprii de mediu ca şi canibalismul, descris la punctul 2.7.4.

Isteria este mai frecventă la găinile din rasele uşoare şi la femele. Aceasta se manifestă prin hiperactivitate neurocomportamentală de tip halucinant agresiv şi anxios (nelinişte, încordare, îngrijorare), cotcodăcit, nivel mare de frică, imobilitate în poziţie de alarmă, alergare dezordonată, îngrămădire, mortalitate prin asfixiere, scăderea procentului de ouat, alterări ale penajului, întârzieri ale maturităţii sexuale.

2.7.6. TRATAMENTUL ANIMALELOR CU COMPORTAMENT NONADAPTATIV

Tratarea animalelor cu comportament nonadaptativ asigură îmbunătăţirea bunăstării acestora şi în consecinţă creşterea performanţelor zootehnice, implicit a profitului. În stabilirea tratamentului o atenţie majoră trebuie acordată stabilirii cauzei primare a tulburării comportamentale pentru a fi înlăturată. Tratarea efectului şi neînlăturarea cauzei este nerațională.

Pentru tratamentul comportamentului nonadaptativ se folosesc metode farmacologice, fizice şi chirurgicale.

Metodele farmacologice se bazează pe folosirea antagoniştilor pentru opioizi şi dopamină. Acestea sunt foarte riscante deoarece intervin şi în alte mecanisme de control putând produce mai mult rău, decât bine.

Îmbogăţirea structurii mediului este o metodă care atrage după sine dispariţia

unor comportări stereotipe, fiind metoda cea mai ieftină şi eficientă pentru combaterea comportamentelor nonadaptative.

Metodele fizice nu combat cauza motiv pentru care animalele, pot continua să manifeste tulburări comportamentale într-o formă mai redusă sau reorientată, generând stres. Dintre metodele fizice de combatere a stereotipilor *la cai* se menționează: legarea pentru stereotipiile locomotorii; montarea de grătare metalice deasupra uşilor boxelor individuale; amplasarea de cuie în marginea superioară a ieslelor pentru a combate muşcarea acestora; administrarea de rații echilibrate în fibre în aerofagie şi scrâşnitul dinților; la scroafe se menționează administrarea computerizată, la cerere a furajelor în stereotipiile orale.

Metodele chirurgicale se referă la excizia unor porțiuni a musculaturii buccinatorii.

2.8. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI SPAȚIUL DE MIŞCARE

Sănătatea şi productivitatea animalelor este condiționată şi de asigurarea condițiilor de cazare compatibile cu manifestarea unor scheme comportamentale aşa cum sunt adoptarea lejeră a pozițiilor: patrupedală şi decubitală, pentru furajare, adăpare, defecare, urinare şi odihnă.

Condițiile de confort a animalelor sub raportul mişcării sunt asigurate de spațiul minim disponibil şi spațiul adițional social.

Spațiul minim disponibil este acel spațiu/suprafață care asigură adoptarea lejeră a pozițiilor patrupedale şi decubitale.

Spațiul adițional social se referă la spațiul delimitat de distanța minimă la care un animal adult este plasat față de vecinii săi din aceeaşi specie. Când spațiul adițional social este insuficient, apare disconfortul psihic, care induce modificări etopatologice, respectiv sindromul de aglomerare.

Cazarea animalelor se poate face în boxe individuale sau colective.

Cazarea în boxe colective permite animalelor efectuarea unor manifestări comportamentale specifice, aşa cum este gruparea indivizilor după gradul ierarhic şi acte nespecifice pentru stimularea musculaturii scheletice ca: plimbarea, joaca, fluturatul aripilor, poziții întâmplătoare.

Spațiul necesar păsărilor pentru efectuarea mişcărilor normale este diferit. Astfel la găinile pentru ouă de consum sunt necesare: 592 cm^2 pentru stat; 1377 cm^2 pentru întoarceri; 1270 cm^2 pentru curățire; 1005 cm^2 pentru scormonit; 1118 cm^2 pentru întinderea aripilor şi 1980 cm^2 pentru fâlfâitul aripilor.

Pentru asigurarea confortului în cazul cazării în cuşti colective s-au făcut calculații pentru 2-5 găini. Spațiul optim pentru 5 găini în urma cercetărilor făcute ar trebui să fie de 4584 cm^2, iar în prezent la bateriile de cuşti existente este de 2250 m^2.

Pentru puii broileri de găină cercetările efectuate au evidențiat faptul că densitatea mai mare de 25 kg greutate corporală pe m^2 este incompatibilă cu confortul şi bunăstarea.

În Uniunea Europeană pentru găinile pentru ouă consum şi broileri de găină s-au reglementat condițiile de cazare (capitolul 4).

2.9. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FRUSTRAREA

Frustrarea reprezintă o stare emoțională în care animalul, pe fondul unei capacități optime de acomodare la mediu, este pus în imposibilitatea efectuării unor scheme comportamentale puternic motivate. Aceasta conduce la anomalii fiziologice şi comportamentale, inducând o bunăstare precară sau foarte precară. Apare la animalele domestice, în special în sistemul intensiv-industrial de creştere şi exploatare.

În acest sens se arată că limitarea posibilităților de intrare în cuibar a găinilor ouătoare în momentul pontei iminente, conduce la stereotipii, mersul legănat. De asemenea, accesul limitat la frontul de furajare a indivizilor din treptele inferioare a ierarhiei atrage la acestea manifestări comportamentale de indivizi dominați.

Densitatea mărită este o cauză importantă a frustrării animalelor.

Frustrarea este dirijată de factori interni aşa cum sunt foamea, setea dirijată, dorința de a construi un cuib, alte dorințe pentru care animalul are un control redus. Un animal flămând care nu are acces la furaj, poate face mişcări înainte şi înapoi, de atracție şi repulsie.

2.10. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI STIMULAREA

Toate speciile de animale s-au format şi au evoluat ca urmare a procesului de adaptare la stimulii din mediu şi a selecției naturale.

Existența (viața) normală a unui animal este condiționată de perceperea unui număr minim de stimuli externi şi de exprimarea comportamentului necondiționat de explorare a mediului.

Stimulii sunt definiți ca factori care declanşează procese fiziologice în organismul animal sau care excită o activitate fiziologică. Aceştia pot influența decisiv homeostaza şi modul de folosire a substanțelor şi energiei. Dintre stimuli, cei specifici, care sunt codificați în genom, sunt de mare importanță pentru supraviețuirea animalelor şi bunăstarea acestora. Au semnificație diferită, în funcție de specie şi categoria zootehnică şi fiziologică.

Animalele se pot confrunta în timpul vieții cu situații de absența stimulării, de substimulare sau de suprastimulare.

Absența stimulării duce la apariția stărilor de stres, sindromului de privare informațională manifestat prin tulburări fiziologice şi comportamentale, la bunăstare precară sau foarte precară.

Pentru mamiferele nou născute mamelonul reprezintă un stimul specific. Înțărcarea precoce duce la *lichomanie*, viciul suptului. Noul născut încearcă să suplinească mamelonul cu urechile, scrotul, ombilicul congenilor, producând lezarea şi infectarea acestora, putând prejudicia grav sănătatea, implicit bunăstarea. Lichomania în producția zootehnică se întâlneşte mai frecvent la viței.

Substimularea este cel mai frecvent generată de deprimarea senzorială a animalelor, consecința gradului redus de complexitate a mediului în care trăiesc, aşa cum se înregistrează în sistemul intensiv-industrial.

Cercetările ştiinţifice şi observaţiile practice au evidenţiat faptul că, mediul de viaţă sărac în stimuli, aşa cum este cazul în sistemul de cazare în boxe individuale, fără aşternut, atrage după sine apariţia de etopatii, cu consecinţe economice negative.

Cea mai eficientă măsură pentru controlul etopatiilor s-a dovedit a fi îmbogăţirea structurii mediului de viaţă a animalelor.

Îmbogăţirea mediului de viaţă a animalelor, care evită în mare măsură substimularea se poate realiza la porci prin cazarea animalelor în boxe colective, pe aşternut de paie. Aceste două măsuri reduc semnificativ codofagia şi tulburările de comportament.

Substimularea animalelor este un indicator de bunăstare precară.

Suprastimularea – excesul de informaţii, indiferent de natura lor: fonică, fotonică, calorică, antigenică etc., generează dificultăţi în controlul stabilităţii mentale şi corporale a animalelor, datorită faptului că acestea nu pot stabili o ierarhizare a multiplilor stimuli la care sunt supuşi.

Animalele sunt adaptate unui mod particular de viaţă, cu partenerii, în situaţia cazării în boxe colective sau izolate, în situaţia cazării în boxe individuale. În cazul unor activităţi zootehnice (lotizări, trieri) sau sanitare veterinare (vaccinări), apar stări de stres, de frică, de incapacitate de analiză a tuturor stimulilor şi de elaborare a unor răspunsuri specifice optime, care induc la animalele în cauză o bunăstare precară sau foarte precară.

Tehnologiile noi de creştere şi exploatare trebuie să aibă suportul unor adăposturi şi dotări ale acestora, care să asigure o stimulare optimă a animalelor, conform codului lor genetic pentru a obţine de la acestea alimente sigure pentru consumator, şi în condiţii de suportabilitate pentru mediu.

2.11. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FRICA

Domesticirea animalelor a redus intensitatea răspunsurilor de frică a animalelor faţă de om. Un contact prea redus între om şi animale, aşa cum s-a arătat deja, asociat cu manopere dureroase (castrare, tăierea colţilor, ecornarea etc.), poate genera frică la acestea.

Intensitatea fricii la animalele domestice faţă de om se exprimă în *distanţa de fugă*, care este în sistemul extensiv de circa 30 m, iar în sistemul intensiv între 1,5-7,0 m.

Întrucât capacitatea senzorială a animalelor este diferită de cea a omului, acestea se pot speria percepând zgomote pe care oamenii nu le percep, ceea ce duce la surprinderea acestora, accidentându-i mai mult sau mai puţin grav.

Frica este o stare emoţională a organismului ca reacţie la sesizarea unui pericol real sau potenţial. Aceasta are rolul biologic de a pregăti animalul pentru a face faţă pericolului. Este un simptom mai complex decât durerea, depinzând în mare măsură de activitatea nervoasă superioară – cerebrală, fiind catalogată emoţie şi nu senzaţie. În acelaşi timp este un indicator de bunăstare precară sau foarte precară.

Cauzele care induc frica la animalele de fermă au fost bine studiate şi se referă la stimulii care apar brusc la cei cu intensitate mare şi la cei noi. Stimulii care produc frica au fost asociaţi în evoluţia filogenetică a animalelor cu pericole şi situaţii sociale negative.

Pericolele responsabile de apariţia fricii pot fi reprezentate de iminenţa atacului unui prădător, de riscul producerii unei injurii de către om, rival sau de un factor de mediu.

Frica poate fi declanşată de: neofobie; expunerea la stimuli neobişnuiţi; contactul auditiv, vizual sau tactil cu omul; observarea unor obiecte care se apropie rapid; apariţia sau deplasarea neaşteptată a obiectelor; ruperea relaţiilor sociale de grup; manipularea animalelor; transportul, mişcarea animalelor în abatoare.

Neofobia se referă la frica de spaţii deschise la animalele care au duşmani naturali.

Expunerea la stimuli neobişnuiţi aşa cum sunt: obiectele necunoscute; zgomotele, mirosul nefamiliar; lumină puternică; tunetele; fulgerele; trăsnetele; bangul sonic etc, induc frica la animale. Intensitatea exprimării fricii în cazul expunerii la stimuli prezintă diferenţe evidente între indivizii din aceeaşi specie şi între specii.

Contactul auditiv, vizual sau tactil al animalelor cu omul induce la acestea grade diferite de frică. Astfel, animalele recent domesticite sau neobişnuite cu omul, cele care au avut experienţe anterioare neplăcute cu omul exprimă un nivel de frică mai ridicat decât cele domesticite de mai mult timp, obişnuite cu omul şi care au avut experienţe pozitive cu acesta. Schimbarea culorii echipamentului de către îngrijitor şi a îngrijitorului poate genera frică la animale.

Observarea de către animale a unor corpuri care se apropie rapid de ele, indiferent de felul lor, fie că sunt vehicule, oameni sau animale, generează la acestea stări de frică, mai mari sau mai mici, în funcţie de individ.

Apariţia sau deplasarea neaşteptată a unor obiecte, în zone în care se află animalele, fie că este vorba de animale sau alte corpuri generează la acestea frica. De asemenea, frica poate fi indusă la animale de mişcări brusce sau neaşteptate efectuate în apropierea lor.

Ruperea relaţiilor de grup, fie prin separarea de grup, fie prin introducerea de indivizi străini, necunoscuţi în grup induce frică.

Expunerea la prădători sau stimuli asociaţi acestora induce stare de frică.

Manipularea animalelor, indiferent de locul şi scopul în care se face, fie că este vorba de manopere sanitare veterinare sau zootehnice, este însoţită de stare de frică, mai mare sau mai mică.

Transportul animalelor, este generator de frică, atât prin operaţiunile de încărcare/descărcare, cât şi prin intermediul factorilor care acţionează asupra animalelor pe timpul călătoriei.

Mişcarea animalelor în abatoare, mai ales înainte de sângerare este o sursă mare de frică.

Evaluarea fricii presupune o serie de metode directe şi indirecte, care diferă de la o specie la alta, şi de sistemul de creştere şi exploatare.

Efectele fricii se referă la modificări: comportamentale (imobilitate tonică, agresivitate, eforturi de evadare); funcţionale (creşterea ritmului cardiac şi respirator, activităţii suprarenale); ale calităţii cărnii şi altor produse animaliere.

Indicatorii fricii sunt îndepărtarea lentă sau fuga debordantă şi imobilitatea sau îngheţarea.

Răspunsul vertebratelor la stimuli este mai mult decât reflexă. Toate animalele vertebrate pot învăța să evite stimulii de înfricoşare.

Noțiuni de etologie legate de frică

Noțiunile de etologie legate de frică se referă la distanța de fugă: zona de fugă; distanța de atac, zona de atac.

Distanța de fugă (socială, reactivă) este definită ca distanța minimă la care omul sau alt animal conspecific (aceeaşi specie) sau din altă specie se poate apropia de un animal, fără ca acesta să încerce să fugă (fig. nr. 1).

Aceasta este diferită în funcție de specie. Astfel la cabaline este de 6,4 m, la bovine de 5,5 m, iar la feline de 1,8 m.

Zona de fugă este definită ca suprafața circulară centrată pe animal cu raza egală cu distanța de fugă.

Distanța de atac (atac paradoxal) este definită ca distanța dincolo de care apropierea omului determină comportamentul agonistic al animalului. Motivul atacului animalului este apărarea şi a fost denumit atac paradoxal.

Zona de atac este definită ca suprafața circulară centrată pe animal cu raza egală cu distanța de atac. Aceasta este mai redusă ca zona de fugă, fiind cuprinsă în aceasta.

Cunoaşterea zonelor de atac (fig. 1) de fugă şi a câmpului uzual (fig. 2) este importantă, pentru manipularea animalelor, dar în special în cazul transportului animalelor pe jos, pentru dirijarea lor, prin intrarea însoțitorilor în zona de fugă, dar la limita zonei de atac.

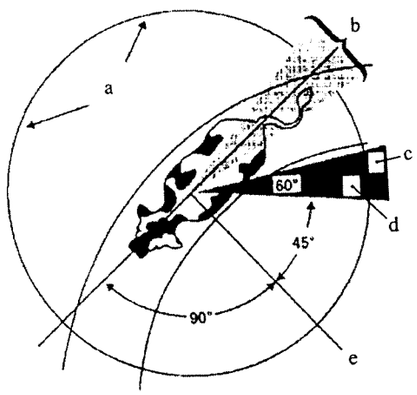

Figura nr. 1
Zona de fugă la bovine

a. Limita zonei de fugă;
b. Zona neacoperită de câmpul vizual al animalului;
c. Poziția îngrijitorului pentru a determina oprirea animalului;
d. Poziția îngrijitorului pentru a determina deplasarea înainte a animalului;
e. Punctul de echilibru.

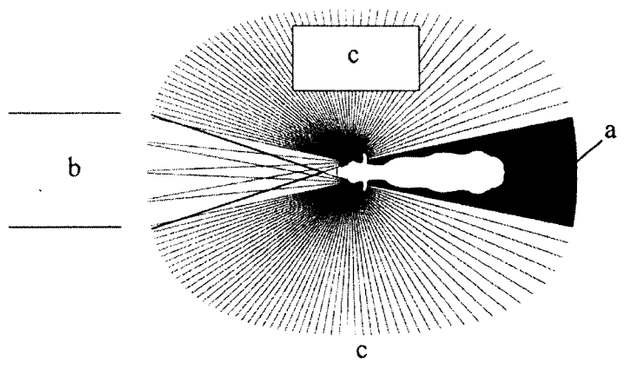

Figura nr. 2
Câmpul vizual la bovine

a. Unghiul vizual neacoperit; b. Zona de vedere bioculară;
c. Zona de vedere panoramică, cu un singur ochi.

2.12. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI ANXIETATEA

Anxietatea este definită ca o stare emoțională tensionată, de nelinişte, de aşteptare încordată, în care animalul are iluzia existenței unui pericol şi care nu presupune declanşarea mecanismelor defensive. Aceasta este indicatorul unei bunăstări precare sau foarte precare.

2.13. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI PLICTISEALA

Plictiseala este o stare psihică apăsătoare, de uşoară depresiune provocată de singurătate, lipsă de ocupație, de monotonie. Aceasta se poate evita prin asigurarea stimulării şi schimbarea constantă a mediului.

Se apreciază că este foarte greu, dacă nu imposibil de investigat în mod experimental plictiseala la animale.

Disconfortul este o stare neplăcută, dar a cărei natură exactă nu este cunoscută.

2.14. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI PLĂCEREA

Pentru îmbunătățirea bunăstării animalelor este necesară eliminarea constantă a stărilor de suferință, deşi aceasta înseamnă mai mult decât lipsa suferinței.

S-a demonstrat ştiințific că vertebratele sunt capabile să exprime plăcere.

Plăcerea este o stare afectivă fundamentală determinată de satisfacerea unor cerințe vitale; sentiment sau senzație de mulțumire; de bucurie provocate de ceva care satisface gustul sau dorința. Aceasta este importantă, atât prin ea însăşi, fiind apanajul bunăstării depline, cât şi prin contracararea unor simțăminte negative, inevitabile, care apar în timpul vieții, motiv pentru care trebuie promovată.

2.15. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI NUTRIȚIA

Lumea ştiințifică şi nu numai, este interesată de elaborarea de standarde internaționale referitoare la consumul de nutrienți în relație cu bunăstarea nutrițională a animalelor, de standardele nutriționale pentru sănătate, de impactul mediilor nutriționale asupra bunăstării psihice a animalelor.

Informațiile ştiințifice referitoare la influența deficiențelor nutriționale asupra sănătății organismului animal în diferitele sale stadii de dezvoltarea, respectiv: prenatală, juvenilă (tineret) şi de adult sunt numeroase, dar corelarea cu starea de bunăstarea acestuia necesită încă multe lămuriri.

Nutriția prenatală, aferentă stadiului prenatal de dezvoltarea ontogenetică este deosebit de importantă la mamifere, fiind implicată încă din stadiul de dezvoltare a oocitului în ovar, apoi în primele săptămâni ale dezvoltării embrionare când nutrienții acționează ca stimuli, care pot altera expresia genelor, afectând astfel nu numai dezvoltarea imediată a oocitului şi/sau embrionului, dar şi programarea dezvoltării ulterioare a fătului şi nou născutului.

Deficiențele nutriționale prenatale pot afecta integritatea tuturor țesuturilor inclusiv a creierului şi organelor corpului, afectând sănătatea, performanțele ulterioare şi chiar supraviețuirea progenilor. Dacă progenii supraviețuiesc aceştia pot avea: o capacitate de cooperare mai redusă cu mediul şi stresurile sociale ca urmare a afectării creierului, neurogenezei, migrării şi diferențierii celulelor; răspunsuri emoționale alterate sub raportul motivației şi de anxietate; deficiențe de învățare şi memorie.

Animalele subnutrite în stadiul prenatal mor în perioada post natală în procent mai mare datorită rezervelor corporale reduse care nu le permit să-şi mențină temperatura corporală; înregistrează sporuri de creştere reduse; manifestă deficiențe în comportamentul de joacă şi în interacțiunile sociale.

Nutriția juvenilă aferentă stadiului de tineret, atât pentru animale destinate activității de reproducție, cât şi pentru cele destinate producției de carne poate genera probleme de bunăstarea animalelor.

La animalele tăiate pentru carne la o vârstă mică, aşa cum este cazul de broileri de găină de ultimă generație, furajarea *ad libitum*, cu rații cu densitate nutrițională mare generează sporuri de creştere în greutate la nivelul potențialului genetic, duce la ascită şi tulburări scheletice, care generează mari probleme de sănătate, implicit de bunăstare. Aceeaşi situație, dar la incidențe şi niveluri mai reduse se pot înregistra şi la alte specii de animale, aşa cum este rasa de porci Petrain.

La animalele de reproducție nutriția tradițională vizează sănătatea pe termen lung, parametrii de reproducție şi producție, fapt care duce la restricționare, cu toate implicațiile care se vor prezenta la bunăstarea animalelor şi restricția furajeră.

Nutriția animalelor adulte, în funcție de scopul exploatării lor se poate face *ad libitum* sau restricționat.

Furajarea restricționată este practicată la efectivele de găini pentru reproducție pe toată perioada de exploatare, la scroafe şi vaci pe perioada de gestație.

2.16. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FURAJAREA RESTRICȚIONALĂ

Furajarea restricțională, în anumite limite, se aplică obişnuit la animalele pentru reproducție rumegătoare şi nerumegătoare pentru evitarea problemelor de sănătate pe termen lung, obezității, necorelării maturității sexuale cu cea somatică, a ritmului de creştere prea mare şi prin aceasta a alterării indicatorilor de reproducție şi de producție (optimă), în toate sistemele de creştere comerciale, respectiv extensiv, semiintensiv, intensiv şi alternativă.

Furajarea restricționată generează conflict între bunăstarea pe termen scurt şi sănătatea pe termen lung.

Perioada de restricție şi intensitatea acesteia diferă, în funcție de vârstă, de la o specie la alta, de la o rasă sau hibrid la altul.

În cazul restricției grave, rația se poate limita la numai 33% din consumul voluntar în timpul creşterii la tineretul de găină reproducție rase grele.

Păsările restricționate prezintă indicatori fiziologici modificați, de stres față de păsările hrănite *ad libitum*, concretizate în concentrații mai mari de corticosterol şi o frecvență mai mare a bazofilelor.

Furajarea restricționată, deşi nu generează îmbolnăviri nutriționale prin carență, dacă este judicios aplicată, nu îndeplineşte nevoile comportamentale ale animalelor, generând senzația de foame (puțin studiată şi cunoscută până în prezent), de frustrare şi scheme comportamentale stereotipe, agresiune, agitație generală, competiție intraspecifică.

Manifestările menționate se pot reduce ca intensitate prin diverse metode, în funcție de specie, aşa cum ar fi administrarea rației în tainuri şi rații bogate în fibre (reduc incidența manifestărilor menționate la găină cu până la 50%), cu valoare energetică mai redusă.

Restricționarea furajării poate fi dirijată de om prin limitarea accesului la nutreturi (exemplu la păsările, porcii, animale pentru reproducție din alte specii) sau poate fi generată independent de voința omului, respectiv de fluctuațiile naturale, sezoniere în aprovizionarea cu furaje, deficiențe locale în nutrienți specifici, generate de compoziția solului şi plantelor, aşa cum este cazul la rumegătoare şi cabaline în sistem extensiv.

Din punct de vedere a bunăstării animalelor furajarea restricționată nu este acceptată, asociindu-se cu o bunăstare precară.

Pentru viitor, trebuie găsite metode viabile de reducere e efectelor furajării restricționate asupra bunăstării până în momentul în care se vor elabora practici de înlocuire a acesteia.

2.17. BUNĂSTAREA ANIMALELOR ŞI FOAMEA

Foamea este o stare funcțională periodică a organismului animal, care se manifestă prin senzația nevoii de a mânca. Aceasta se poate evalua prin măsurători directe şi indirecte şi este mai mult decât o senzație, respectiv un simțământ.

Măsurătorile directe se referă la: teste de motivație pentru furajare şi înlăturare a senzației şi simțământului de foame, în care animalele „muncesc" (depun efort) pentru a obține hrana; rata consumului; consumul compensator de furaj; eficiența restricției calitative în reducerea foamei în testele de motivație.

Măsurătorile indirecte se referă la: determinări fiziologice, care sunt mai puțin utile; scheme comportamentale de căutare a hranei (mai utile); stimularea prefurajării prin vocalize şi exprimarea de stereotipii ca urmare a frustrări anterioare.

Din păcate până în prezent cunoştințele teoretice referitoare la conceptul de foame este puțin dezvoltat, implicit modul de interpretare a bunăstării animalelor legat de foame şi deficiențele nutriționale.

Foamea trebuie să fie corelată pozitiv cu devierile de la starea ideală a animalului sub raport nutrițional.

Esențiale sunt elucidarea faptului dacă foamea este legată de scopul animalului *de a maximiza consumul de nutrețuri*, independent de contextul nutrițional sau/şi de scopul animalului *de a optimiza beneficiile şi costurile utilizării diferitelor furaje*.

Foamea poate fi interpretată plecând de la conceptul că animalele sunt un optimizator sau un maximizator de furaj.

În conceptul de optimizator al furajelor foamea este percepută ca o deviere de la raportul beneficiu maxim/cost pentru furajare, iar în conceptul maximizator al furajelor foamea este percepută ca fiind o stare fixată în funcție de starea ideală a genotipului animalelor.

Adepții conceptului maximizator susțin că consumul maxim de nutrienți se face pentru susținerea producției maxime, independent de contextul nutrițional.

Adepții conceptului optimizator susțin că pe termen lung animalele echilibrează beneficiile consumului de furaj în contextul mediului nutrițional.

Animalele caută să câştige beneficii nutriționale la cel mai mic cost, ajustând consumul de furaj la nivele mai mici când calitatea furajului este mai scăzută sau furajul este greu obținut.

2.18. BUNĂSTAREA ANIMALELOR, INJURIILE ŞI BOLILE

În prezent sunt recunoscute corelațiile strânse între injurii, boală şi bunăstarea animalelor. Injuriile şi boala sunt indicatorii impactului cu bunăstarea animalelor.

Important în evaluarea bunăstării animalelor este cunoaşterea influenței injuriilor şi a bolilor asupra simțămintelor (sentimentelor) şi a capacităților animalelor de a duce o viață bună.

Injuriile şi bolile generează durere şi afectează performanțele zootehnice şi capacitatea animalelor de a-şi optimiza bunăstarea în concordanță cu dorințele lor.

În unele state membre ale Uniunii Europene, aşa cum este Suedia, adăposturile şi dotările acestora, tehnologiile de creştere şi exploatare sunt evaluate prin prisma sănătății şi bunăstării animalelor.

Tot mai mulți sunt specialiştii care susțin că, baza cercetărilor referitoare la bunăstarea animalelor trebuie să o reprezinte monitorizarea injuriilor, bolilor şi comportamentului.

În activitatea practică s-a dovedit ca monitorizarea sistematică a injuriilor şi a bolilor este o metodă eficientă pentru menținerea unor standarde rezonabile de bunăstarea animalelor şi pentru evaluarea acesteia.

Cercetările ştiințifice efectuate au reliefat faptul că boli obişnuite în exploatațiile de taurine ca: mastita, pneumonia, diareea etc., induc durere, oboseală, etc., afectând bunăstarea animalelor.

Injuriile şi bolile în funcție de modul de evoluție, acut sau cronic, pot afecta bunăstarea pe o perioadă scurtă, respectiv pe o perioadă îndelungată.

În general ce este benefic pentru sănătatea animalelor pe termen scurt este benefic şi pentru bunăstarea acestora. Însă pe termen lung corelația nu este în toate cazurile evidentă, aşa cum este situația generată de nutriție.

Controlul injuriilor şi bolilor presupune îndepărtarea factorilor cauzali, care au determinat apariția lor şi nu tratamentul lor ca efect. Acesta trebuie să se bazeze la animalele de fermă pe „Programe de monitorizare pentru evaluarea sănătății animalelor în punctele critice de control" (vezi *Cerințe şi măsuri de igienă* - Ed. Omega Print, 2005).

Modul de folosire şi percepere de către om a unui animal (iepurele poate fi pentru om: animal favorit; animal de laborator; animal de fermă sau animal sălbatic) sau de interacțiune cu animalul nu are efect asupra măsurii în care animalul poate suferi în caz de injurie sau boală.

Problemele de bunăstare sunt cu atât mai mari cu cât mai multe animale dintr-un efectiv suferă.

2.19. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR

2.19.1. CONSIDERAȚII GENERALE

Evaluarea bunăstării animalelor s-a impus din rațiuni etice şi economice şi se poate face în ferme şi laboratoare şi în laboratoare.

Evaluarea bunăstării animalelor în exploatații este cel mai frecvent folosită din rațiuni economice şi de timp, fiind cea mai rapidă şi ieftină.

Evaluarea bunăstării animalelor în exploatații şi în laborator se face obişnuit, din rațiuni ştiințifice. Este mai fidelă, dar mai costisitoare şi necesită mai mult timp. Presupune prelevarea de probe din mediu şi de la animale, transportul la laborator în condiții speciale şi într-un anumit interval de timp, analizarea acestora după metode

standardizate şi cu aparatură performantă, implicând astfel mai mult personal, din care o parte cu un înalt grad de specializare.

Evaluarea bunăstării în laborator se bazează pe analiza unor documentaţii legate de managementul efectivelor de animale şi a unor probe prelevate din mediu şi de la animale. Implică cheltuieli mai reduse decât evaluarea bunăstării animalelor în ferme şi laborator, dar şi fidelitatea este mai mică.

Evaluarea bunăstării animalelor se face obişnuit periodic la anumite intervale de timp, atât din raţiuni economice, cât şi de relevanţă.

La început evaluarea bunăstării animalelor s-a impus din considerente etice, pentru a garanta consumatorilor calitatea superioară a produselor ecologice (bio) obţinute în fermele ecologice şi plătite la un preţ superior.

Fermele ecologice trebuie să facă dovada respectării principiilor din Reglementarea Consiliului Europei nr. 2092/1991 şi din Reglementarea Consiliului Europei nr. 1804/1999 şi din Standardul pentru produsele organice elaborat de Federaţia Internaţională pentru Agricultura Organică.

Din punct de vedere economic, evaluarea bunăstării animalelor este importantă pentru că asigură, într-o primă etapă identificarea deficienţelor, iar într-o a doua etapă înlăturarea acestora. Prin remedierea deficienţelor se asigură, pe de o parte exprimarea integrală a potenţialului genetic productiv, iar pe de alta parte perfecţionarea tehnologiilor.

În UE evaluarea bunăstării animalelor este impusă în cadrul Programului Integrat de Control a Calităţii, bazat pe sistemul ISO 9000. Se prevede ca în următorii ani în UE să fie standardizat un sistem de evaluare a bunăstării animalelor, care este în lucru, bazat pe ghidul de bună practică de fermă.

Standardele urmează a fi folosite pentru atestarea fermelor care respectă directivele privind bunăstarea animalelor şi care vor beneficia, ca urmare a acestui fapt, de subvenţii conform politicii agricole comune.

După unii ştiinţa nu va putea rezolva problema evaluării bunăstării animalelor pentru că nu poate elimina subiectivismul care însoţeşte noţiunea de bunăstare. Din contra, după alţii problema se poate rezolva dacă se vor avea în vedere ca indicatori de bunăstare: capacitatea de a performa (cantitatea şi calitatea producţiei); parametrii fiziologici pe termen scurt (ritm cardiac, nivelul de adrenalină şi corticosterol în sânge, persistenţa indică agresiuni continue); parametrii fiziologici pe termen lung (nivelul corticosterolului şi catecolaminelor din urină, fecale, salivă, imunosupresia); parametri patologici (morbiditate, mortalitate, leziuni ale pielii, acropodiului); parametri etologici-comportamentali (comportament nonadaptativ, comportament obţinut în urma testelor de preferinţă, stabilirea intensităţii motivaţiei).

Evaluarea bunăstării animalelor trebuie făcută independent de consideraţiile etice.

Între sănătate şi bunăstare este o legătură implicită.

Sănătatea se consideră bună atunci când sunt absente bolile, injuriile şi etopatiile. Sănătatea se consideră precară în situaţiile contrare sănătăţii bune.

OMS defineşte sănătatea ca stare de bine la nivel fiziologic, psihologic şi normal. dar fără a exclude disfuncţiile minore.

În concepţia modernă sănătatea nu este o stare constantă, ci o serie de stări,

de la bună la precară.

Sănătatea fizică se evaluează prin analize chimice şi hematologice de laborator, pe baza cărora se face diagnosticul de boală manifestată clinic sau inaparentă, de injurie[19], de injurie recidivantă[20].

Sănătatea psihică este greu de evaluat şi presupune existenţa unor stări psihice de mulţumire şi libertatea de stări emoţionale negative: durere, teamă, frustrare.

Important pentru bunăstarea animalelor este de a cunoaşte influenţa injuriilor şi bolilor asupra simţămintelor animalelor şi a capacităţii lor pentru a duce o viaţă mai bună.

Injuriile şi bolile sunt o taxă asupra capacităţii animalelor de a optimiza bunăstarea lor în concordanţă cu dorinţele lor.

Evaluarea bunăstării animalelor este o problemă deosebit de dificilă datorită următoarelor cauze principale: variabilitatea mare a nivelului de bunăstare la animale din aceeaşi specie şi categorie, în condiţii similare de mediu; modificarea nivelului de bunăstare în aceleaşi condiţii de mediu ca urmare a proceselor de învăţare; imposibilitatea de măsurare directă a nivelului de bunăstare în lipsa unei unităţi standard; lipsa unei scale comune pentru compararea indicatorilor indirecţi de măsurarea a bunăstării; conflictul de interese în stabilirea metodelor de evaluare şi a nivelului de bunăstare a animalelor între consumator şi producător.

Indicatorii de bunăstare animală cei mai bine studiaţi sunt cei care sunt folosiţi pentru evaluarea bunăstării indivizilor luaţi separat. Aceştia sunt de două feluri pe termen scurt şi pe termen lung.

Indicatorii de bunăstare a animalelor pe termen scurt, cei mai importanţi sunt reprezentaţi de ritmul cardiac, de nivelul de adrenalină şi corticosterol din sânge şi de manifestarea durerii, plăcerii, frustrării etc.

Indicatorii de bunăstare a animalelor pe termen lung cei mai importanţi sunt: corticosterolul din urină, fecale, salivă, imunosupresia, şchiopăturile, cicatricele după caz, viciile, stereotipiile, etc.

Pentru evaluarea bunăstării animalelor se folosesc o serie de indicatori: biochimici, hematologici, tehnologici şi comportamentali.

Indicatorii biochimici se referă la glicemie, hormoni şi enzime.

Indicatorii hematologici se referă la modificarea raportului heterofile/limfocite.

Indicatorii tehnologici, care caracterizează mai degrabă sistemul de creştere şi exploatare şi condiţiile de management a efectivelor la animale, sunt deosebit de utili în evaluarea bunăstării, plecând de la realitatea că sănătatea şi nivelul de producţie sunt corelate în mod semnificativ şi cu bunăstarea animalelor. La această categorie de indicatori se au în vedere printre altele: managementul zootehnic şi sanitar veterinar; condiţiile de adăpostire; nivelul producţiei; starea de anxietate; indicatorii de reproducţie; condiţiile de adăpostire, nivelul producţiei; starea de anxietate; indicatorii de reproducţie.

[19] injurie – lezarea destul de gravă, care are drept consecinţă formarea de ţesut de granulaţie cicatrice sau apariţia de afecţiuni osoase şi/sau articulare, în măsura mai mare decât o lovitură accidentală sau o zgârietură.
[20] injurie recidivantă – se înregistrează la un număr semnificativ de animale, cu suficientă similaritate pentru a putea incrimina aceeaşi cauză.

2.19.2. CRITERII ŞI PRINCIPII DE EVALUARE A BUNĂSTĂRII ANIMALELOR

Animalele care încearcă să se acomodeze la modul lor de viață se pot afla la niveluri (grade) diferite de bunăstare.

Clasificarea bunăstării animalelor cel mai frecvent folosită este pe o scală cu trei niveluri pentru care M. Decun presupune folosirea noțiunilor de bunăstare deplină, precară şi foarte precară. În cazul bunăstării precare şi foarte precare animalele îşi pierd controlul, nereuşind să identifice prioritățile comportamentale pentru supraviețuire într-un anumit mediu, se îmbolnăvesc şi mor.

Pentru stabilirea nivelului de bunăstare a animalelor crescute şi exploatate în sistem intensiv este necesară cunoaşterea particularităților comportamentale a animalelor din aceeaşi specie şi categorie zootehnică crescute în libertate sau în sistem extensiv.

În vederea evaluării bunăstării animalelor acestea trebuie să fie observate în condițiile în care trăiesc, în timpul furajării, adăpării, odihnei, somnului, ridicării în picioare, culcării, defecării, urinării, manifestării schemelor comportamentale preferate (baia de soare, baia de nisip), îngrijirii corporale, în special la pisici, starea pielii şi a penajului.

Bunăstarea deplină se asociază cu manifestări comportamentale caracteristice pentru specia, sexul, categoria de vârstă şi stare fiziologică a animalului, cu o sănătate normală

Bunăstarea precară şi foarte precară se asociază cu: manifestări comportamentale nonadaptative, existența unor leziuni pe corp produse prin automutilare, înghesuire sau cădere; manifestarea durerii sau punerea ei în evidență prin anestezie; modificări ale sistemului cardiac şi respirator; apatia profundă; responsovitală diminuată; prezența indicatorilor biochimic şi hematologic de stres, care se diagnostică prin investigații şi observații complexe în fermă şi laborator.

Tulburările de comportament care se asociază cu bunăstarea precară şi foarte precară sunt: *pentru cabaline* – aerofagia, xilofagia, coprofagia, loviturile de săpare, pica, ticul ursului, retivitatea, agresivitatea şi rotirea în cerc; *pentru bovine* – ticul suptului nealimentar; limba serpentină; agresivitatea; *pentru ovine* – suptul nealimentar, malofagia şi homosexualitatea; *pentru porcine* – masticația în gol, muşcarea barelor şi canibalismul; *pentru galinacee* – canibalismul, ciugulirea penelor şi isteria.

2.19.3. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR LA NIVEL DE EXPLOATAȚIE

Evaluarea bunăstării animalelor la nivel de exploatații se poate face pe baza mai multor sisteme, dar care până la aceasta dată nu au fost standardizate la nivel internațional. Se vor prezenta: indicatorii de evaluare la nivel de exploatații; metodele numerice de evaluare oficializate în unele state membre ale UE; evaluarea bunăstării animalelor pe baza sistemului şi practicilor de management; sistemul HACCP de evaluare; sistemul de evaluare automată a bunăstării vacilor.

2.19.3.1. Indicatorii de evaluare a bunăstării animalelor

Evaluarea bunăstării animalelor la nivel de exploatație se bazează în primul rând pe verificarea modului în care sunt asigurate cele cinci libertăți ale animalelor respectiv: accesul nestingherit la hrană şi apă de calitate, suficiente din punct de vedere cantitativ; condițiile de confort sub raportul microclimatului, spațiilor de cazare şi de mişcare ca gimnastica funcțională; asistența sanitară veterinară de calitate şi măsurile eficiente de prevenire a bolilor, injuriilor şi durerii; condițiile de exprimare a comportamentului puternic motivat şi măsurile de prevenire a stărilor de frică, suferință şi stres cronic.

De asemenea pentru evaluarea bunăstării animalelor la nivel de exploatație se au în vedere: tulburările de comportament; autonarcoza; situația reproducției; durata medie a vieții productive; mortalitatea, morbiditatea şi tăierile de necesitate; aspectele de management zoo-veterinar relevante pentru evaluarea bunăstării animalelor.

În ferme se pot reține în plus față de ceea ce s-a prezentat ca tulburări de comportament şi: îngrămădirile; confruntările dintre animale în timpul furajării şi adăpării; culcările/sculările repetate ale animalelor; existența şchiopăturilor, prolapsurile vaginale şi rectale; mastitele; starea penajului etc. Toate tulburările comportamentale, indiferent de cauza lor, sunt consecința: confruntării animalelor cu condiții de viață indezirabile; suferinței cronice; frustrării; stresului cronic etc. Sunt situații în care tulburările se mențin şi după înlăturarea cauzelor care le-au generat.

Autonarcoza se declanşează pentru acomodarea la bunăstarea precară şi foarte precară, generată în special de stres şi constă în sintetizarea, în diferiți centri encefalici, de opioizi, neuropeptide (encefalina, β-endorphina, dinorfina, endomorfina, neoendorfina) un rol antinoniceptiv.

Starea activității de reproducție ca indicator de bunăstare se evaluează pe baza unor parametri aşa cum sunt: intervalul de la fătare până la gestația următoare (service period); intervalul între două/doi fătări/viței (calving interval); mortalitatea (exprimă gradul de acomodare la mediu şi interacțiunea dintre factorii interni şi externi); viabilitatea produşilor; fecunditatea (importantă şi pentru evaluarea capacității de reproducție a masculilor).

Longevitatea productivă se referă la durata de la prima fătare/montă până la reformă (scoaterea de la reproducție). Un procent mare de animale reformate, de necesitate, indiferent de cauză denotă suferință şi bunăstare precară sau foarte precară. Reducerea longevității productive se asociază în sistemul intensiv industrial, cu managementul de uzură.

În sistemul intensiv industrial se înregistrează şi o reducere semnificativă a duratei medii de exploatare şi a duratei optime de exploatare.

Reducerea duratei medii de exploatare nu înseamnă un eşec economic, ci un eşec sub raportul bunăstării animalelor, în special la vacile de lapte.

Reducerea duratei optime de exploatare se referă la durata care asigură producția şi/sau profitul maxim. Acesta are aceleaşi semnificații ca şi reducerea duratei medii de exploatare.

Mortalitatea, morbiditatea şi tăierile de necesitate, ca apanaj a stărilor de boală, reprezintă un indicator de bunăstare semnificativ. Acestea pot fi acompaniate de durere, suferință, teamă, anxietate, abatere etc, deci de o bunăstare precară sau foarte precară.

Absența stării de boală la un moment dat nu presupune în toate cazurile o bunăstare deplină, mai ales dacă animalele nu beneficiază de condiții pentru exprimarea comportamentului puternic motivat, în timp, poate duce la stres şi imunodepresie, la bunăstare precară şi foarte precară.

Mortalitatea, morbiditatea şi tăierile de necesitate în perioadele fără boli epidemice reprezintă un indicator deosebit referitor la condițiile de viață asigurate animalelor.

În analiza rezultatelor economico-financiare şi tehnice a exploatațiilor de animale se are în vedere *procentul de mortalitate* care se poate calcula pe total exploatație (reprezintă raportul dintre numărul total de animale moarte şi numărul total de animale din exploatație x 100) sau pentru fiecare categorie zootehnică în parte (reprezintă numărul de animale moarte din categoria respectivă raportat la numărul de animale existente în acea categorie x 100). Se poate calcula pe zi, săptămână, lună, trimestru, semestru şi an. Numărul de animale existente în fermă poate fi reprezentat de numărul animalelor din stoc la începutul perioadei sau de efectivul rulat (stoc + intrări).

Pentru aprofundarea cauzelor care produc mortalitate se pot face analize statistice pe boli, pe perioada de dezvoltare (prenatală = animale născute moarte şi moarte în timpul fătării; neonatală = animale moarte în primele două săptămâni de vârstă; postnatale = animale moarte pe perioada de alăptare după înțărcarea şi perioada de tineret şi după trecerea la turma de bază.

Morbiditatea se referă la animalele bolnave dintr-o populație. Procentul de morbiditate este reprezentat de raportul dintre animalele bolnave şi animalele din efectiv 100. Se poate calcula în acelaşi mod ca şi mortalitatea.

Tăierile de necesitate se referă la animalele în pericol iminent de moarte care se ucid prin sângerare.

2.19.3.2. EVALUAREA ŞI COMPARAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR PRIN METODE NUMERICE

Bunăstarea animalelor domestice este dependentă de condițiile de viață oferite, de sistemul de creştere şi exploatare şi de experiența de viață a acestora.

În cadrul condițiilor de viață, condițiile de adăpostire au un rol major pentru bunăstarea animalelor şi sunt legate de calitatea adăposturilor în sine şi a dotărilor acestora.

Pentru evaluarea condițiilor de adăpostire se are în vedere o serie de factori aşa cum sunt: suprafața utilă, respectiv suprafața efectivă asigurată pentru satisfacerea necesităților fiziologice şi etologice a animalelor cazate; suprafața pentru odihnă: calitatea pardoselii, mărimea frontului de furajare şi adăpare, iluminatul, sistemul de legare; sistemul de colectare şi evacuare a dejecțiilor.

În vederea comparării condițiilor oferite animalelor în diferite sisteme de creştere şi exploatare, în diferite ferme, care practică acelaşi sistem de creştere şi

exploatare, valoarea parametrilor luați în considerare în evaluarea bunăstării animalelor trebuie exprimată numeric pe o scală comună, care să prezinte la un capăt bunăstarea deplină, iar la celălalt capăt bunăstarea foarte precară (Decun M) sau bunăstarea precară şi bunăstarea excelentă (Bartussek H).

Se apreciază că o scală de evaluare a bunăstării cu mai mult de şase nivele generează dificultăți mari de caracterizare a fiecărui nivel şi deci este greu de folosit.

Părintele metodei numerice de evaluare a bunăstării animalelor prin asocierea unor indicatori este Bartussek H-Austria (1985). Sistemul imaginat de Bartussek se aseamănă până la un moment cu cel elaborat de Petkov (1975) pentru microclimat.

Bartussek a propus sistemul bazat pe indexul necesităților animalelor (Tier-Gerechtheits-Index-TGI 35, Animal Needs Index ANI 35) bazat pe cinci grupe de factori: libertatea de mişcare; interacțiunile sociale; tipul şi caracteristicile pardoselii, padocurilor şi păşunilor; calitatea aerului, iluminatul, zgomotele; condițiile de îngrijire şi întreținere, care se notează cu puncte de la 1-7. Inițial punctajul final, maxim posibil de acordat a fost de 35 (5 grupe de factori x 7 puncte), motiv pentru care mai târziu s-a numit ANI 35 S (short).

Ulterior s-a oficializat un alt sistem ANI, în care punctajul maxim poate ajunge la 46 puncte, motiv pentru care a fost numit ANI L (long – tabel nr. 2b).

Punctajul final ANI reprezintă suma punctajelor generale pe cele 5 grupe de factori. Punctajul general pe grupe e factori reprezintă suma punctelor cu care se notează fiecare factor. Notarea cu puncte pentru unii factori se poate face prin comparare cu valori numerice de referință şi pe bază de calificative acordate, iar pentru alții prin acordare de calificative în funcție de nota generală obținută prin însumarea notelor pentru criteriile pe baza cărora se face aprecierea factorilor respectivi (fig. nr. 3).

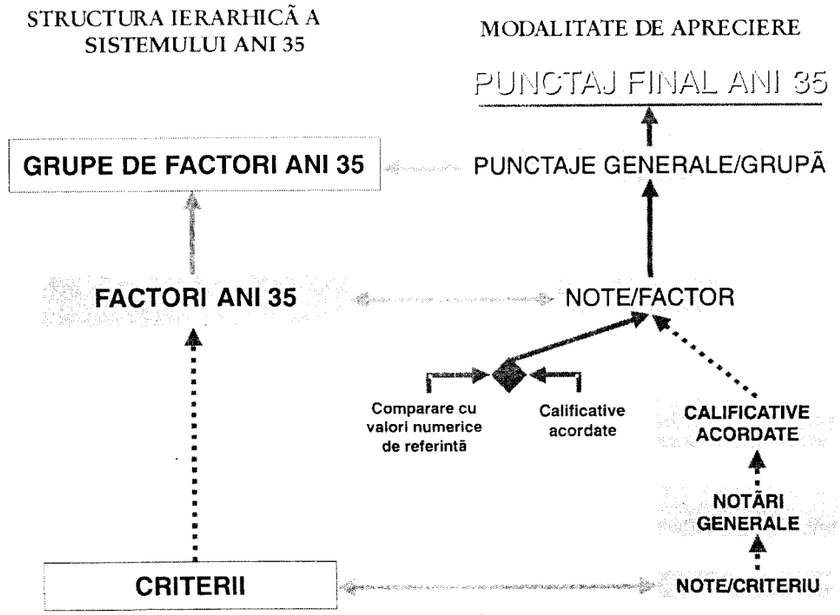

Figura nr. 3
Structura ierarhică a sistemului ANI 35 şi modalitățile de apreciere

În sistemul ANI S punctajul acordat poate fi cuprins între 5 şi 35 puncte, iar în sistemul ANI L punctajul acordat poate fi cuprins între - 12,5 şi 45,0 puncte la găini (tabel nr. 2a) şi între - 9 şi 46 puncte (tabel nr. 2b) la bovine.

Tabel 2a
Sistemul ANI 35/2001 pentru găini

Grupa de factori	Factori								Punctajul general al grupei
	a	b	c	d	e	f	g	h	Puncte
I. Libertatea de mişcare	Suprafaţa minimă disponibilă m^2/găină	Raportul între suprafaţa de relaxare şi scormonit şi suprafaţa pardoselii %	Stinghiile asigurate m/găină	Suprafaţa de mişcare în padoc m^2/găină	Accesul la padoc zile/an	Suprafaţa de teren înierbat m^2/găină	Distanţa maximă între adăpost şi limita zonei înierbate m		-2 – 9
Notarea	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	0 – 1	0 – 1,5	0 – 1,5	-0,5 – 1,5		
II. Interacţiunile sociale	Mărimea lotului Nr. de păsări	Suprafaţa minimă disponibilă m^2/găină	Asigurarea hrănitorilor adăpătorilor şi culbarelor conform cerinţelor păsărilor	Stinghiile	Cocoşii în efectiv	Frontul de acces în exterior cm/găină	Distanţa dintre centrul adăpostului şi deschiderile spre exterior	Calitatea facilităţilor existente în padocuri	-2 – 9
Notarea	0 – 1,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1,5	0 – 1	0 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 1	0 – 1	
III. Tipul şi caracteristicile pardoselii şi suprafeţelor în aer liber	Lungimea stinghiilor m/găină	Calitatea stinghiilor	Tipul pardoselii din zona de eliminare a dejecţiilor	Calitatea aşternutului din zona de relaxare şi scormonit	Starea igienică a aşternutului din zona de relaxare şi scormonit	Tipul de aşternut utilizat pentru culbare	Tipul de padoc, starea igienică a padocului	Calitatea terenului înierbat	-2,5 – 9
Notarea	-0,5 – 1	0 – 1	0 – 1	0 – 1	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1	
IV. Iluminarea, calitatea aerului şi zgomotele	Iluminarea adăpostului	Calitatea aerului	Curenţii de aer în zona de odihnă	Zgomotele din adăpost	Accesul la suprafeţele exterioare zile/an	Accesul la suprafeţele exterioare ore/zi	Efectivul pentru care sunt alocate umbrare %		-2,5 – 9
Notarea	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1	0,5 – 1,5	0,5 – 1	-0,5 – 1,5		
V. Condiţiile de îngrijire şi întreţinere	Starea igienică a hrănitorilor, adăpătorilor şi culbarelor	Funcţionarea sistemelor şi instalaţiilor din dotarea adăpostului	Numărul şi starea cadavrelor	Starea penelor	Starea pielii	Registrele de sănătate	Starea de sănătate a păsărilor		-3,5 – 9
Notarea	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 0,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1,5		
PUNCTAJUL FINAL ANI									-12,5 – 45

Tabel nr. 2.b
Structura sistemului ANI 35 L pentru taurine la îngrăşat şi vaci pentru lapte

Grupa de factori	Factori							Punctajul general al grupei
	a	b	c	d	e	f	g	Puncte
I. Libertatea de mişcare	Suprafaţa minimă disponibilă m^2/UA	Confortul zonei de odihnă	Confortul oferit de standuri	Amplitutinea mişcărilor posibile pe stand	Accesul la padoc zile/an	Accesul la păşune zile/an		-0–6,5 cazare în sistem legat / -0–10,5 cazare în sistem dezlegat
Notarea	0 – 3	0 – 3	0 – 1	0 – 1	1 – 3	0.5 – 1.5		
II. Interacţiunile sociale	Suprafaţa minimă disponibilă m^2/US	Structura grupurilor	Managementul viţeilor si tineretului bovin	Accesul la padoc zile/an	Accesul la padoc zile/an			-1 – 10
Notarea	0 – 3	-0,5 – 2	-0,5 – 1	0,5 – 2,5	0,5 – 1,5			
III. Tipul şi caracteristicile pardoselii şi suprafeţelor în aer liber	Elasticitatea zonei de odihnă	Gradul de curaţenie în zona de odihnă	Gradul de risc sub aspctul alunecări în zona de odihnă	Calitatea zonelor de activitate ale pardoselii	Tipul si caracteristicile padocului	Tipul păşunilor		-2,5 – 8
Notarea	-0,5 – 2,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1		
IV. Iluminarea, calitatea aerului şi zgomotele	Iluminarea naturală	Calitatea aerului	Curenţii de aer în zona de odihnă	Zgomotele din adăpost	Acces în exterior zile/an	Acces în exterior ore/zi		-2 – 9,5
Notarea	-0,5 – 2	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 2	-0,5 – 2		
V. Condiţiile de îngrijire şi întreţinere	Igiena suprafeţelor de cazare şi a celor de furajare, adăpare	Starea echipamentelor din dotare	Starea pielii	Igiena corporală a animalelor	Starea ongloanelor	Incidenţa tehnopatiilor	Starea de sănătate a efectivelor	-3,5 – 8
Notarea	-0,5 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 1	-0,5 – 0,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	-0,5 – 1,5	
PUNCTAJ FINAL ANI								-9–42 cazare în sistem legat / -9–46 cazare în sistem dezlegat

Încadrarea bunăstării în funcţie de punctajul final pentru găini ouătoare şi taurine este prezentat în figura 3.1.

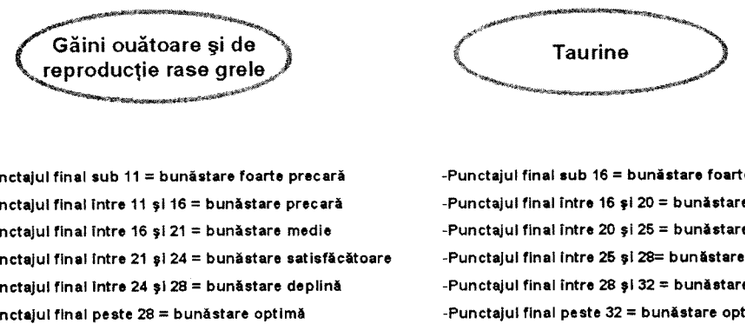

Figura 3.1
Încadrarea bunăstării în funcţie de punctajul final

Sistemul ANI se aplică curent în Austria pentru ferme ecologice şi tradiţionale în sistem extensiv destinate exploatării vacilor pentru lapte, creşterii şi îngrăşării tineretului bovin, exploatării scroafelor cu purcei, creşterii şi îngrăşării porcilor şi exploatării găinilor ouătoare.

Indexul necesităților animalelor (35 S şi 35 L) nu ia în considerare la evaluarea bunăstării animalelor toate necesitățile acestora, ci numai pe cele legate de adăpostire, motiv pentru care însăşi Bartussek (2000) a propus pentru acesta acronimul HCS (Housing Condition Score) – indexul condițiilor de adăpostire.

Constituția austriacă prevede că asigurarea bunăstării animalelor este o problemă de interes național.

În Germania se aplică mai multe sisteme dintre care cele mai cunoscute sunt ANI 200 (introdus în 1994) şi ALD. Se aplică în aceleaşi categorii de ferme ca şi în Austria plus la porcinele pentru reproducție şi porcii la îngrăşat în sistem intensiv.

Pentru fermele de îngrăşare în sistem intensiv punctajul maxim acordat nu poate depăşi 120.

În fermele ecologice spre deosebire de cele convenționale pentru certificare este necesar ca la fiecare criteriu să se realizeze un punctaj minim, compensarea între criterii nu se poate face în totalitate.

Sistemul ANI 200 se bazează pe şase criterii (tabel 3), respectiv: libertatea de mişcare; comportamentul alimentar comportamentul social; comportamentul de odihnă; comportamentul de confort (autoîngrijirea la porc, amenajarea cuibului la păsări); igiena animalelor şi adăpostului; îngrijirile acordate animalelor.

Tabel nr. 3
Aspecte comparative privind două metode de evaluare a condițiilor de adăpostire şi a bunăstării animalelor după Boreel

Specificare		ANI 35L (*Bartussek*, 1995)	ANI 200 (*Sundrum* şi colab., 1994)
Punctajul	Maxim	46.5	200
	Limite	de la – 9, până la 46.5	de la 0 până la 200
Grupa de factori evaluată		Mişcarea animalelor Contactele sociale cu alte animale Calitatea pardoselii Condițiile de microclimat Îngrijirile acordate animalelor	Libertatea de mişcare Comportamentul alimentar Comportamentul social Comportamentul de odihnă Comportamentul de confort (eliminarea dejecțiilor la porc, amenajarea cuibului la păsări) Igiena animalelor şi a adăpostului Îngrijirile acordate animalelor
Numărul de indicatori		30-40	60-70
Pe ce se pune accentul ?		Condițiile de adăpostire, cu posibilitatea de compensație între indicatori	Asigurarea condițiilor pentru exprimarea comportamentului motivat Sănătatea animalelor
Interpretarea indexului		Rezultă din punctaj 6 nivele de la *deplină* la *precară*	Nu se pot face comparații între diferite sisteme de creştere Se pun în evidență deficiențele şi avantajele
Aplicarea / beneficiarii		Conform legislației din Austria Consultanță la cerere Beneficiarii principali: fermele ecologice (organice) Metoda se află la dispoziția instituțiilor cu atribuții de control Metoda este aplicată în aproximativ 20000 ferme	Este recomandată pentru formarea evaluatorilor Pentru activitatea de consultanță în mod deosebit pentru fermele ecologice (organice)

Din analiza datelor prezentate în tabelul nr. 3, rezultă ca sistemul ANI 200 este mai complex, referindu-se şi la alte criterii decât cele legate de adăpostire, respectiv şi la comportament.

Conform sistemul de evaluare ANI 35 nivelul de bunăstare poate fi încadrat în sase categorii, respectiv: precară; suficientă; medie; bună; foarte bună şi excelentă.

Criteriile de evaluare a sistemului ANI 35 sunt în strânsă relație cu patru din cele cinci libertăți ale animalelor. Nu este evaluată libertatea de foame şi sete, deoarece nu intră în cadrul adăpostirii, cu excepția asigurării frontului de furajare şi adăpare (fig. nr. 3).

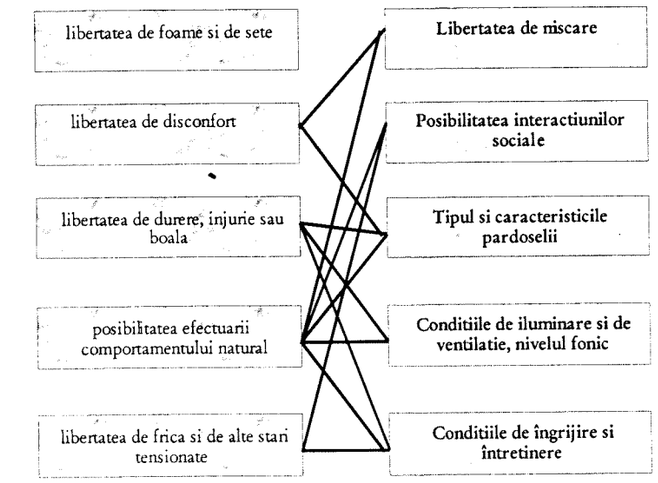

Figura nr. 3
Relația dintre cele 5 libertăți şi cele 5 grupe de factori ai sistemului TGI 35

Amănunte privind tehnica evaluării bunăstării bovinelor şi a găinilor ouătoare se pot găsi în cartea „Evaluarea protecției şi bunăstării animalelor şi a mediului", Editura Fundației România de Mâine, Bucureşti, 2004 – Andronic Ioan Cristian, Furnaris Florin şi Teza de doctorat – „Cercetări privind evaluarea bunăstării animalelor de fermă" – Furnaris Florin, 2005.

Pentru viitor este imperios necesară elaborarea de metode numerice integrative care să fie mai complexe, prin extinderea ariei de criterii cu cele etologice, fiziologice, stereotipii, leziuni corporale, morbiditate, mortalitate, etc. Un început în acest sens este sistemul ANI200 propus de Knierim şi col.

Structura actuală a sistemului ANI 200 pentru suine după Knierim şi col (2000) se bazează pe 9 grupe de factori, respectiv: comportamentul de odihnă, comportamentul de autoîngrijire corporală; comportamentul de hrănire; comportamentul de reproducție; confortul animalelor; locomoția; comportamentul social; comportamentul de explorare; comportamentul ludic (tabel 4).

Tabel nr. 4
Structura sistemului actual ANI 200 pentru suine (Knierim şi alţii, 2000)

Comportamentul de odihnă	- perioada de odihnă (nr. ore zilnic)
	- comportamentul de ridicare şi comportamentul de adoptare a decubitului (existenţa mişcărilor anormale de ridicare din decubit
	- tipul de decubit
	- sincronizarea odihnei la animalele dintr-un adăpost
	- calitatea zonei de odihnă (dimensiune, termoizolare, gradul de risc de alunecare, umiditate, stare igienică).
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Comportamentul de autoîngrijire corporală	- gradul de separare a zonei de eliminare a dejecţiilor de zona de odihnă şi furajare
	- gradul de risc de alunecare a pardoselii
	- gradul de curăţenie a pardoselii discontinue şi gradul de curăţenie a animalelor (executarea comportamentului de autoîngrijire corporală)
Comportamentul de hrănire	- programul de furajare
	- caracteristicile zonelor de furajare şi adăpare (dimensiuni, accesibile, mărimea frontului de furajare şi adăpare, asigurarea protecţiei faţă de concurenţa alimentară intraspecifică)
	- sincronizarea comportamentului de hrănire la nivel de adăpost
	- comportamentul nonadaptativ (aerofagia, linsul barelor)
	- starea igienică a hrănitorilor şi adăpătorilor
	- funcţionarea corespunzătoare a dozatoarelor
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Comportamentul de reproducţie	- calitatea pardoselii pe care se execută monta
	- posibilitatea contactelor scroafelor cu vierii
	- existenţa aşternutului
	- fătarea (durata totală a fătării şi mărimea intervalelor dintre expulzarea purceilor)
	- existenţa dispozitivelor care să împiedice strivirea purceilor de către scroafă
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Confortul animalelor	- producţia animalelor
	- eforturile de termoreglare
	- igiena adăposturilor (riscul transmiterii de boli)
	- starea tegumentelor
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Locomoţia	- posibilitatea de exprimare a comportamentului locomotor (spaţiu util, organizarea acestuia)
	- calitatea pardoselii (elasticitate, grad de curăţenie, grad de risc de alunecare, etc.)
	- riscul de injurii ale ongloanelor
Comportamentul social	- interacţiunile sociale (posibilitatea exprimării lor, numărul schemelor de comportament agonistic etc.)
	- structura grupurilor (mărimea şi compoziţia lor)
	- existenţa posibilităţilor animalelor de a evita indivizii dominanţi din cadrul grupului
	- sincronizarea comportamentului
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Comportamentul de explorare	- apariţia acestui comportament (existenţa stimulilor specifici, calitatea pardoselii, compartimentarea adăpostului)
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri
Comportamentul ludic	- apariţia acestui comportament (jocul social, spaţial şi cel cu obiecte)
	- riscul de injurii sau de îmbolnăviri

2.19.3.3. Evaluarea bunăstării animalelor pe baza sistemului şi practicilor de management

Sistemele şi practicile de management pot influenţa bunăstarea animalelor prin intervenţia unei multitudini de factori, dintre care unii sunt uşor de definit şi măsurat, iar alţii sunt greu de definit şi măsurat.

Dintre factorii legaţi de practicile de management uşor de definit şi măsurat se menţionează: compoziţia raţiei şi modul de furajare, microclimatul/mediul, densitatea practicată, frecvenţa lotizărilor.

Dintre factorii legaţi de practicile de management greu de definit şi măsurat se menţionează atitudinea îngrijitorilor faţă de animale, care poate duce la creşterea nivelului de frică şi abilitatea îngrijitorilor de a depista problemele de sănătate a animalelor pentru a interveni operativ prin înlăturarea cauzelor care le-au generat şi aplicarea după caz de tratamente.

S-a constatat că vacile percep îngrijitorul în funcţie de personalitatea acestuia, iar porcii îl percep în funcţie de modul în care sunt abordaţi din poziţie verticală, ghemuită cu mâinile goale sau cu mănuşi.

Evaluarea bunăstării pe baza factorilor legaţi de sistemele şi practicile de management presupune: înregistrarea datelor de management, care necesită o perioadă de timp redusă şi a practicilor de management, care necesită o perioadă de timp mai lungă pentru observaţii. Pentru a nu denatura observaţiile făcute atitudinea îngrijitorilor faţă de animale trebuie să fie constantă şi aceeaşi pe care o au zi de zi.

Metoda de evaluare a bunăstării animalelor pe baza sistemului şi practicilor de management este superioară celei bazate pe indexul necesităţii animalelor, dar din păcate încă nu este definitivată şi oficializată. Aceasta se bazează pe indicatori legaţi de: condiţiile de creştere şi exploataţie; practicile de management; comportamentul animalelor şi sănătatea animalelor.

Aplicarea metodelor de evaluare a bunăstării animalelor pe baza sistemului şi practicilor de management necesită trei etape, respectiv: stabilirea indicatorilor reprezentativi pentru fiecare fermă; stabilirea problemelor reale de bunăstare a animalelor din ferma analizată şi a cauzelor acestora; înlăturarea cauzelor care afectează negativ bunăstarea animalelor, indiferent de natura lor.

2.19.3.4. Evaluarea bunăstării animalelor în exploataţii pe baza sistemului HACCP

Evaluarea bunăstării animalelor în exploataţii pe baza sistemului HACCP a fost adoptat recent în unele state puternic dezvoltate din punct de vedere economic şi are în vedere puncte critice de control generale şi punctele critice de control specifice pentru fiecare specie şi categorie zootehnică de animale.

Punctele critice de control generale pentru evaluarea bunăstării animalelor sunt reprezentate de: tipul adăpostului şi sistemul de cazare al animalelor; posibilitatea eutanasierii animalelor în exploataţii; accesul la apă potabila şi furaje de calitate şi suficiente cantitativ.

În continuare se vor prezenta punctele critice de control specifice care se pot aborda pentru vaci lapte, tineret bovin la îngrăşat, porcine, puii de găină pentru carne şi găini ouătoare.

A. În cazul vacilor de lapte, punctele critice de control specifice sunt: procentul de vaci cu pododermatită; procentul de vaci cu stare de întreținere precara; procentul de viței care nu primesc colostru; incidența paraplegiei postpartum (vaci căzute); respectarea ghidurilor naționale de bunăstare pentru acțiunile zootehnice (lotizări, ecornări) şi sanitare veterinare (vaccinări, tratamente obligatorii generale); nivelul amoniacului din adăposturi; asigurarea suprafețelor utile minime; starea igienică a vacilor.

Punctajul pentru evaluarea stării de sănătate a acropodiului, a pododermatitelor se face pe baza indicelui mersului (gait score - fig. 5), propus de D. Sprecher (1997) şi este notat cu puncte de la 1-5.

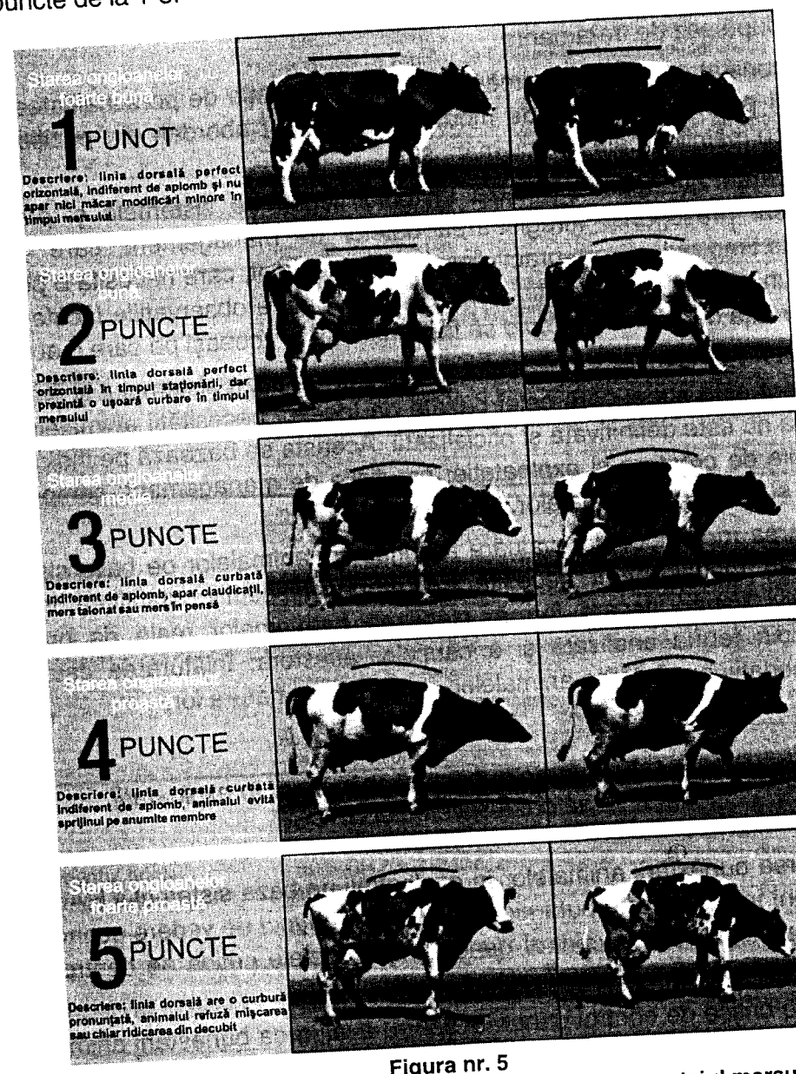

Figura nr. 5
Criteriile de evaluare a sănătății acropodiului pentru punctajul mersului

Scorul mersului se determină prin observarea atentă a caracteristicilor de conformație (linia dorsală a corpului, poziția membrelor), atât în poziție statică, cât şi în timpul deplasării la pas. În funcție de criteriile stabilite se pot acorda: 1 punct la animale fără pododermatită, respectiv care nu prezintă nici un fel de modificări în poziție statică sau în timpul mersului, au linia dorsală a corpului perfect orizontală şi nu evită sprijinul pe nici unul din membre; 2 puncte la animalele cu pododermatită de gravitate mică, respectiv care au linia dorsală a corpului perfect orizontală în poziție statică, dar prezintă o uşoară cifozare (curbare în sus) şi tulburări minime în timpul mersului la pas; 3 puncte la animale cu pododermatita de gravitate medie, respectiv care prezintă cifoză, atât în poziție statică, cât şi în mişcare şi călcături anormale, mers talonat sau în pensă; 4 puncte la animale cu pododermatită gravă, respectiv care prezintă cifoza, atât în poziție statică, cât şi în mişcare şi lipsa de sprijin total pe anumite membre; 5 puncte la animalele cu pododermatită de gravitate foarte mare, respectiv care prezintă cifozare pronunțată şi refuzul de a se mişca sau ridica din decubit.

Punctajul pentru evaluarea stării de întreținere se face pe baza - indicelui stării de întreținere - condiției corporale (body condition score – fig. 6) şi este notat cu puncte de la 1-5. Aceasta se face în funcție de gradul de îmbrăcare cu muşchi a vertebrelor lombare, vederea (aspectul) posterioară a crupei (gradul de evidențiere a tuberozităților iliace, vederile laterale ale crupei (poziția interliniei care uneşte tuberozitatea iliacă şi ischiatică), cavitatea formată între zona anală şi coccigiană vedere posterioară şi laterala.

Punctajul	Gradul de evidențiere a vertebrelor lombare	Aspectele evaluate (gradul de evidențiere a tuberozităților iliace)	Poziția interliniei tuberozitate iliaca – tuberozitate ischiatică	Forma şi dimensiunea cavității formată între regiunile anala şi coccigiană	
				Vedere posterioară	Vedere laterală
1 Stare de întreținere foarte precară (cahexie avansată)					
2 Stare de întreținere precară					
3 Stare de întreținere normală (raze osoase bine acoperite)					
4 Stare de întreținere foarte buna (raze osoase greu de evidențiat)					
5 Obezitate					

Figura nr. 6
Criteriile de acordare a punctajului pentru starea de întreținere

Se acordă: 1 punct în cazul animalelor cu stare de întreținere foarte precara (cahexie avansată, zone osoase foarte slab acoperite cu muşchi); 2 puncte la animalele cu stare de întreținere precară (zone osoase slab acoperite cu muşchi); 3 puncte la animale cu stare de întreținere normală (zone osoase bine acoperite cu muşchi); 4 puncte la animalele cu stare de întreținere foarte buna (zone osoase greu

evidențiabile); 5 puncte la animalele obeze (zone osoase neevidențiabile).

Procentul de viței care primesc colostru are impact asupra bunăstării vițeilor, deoarece determină nivelul morbidității şi mortalității. Se calculează raportând numărul de viței necolostrați la numărul de viței obținuți într-o perioadă de timp x 100.

Incidența paraplegiei pospartum se evaluează în funcție de masurile de prevenire care se iau, respectiv asigurarea de rații echilibrate, asigurarea condițiilor de adăpostire, calitatea programelor de control al mastitelor şi altor boli, operativitatea şi calitatea diagnosticului şi a tratamentelor.

Nivelul amoniacului din adăposturi este considerat un indicator pentru evaluarea globala a microclimatului.

Starea igienică se apreciază pe baza indicelui igienei corporale, respectiv pe o scală de la 1-4, care are în vedere zona inferioară a membrelor, zona retromamară, zona flancurilor şi a părții superioare a membrelor (fig. 7).

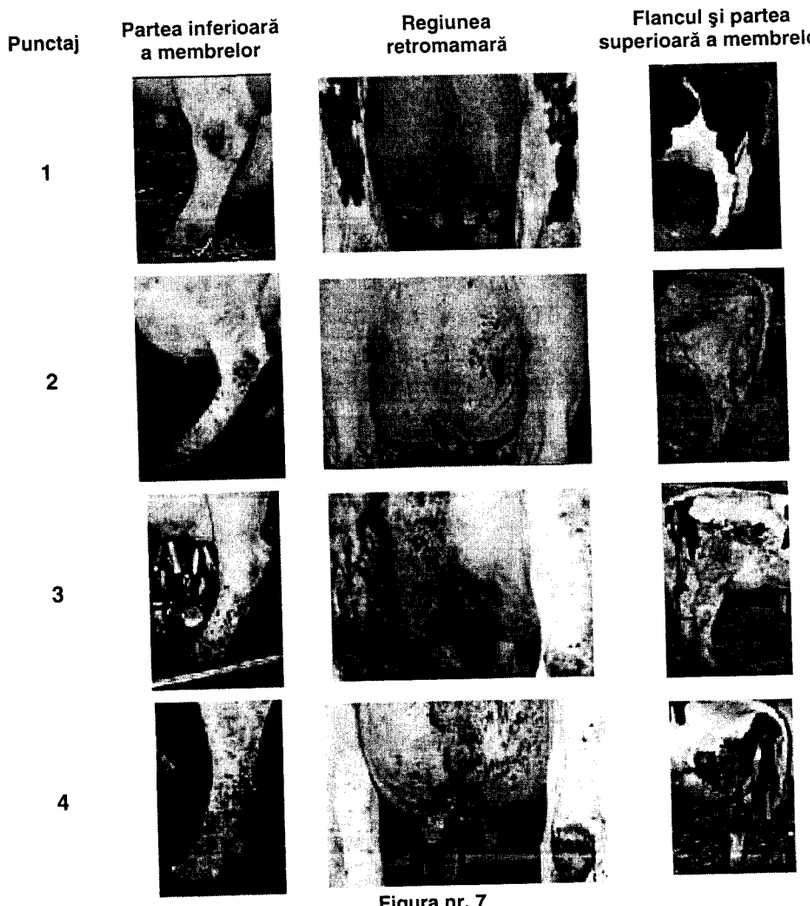

Figura nr. 7
Criteriile de acordare a punctajului pentru igiena corpului (ND Cook)

Pentru evaluarea igienei corporale se procedează astfel: se examinează toate animalele din efectiv şi se notează igiena corporală pentru fiecare din cele 3 regiuni la vacile pentru lapte şi 2 regiuni la viței şi tineret taurin; se numără notele de 3 şi de 4 (care denotă igiena precară) şi se stabileşte ponderea acestora în efectiv. Atunci

când ponderea este mai mică de 20% se consideră ca igiena corporală a animalelor este bună şi se notează cu 0,5 puncte; atunci când ponderea este între 20 şi 40% se consideră că igiena corporală a animalelor este medie şi se notează cu 0 puncte; atunci când ponderea a fost peste 40% se consideră că igiena corporală este precară şi se notează cu 0,5 puncte.

B. În cazul tineretului bovin la îngrăşat pot constitui puncte critice de control: manipularea animalelor; procentul de animale cu stare de întreținere precară, scorul condiției evaluate pe o scară de la 1-2 puncte; procentul de animale cu pododermatită; respectarea ghidurilor de bunăstare în ceea ce priveşte manoperele zootehnice şi sanitare veterinare; procentul de animale sănătoase din efectiv; incidența stresului termic; starea igienica a animalelor.

C. În cazul porcilor pot constitui puncte critice de control pentru evaluarea bunăstării: procentul de scroafe cu stare de întreținere precară (evaluare idem bovine); procentul de scroafe cu afecțiuni manifestate osteo-articulare sau ale ongloanelor; procentul de porci la îngrăşat cu pododermatite; procentul de scroafe cu injurii, inclusiv cele produse de codofagie şi de zgârieturi generate de lupta intraspecifică; procent de purcei şi porci la îngrăşat cu injurii; nivelul de amoniac din adăpost; respectarea ghidurilor privind manoperele zootehnice şi sanitare veterinare; existența utilităților alternativă în cazul întreruperilor accidentale de aprovizionare cu energie electrică; asigurarea spațiului minim disponibil pentru fiecare categorie zootehnică; asigurarea cerințelor specifice de adăpostire; procentul de animale cu comportament nonadaptativ; manipularea şi transportul porcilor (evaluarea se face ca la bovine, în plus se are în vedere şi procentul de mortalitate în timpul transportului şi procentul de animale afectate de stresul de transport); nivelul de frică stabilit prin teste comportamentale față de om.

D. La puii de găină pentru carne evaluarea bunăstării se poate face având în vedere ca puncte critice de control: manipularea păsărilor; starea igienică a aşternutului; concentrația de amoniac; respectarea ghidurilor privind manoperele zootehnice şi sanitare veterinare; procentul de pui cu afecțiuni ale acropodiului; existenta utilităților alternativă în caz de întrerupere a furnizării de energie electrică; procentul de păsări cu injurii în efective de reproducție rase grele; asigurarea cerințelor specifice de adăpostire.

Starea igienică a aşternutului se apreciază pe baza incidenței afecțiunilor acropodiului, stării de igienă a penajului şi procentului de păsări cu arsuri la nivelul picioarelor.

Procentul de pui cu afecțiuni ale membrelor inferioare se poate face prin traversarea adăpostului de către evaluator. Păsările cu afecțiuni ale membrelor inferioare se depărtează de evaluator până la 4 paşi, după care se aşează în decubit, spre deosebire de cei sănătoşi care se depărtează mai mulți paşi şi rămân în picioare.

Dawkins şi col (2004) au elaborat testul mersului în teren, pentru o evaluare obiectivă a afecțiunilor picioarelor. Conform testului mersului în teren i se acordă un punctaj de la 0-2.

Punctajul se acordă astfel: zero se acordă pentru puii care nu au modificări de aplomb, au mersul normal şi se deplasează minimum 10 paşi; 1 pentru puii care se deplasează cel puțin 10 paşi, cu un mers dismetric sau cu tulburări de echilibru; 2 pentru puii care refuză să se deplaseze sau se deplasează maxim 1-4 paşi.

Testul de deplasare în teren presupune pentru adăposturile mari amenajarea în adăpost a unui țarc în care se introduc 100 pui. Se urmăreşte ieşirea puilor din țarc printr-o deschidere şi mersul lor după ieşirea din țară.

E. La găinile ouătoare evaluarea bunăstării se poate face pe baze următoarelor puncte critice de control; manipularea găinilor (idem pui carne); spațiul disponibil în funcție de efectivul existent la data evaluării şi nu de efectivul mediu; nivelul de amoniac din adăpost; existenta utilităților alternativă în cazul întreruperii furnizării de energie electrică; respectarea ghidurilor privind acțiunilor zootehnice şi sanitare veterinare; respectarea condițiilor optime de adăpostire; procentul de cuşti în care se asigură frontul de furajare optim; procentul de păsări cu injurii; procentul de păsări bine îmbrăcate în pene la sfârşitul ciclului de ouat.

Evaluarea gradului de îmbrăcare cu pene se poate face după mai multe sisteme aşa cum sunt cele propuse de Tauson (1984, 2003).

Sistemul propus de Tauson se bazează pe gradul de îmbrăcare cu pene a 5 zone respectiv: toraco-abdominală, membrelor inferioare, dorsală a corpului, cozii, aripilor (tabel 5).

Tabel nr. 5

Criteriile de acordare a punctajului pentru evaluarea îmbrăcării cu pene (Tauson, 1984)

A	**Zona pe care se face evaluarea condiției îmbrăcării cu pene** **- toraco-abdominală,** **- zona membrelor inferioare,** **- zona dorsală a corpului.**	**Punctaj acordat**
	Toate sau aproape toate penele lipsesc, pielea este expusă pe suprafețe foarte mari şi sunt prezente injurii cutanate	0
	Toate sau aproape toate penele lipsesc, pielea este expusă pe suprafețe foarte mari, dar nu sunt prezente injurii cutanate	0,25
	Penele sunt smulse, unele desprinse de pe corpul păsărilor, zone largi de piele sunt expuse	0,5
	Penele sunt smulse dar nu se desprind de pe corpul păsărilor sau sunt expuse suprafețe de peste 50% din zonele normal acoperite de pene	0,75
	Pene smulse pe suprafețe mai mici de 50% din zonele menționate anterior, unele dintre aceste pene cad de pe corpul păsărilor	1
	Pene smulse pe suprafețe mai mari de 50%, dar care nu se desprind de pe corpul păsărilor. Structura penelor este intactă	1,25
	Pene smulse pe suprafețe mai mici de 50%, dar care nu se desprind de pe corpul păsărilor. Structura penelor este intactă	1,5
	Penele se mențin pe corpul păsărilor, dar prezintă uşoare modificări	1,75
	Penaj intact, fără modificări	2
B	**Aprecierea condiției plumajului pentru zona aripilor(aspectul remigelor primare, secundare şi al tectricelor)**	**Punctaj acordat**
	Toate penele aripilor smulse şi desprinse de pe corpul păsărilor, arii cutanate extinse sunt expuse, există injurii cutanate	0
	Toate sau majoritatea penelor aripilor smulse şi desprinse de pe corpul păsărilor, arii cutanate extinse sunt expuse, dar nu există injurii cutanate	0,5
	Mai mult de jumătate din tectrice desprinse sau mai mult de jumătate din remige desprinse	1
	Mai puțin de jumătate din tectrice sau din remige desprinse, sau penajul nu este smuls ori desprins, dar prezintă modificări semnificative	1,5
	Penaj intact, fără modificări	2
C	**Aprecierea condiției plumajului pentru zona cozii (aspectul rectricelor)**	**Punctaj acordat**
	Toate sau majoritatea penelor cozii smulse şi desprinse	0
	Unele rectrice desprinse sau penajul cozii nu este smuls sau desprins, dar prezintă modificări	1
	Penaj intact, fără modificări	2

Sistemul propus de Tauson în 2003 (Feathers Condition Score) se bazează pe evaluarea a 6 zone corporale: cervicală; ventrală a corpului; pericloacală; dorsală a corpului; aripilor şi a cozii (fig. nr. 8).

Figura nr. 8

Criteriile pentru acordarea punctajului pentru evaluarea îmbrăcării cu pene

În funcție de gradul de îmbrăcare cu pene se notează fiecare zonă cu 1-4 puncte. Punctajul final pe găini se obține prin însumarea notelor cu care a fost punctată fiecare zonă şi în funcție de aceasta calificativul pentru starea penelor poate fi foarte precar, între 6-10 puncte; precar, între 10-12 puncte; mediu, între 12-18 puncte; bun, între 18-20 puncte; foarte bun, între 20-24 puncte.

Pe baza calificativelor menționate starea penelor se notează cu: 1,5 puncte, atunci când starea penelor este foarte bună; 1 punct, atunci când starea penelor este bună; 0,5 puncte, atunci când starea penelor este medie; 0 punte, atunci când starea

penelor este precară; -0,5 puncte, atunci când starea penelor este foarte precară.

Starea pielii se evaluează cu ajutorul unei metode care constă în acordarea de punctaje de la 1 la 3 pentru două zone corporale, respective a cozii şi a crestei (fig. nr. 9). Punctajul final/găină poate varia între 2 şi 6 puncte.

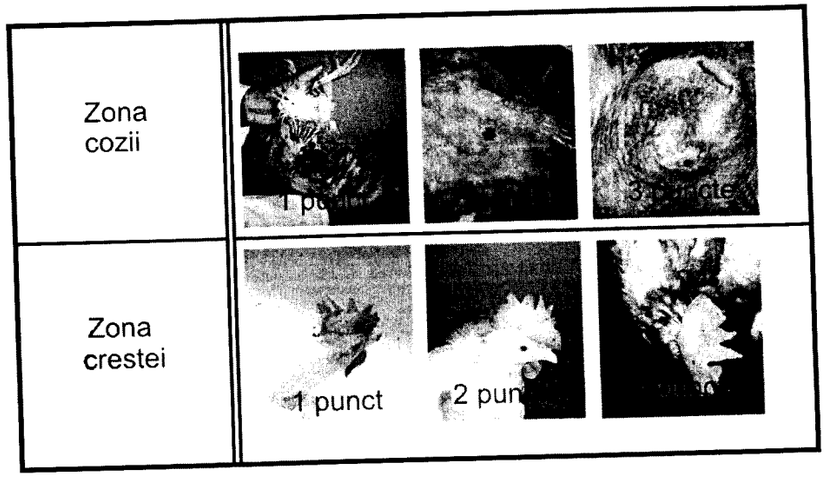

Figura nr. 9
Criteriile pentru acordarea punctajului pentru evaluarea stării pielii

Modul de evaluare şi de calculare a punctajelor pentru starea pielii sunt similare cu cele prezentate pentru îmbrăcarea cu pene, cu care de altfel se face concomitent şi pe aceleaşi găini. Acordarea punctajului se face în funcţie de punctajul final pe efectiv. Astfel, punctajul notat cu 2 puncte semnifică o stare foarte precară a pielii; 2-3 puncte, semnifică o stare precară; 3-4 puncte semnifică o stare medie; 4-5 puncte, semnifică o stare buna; 5-6 puncte semnifică o stare foarte bună a pielii.

Pe baza acestor calificative, starea pielii se notează cu: 1,5 puncte atunci când aceasta este foarte bună; 1 punct atunci când este bună; 0,5 puncte atunci când este medie; 0 puncte atunci când este precară şi se scad 0,5 puncte atunci când starea pielii este foarte precară

2.19.3.5. Evaluarea automată a bunăstării vacilor

Datorită faptului că bunăstarea animalelor devine din ce în ce mai mult o parte integrantă a calităţii alimentelor, monitorizarea acesteia este o garanţie în plus pentru consumatori, că produsele pe care le cumpără sunt de la animale sănătoase îngrijite şi întreţinute în conformitate cu normele de buna practică de exploataţie/fermă.

Exploatarea vacilor în sistem dezlegat, cu facilităţile pentru asigurarea necesităţilor automatizată câştigă teren pe plan mondial datorită eficienţei sale economice, consecutiv reducerii drastice a forţei de muncă şi asigurării pentru acestea a unor condiţii de viaţă mai apropiate de cele în care s-au format filogenetic. Prin reducerea forţei de muncă relaţiile om-animale sunt mai puţin intense, motiv pentru care posibilităţile de depistare a problemelor de bunăstare sunt mai reduse şi mai operative.

În contextul menţionat evaluarea automată computerizată a bunăstării vacilor pe alte criterii decât cele clasice a devenit o necesitate acută, iar progresul tehnic o face posibilă. Astfel, în 2005 sunt disponibili 29 senzori (temperatură, greutate corporală, sănătatea ugerului, estrul, emisiile respiratorii, factorii de microclimat – vezi I*giena veterinară, Adăpostirea animalelor*, vol I, Ed. Omega Print, Bucureşti, 2003) pentru determinarea şi transmiterea la distanţă a valorii unor parametri, care reflectă în mod direct sau indirect bunăstarea animalelor, inclusiv starea lor de sănătate.

Alegerea corectă a indiciilor de bunăstarea şi elaborarea unui program specific face posibilă crearea unui sistem automat pentru monitorizarea bunăstării vacilor (fig. nr. 10).

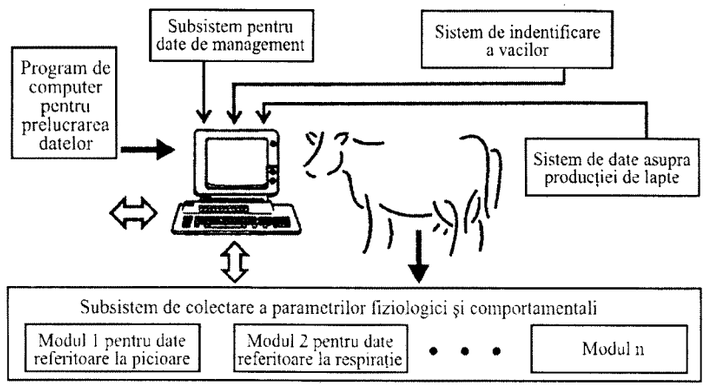

Figura nr. 10
Sistem automat integrat pentru evaluarea bunăstării vacilor

Inima sistemului este un computer cu baza de date individuale pentru vaci şi programul specific de prelucrare a datelor. Colectarea şi introducerea datelor în computer se face prin subsistemele de management (nivelul producţiei individuale, compoziţia laptelui, greutatea vacilor, activitatea vacilor) a fermei, de control a mulsului, de determinare a indicatorilor fiziologici patologici şi psihologici aşa cum ar fi temperatura, ritmul cardiac şi respiraţia, încărcătura picioarelor şi dinamica lor (indicator de sănătate a acropodiului şi satisfacerea vacilor în timpul mulsului - comportamentul de lovire), mişcarea (indicator de intrarea în călduri), vocalizările şi comportările vocale (indicator status fiziologic şi psihologic).

Monitorizarea de la distanţă a indicatorilor stabiliţi şi analizarea lor pe baza programelor specifice pot fi efectuate cu ajutorul sistemelor bazate pe internet, ceea ce fac posibilă compararea bunăstării animalelor din diferite ferme de către: lanţurile de supermarket; autorităţile statului pentru controlul stării de sănătate sau pentru acordarea de subvenţii; unităţile de cercetare-dezvoltare, proiectate; organizaţiile pentru bunăstarea animalelor, etc.

Sistemul se poate aplica şi la alte specii, mai ales la păsări şi porci.

2.19.4. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN CONDIȚII DE EXPLOATAȚII ŞI ÎN LABORATOR

Metoda presupune determinarea anumitor parametri în exploatații, precum şi recoltarea de probe din mediu sau de la animale, transportul şi analiza acestora în laboratoare. În această categorie de sisteme de evaluare intră acela propus de Broom (1996).

2.19.4.1. Sistemul de evaluare a bunăstării animalelor conceput de Broom

Broom propune ca evaluarea, bunăstării unui efectiv de animale să se bazeze pe utilizarea principiului S.D.N., ceea ce înseamnă severitate-durată-număr pentru a stabili cantitatea totală de bunăstarea precară pe efectiv. În acest sens după ce se stabilesc severitatea şi durata la nivel de individ a factorilor se reprezintă grafic pe ordonată gravitatea efectului negativ produs asupra individului, respectiv de bunăstare precară şi pe abscisă perioada de bunăstare precară. Cantitatea totală de bunăstare precară este indicată de zona de sub curba (area under curve).

Pentru extinderea evaluării la nivel de efectiv de animale se stabileşte numărul de indivizi care prezintă bunăstare precară. Aceasta se realizează însumând cantitatea de bunăstare precară a fiecărui individ, pentru a evalua în mod obiectiv nivelul bunăstării întregului grup.

Sistemul elaborat de Broom se bazează pe evaluarea unor parametri fiziologici, comportamentali, patologici şi productivi după cum urmează: indicatori fizici ai plăcerii; indicatori comportamentali ai plăcerii; gradul de manifestare a comportamentelor puternic motivate; comportamentele normale manifestate sau supresate; posibilitatea dezvoltării anatomo-fiziologice normale; gradul de aversiune; încercări fiziologice de adaptare; imunosupresia; prevalența bolilor; încercări comportamentale de adaptare; patologia comportamentala (etopatiile); modificări cerebrale (autonarcoza); prevalența injuriilor; tulburări de creştere şi de reproducție; scăderea speranței de viață.

Se menționează că Broom, încă nu a definitivat o cheie de apreciere şi de interpretare a nivelului bunăstării unui efectiv în funcție de valorile parametrilor evaluați, astfel că sistemul propus de acesta a rămas la stadiul teoretic.

2.19.5. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN LABORATOR

Evaluarea în condiții de laborator s-a dovedit a fi utilă pentru determinarea nivelului de bunăstare a animalelor în timpul transportului în unitățile de tăiere, şi în exploatații pentru fundamentarea obiectivă a acordului noilor tehnologii de creştere şi exploatare a animalelor şi a noilor tipuri de adăposturi şi de dotări ale acestora.

Studiile recente în domeniul protecției şi bunăstării animalelor au demonstrat ca utilizarea metodelor moderne, deşi nerentabile pe termen scurt, pot asigura profit pe termen lung, prin îmbunătățirea continuă a bunăstării animalelor din exploatații.

De aceea, metodele de ultimă generație sunt din ce în ce mai des utilizate, iar în perspectivă se preconizează introducerea dozării feromonilor de stress printre testele standard de evaluare a bunăstării animalelor.

Pentru interpretarea corecta a rezultatelor de laborator, este important să se cunoască atât nivelul normal (fiziologic) al fiecărui indicator analizat, cât şi fluctuațiile acestuia în timp (Broom, 1995) şi să se decidă dacă rezultatul analizei de laborator se va raporta la curba normală de variație a indicatorului abordat sau se va interpreta în valoare absolută.

Metodele de laborator cel mai frecvent utilizate pentru evaluarea bunăstării animalelor sunt reprezentate în tabelul nr. 6.

Tabel nr. 6
Metodele de laborator pentru evaluarea bunăstării animalelor

Indicatori	Determinări	Metode de laborator
HEMATOLOGICI	Numărul de globule roşii	Metoda clasică
		Metoda automată
	Hematocritul	Macrometoda
		Micrometoa
		Metoda spoturilor de sânge pe hârtie de filtru
	Numărul de leucocite şi formula leucocitară	Metoda hemocitometrică pentru determinarea numărului de leucocite
		Metode automate pentru determinarea numărului de leucocite
		Formula leucocitară
BIOCHIMICI	Glicemia	Metoda colorimetrică cu ortotoluidină (metoda cantitativă)
		Dozarea rapidă a glucozei din sânge, plasmă sau ser cu bandelete reactive (metoda semicantitativă)
		Identificarea glucozei cu alfa naftol (reacţia Molisch) sau prin reacţia Fehling (metode calitative)
	Enzime	Dozarea creatinfosfokinazei serice (CPK)
		Dozarea glutamat piruvat transaminazei (GPT)
		Dozarea glutmata oxalilacetat transaminazei (GOT)
	Hormoni	Dozarea imunoenzimatică a hormonului adenocorticotrop
		Dozarea cortizolului seric, plasmatic sau urinar prin metoda imunoenzimatică
		Dozarea catecolaminelor
	Opioizilor endogeni	Determinarea cantitativă a beta-endorfinei plasmatice sau tisulare prin metoda radioimună (testul RIA MI 11021)
STATUSUL IMUN	Capacitatea imună reactivă	Transformarea blastică la stimuli policlonali a populaţiei limfocitare purificate (reacţia cu timidină tritiată)

2.19.6. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR PE TIMPUL TRANSPORTULUI

Problema bunăstării animalelor pe timpul transportului a intrat în sfera de preocupări a FAO, care a elaborat, împreună cu Societatea Umanitară Internațională, în 2001, un ghid referitor la manipularea, transportul şi tăierea umanitară a animalelor şi a OIE prin elaborarea de ghiduri pentru transportul animalelor.

Ghidurile vizează standardizarea condiţiilor de manipulare şi transport pentru a preveni problemele majore de bunăstarea animalelor la îmbarcare, pe timpul călătoriei şi la debarcare în locul de destinaţie.

Evaluarea bunăstării animalelor pe timpul transportului se referă la determinarea modului în care sunt asigurate condiţiile care să minimalizeze eforturile de acomodare a animalelor la factorii de stres fiziologic şi psihologic aşa cum ar fi: pregătirea sanitară veterinară şi zootehnică a animalelor şi administrativ-organizatorică a transportului; prinderea, scoaterea din cuşti, boxe, compartimente; introducerea în cuşti, lăzi, containere; manipularea pentru îmbarcare; temperatura; umiditatea; curenţi de aer; zgomotele; iluminatul; privarea de hrană şi apă; ruperea relaţiilor sociale; cunoştinţele legate de modul de manipulare şi a necesităţilor animalelor, a participanţilor la transport (îngrijitori, şoferi); facilităţile pentru îmbarcare/debarcare; vehiculele şi facilităţile acestora: condiţiile de îngrijire şi întreţinere pe timpul călătoriei; modul şi durata staţionării, pregătirea vehiculelor pentru călătorie.

Ca indicatori semnificativi, uşor de înregistrat, ai bunăstării animalelor pe timpul transportului sunt: procentul de morbiditate, mortalitate, tăiere de necesitate, fracturi, hematoame, leziuni.

Indicatorii fiziologici utili în evaluarea bunăstării pe timpul transportului care se pot determina sunt: temperatura corporală; ritmul cardiac şi respirator; modificarea raportului heterofile (limfocite, nivelul hormonilor şi enzimelor).

Indicatorii comportamentali utili în evaluarea bunăstării animalelor pe timpul transportului pot fi frica; violenţa; imobilitatea; comportamentele nonadaptative; vocalizele.

Trebuie de asemenea avute în vedere tremurăturile musculare, emisiile de fecale şi urină frecvente.

Unul din cei mai importanţi indicatori ai bunăstării pe timpul transportului este reprezentat de calou.

Nivelul de bunăstare a animalelor pe timpul transportului este evidenţiat şi de calitatea cărnii evaluată după tăiere/sacrificare. Astfel, carnea palidă exudativă, carnea uscată, procentul ridicat de aripi cu vârful roşu, de hematoame, de leziuni şi de fracturi sunt indicatori de bunăstare precară sau foarte precară pe timpul transportului.

Se menţionează ca până în prezent la nivel internaţional nu exista o metodă standardizată de evaluare a bunăstării animalelor pe timpul transportului.

2.19.7. EVALUAREA BUNĂSTĂRII ANIMALELOR ÎN ABATOARE

Evaluarea bunăstării animalelor în abatoare are drept scop reducerea suferinţei animalelor şi creşterea siguranţei alimentelor de origine animală.

Sistemul de evaluare al bunăstării animalelor înainte de tăiere se bazează pe: monitorizarea a cinci puncte critice de control sub raportul eficienţei şi performanţei muncitorilor în abator: calcularea unor rapoarte procentuale în funcţie de aprecierea calitativă cu *DA* sau *NU* a celor cinci puncte critice de control şi încadrarea în patru clase a punctelor critice de control.

Punctele critice de control se referă la: eficienţa asomării; procentul de animale sensibile după asomare şi în timpul sângerării; manifestările vocale; alunecările şi căderile; frecvenţa şi eficienţa folosirii bastoanelor electrice pentru manipularea animalelor spre locul de asomare. Rezultatele evaluării se compară cu standardele acceptate.

2.19.7.1. Eficienţa asomării

Eficienţa asomării se evaluează în cazul folosirii pistolului cu glonţ captiv în funcţie de numărul de animale rămase fără cunoştinţă (insensibile) după prima încercare, şi a modului de amplasare a electroasomatorului, în cazul folosirii energiei electrice.

Pentru fiecare animal în parte se notează cu *DA* pierderea cunoştinţei la prima încercare şi cu *NU* menţinerea cunoştinţei.

Asomarea cu pistol cu bolţ se poate practica la cabaline, bovine, ovine, caprine, porcine şi păsări.

Poziţionarea pistolului cu bolţ este prezentată în figurile 11-16.

Asomarea la cal cu pistol cu bolţ captiv se face prin poziţionarea acestuia în unghi drept pe frunte, deasupra punctului unde liniile imaginare de la ochi şi urechi se încrucişează (fig. nr. 11).

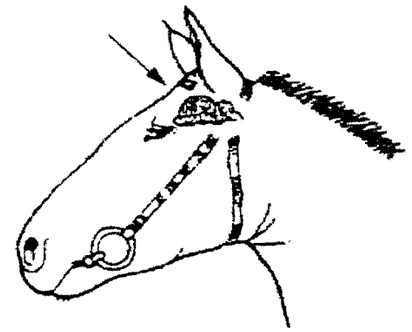

Figura nr. 11
Locul de plasare a pistolului cu bolţ pentru asomare la cai

Asomarea la bovine cu pistol cu bolţ captiv se face prin poziţionarea acestuia pe frunte, la locul de întretăiere a două linii imaginare trasate dinspre spate, de la mugurele cornos spre partea posterioară a ochiului (fig. 12).

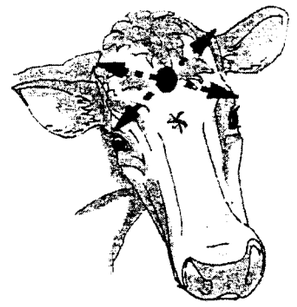

Figura nr. 12
Locul de poziţionare a pistolului cu bolţ pentru asomarea bovinelor

Asomarea la oi şi capre fără coarne cu pistolul cu bolţ captiv se face prin poziţionarea acestuia pe linia mediană, în punctului cel mai înalt al capului, deasupra nivelului ochilor, îndreptând lovitura spre măduva spinării (fig. nr. 13).

Figura nr. 13
Locul de poziţionare a pistolului cu bolţ pentru asomarea ovinelor şi caprinelor fără coarne

Asomarea la oile şi caprele cu coarne cu pistolul cu glonţ captiv se face prin poziţionarea acestuia în spatele occipitalului, îndreptând lovitura înspre unghiul maxilarului (fig. nr. 14).

Figura nr. 14
Locul de poziţionare a pistolului cu bolţ pentru asomarea ovinelor şi caprinelor cu coarne

Asomarea la porci cu pistolul cu bolţ captiv se face prin poziţionarea acestuia deasupra ochilor, pe linia mediana deasupra ochilor, îndreptând lovitura înspre măduva spinării (fig. nr. 15).

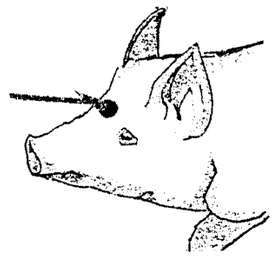

Figura nr. 15
Locul de poziţionare a pistolului cu bolţ pentru asomarea porcilor

Asomarea la păsări cu pistolul cu bolţ la păsări se face prin poziţionarea acestuia pe calota craniană (fig. nr. 16).

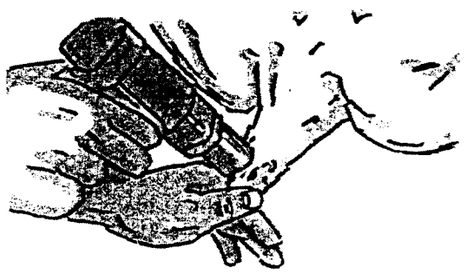

Figura nr. 16
Locul de poziţionare a pistolului cu bolţ pentru asomarea păsărilor

Asomarea electrică se face prin plasarea electrosomatoarelor tip foarfeci cu electrozi (fig. nr. 17) pe laturile capului la oi, capre, porci şi struţi. O altă metodă este plasarea unui electrod sub falcă şi altul pe partea laterală a gâtului în spatele urechilor.

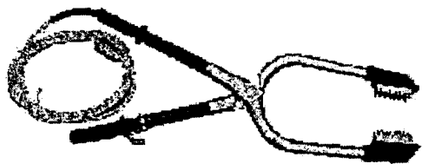

Figura nr. 17
Asomator electric tip foarfecă

Evaluarea eficienţei asomării cu pistolul cu glonţ captiv se face în abatoarele mici pe minimum 20 animale/zi, iar în abatoarele mari pe cel puţin 20% din animale/zi. În funcţie de proporţia animalelor care îşi pierd cunoştinţa la prima încercare se acordă unul din calificativele *excelent, acceptabil, inacceptabil* şi *total inadecva*t.

Determinarea insensibilităţii este importantă deoarece sângerarea şi operaţiunile de taiere nu trebuie să înceapă înainte de asomarea certă a animalului.

Animalele asomate cu pistol cu bolţ captiv trebuie să intre imediat în colaps, manifestat prin respiraţie neregulată, lipsa reflexului corneean sau de clipire la atingerea ochilor.

Semnele de insensibilitate trebuie determinate înainte de începerea sângerării, când carcasele sunt atârnate pe linia de tăiere.

În cazul asomării electrice la speciile la care se foloseşte (oi, capre, porci şi struţi) pierderea cunoştinţei se produce instantaneu şi este însoţita de rigiditate spastică, care durează până la 30 secunde. Insensibilitatea se determină după dispariţia fenomenelor spastice.

După asomare, animalele nu trebuie să vocalizeze, aceasta fiind un semn că acestea pot simţi durerea.

Animalele care după asomare prezintă tendinţa de ridicare a capului sau a corpului din decubit se vor reasoma imediat.

Gâfâitul animalelor după asomare este permis, fiind un semn de moarte a creierului.

Limba atârnândă, moale, este un semn de asomare completă, iar limba răsucită este un semn de posibilă sensibilitate.

Păsările asomate corect nu prezintă tendinţa de ridicare a capului sau a corpului pe conveerul de tăiere, spre deosebire de cele asomate incorect, care prezintă această tendinţă.

Pentru sistemul de asomare cu pistol cu glonț captiv se acordă calificativul *excelent* în cazul în care 99-100% din animale îşi pierd cunoştința, *acceptabil* când 95-98% din animale îşi pierd cunoştința; *inacceptabil* când 90-94% din animale îşi pierd cunoştința şi *total inadecvat* când sub 90% din animale îşi pierd cunoştința.

În situația în care eficiența asomării scade sub 95% se opreşte asomarea pentru repararea pistolului cu bolț.

Evaluarea eficienței asomării electrice se face în abatoarele mici pe toți porcii, oile sau struții, iar în abatoarele mari pe minimum 100 animale. În funcție de numărul de animale la care se aplică corect electroasomatorul se acordă aceleaşi calificative ca în cazul asomării cu pistol cu glonț captiv, respectiv : *excelent* când la 99,5 – 100% din animale electroasomatorul a fost aplicat corect, *acceptabil* când la 98,1 - 99,4% din animale electroasomatorul a fost aplicat corect, *inacceptabil* când la 95 - 98% din animale electroasomatorul a fost aplicat corect şi *total inadecvat* când la mai puțin de 95% din animale electroasomatorul a fost aplicat corect.

2.19.7.2. Prezența cunoştinței animalelor

Prezența cunoştinței animalelor după asomare şi în timpul sângerării se face pe minimum 20 animale în abatoarele mici şi pe 20% din animale în abatoarele mari.

În cazul în care animalele se ridică pe linia de tăiere imediat după asomare, evaluarea se va face după ridicare/atârnare.

În cazul în care animalele nu se ridică pe linia de tăiere, se aşteaptă 15-30 secunde până dispar spasmele mai ales, în cazul asomării electrice, după care se face evaluarea.

Orice animal care prezintă sensibilitate se reasomează imediat.

Instalarea pierderii cunoştinței animalelor se notează cu calificativul *excelent şi acceptabil.*

Calificativul excelent se acordă când mai puțin de 0,1% din bovine nu îşi pierd cunoştința şi se reasomează, ceea ce înseamnă că 99,9% din animale au fost insensibile şi mai puțin de 0,05% din porcine nu îşi pierd cunoştința şi se reasomează.

Calificativul acceptabil se acordă când mai puțin de 0,2% din bovine nu îşi pierd cunoştința şi se reasomează, şi mai puțin de 0,1% din porcine nu îşi pierd cunoştința şi se reasomează.

2.19.7.3. Manifestările vocale

Manifestările vocale se monitorizează la bovine şi porcine în timpul manipulărilor adverse. Înregistrarea manifestărilor vocale se face individual şi se notează cu *Da* pentru animalele care vocalizează şi cu *Nu* pentru animalele care nu vocalizează.

La bovine monitorizarea manifestărilor vocale se face în timpul manipulării în culoarele de deplasare şi asomării în boxele de asomare, pe cel puțin 20 exemplare în abatoarele mici şi 20% din efectivul care se taie în 24 ore în abatoarele mari.

Tehnica deplasării animalelor înainte într-un culoar de trecere, fără folosirea bastonului electric este prezentat în figura nr. 18. Aceasta presupune deplasarea operatorului în triunghi la limita zonei de atac agonisitic, plecând din afara zonei de vizibilitate panoramică.

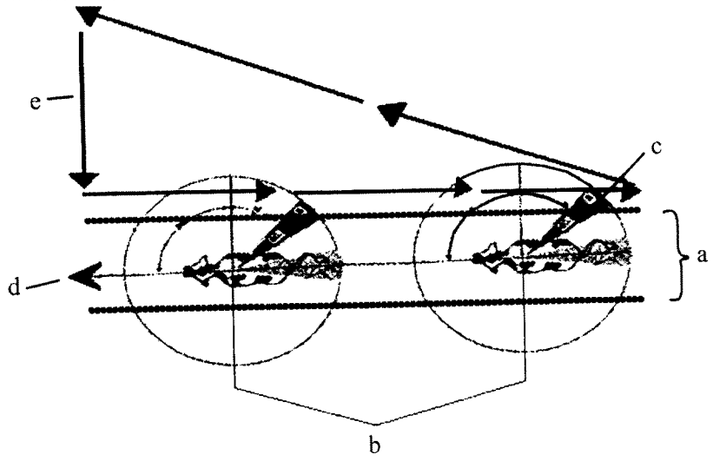

Figura nr. 18
Tehnica deplasării animalelor înainte într-un culoar de trecere
a. Culoar de trecere; b. Punctele de balans al celor două animale; c. Zona fără percepție optică; d. Sensul de mişcare a animalelor; e. Sensul de mişcare a operatorului pentru a asigura deplasarea înainte prin culoar a animalelor

Calificativele care se pot acorda sunt: *excelent*, atunci când mai puțin de 0,05% din bovine au prezentat manifestări vocale; *acceptabil* când numărul bovinelor care prezintă manifestări vocale este cuprins între 0,05-3%; *inacceptabil* când numărul bovinelor care prezintă manifestări vocale este cuprins între 3-10% şi *total inadecvat* când numărul animalelor care prezintă manifestări vocale este mai mare de 10%.

La porcine monitorizarea manifestărilor vocale se face în timpul manipulării şi asomării pe cel puțin 20 exemplare în abatoarele mici şi 10% din efective în abatoarele mari.

Calificativele care se pot acorda sunt: *excelent* atunci când nici un porc nu manifesta vocalize în constrângere şi 0% pentru aplicarea greşită a electrosomatorului; *acceptabil* atunci când mai puțin de 1% din porci manifestă vocalize; *inacceptabil* atunci când numărul porcilor care manifestă vocalize este cuprins între 1-2% în constrângere sau țarc; *total inadecvat* când numărul porcilor care manifestă vocalize este mai mare de 5%, în constrângere sau țarc.

Exprimarea vocalizelor măreşte numărul carcaselor cu carne palidă, moale şi exudativă.

2.19.7.4. Alunecările şi căderile animalelor

Alunecările şi căderile animalelor se monitorizează la nivelul rampelor de descărcare, culoarelor de trecere, boxelor de aşteptare şi de asomare şi în timpul contenției. Monitorizarea se face pe minimum 20 animale în abatoarele mici şi 10% din animale în abatoarele mari.

Calificativele care se pot acorda sunt: *excelent* atunci când nici un animal nu alunecă; *acceptabil* când mai puțin de 3% din animale alunecă; *inacceptabil* când până la 1% din animale cad, corpul intrând în contact cu pardoseala şi *total inadecvat* când numărul animalelor care alunecă este cuprins între 3-15% sau numărul animalelor care cad este cuprins între 1-5%.

2.19.7.5. Frecvența şi eficiența folosirii bastoanelor electrice

Frecvența şi eficiența folosirii bastoanelor electrice se evaluează pe minim 20 animale în abatoarele mici şi pe minim 10% din efectiv în abatoarele mari. Se notează cu *Da* animalele care vocalizează prin atingere cu bastonul electric şi cu *Nu* pe cele care nu vocalizează prin atingere cu bastonul electric.

Bastonul electric se foloseşte pentru stimularea mişcării animalelor în boxele şi țarcurile de aşteptare, în culoarele de trecere, în boxele de asomare.

Calificativele se acordă conform criteriile prezentate în tabelul nr. 7 pentru bovine şi nr. 8 pentru porcine.

Tabel nr. 7
Criteriile de acordare a calificativelor pe baza impulsurilor cu bastonul electric la bovine

Calificativul	Manifestări vocale în boxe, țarcuri de aşteptare şi culoare de trecere	Bovine stimulate electric la intrare în boxa de asomare %	Bovine stimulate electric total %
Excelent	Nu	sub 5	sub 5
Acceptabil	Nu	între 5-10	între 5-10
Inacceptabil	-	între 10-20	între 10-20
Total inadecvat	-	-	între 20-50

Tabel nr. 8
Criteriile de acordare a calificativelor pe baza impulsurilor cu bastonul electric la porcine

Calificativul	Manifestări vocale în boxe, țarcuri de aşteptare şi culoare de trecere	Porci stimulați electric la intrare în boxa de asomare %	Porci stimulați electric total %
Excelent	Nu	sub 10 %	sub 10
Acceptabil	Nu	-	între 10-15
Inacceptabil	Nu	-	între 15-25
Total inadecvat	-	-	între 25-50

Reducerea numărului de electroşocuri atrage după sine reducerea stresului şi îmbunătățirea bunăstării, implicit a cărnii.

3. PROBLEMELE DE INTERES PRIVIND BUNĂSTAREA ŞI PROTECȚIA ANIMALELOR ÎN EUROPA ŞI LA NIVEL GLOBAL

Problemele de interes privind bunăstarea şi protecția se referă la: animalele de fermă; animalele sălbatice; animalele de companie; animalele de experiență; animalele de sport, animale pentru distracție şi expoziții.

În continuare se vor prezenta problemele generale şi specificul pentru fiecare grup de animale, iar în cadrul acestora pe specii şi/sau categorii de vârstă şi/sau fiziologice.

3.1. ANIMALELE DE FERMĂ

Problemele majore de interes general sub raportul bunăstării animalelor de fermă vizează: transportul, tăierea/sacrificarea umanitară, condițiile de creştere, exploatare şi de sănătate a animalelor în sistem intensiv; folosirea promotorilor de creştere a producțiilor; aplicarea ingineriei genetice.

Se vor prezenta problemele de bunăstare la bovine (viței pentru carne albă; vaci lapte; taurine pentru carne); porci (scroafe reproducție; porci la îngrăşat); găini ouătoare; păsări pentru ficat gras; păsări crescute pentru vânătoare, căprioare de fermă; oi şi capre; iepuri pentru carne; peştele de fermă; animalele de fermă pentru blană.

3.1.1. TRANSPORTUL ANIMALELOR DE FERMĂ

Transportul animalelor de fermă s-a intensificat în Europa după cel de al doilea război mondial, odată cu extinderea sistemului intensiv de creştere şi exploatare a animalelor, extinderea abatoarelor de mare capacitate şi a politicilor agricole comune după constituirea Comunităților Economice Europene. Obiectul transportului îl constituie animale pentru reproducție, pentru creştere, pentru tăiere şi pentru sport.

În conformitate cu prevederile Directivei Consiliului nr. 91/638/EEC, transportul animalelor trebuie să fie redus cât mai mult posibil din rațiuni ce țin de bunăstarea animalelor.

Problemele de bunăstarea animalelor legate de transportul acestora sunt consecința: duratei călătoriei; modului de construire a vehiculelor; supraîncarcarea; înfometarea; însetarea; mortalității peste limitele acceptate; implementării deficitare a prevederilor legislației comunitare (alocare de fonduri insuficiente pentru inspecție şi control etc.).

Ca urmare a monitorizării sistematice a transportului animalelor, la nivelul CE şi a țărilor terțe, pe baza rapoartelor de inspecție şi control, şi a Comitetului Veterinar Ştiințific, transformat ulterior în Comitetul Ştiințific privind Sănătatea şi Bunăstarea Animalelor, şi a presiunii consumatorilor s-au emis o serie de modificări a actelor normative, din care cea mai importantă în decembrie 2004, respectiv Reglementarea Consiliului (EC) nr. 1/2005, privind protecția animalelor în timpul transportului şi operațiile corelate şi care amendează Directivele 44/431/EEC şi 93/119/EC şi Reglementarea (EC) nr. 1255/97, care îmbunătățeşte esențial bunăstarea animalelor de fermă pe timpul transportului ca urmare a prevederilor referitoare la condițiile generale şi speciale pe care trebuie să le asigure vehiculele, la durata transportului şi timpului de odihnă etc.

În paralel s-au îmbunătățit şi măsurile de control al bolilor şi mişcării animalelor prin sisteme computerizate ANIMO (pentru mişcarea animalelor în CE), SHIFT (mişcarea animalelor şi produselor animaliere în CE) şi care ulterior au fost transpuse în sistemul TRACES.

Importanța problemei transportului este subliniată de existența Convenției Europene pentru protecția animalelor pe timpul transportului internațional, de multe alte acte normative şi de faptul că Comisia Europeană a primit solicitarea de reducere a perioadei de transport la maximum 8 ore, de la peste 8 milioane de consumatori din CE.

Îmbunătățirea bunăstării animalelor pe timpul transportului se poate realiza prin asigurarea de subvenții pentru producția zootehnică în statele membre importatoare de animale vii, de fonduri pentru activitatea de inspecție şi control a respectării prevederilor legislației în domeniu şi nu în ultimul rând de profesionalismul, conştiinciozitatea şi corectitudinea medicilor veterinari etc.

3.1.2. TĂIEREA / SACRIFICAREA UMANITARĂ A ANIMALELOR

Numărul animalelor tăiate/sacrificate, pentru satisfacerea cerințelor pieții de carne şi preparate din carne, a ajuns în prezent la nivelele cele mai mari din istoria omenirii. Ca urmare a acestei situații numărul de animale cu bunăstare precară în timpul tăierii/sacrificării poate să fie foarte mare, deci poate să producă foarte multă suferință.

Problemele de interes sub raportul bunăstării animalelor înainte de tăiere pot fi generate în principal, de: lipsa (din motive religioase) sau insuficiența asomării (pierderii cunoştinței); implementarea insuficientă şi nerespectarea prevederilor actelor normative în domeniu; modul de folosire a bastoanelor electrice; transportul animalelor pentru tăiere pe distanțe lungi din statele membre ale CE sau din țări terțe.

Legislația comunitară reglementează tăierea/sacrificarea şi uciderea animalelor pentru carne, piele, blană şi alte produse şi uciderea pentru controlul bolilor,

Sacrificarea (tăierea religioasă), deşi a rămas la latitudinea statelor membre trebuie să evite durerea, suferința şi excitația.

Se solicită o metodă mecanică de contenție eficientă pentru a preveni lezarea şi strivirea animalelor.

Actele normative cele mai importante care reglementează tăierea animalelor sunt: Directiva Consiliului 74/577/EEC; Directiva Consiliului 92/45/EEC; Directiva Consiliului 93/119/EEC.

Pentru îmbunătățirea bunăstării animalelor înainte de tăiere este necesară monitorizarea modului de implementare a legislației şi asigurarea de fonduri pentru acțiunile de inspecție şi control şi mai multă solicitudine din partea statelor membre.

3.1.3. CONDIȚIILE DE CREŞTERE, EXPLOATARE ŞI DE SĂNĂTATE A ANIMALELOR ÎN SISTEM INTENSIV

Sistemul intensiv-industrial de creştere şi exploatare a animalelor a fost elaborat pentru a obține produse de origine animală pe toată durata anului, la un preț de cost redus, cu maximum de profit.

În sistemul intensiv-industrial animalul este privit, ca un mijloc biologic de producție şi nu ca o ființă, cu simțiri, motiv pentru care nu s-a avut în vedere asigurarea libertății de mişcare şi de exprimare a comportamentului normal, a bunăstării.

Pentru controlul mai eficient a bolilor, dar şi pentru surmontarea unor deficiențe tehnologice, s-a avut în vedere folosirea intensivă a substanțelor medicamentoase şi vaccinurilor vii, fără a avea în vedere accelerarea riscului de apariția şi diseminarea într-un ritm accelerat a antibiorezistenței, chiar a celei multiple şi implicațiile în siguranța alimentelor şi poluarea mediului.

Sistemul intensiv-industrial a fost perceput, pe bună dreptate ca generator de bunăstare precară în toate mediile sociale, motiv pentru care este considerat din punct de vedere a bunăstării animalelor ca neacceptabil. Este considerat neacceptabil, nu numai din cauza suferinței pe care o generează la animale, ci şi din cauza afectării siguranței alimentelor şi a suportabilității mediului.

Pentru reducerea suferinței animalelor generate de sistemul intensiv industrial legat de creştere şi exploatarea animalelor se are în vedere: îmbunătățirea / interzicerea practicării lui în viitorul mai apropiat sau îndepărtat; elaborarea şi impunerea de standarde minime comune şi obligatorii; elaborarea de sisteme de control a calității standardizate etc.

3.1.4. PROBLEMA PROMOTORILOR DE CREŞTERE A PRODUCȚIILOR

Consumatorii au conştientizat pe baza rezultatelor cercetării ştiințifice, dar şi a propriei intuiții că, folosirea în producția zootehnică a anumitor tipuri de promotori, aşa cum sunt hormonii, antibioticele şi betaantagoniştii, duce la obținerea de alimente de slabă calitate, care odată consumate le pun în pericol sănătatea.

În acest context, folosirea în alte scopuri, decât cele terapeutice a hormonilor, antibioticelor şi betaantagoniştilor în CE este interzisă. Somatotropina se poate folosi în CE în scopuri experimentale şi ştiințifice.

Folosirea somatotropinei bovine, conduce la creşterea producţiei de carne şi lapte cu 6-20 %, ceea ce ar atrage după sine reducerea efectivelor. Aceasta a fost acceptată în SUA, în 1994 în scopul sporirii producţiei.

Somatotropina bovină afectează bunăstarea vacilor de lapte în sensul reducerii perioadei de viaţă, ca urmare a exploatării superintensive.

3.1.5. INGINERIA GENETICĂ

Ingineria genetică este acceptată pentru cercetări ştiinţifice efectuate în scopul modificării deliberate a genomului la un macroorganism sau la un microorganism, prin recombinare sau schimb de informaţii genetice între specii. Aceasta are aplicaţii concrete deosebite în diferite ramuri ale agriculturii, inclusiv a zootehniei dar şi a medicinei veterinare.

În prezent este acceptat la nivel global obţinerea de medicamente şi vaccinuri prin inginerie genetică, dar suscită încă, multe discuţii folosirea organismelor modificate genetic (transgenice), plante şi animale în producţia comercială.

Cercetările prin inginerie genetică au drept scop printre altele: îmbunătăţirea parametrilor productivi şi de calitate a producţiei şi a rezistenţei la boli; exprimarea unor anumite tipuri de proteine din laptele de vacă şi oaie (Marea Britanie, Olanda). Astfel, în SUA a fost obţinut porcul cu carne slabă, dar din nefericire sub raportul bunăstării este un eşec, deoarece acesta este foarte sensibil la boli şi în special la artrite; în Marea Britanie au fost obţinuţi porcii cu gene umane (donatori de organe pentru om) şi cu hemoglobină umană (donatori de sânge).

Porcii donatori de organe sau sânge pentru om au fost proiectaţi pentru scopuri medicale, dar ca animale de fermă.

Este acceptat, în prezent că, animalele modificate genetic pentru a fi justificate trebuie să aibă un spor de producţie cu cel puţin 10% mai mare faţă de animalele clasice şi o bunăstare neafectată.

Au fost obţinute, pe lângă porci, pasări (în omologare la Oficiul European de Patente) şi peşti transgenici.

Efectele consumului de plante şi animale transgenice nu sunt bine şi aprofundat cunoscute din punct de vedere ştiinţific. Nu este bine cunoscută nici opinia consumatorilor faţă de acest subiect. În Marea Britanie consumatorii sunt de acord cu obţinerea de produse farmaceutice prin inginerie genetică.

Pentru viitor în acest domeniu trebuie avute în vedere: rezolvarea problemelor etice a OMG; dezvoltarea legislaţiei referitoare la folosirea ilegală a OMG; marcarea produselor obţinute de la OMG; decizia privind acceptarea înfometării populaţiei sau acceptarea folosirii OMG la nivel global.

Animalele transgenice trebuie să se preteze creşterii şi exploatării în condiţii de fermă comercială, să nu prezinte modificări care ar putea să le mărească susceptibilitatea la boli şi să le afecteze bunăstarea în sens negativ.

Eurogrupul cere ca toate proiectele de cercetare care implică animalele modificate genetic să fie evaluate etic înainte de a fi aprobate şi puse în aplicare. Trebuie să se plece de la premiza că bunăstarea animalelor este o prioritate înainte

ca orice organism modificat genetic să fie eliberat în mediu.

Omologarea (brevetarea) animalelor modificate genetic nu este interzisă în UE şi se face prin Oficiul European de Brevetare (Munchen), dar interzice brevetarea procedurilor de inginerie genetică care produce suferinţă sau handicap fizic la animale sau la progenii lor, fără a fi de utilitate esenţială pentru om. Animalele obţinute prin asemenea procedee nu pot fi brevetate.

3.1.6. BOVINE

La bovine problemele de bunăstare cele mai mari sunt înregistrate la viţeii pentru producţia de carne albă, la vacile de lapte şi la tineretul taurin la îngrăşat.

3.1.6.1. Viţei pentru producţia de carne albă

Carnea albă se obţine de la viţei cazaţi în sistem dezlegat şi în sistem legat.

În sistemul dezlegat viţeii sunt cazaţi în boxe individuale, fără aşternut, scurte şi înguste, cu elementele de delimitare pline, în care aceştia nu pot să-şi exercite comportamentul normal de autoîngrijire, de odihnă în poziţie caracteristică speciei şi social şi nu pot să se întoarcă. Furajarea se bazează pe raţii carenţate în fier, constituite din lapte şi înlocuitori de lapte, cu fibroase puţine, contrar necesităţilor poligastrice.

Viţeii prezintă dificultăţi de mers când sunt duşi la tăiere.

În sistemul legat, viţeii sunt cazaţi la sol, în grupuri mici şi sunt furajaţi ca în sistemul dezlegat, în boxe individuale.

Ambele sisteme nu satisfac cerinţele de bunăstare a viţeilor, inducând multă suferinţă prin imposibilitatea de a-şi manifesta schemele comportamentale menţionate şi prin starea de boală cronică, consecinţă a carenţei în fier, a miodistrofiei.

Pentru îmbunătăţirea bunăstării viţeilor crescuţi pentru carne albă cu data de 01 ianuarie 1994, a intrat în vigoare Directiva Consiliului care stabileşte standardele minime pentru fermele noi şi retehnologizate. Directiva permite cazarea în continuare a viţeilor în boxe individuale, dar de dimensiuni mai mari şi astfel construite încât să permită exprimarea comportamentului de autoîngrijire, de odihnă în poziţie caracteristică, de culcare, de sculare, de întoarcere şi de furajare.

În 1997 a fost aprobat un amendament prin care: se interzice cazarea viţeilor în boxe individuale peste vârsta de 8 săptămâni; se măreşte suprafaţa pe viţel în cazul cazării la sol şi se stabileşte obligativitatea administrării la viţei, începând cu 2007 a unor raţii echilibrate în fier şi fibroase.

Informarea sistematică a consumatorilor referitor la suferinţele viţeilor destinaţi producţiei de carne albă şi la valoarea sanogenă redusă a cărnii albe a condus la reducerea continuă a solicitărilor acestora pentru acest produs, ajungând în Italia la circa 30%, iar în Franţa la sub 20%. A crescut în schimb preferinţa pentru carnea roz obţinută în condiţii mai puţin adverse pentru viţei şi cu o valoare nutritivă mai mare.

3.1.6.2. Vaci pentru lapte

Problemele de bunăstare cu care se confruntă vacile de lapte sunt reprezentate de: reducerea drastică a speranței de viață, ca urmare a exploatării superintensive, care conduce la epuizarea lor în circa 3 lactații (Olanda); creşterea incidenței afecțiunilor glandei mamare (mastite, pot ajunge la 40%) aparatului de reproducție (metrite, pot ajunge la 35%) şi acropodiului (şchiopături, pot ajunge la 25%); tăierea cozii; folosirea somatotropinei bovine (unde este admisă generează grave tulburări metabolice); transferul de embrioni, care poate genera suferință la vacile sau junincile, neadecvate sub raportul dezvoltării corporale folosite ca receptor de embrioni, la care trebuie practicată cezariana pentru a obține fătul viu supraponderal.

Pentru îmbunătățirea bunăstării vacilor de lapte se are în vedere complexul de măsuri legat de creşterea speranței de viață a vacilor la o vârstă apropiată de cea naturală, prin schimbarea sistemului de management a producției, şi interzicerea folosirii somatotropinei bovine. Decizia este politică, grea, deoarece incumbă sume de bani fabuloase iar pe de altă parte acceptul consumatorilor sub raportul prețurilor şi a nivelului de consum de lapte şi produse din lapte.

3.1.6.3. Tineret taurin la îngrăşat

Problemele de interes sub raportul bunăstării la tineretul taurin la îngrăşat sunt reprezentate de: şchiopături atrofia şi necroza cozii (generată de suprafața redusă alocată pe animal); rații neadecvate sub raportul fibrelor bogate în energie pentru a ajunge la greutatea de 600-650 kg la vârsta de 18 luni; lipsa mişcării; comportamentul nonadaptativ; comportamentul sexual; agresiunea; operațiunile dureroase la care sunt supuse animalele (ecornare, castrare, tăierea cozii, aplicarea de inel nazal).

Până în prezent nu sunt ridicate probleme de către consumatori sub raportul bunăstării la această categorie zootehnică de bovine.

Pentru îmbunătățirea bunăstării trebuie respectate prevederile Convenției Europene pentru protecția animalelor de fermă, neexistând o legislație specifică cu referire la vaci şi tineretul taurin la îngrăşat.

Există numai o Recomandare a Consiliului Europei referitoare la bovine din 1993 în care se prevede cazarea în boxe mici cu aşternut până la vârsta de 2 săptămâni şi accesul la rații palatabile, digestibile şi nutritive, cu fier şi fibre corespunzător vârstei pentru asigurarea sănătății şi dezvoltării normale a animalelor.

Pentru viitor se prevede: promovarea unei Directive privind standardele minime pentru protecția viteilor, care să interzică boxele individuale; introducerea de standarde superioare de bunăstarea bovinelor; elaborarea şi introducerea de ghiduri etice pentru controlul transferului de embrioni.

3.1.7. PORCINE

La porcinele crescute şi exploatate în sistem intensiv industrial problemele de bunăstare cele mai frecvente sunt înregistrate la scroafe şi la tineretul pentru îngrăşat.

3.1.7.1. Scroafe pentru reproducție

Scroafele pentru reproducție în montă şi gestație în sistem intensiv-industrial sunt cazate la sol, pe pardoseală continuă sau discontinuă fără aşternut, în sistem dezlegat, în boxe colective mari sau mici, majoritatea efectivelor, respectiv din fermele de înmulțire şi comerciale şi în boxe individuale în fermele de selecție şi în sistem legat, în cuşete individuale (vezi *Igiena Veterinară, Adăpostirea animalelor*, vol II).

Scroafele în lactație sunt cazate în boxe individuale cu geometrie fixă, de tip vechi sau cu geometrie variabilă, de tip modern, cu pardoseală fără aşternut, cu zone continui şi discontinui (vezi *Igiena Veterinară – Adăpostirea animalelor*, vol II).

Mediul de cazare sărac şi strâmt, fără aşternut nu asigură scroafelor condiții pentru exprimarea comportamentelor exploratorii, social, de amenajare a cuibului, de odihnă şi pentru fătare, şi le limitează la minimum posibilitățile de mişcare. Toate aceste privațiuni duc la disconfort, suferință şi comportament nonadaptativ, atribuite ale unei bunăstări precare.

Conştientizarea acestor aspecte de bunăstare precară au atras după sine o serie de acțiuni pentru îmbunătățirea situației.

În acest sens, în anul 1991, Parlamentul Europei, a aprobat standardele minime pentru scroafe, la propunerea Grupului Conferinței Europene pentru Protecția Animalelor de Fermă, iar în anul 1995 s-a interzis construirea de noi adăposturi sau retehnologizarea celor existente cu dotări pentru cazarea scroafelor în sistem legat; dar s-a acceptat exploatarea adăposturilor existente cu dotări pentru cazare în sistem legat până la 31.12.2005.

Paiele asigură pentru porci condiții de confort, mediu de scormonit şi de râmat.

Pentru viitor se are în vedere elaborarea de standarde îmbunătățite pentru scroafe pe baza cercetărilor ştiințifice.

3.1.7.2. Tineretul porcin pentru creştere şi îngrăşare

Cazarea tineretului porcin pentru creştere şi îngrăşare se face la sol, pe pardoseală discontinuă, fără aşternut în boxe colective. Exploatarea se face în sistem monofazial sau difazial (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II) Lipsa aşternutului, suprafața redusă afectată pentru fiecare animal, suprapopularea, unele erori în asigurarea microclimatului de confort generează: lupta intraspecifică, agresivitate, afecțiuni podale, tulburări comportamentale, codofagie, etc, indicatori a unei bunăstări precare.

Consumatorii europeni cer condiții de cazare, de îngrijire şi întreținere îmbunătățite pentru tineretul porcin destinat creşterii şi îngrăşării, deziderat realizat

parțial în țări ca Germania şi Danemarca, unde se comercializează produse marcate distinctiv, pentru a sublinia faptul că sunt obținute de la animale cu bunăstarea îmbunătățită în ferme.

În Marea Britanie se extinde sistemul de creştere şi exploatare în adăposturi individuale cu aşternut de paie amplasate pe câmp. Acest sistem prezintă avantajul unei investiții specifice mici, dar şi dezavantajul unei suprafețe mari de teren pentru exploatație. Sistemul prezintă pe lângă o serie de avantaje şi o serie de dezavantaje sub raportul bunăstării animalelor, legat de umiditatea mare şi noroi, în condițiile de climă din Marea Britanie.

Pentru îmbunătățirea bunăstării porcilor prin Directiva Consiliului 91/630/EEC se stabilesc standarde minime pentru protecția porcilor, care au intrat în vigoare în 1994 şi faptul că importul din țări terțe se admite numai de la animale crescute în conformitate cu prevederile Directivei.

De asemenea, pentru îmbunătățirea bunăstării porcilor prin Directiva Consiliului 91/630/CEE se stabilesc standarde minime pentru tineretul înțărcat şi porcii la îngrăşat cu aplicare din 1998, Directiva prevede că tăierea cozii, dinților nu trebuie să fie o procedură de rutină, ci una de necesitate, iar castrarea peste vârsta de 4 săptămâni se face numai de către medicul veterinar şi sub anestezie.

În unele țări ca Germania şi Italia într-un număr din ce în ce mai mare de ferme, din motive de bunăstare, dar şi economice tineretul mascul nu se mai castrează, dacă se taie la o greutate de circa 100 kg.

Cadrul general de protecție a porcilor derivă din Convenția Europeană pentru protecția animalelor de fermă.

Pentru viitor se are în vedere revizuirea standardelor minime în concordanță cu cercetarea ştiințifică şi necesitățile comportamentale şi fiziologice a porcilor.

3.1.8. PĂSĂRI

Probleme de interes major sub raportul bunăstării la păsări se referă la: găinile ouătoare; păsările pentru producția de carne; păsările pentru producția de ficat gras; păsările crescute pentru vânători organizate şi păsările alergătoare.

3.1.8.1. Găinile ouătoare

Aproximativ 90% din cele circa 250 milioane găini ouă consum din Europa sunt exploatate în sistem intensiv-industrial, în adăposturi oarbe în baterii de cuşti pe 2-8 nivele, iar restul la sol pe aşternut permanent, pe aşternut permanent şi grătare, pe grătare sau în sistem alternativă (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II).

Problemele cel mai importante de bunăstare la găinile ouătoare sunt: comportarea stereotipă; acoperirea necorespunzătoare cu pene; slăbiciunea picioarelor; osteoporoza (30% au oase rupte la tăiere); ulcerele degetelor, ghearele lungi (care se smulg în ochiurile pardoselii cuştii); tăierea ciocului (pentru a preveni ciugulitul penelor şi canibalismul).

Pentru o bunăstare deplină găinile ouătoare au nevoie de cuibar, de stinghii, de baie de praf, de spații pentru scormonit, de spații pentru fâlfâitul aripilor şi de

posibilități de mişcare fără riscul de a fi atacate de alte păsări.

Prin Directiva 88/166/EEC s-au stabilit standardele minime pentru protecția găinilor de ouă consum. Ulterior au fost emise alte acte normative aşa cum sunt Directiva din 1995 prin care se aprobă dimensiunile standard pentru cuşti (înălțimea minimă la 40 cm pentru 65% din lungime şi de 35 cm pentru restul lungimii; panta pardoselii maxim 14%), suprafața de 450cm^2/găină, frontul de furajare de minimum 10 cm.

Alte sisteme de exploatare a găinilor sunt oficializate prin: anexa la Reglementarea Comisiei (EEC) nr. 1274/91, Directiva „Bien etre" din 19 iulie 1999; reglementările de marketing 1907/90 şi 786/95, privind marcarea ouălor pe sisteme de producție.

În 1995 a fost emisă Recomandarea extinsă pentru păsările domestice întreținute pentru producția de ouă şi carne.

Pentru viitor pentru îmbunătățirea bunăstării găinilor ouătoare se are în vedere stabilirea cerințelor pentru toate sistemele de exploatare şi interzicerea bateriilor de cuşti.

3.1.8.2. Păsări pentru carne

Speciile de păsări care asigură în cea mai mare parte necesitățile de carne ale pieții sunt reprezentate de găini, curci, rațe şi gâşte.

Producția de carne de găină şi curcă, în prezent se obține aproape în exclusivitate în sistem intensiv industrial, la sol pe aşternut permanent şi mai puțin în baterii de cuşti (vezi *Igiena Veterinară-Adăpostirea animalelor*, vol II), iar producția de carne de rață şi gâscă se obține, atât în sistem extensiv, cât şi în sistem intensiv-industrial, în principal la sol pe aşternut permanent, pe grătare şi pe plasă de sârmă dar şi în baterii de cuşti carnea de rață (vezi *Igiena Veterinară-Adăpostirea animalelor*, vol II).

Problemele majore de bunăstare, în special, la broileri de găină, curcă şi rață, crescuți şi îngrăşați în sistem intensiv-industrial sunt consecința ascitei, anomaliilor scheletice şi musculare, artritelor şi ulcerațiilor acropodiului, generate în primul rând de rațiile foarte concentrate în principii nutritivi, de sporul de creştere în greutate foarte ridicat, de densitatea mare, de neasigurarea parametrilor de confort sub raportul microclimatului. De asemenea, probleme majore de bunăstare la pui şi broiler sunt produse de modul neadecvat de prindere, de introducere în cuşti şi lăzi şi de agresiunile la care aceştia sunt supuşi în timpul călătoriei la abator (vezi *Cerințe şi măsuri de igienă generale*). Toate cauzele incriminate în problemele majore de bunăstare generează durere şi suferință considerabilă, implicit bunăstarea precară.

Pentru broileri de găină în reglementările de marketing ale Comunității sunt definite patru sisteme de creştere şi îngrăşare şi de marcare specifică a cărnii pentru fiecare sistem.

3.1.8.3. Palmipede pentru ficat gras

Ficatul gras se obține, în principal, de la gâşte, dar şi de la rațe, îngrăşate prin furajare (îndopare) forțată, care depăşeşte consumul voluntar, timp de 16 zile, cu boabe de porumb sau terci de porumb fiert. Cazarea în sistem intensiv se face la sol, pe pardoseală discontinuă, în boxe colective mici (vezi *Igiena Veterinară-Adăpostirea animalelor*, vol II).

Problemele de bunăstare manifestate prin durere, disconfort, suferință, sunt generate de sistemul de cazare, de îndopare în sine şi consecințele acestora.

Îndoparea se face timp de 16 zile, manual cu pâlnia sau mecanic, fiind o problemă majoră de bunăstare cauzată de manopera în sine, care generează stres, inflamația gâtului şi durere, cât şi de hipertrofia ficatului la volume de 4-8 ori față de normal, care induce presiune asupra organelor din cavitatea toracică şi abdominală, durere şi disconfort. În reglementările UE ficatul gras este definit ca având o greutate de 120 g la rață şi 400 g la gâscă.

Îmbunătățirea în viitor a bunăstării palmipedelor destinate pentru obținerea de ficat gras, vizează reglementări care să prevadă o furajare normală şi obținerea unui ficat de dimensiuni mai reduse.

3.1.8.4. Păsări crescute pentru vânători organizate

Păsările crescute în sistem intensiv pentru vânători organizate sunt fazanii, potârnichile, pitpalacii şi bibilicile. Aceste păsări pot fi crescute şi exploatate şi pentru carne şi chiar ouă (bibilicile).

Problemele de bunăstare pentru păsările crescute pentru vânătoare în sistem intensiv sunt majore şi sunt legate în special, de problemele de adaptare după ce sunt lăsate în libertate, intr-un mediu necunoscut. Unele exemplare înregistrează un eşec de adaptare, care duce la moarte, după suferințe profunde.

3.1.8.5. Păsări alergătoare

Păsările alergătoare atrase în circuitul economic pentru carne, pene, puf, piele sunt struțul, nandu şi emu.

Creşterea în sistem intensiv se practică cu mult succes, în unele țări din Africa (Africa de Sud, Namibia, Zimbabwe) şi Europa după 1989 (Anglia, Danemarca, Italia, Germania, Olanda, Suedia, etc.), în Australia, Israel şi SUA, etc.

Cazarea în sistem intensiv se face în adăposturi mai mult sau mai puțin complexe, în funcție de condițiile climatice şi categoria zootehnică, avându-se în vedere faptul că de exemplu struțul s-a format ca specie în condiții de savană (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II).

Creşterea şi exploatarea struților în Europa ridică unele probleme de bunăstare datorită condițiilor climatice diferite față de cele în care s-au format ca specie în Africa de Sud şi insuficientelor cunoştințe despre această specie semidomesticită după unii, sub raportul necesităților dar şi a patologiei.

Struțul prezintă unele particularități morfologice care îi fac foarte sensibili la umiditate, respectiv; nu au glande uropigene şi penele sunt lipsite de barbe. Particularitățile menționute fac ca penele sa fie higroscopice şi să rețină apa din precipitații, generând susceptibilitate la îmbolnăvirile afrigore.

Problemele cunoscute de bunăstare la struți sunt: mortalitatea mai mare ca la alte specii în stadiul de pui; tulburările scheletice; durerea; disconfortul; sângerarea consecutivă recoltării penelor pe perioada de creştere şi exploatare.

Jumulirea struților în alte perioade decât înainte de tăiere este incompatibilă cu bunăstarea acestora.

Pentru îmbunătățirea în viitor a bunăstării păsărilor alergătoare este necesară elaborarea de standarde referitoare la: adăpostire; furajare; adăpare; programe de management a sănătății; suprafețe de alocat pe pereche, pe exemplar în țarc şi adăpost; manipulare; transport; tăiere; parametri de microclimat în prima perioadă după ecloziune.

3.1.9. CĂPRIOARA DE FERMĂ

Căprioara roşie şi căprioara roşcată au fost domesticite mai recent, într-un interval scurt de timp, motiv pentru care cunoştințele privind necesitățile lor sunt insuficiente. Acestea sunt animale foarte nervoase, cu grad mare de excitabilitate, sperioase şi un comportament diferit față de celelalte animale de fermă domesticite cu mult timp înainte.

Iarna căprioarele pot fi cazate în adăposturi sau pot fi lăsate libere, dar având posibilitatea de acces în adăposturi pentru evitarea factorilor de mediu excesivi şi pentru furajare şi adăpare.

Femelele înainte de fătare caută singurătatea, în locuri liniştite din mediul natural.

Căprioarele sunt crescute şi exploatate pentru carnea, care conține puțin colesterol şi pentru coarnele lor folosite în industria farmaceutică şi uşoară.

Carnea de căprioară domestică, ca şi carnea de căprioară sălbatică este un produs de lux, dar tinde să devină un produs de market, ca urmare a extinderii accelerate a numărului de ferme specializate, cu toate că implică investiții mari pentru clădiri, împrejmuire, facilități.

Problemele de sănătate sunt legate de susceptibilitatea la tuberculoză, antrax şi febra aftoasă.

Problemele de bunăstarea căprioarelor sunt generate de: tăierea coarnelor (interzisă în 2 state membre a UE); transport şi ucidere.

Uciderea căprioarelor pentru carne nu a fost încă reglementată, sunt susținute trei moduri de omorâre: prin împuşcare în câmp deschis de către trăgători buni, verificați; prin împuşcare în țarcuri mici şi prin tăiere în abatoare după asomare cu pistol cu glonț captiv.

Pentru îmbunătățirea bunăstării căprioarelor de fermă este necesară aplicarea prevederilor Directivelor Consiliului nr. 93/119/EEC, privind protecția animalelor pe timpul tăierii sau omorârii şi a Directivei Consiliului nr. 91/628/EEC, privind protecția

animalelor pe timpul transportului şi elaborarea de norme de bună practică de îngrijire şi bunăstare în fermă, pe timpul transportului şi tăierii şi de recomandări privind fermele de căprioare.

3.1.10. OI ŞI CAPRE

Problemele de interes pentru bunăstarea oilor şi caprelor sunt generate de respectarea prevederilor din Convenția Europeană pentru protecția animalelor în ferme, pe timpul transportului şi tăierii şi a recomandărilor pentru îmbunătățirea standardelor de întreținere din anul 1992; de transferul de embrioni, de folosirea altor tehnici noi de reproducere.

În acest sens se menționează în mod special problemele de bunăstare a oilor şi mieilor destinați tăierii, care constituie obiect de comerț către unele state membre ale Uniunii Europene şi a oilor şi caprelor crescute şi exploatate în sistem intensiv, în special pentru lapte şi mai puțin frecvent pentru carne. Cazarea oilor şi caprelor în sistem intensiv-industrial se poate face la sol pe aşternut permanent sau grătare (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II).

Legislația UE nu acoperă bunăstarea oilor şi caprelor în ferme, dar acoperă bunăstarea oilor şi caprelor pe timpul transportului, prin Directiva 91/629/EEC şi Directiva 95/29/EC şi pe timpul tăierii prin Directiva 93/119/EC.

Pentru îmbunătățirea bunăstării oilor şi caprelor se are în vedere încorporarea în legislația UE a recomandărilor şi de elaborare de standarde de bunăstare specifice.

3.1.11. IEPURI

Problemele de interes sub raportul bunăstării iepurilor sunt cele generate de creşterea şi exploatarea acestora în sistemul intensiv-industrial, în baterii de cuşti (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II), de neasigurarea parametrilor de microclimat, de nerespectarea regulilor privind alimentația rațională, de încălcarea normelor pe timpul transportului şi tăierii, de insuficiența informațiilor ştiințifice referitoare la sistemul intensiv.

Până în prezent nu există standarde de bunăstare pentru iepuri, deşi există legislație privind marketingul cărnii de iepure.

Transportul este reglementat prin Directiva 91/628/EEC, iar tăierea prin Directiva 93/119/EC.

În prezent bunăstarea la iepuri este acoperită de prevederile generale ale Convenției Europene pentru protecția animalelor de fermă.

În scopul îmbunătățirii bunăstării iepurilor se are în vedere continuarea cercetărilor privind sistemele de creştere şi exploatare a iepurilor, manipularea iepurilor pe timpul transportului şi tăierii şi stabilirea standardelor de bunăstarea acestora.

De asemenea se are în vedere elaborarea unei recomandări pentru întreținerea iepurilor de fermă.

3.1.12. PEŞTI DE FERMĂ

3.1.12.1. Considerații generale

Acvacultura este ramura zootehniei care a înregistrat, în ultimele trei decenii, ritmul de dezvoltare cel mai spectaculos din toate ramurile acesteia, la nivel global. Prognozele făcute arată că ritmul se va menține pe aceeaşi curbă ascendentă şi în viitor.

Expansiunea acvaculturii s-a bazat pe exploatații de tip intensiv, care au generat aceleaşi probleme sub raportul bunăstării ca şi pentru celelalte specii de animale.

Deşi şi peştii sunt acoperiți de legislația privind bunăstarea animalelor, în multe țări, aceasta a fost mai puțin abordată în conceptele de bunăstare dezvoltate până în prezent.

Conform recomandărilor ghidurilor „Holmenkollen", statele trebuie să elaboreze şi să implementeze legi şi reglementări pentru practicarea unei acvaculturi responsabile bazate pe criterii etice, care să sigure bunăstarea peştilor şi scoicilor.

Acvacultura intensivă a generat boli de gospodărie care sunt probleme de bunăstare animală.

Cercetările ştiințifice au demonstrat că peştii ososi pot modula şi simți durerea deoarece au un sistem nociceptiv, cu fibre A-delta şi C în nervii periferici şi conțin substanța P (implicată în durere şi în transmiterea ei la mamifere).

Schimbările comportamentale (aşa cum sunt alterarea activității şi abilității de înot, a frecvenței respiratorii şi a consumului de furaj sunt simptome obişnuite la peştii bolnavi sau stresați şi pot fi folosite ca indicatori de bunăstare.

În continuare se vor prezenta o serie de aspecte aşa cum sunt: parametrii de mediu: densitatea, furajarea, însuşirile genetice, manipularea, clasificarea, marcarea, transportul, bolile, tăierea, care pot afecta bunăstarea peştilor.

3.1.12.2. Parametrii mediului

Speciile de peşti atrase în creşterea şi exploatarea intensivă, de mai mult sau de mai puțin timp, au necesități diferite privind parametrii optimi de mediu sub raportul: densității, temperaturii; pH-ului, conținutului în oxigen, substanțelor dizolvate, încărcăturii în substanțe organice etc. a apei.

Calitatea apei este esențială pentru sănătatea peştilor, inclusiv a bunăstării şi în consecință trebuie permanent menținută. Din păcate nu toate nevoile tuturor speciilor de peşti de fermă, legate de mediu sunt bine cunoscute, inducând problema de bunăstare.

Relația mediu-bunăstare la peşte, ca şi la celelalte specii de animale este complexă.

Calitatea mediului poate genera la peşte stres acut sau cronic, manifestat prin pierderea abilității de control a homeostaziei, predispunându-i la reducerea performanțelor zootehnice şi a rezistenței la boli. Împrospătarea redusă şi neuniformă

a apei atrage după sine dezvoltarea eterogenă a efectivelor şi măreşte susceptibilitatea la boli.

Lumina artificială este folosită, atât în eclozionatoare, cât şi în anumite sisteme de creştere pentru îmbunătăţirea indicatorilor economici (spor de creştere, indice de conversie a hranei). Schimbarea bruscă a intensităţii luminii generează panică, mortalitate, leziuni, stres.

3.1.12.3. Alimentaţia

În exploataţiile piscicole alimentaţia este deosebit de importantă şi trebuie să asigure necesităţile nutriţionale pentru a evita malnutriţia.

La somoni deficitul de fosfor generează deformări scheletice, furajele râncede induc degenerarea gravă a ficatului, iar substanţele antinutritive produc tulburări de absorbţie şi digestie.

Folosirea etică şi corectă a diferitelor nutreţuri este o necesitate şi la peşti.

Înfometarea şi/sau reducerea raţiei sunt folosite pentru ajustarea producţiei la cerinţele pieţei. Prin practicele menţionate peştii pot să fie menţinuţi în viaţă cu realizarea unui spor variat, după necesităţi.

S-au făcut o serie de cercetări, în special la somoni, privind influenţa înfometării şi/sau reducerii raţiei asupra calităţii cărnii la tăiere şi a consumului specific, dar fără a aborda şi problema bunăstării acestora prin măsurarea stresului şi înregistrarea modificărilor comportamentale.

Peştii pot tolera înfometarea o perioadă considerabilă de timp, în funcţie de specie şi de temperatura apei. La temperaturi ridicate ale apei se pot constata fenomene de lovire a ochilor, muşcarea cozii şi canibalismul. În Oceanul Atlantic agresiunea apare cel mai frecvent când peştii sunt deosebit de înfometaţi şi se manifestă prin leziuni la nivelul ochilor şi aripilor.

Înfometarea nu este acceptată ca practică de producţie sau de control de calitate a cărnii, dar este acceptată înainte de tăiere pentru golirea intestinului, pe o perioadă de 1-3 zile, în funcţie de temperatura apei. Din punct de vedere a bunăstării, înfometarea trebuie să fie de o durată cât mai scurtă.

3.1.12.4. Genetica

Îmbunătăţirea din punct de vedere genetic a efectivelor de reproducţie a vizat în special sporul de creştere în greutate, indicele de conversie a furajelor, fecunditatea, inversarea sexului, tulpinile monosex şi poliploide şi rezistenţa genetică la boli.

Problema peştilor transgenici trebuie tratată ca şi pentru celelalte specii de animale cu mare atenţie, fără a genera suferinţă. Până în prezent nu s-a stabilit dacă tehnicile transgenice au ca rezultat suferinţa la peşte.

3.1.12.5. Densitatea

Creşterea densităţii peştilor este o metodă de optimizare a producţiei, dar care peste anumite limite poate duce la stres; comportare agresivă; reducerea calităţii apei, a indicelui de creştere în greutate şi de conversie a hranei; injurii fizice ale pielii şi aripilor din cauza contactului dintre peşti sau cu pereţii adăpostului (bazine fixe şi

plutitoare, viviere, juvelnice) care reprezintă locuri de colonizare pentru diferiţi agenţi patogeni; boli; restrângerea activităţii de înot, şi respectiv la o bunăstare precară.

Pentru somonul de Atlantic a fost elaborat un index de bunăstare calculat pe baza următorilor factori; mediu; glucoză; cortisol; comportament şi starea înotătoarelor. Densitatea optimă pentru somon se consideră că este de 20-24 kg/m^3 apă.

Stabilirea densităţii optime trebuie determinată pe specii şi categorii de vârstă, pentru a nu afecta bunăstarea peştilor.

3.1.12.6. Manipularea, lotizarea şi identificarea

La fel ca şi animalele de fermă, peştii au un spor de creştere în greutate individuală diferit, ceea ce duce la diferenţierea somatică a acestora, fapt care conduce la agresarea exemplarelor mici de către cele mari sau/şi la canibalism. Evitarea agresiunilor şi canibalismului se poate face prin lotizări periodice, care presupun prinderea cu plasa sau cu ajutorul prinzătoarelor sau selectoarelor de puiet şi peşti.

Lotizarea, indiferent de metoda folosită pentru realizarea ei, produce stres sau vătămări ale pielii, cu pierderea sau nu a solzilor, mai mari sau mai mici, mai numeroase sau mai puţin numeroase, afectând bunăstarea peştilor.

În decursul timpului, mai mult în scop experimental, s-au folosit mai multe metode de identificare, respectiv, tăierea înotătoarelor în diferite feluri, aplicarea de crotalii interne sau externe şi dangalizarea (marcarea termică). Cu excepţia identificării cu mărci interne, celelalte metode, pot afecta mai mult sau mai puţin bunăstarea peştilor.

3.1.12.7. Transportul

Modul de transport al peştilor vii este diferit, în funcţie de scopul şi mărimea efectivelor implicate. Transportul se poate face cu autovehicule, vapoare, elicoptere, avioane, în recipienţi, containere sau pungi din material plastic cu exces de oxigen.

Indiferent de tipul de containere sau recipienţi folosiţi, acesta trebuie astfel proiectate încât să nu constituie sursă de vătămări ale peştilor pe timpul călătoriri.

Supravegherea pe timpul transportului, precum şi calitatea igienică necorespunzătoare a apei pot fi la originea stresului, a vătămării corporale sau chiar la moartea peştilor, în proporţie mai mică sau mai mare.

Reducerea stresului pe timpul transportului la peştii de reproducţie se poate asigura prin folosirea de anestezice şi a unei perioade de recuperare.

3.1.12.8. Bolile

Adesea, este o corelaţie strânsă între practicile de creştere şi exploatare a peştilor şi incidenţa bolilor. În practica piscicolă se pot înregistra situaţii în care peştii datorită condiţiilor de creştere şi exploatare pot contracta o serie de boli, care le afectează nivelul de bunăstare.

Printre bolile diagnosticate pot să apară şi malformaţiile scheletice, afecţiunile musculare şi ale ochilor, ca o consecinţă a unor condiţii necorespunzătoare de creştere şi exploatare. Bolile menţionate sunt de interes pentru bunăstarea efectivelor, dar deopotrivă şi pentru fermieri datorită pierderilor economice pe care le generează şi pentru consumator prin afectarea calităţii şi siguranţei alimentare a produsului.

Afecțiunile scheletice produc la puietul de somoni sindromul gurii căscate ca urmare a faptului că aceştia nu pot să închidă gura pentru furajare. Sindromul gurii căscate este responsabil de mortalitate ridicată după absorbția serului vitelin. Cauza sindromului gurii căscate este temperatura prea ridicată a apei pe perioada de incubație.

Anomaliile țesutului moale la somonul Atlantic se referă la lipsa septului transvers, la schimbări în morfologia cordului, la hioplazia situsului invers. Acestea sunt responsabile de insuficiență cardiacă, toleranță redusă la stres şi mortalitate mare. Peştii cu astfel de afecțiuni au performanțe reduse. Cauzele sunt deficiențele privind modul de selecție şi insuficiența înotului şi furajarea intensivă.

Cataracta la somon este cauza orbirii şi se constituie într-o problemă importantă datorită frecvenței ridicate. Somonul orb este agitat, prezintă leziuni corporale şi înregistrează spor de creştere redus. Din motive de bunăstare a peştilor cauza trebuie stabilită.

Bolile bacteriene la peşti au fost controlate, în principal prin folosirea intensivă de antibiotice. În prezent, controlul bolilor bacteriene se face prin folosirea vaccinurilor cu adjuvant. Reacțiile locale postvaccinale sunt de interes din punct de vedere a bunăstării. Gravitatea reacțiilor postvaccinale este mai redusă la exemplarele mai mari de 70 g şi la temperaturi ale apei de sub 10 °C.

Reacțiile adverse sporadice manifestate prin aderențe, unele reduceri ale sporului de creştere şi deformările spinale nu constituie o piedică în extinderea imunoprofilaxiei.

Infestația cu păduchi de mare la somon este responsabilă de leziuni ale pielii, la pierderea solzilor şi chiar de moarte. Folosirea tratamentelor cu produse chimice şi radiații ultraviolete trebuie privită cu circumspecție datorită afecțiunilor oculare pe care le produce la somoni şi efectelor posibile, necunoscute, pe care le pot avea asupra bunăstării.

3.1.12.9. Tăierea

Peştii sunt supuşi stresului de manipulare pentru îmbarcare, pe timpul călătoriei, la debarcare şi pe timpul stocării până la tăiere. Manipularea brutală poate duce, pe lângă vătămări corporale şi la moartea peştilor.

Timpul în care peştele trebuie ținut fără apă, înainte de tăiere, indiferent de metoda folosită nu trebuie să depăşească 15 secunde.

Stabilirea unor proceduri universale de tăiere este dificil de stabilit datorită particularităților diferitelor specii. Astfel, în timp ce crapul şi țiparul sunt rezistenți la hipoxie, salmonidele sunt sensibile la aceasta. În consecință nivelul de oxigen în spațiile de depozitare trebuie să fie optime pentru fiecare specie.

Metodele de tăiere sunt diferite, unele dintre ele intră în contradicție totală cu principiile bunăstării animalelor.

Pentru evitarea stresului inutil şi a durerii înainte de sângerare peştii trebuie să fie aduşi în stare de pierdere a cunoştinței în mod instantaneu. Starea de pierdere a cunoştinței la peşti este obligatorie şi trebuie să dureze pe toată durata de sângerare. Metoda prin care se induce pierderea cunoştinței nu trebuie sa fie generatoare de stres sau durere.

Pierderea cunoştinței la peşti se poate obține prin mai multe metode: răcirea sub 0°C cu ajutorul apei cu gheață sau în combinație cu dioxid de carbon, folosirea metodelor de electropescuit; sufocarea în aer.

Peştii îşi păstrează capacitatea senzorială circa 15 minute după scoaterea din apă.

Asfixia în aer sau pe gheață este considerată neacceptabilă din punct de vedere a bunăstării, deoarece peştele este supus la disconfort şi suferință.

Exsanguinarea fără pierderea cunoştinței generează de asemenea reacții adverse la peşte.

Folosirea băilor cu apă saturată în dioxid de carbon este o metodă obişnuită pentru pierderea cunoştinței la somonul de Atlantic înainte de tăiere. Metoda generează reacții de stres şi înot eratic pentru a scăpa din mediul ostil cu dioxid de carbon înainte de a-şi pierde cunoştința. La 6 minute de la introducerea în baia cu dioxid de carbon peştii îşi pierd mobilitatea, dar supraviețuiesc încă o perioadă de timp.

Se consideră că sedarea cu dioxid de carbon este metoda cea mai bună pentru peştii plați. În timp ce salmonizii sunt uşor de omorât, țiparii sunt greu de omorât.

Metoda de omorâre a țiparilor cu amoniac sau cu sare uscată a fost interzisă în unele țări, din motive de bunăstare, în altele se practică în continuare.

Metoda omorârii țiparilor prin decapitare este de asemenea neacceptată, deoarece produce suferință, datorită faptului că nu produce distrugerea creierului.

Pentru omorârea țiparilor este admisă metoda de distrugere a creierului urmată de decapitare. Distrugerea creierului se poate realiza prin lovirea manuală cu măciuca sau pneumatică a capului.

Asomarea electrică (electrocutarea) este de asemenea practicată. Folosirea unui curent electric prea puternic poate duce la fracturarea coloanei vertebrale şi la hemoragii musculare. Un curent electric prea slab va produce numai paralizia fără pierderea cunoştinței, generând suferință. Peştii prezintă o variabilitate individuală ridicată la curentul electric, fapt care face posibil ca unii peşti să nu-şi piardă cunoştința, suferind înainte de sufocare.

Esențial pentru reducerea stresului şi suferinței prin stres, leziunilor traumatice externe şi/sau interne este ca personalul să fie bine instruit, îndemânatic şi dedicat muncii lor.

Peştii au receptori, responsabili de durere, motiv pentru care trebuie tratați de asemenea manieră în fermă, pe timpul transportului şi tăierii pentru a evita suferința inutilă.

Profesia veterinară trebuie să se implice în probleme de bunăstare în acvacultură, inclusiv în promovarea şi respectarea legislației.

3.1.13. ANIMALE DE FERMĂ PENTRU BLANĂ

În statele membre a UE principalele specii de animale crescute şi exploatate pentru blană sunt vulpea (polară şi argintie), nurca, dihorul, nutria şi chinchila. Adăpostirea animalelor pentru blană în sistem intensiv se face, în principal în baterii de cuşti (vezi *Igiena Veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II).

Problemele de bunăstare a animalelor de fermă pentru blană sunt generate de ariditatea mediului în care se face creşterea şi exploatarea, de condiţiile de îngrijire şi întreţinere, de manipulare, de ucidere pentru recoltarea blănii.

Omorârea animalelor pentru blană este reglementată prin Directiva 93/119/EEC care a intrat în vigoare din 1997.

Pentru îmbunătăţirea bunăstării animalelor de fermă pentru blană Comitetul Permanent al Convenţiei Europene privind protecţia animalelor în fermă a adoptat Recomandarea.

Se preconizează ca în viitor să se stabilească standarde minime de întreţinere şi bunăstare a animalelor pentru blană.

3.2. ANIMALELE SĂLBATICE

Problemele de interes privind bunăstarea animalelor sălbatice sunt generate în principal de comerţul internaţional cu animale vii şi produse obţinute de la acestea şi de braconaj. Acestea se referă la: ameninţarea supravieţuirii animalelor individuale şi a speciei în sălbăticie; cruzimea prinderii animalelor; metodele barbare de omorâre; condiţiile de transport pentru valorificarea ca animale vii; condiţiile de îngrijire şi întreţinere în centrele de colectare înainte de transport sau la destinaţia finală (Europa sau alte zone); pericolul pentru sănătatea altor animale.

3.2.1. COMERŢUL INTERNAŢIONAL CU ANIMALE SĂLBATICE VII

Obiectul comerţului internaţional cu animale sălbatice este reprezentat de: peştii tropicali, reptilele, păsările şi mamiferele, din care unele specii sunt pe cale de dispariţie. Pentru protejarea speciilor periclitate s-a elaborat la nivel internaţional Convenţia privind Comerţul Internaţional cu Specii Periclitate din Fauna şi Flora Sălbatică, iar la nivelul UE o Reglementare comună de implementare a Convenţiei, care din păcate nu se respectă în toate statele membre ale acesteia.

Comerţul internaţional, legal sau ilegal, cu animale sălbatice este stimulat de cererea, în special din ţările puternic dezvoltate din punct de vedere economic din Europa, America de Nord şi de Japonia.

Amploarea comerţului internaţional cu animale sălbatice este impresionant. Astfel, la nivel global comerţul cu păsări sălbatice capturate a fost în ultimii 20 ani de 5 milioane exemplare din 2600 specii, din care 1 milion a fost importat în statele membre ale UE. S-a evaluat că până la 50% din pasările capturate mor în ţara de origine şi până la 25% pe timpul transportului şi în perioada de carantină din ţara de destinaţie, până la vânzare.

Peştii tropicali de apă dulce pentru comercializare pot proveni din sălbăticie sau din ferme specializate (Indonezia). Numărul peştilor tropicali comercializaţi se estimează a fi de ordinul sutelor de milioane, dacă plecăm de la premiza că numai în Marea Britanie se importă anual peste 31 milioane exemplare.

Prinderea peştilor se poate face individual sau masal, prin folosirea de narcotice şi otrăvuri.

Rata de mortalitate între momentul prinderii şi exportului poate ajunge până la 60%, iar intre export şi destinaţia finală poate ajunge la 15%.

Exportatorii practică tratarea peştilor cu hormoni înainte de livrare la export pentru ca aceştia să etaleze culorile vii, atrăgătoare caracteristice perioadei de reproducere, mărindu-le în acest fel preţul, dar şi pentru a-i steriliza, menţinând astfel nivelul cererii prin imposibilitatea reproducerii în ţările de destinaţie.

Peştii tropicali de apă dulce crescuţi în fermă rezistă mai bine ca cei prinşi din sălbăticie; dar degenerează ca urmare a consangvinităţii

În plus prezintă un risc, pentru speciile native dacă scapă în mediul natural.

Peştii tropicali de apă sărată pentru comercializare se prind din sălbăticie. Prinderea peştilor de apă sărată se face folosind explozibil şi otrăvuri. Folosirea explozibililor conduce pe lângă omorârea peştilor, inclusiv ţintă şi la distrugerea recifelor de corali iar a otrăvurilor la omorârea a până la 75% din peştii ţintă pe lângă alte specii. Peştii care supravieţuiesc otrăvurilor, mor la diferite intervale de timp, inclusiv la destinaţia finală ca urmare a leziunilor hepatice.

Transportul peştilor poate fi o sursă generatoare de agresiuni mecanice, datorită ţepilor sau densităţii mari, fizice, consecinţa neasigurării temperaturii optime, cu impact asupra bunăstării. În plus, la peştii cu ţepi ascuţiţi sau otrăvitori se înfige, plută în aceştia pentru protejarea congenerilor, dar se produc adesea leziuni la nivelul pielii.

Primatele nonumane, sunt comercializate în special ca animale de experienţă pentru managerii, circuri, parcuri, safari, zoos.

3.2.2. COMERŢUL CU PRODUSE DE LA ANIMALE SĂLBATICE

Produsele din animalele sălbatice comercializate sunt clasificate în articole de lux, de suvenir şi de uz medical.

Articolele de lux se referă la piei, blănuri, cornul de rinocer, fildeş de elefant.

Pieile cu rata de comercializare cea mai mare sunt cele de caiman, crocodil şi şarpe. Pieile de caiman şi crocodil provin în special de la animale crescute în ferme şi mai puţin de la animale provenite din mediul natural.

Cornul de rinocer se foloseşte pentru confecţionarea pumnalului de Yemen şi prepararea de medicamente tradiţionale. Comerţul cu pumnal de Yemen este interzis.

Fildeşul de elefant african (este sub protecţie internaţională din 1989) şi asiatic (produc fildeş – colţi numai masculii) este sub control internaţional, fapt care a dus la declinul comerţului cu acesta.

Articolele de suvenir aşa cum sunt: pumnalul de Yemen, sculpturi în fildeş şi altele, prezintă un larg interes pentru turişti.

Medicina tradiţională, larg practicată încă în Japonia, China, Taiwan, Coreea de Sud se bazează pe folosirea de preparate sau ca atare de: corn de rinocer; vezica

biliară, bila, labele sau alte părți anatomice de la urşi (toate speciile sunt protejate prin Convenția Internațională pentru protecția speciilor periclitate); coarne de cerb; carapace de broască țestoasă; oase de tigru; carne şi/sau organe de la porcul spinos cu coada stufoasă; cobra; şopârla monitor; pitoni; şarpele verde; vulpea zburătoare. etc.

În scopul îmbunătățirii bunăstării animalelor sălbatice la nivel global a fost inițiată în 1973 Convenția privind Comerțul Internațional cu Specii Periclitate din Fauna şi Flora Sălbatică, care a intrat în vigoare în 1979 şi a fost transpusă la nivelul UE în Directiva 82/3626/EEC. Condițiile de transport au fost reglementările prin Directiva 91/628/EEC.

Pentru viitor se are în vedere: elaborarea şi implementarea de acte normative care să reglementeze posesia de animale sălbatice; interzicerea importului de animale sălbatice dacă sunt îndoieli legate de lipsa capacității de adaptare la condiții de captivitate şi de transport; stimularea țărilor exportatoare de a respecta bunăstarea animalelor; implementarea CITIES în toate țările; presiuni asupra țărilor în care se practică medicina tradițională de a renunța la folosirea de corn de rinocer şi oase de tigru; elaborarea de acte normative suplimentare pentru îmbunătățirea condițiilor de transport.

3.2.3. PROTECȚIA ANIMALELOR SĂLBATICE ŞI A HABITATELOR ÎN EUROPA

Problemele de interes sub raportul bunăstării sunt cele legate de: creşterea animalelor sălbatice în ferme; sporturile de teren; folosirea capcanelor, lanțurilor, otrăvurilor; amenințarea şi distrugerea habitatelor terestre şi marine.

Folosirea capcanelor, lanțurilor şi otrăvurilor se practică, în special, pentru prinderea şi uciderea animalelor, pentru a preveni pierderile de recoltă şi ca măsură de biosecuritate pentru efectivele de animale domestice. Sunt metode neselective, crude cărora le pot cădea victime şi speciile protejate.

Curtea de Justiție a Comunității Europene a dat multe dispense în uciderea animalelor sălbatice când nu sunt alte soluții, dar în condiții strict reglementate şi specific autorizate în scopul: protejării sănătății şi siguranței publice; protecției aerului şi apei; prevenirii distrugerii recoltelor, animalelor domestice şi pescăriilor; protecției florei şi faunei.

Amenințarea şi distrugerea habitatelor naturale se produce prin poluare, degradare, distrugere ca urmare a dezvoltării agriculturii, industriei, turismului şi transporturilor.

Poluarea cu alice de plumb este un tip deosebit de poluare, înregistrat în zonele umede ca urmare a vânătorilor în care se folosesc alice de plumb. Aceasta conduce la intoxicații cu plumb la o serie de specii de păsări.

Prin Recomandarea Comitetului Permanent al Convenției Europene privind Conservarea animalelor sălbatice şi a habitatelor în Europa se cere folosirea de alice netoxice la vânătorile din zonele umede şi interzicerea celor toxice din anul 1996. Recomandarea se aplică deja în țările nordice, membre ale UE.

3.2.4. IMPACTUL PESCUITULUI INDUSTRIAL ASUPRA PĂSĂRILOR ŞI A ALTOR ANIMALE MARINE SĂLBATICE

Pescuitul industrial se practică pentru asigurarea de peşte pentru consum uman, pentru consum animalier, ca atare sau prelucrat în făinuri proteice şi pentru obținerea de fertilizanți. Acesta pune în pericol viața păsărilor sălbatice, a delfinilor, porpoises, focilor, morselor, peştilor carnivori, ca urmare pe de o parte a diminuării resurselor de hrană pentru acestea şi pe de altă parte prin prinderea lor în plasele de pescuit.

Legislația UE este elaborată în ideea existenței unui echilibru între cerințele omului şi animalelor sălbatice. În acest sens se acordă compensații pentru pierderile înregistrate în efectivele de animale domestice produse de lupi şi urşi, pentru ca proprietarii sa nu fie tentați să îi ucidă.

În statele membre ale Uniunii Europene sunt 7 milioane de vânători şi 2 milioane de paznici pentru protecția animalelor sălbatice şi a rezervațiilor.

Pentru protecția animalelor sălbatice au fost elaborate şi aprobate: Convenția de la Berna din 1979 privind conservarea animalelor sălbatice şi habitatelor europene; Convenția de la Barcelona privind protecția Mării Mediterane contra poluării; Convenția de la Bonn din 1979 privind conservarea speciilor migratoare de păsări sălbatice; Convenția din 1994 privind conservarea cetaceelor mici din Marea Nordului, Acordul de conservare a liliecilor din Europa, din 1996; Convenția privind Diversitatea Biologică aprobată la Summitul Pământului de la Rio de Janeiro din 1991, semnat de UE; Înființarea Agenției Europene pentru Mediu; Directiva Consiliului 79/409/EEC privind conservarea păsărilor sălbatice, care a intrat în vigoare în 1991; Directiva Consiliului 92/43/EEC privind conservarea habitatelor naturale, a faunei şi florei sălbatice, care a intrat în vigoare în 1994; Reglementarea Consiliului privind prinderea animalelor sălbatice pentru cercetări ştiințifice; Reglementarea Consiliului privind vânătoarea anumitor specii de animale sălbatice cu autorizație specială când nu exista altă alternativă, în scopul apărării sănătății şi siguranței publice, protecției aerului şi apei şi prevenirii distrugerii recoltelor, animalelor domestice şi pescăriilor.

Conservarea habitatelor naturale presupune: protejarea unor zone de poluare şi de dezvoltarea în acestea a unor activități (agricole, industriale, turistice, etc.); stabilirea speciilor de plante şi animale pentru care trebuie proiectate zone speciale de conservare şi a speciilor care au nevoie de protejare strictă; stabilirea speciilor de animale care pot fi luate direct din sălbăticie şi exploatate pe baza planurilor de management: prezicerea metodelor de prindere şi omorâre care sunt interzise aşa cum ar fi omorârea şi prinderea din avion sau cu autovehicule.

CITES este implementată în UE prin Reglementarea Consiliului nr. 3628/82.

Folosirea capcanelor a fost interzisă din 1995 prin Reglementarea Consiliului nr. 3254/91.

Pentru viitor se are în vedere: îmbunătățirea legislației; stabilirea unui sistem eficient de inspecție şi control al aplicării legislației UE; încurajarea țărilor din Africa de Nord, Maltei şi Ciprului pentru a interzice vânătoarea păsărilor migratoare pe teritoriul lor şi implementarea Convenției de la Berna.

3.2.5. VÂNAREA COMERCIALĂ A BALENELOR

Vânătoarea comercială a balenelor mari (balena albastră, balena southern night) a fost suspendată din anul 1986, fapt acceptat în Comisia Internațională pentru Vânarea Balenelor. Sistemul de control privind respectarea interdicției de vânătoare este ineficient. CIVB a declarat apele Oceanului Indian şi Atlantic sanctuar pentru balene.

Hotărârea de suspendare a vânătorii comerciale a balenelor nu este respectată de Japonia, Islanda şi Norvegia, care continuă să vâneze circa 1000 balene minkes pe an.

Vânătoarea de balene ridică probleme deosebite de bunăstare deoarece, încă, deşi se cercetează de peste 50 ani găsirea unei metode de vânătoare care să corespundă definiției date de CIVB nu a fost descoperită.

Conform definiției stabilite de CIVB prin vânătoare trebuie să producă, o moarte fără durere, stres sau disconfort perceptibil de către animal.

În prezent metoda cea mai frecvent folosită este cu harpon exploziv.

O parte din speciile de balene mari sunt pe cale de dispariție, fiind incriminată în acest proces şi poluarea.

Carnea de balenă se consumă la prețuri mari în Japonia şi Coreea de Sud.

Pentru protejarea balenelor în UE este interzisă comercializarea cărnii de balenă şi exploatarea oricărei specii de balene.

SUA şi Australia aplică sancțiuni economice împotriva statelor care vânează balene.

Practicarea vânatului de balene pentru subsistență este acceptată de CIVB, care a stabilit o cotă de vânat pentru populații umane din Alaska, Rusia, St. Vincent, Groenlanda.

Norvegia îşi motivează vânătoarea de balene minkes prin aceea că amenință pescăriile din Atlanticul de N-E, iar Japonia prin aceea că balenele minkes amenință existența balenelor albastre.

3.2.6. FOLOSIREA ÎN AFARA CONSUMULUI UMAN A BALENELOR

După anul 1971 în SUA s-a dezvoltat aşa numita industrie de îngrijire recreațională a balenelor, care a ajuns la o cifră de afaceri de multimiliarde dolari USD. Această industrie de îngrijire recreațională a balenelor s-a extins în 37 țări, angrenând pentru îngrijirea acestora peste cinci milioane de oameni.

În 1999 a fost elaborat un ghid de îngrijire a balenelor aprobat de CIVB.

În Japonia industria de îngrijire recreațională s-a extins şi în domeniul cercetării şi educației.

Balenele au avut pentru om o semnificație mitică, estetică, ştiințifică şi economică.

CITES interzice vânarea balenelor, cu excepția balenelor minkes din vestul Groenlandei şi comerțul cu produse din balene.

UE prin Reglementarea Consiliului 84/348/EEC interzice importul de balene şi produse din cetacee, prin Reglementarea Consiliului nr. 82/3626 de implementare a CITES interzice exploatarea comercială a balenelor, prin Directiva Consiliului 92/43/EEC privind conservarea habitatelor naturale, a faunei şi florei sălbatice prevede protejarea tuturor speciilor de balene.

Prin Convenția privind conservarea resurselor marine vii din anul 1982 se reglementează pescuitul de Krill, ca sursă principală de hrană pentru balene şi de venit pentru pescarii norvegieni.

În 1992 s-a semnat la Rio de Janeiro Convenția ONU, privind Legea Mării în care se arată că balenele mari trebuie să fie sub control internațional deoarece migrează pe distanțe foarte mari.

Pentru viitor, se are în vedere asigurarea că piața UE rămâne închisă pentru balene şi produse din acestea şi că ele sunt protejate în apele teritoriale ale statelor membre şi susținerea: promovării de către ONU a unei rezoluții pentru transformarea Oceanului Indian şi Oceanului Atlantic în sanctuar pentru balene; dezvoltării industriei recreative de îngrijire a balenelor; acțiunilor de protejare a cetaceelor mici; promovării de către CITIES a aceluiaşi interes pentru cetaceele mici ca şi pentru cele mari; accesului la CITIES a UE şi/sau a statelor membre.

3.2.7. BALENA PILOT FAEROESE CA SUBIECT DE VÂNĂTOARE

Balena pilot cu aripi lungi constituie obiect de vânat cu o cruzime extremă, respectiv cu cârlige şi cuțite în golfurile limitrofe Insulelor Feroe. Sunt supuse vânătorii balenele şi puii lor. Moartea unui exemplar poate surveni în circa 20 minute de la înfigerea cârligelor, iar a întregului grup vânat poate dura până la 3 ore. Masculii migrează, nefăcând obişnuit obiectul vânătorii.

În decursul istoriei supraviețuirea feroiezilor a fost legată de vânătoarea de balene pilot, situație care nu mai este valabilă în prezent, deoarece din vânatul de balene se asigură circa 10% din hrana necesară acestora.

În CITIES interesele feroiezilor sunt reprezentate de Danemarca.

CITIES a aprobat vânătoarea de balene pilot în golfurile insulelor Feroe care permit uciderea în mod uman, dar nu din barcă.

În UE vânarea balenelor pilot este interzisă prin Reglementarea Consiliului 82/3626, prin Directiva Consiliului 92/43/EEC şi prin Acordul Asconars.

Pe viitor se are în vedere ca Danemarca să descurajeze vânătoarea de balene pilot în insulele Feroe.

3.2.8. DELFINII, PORPOISES ŞI ALTE MAMIFERE MARINE

Problemele de bunăstarea delfinilor, porpoises şi altor mamifere marine sunt atât de interes european cât şi mondial, şi sunt generate în special de: pescuitul oceanic intens; de poluarea în special costieră cu metale grele; vizitele în zona de

coastă; navigaţia intensă de plăcere şi comerţ în zonele de reproducere; omorârea accidentală; prinderea cu plasele de pescuit; prinderea deliberată pentru hrană (carne, ulei, momeli, făină de peşte), dar şi pentru a scăpa de concurenţa în privinţa surselor de peşti.

Pentru reducerea numărului de delfini şi porpoises care se prind accidental în plasele de pescuit purtate, în UE dimensiunea acestora a fost redusă la 2,5 km, cu excepţia celor destinate pentru pescuitul tunei, care pot fi de până la 5 km în Atlanticul de Nord şi până la 21 km în Marea Baltică. De asemenea, pentru reducerea numărului de broaşte ţestoase, foci, delfini şi alte cetacee, care se prind accidental în plasele purtate, ONU a intervenit în anul 1994 pe lângă guvernele Japoniei, Coreei de Sud, Taiwanului, pentru reducerea dimensiunii plaselor.

În acelaşi sens SUA a pus embargou pe importurile de tuna.

Prinderile deliberate de delfini şi porpoises se înregistrează în Marea Nordului, Marea Neagră şi Oceanul Atlantic.

Comerţul internaţional pentru popularea delfinariilor este redus.

În SUA sunt stabilite cote de pescuit în Pacificul Tropical de Est.

În ultimele două decade au fost emise o serie de acte normative care să conducă la îmbunătăţirea bunăstării animalelor marine. Astfel ONU, a interzis plasele purtate mari din 1992, la nivelul UE a fost emisă Reglementarea Consiliului 92/345/EEC pentru conservarea resurselor de pescuit şi interzicerea plaselor mari purtate cu excepţiile arătate anterior; Reglementarea Comitetului 92/3034/EEC prin care se interzice folosirea plaselor purtate pentru pescuit de adâncime a tunei şi a altor pescuituri; Reglementarea Consiliului 92/43/EEC privind conservarea habitatelor naturale şi a faunei şi florei sălbatice; Reglementarea Consiliului 82/3626/EEC de interzicere a exploatării comerciale a delfinilor şi a altor specii de cetacee; Acordul Asconars de conservare a cetaceelor mici în Marea Baltică şi Marea Nordului.

Pentru viitor se are în vedere: promovarea unui acord de conservarea cetaceelor mici în Marea Neagră şi în Marea Mediterană; implementarea Directivei Consiliului 92/43/EEC, de conservare a habitatelor naturale, a florei şi faunei sălbatice; impunerea de reglementări la nivel mondial pentru protecţia cetaceelor mici; adaptarea propunerii de renunţare în totalitate la plasele purtate făcută în 1997.

3.2.9. FOCILE

Problemele de bunăstare a focilor (foca cu glugă, foca cântătoare, foca cu manta, foca cenuşie şi foca obişnuită) sunt generate de modul în care se face vânătoarea şi uciderea acestora.

Focile cu glugă şi focile cântătoare se vânează, în Canada, Norvegia şi Rusia în zonele de reproducere, precum şi în Groenlanda, prin proceduri de o cruzime extremă. Vânătoarea este justificată de reducerea consumului mare de peşte (cod), de transmiterea de boli parazitare şi de interese economice, respectiv pentru blana puilor, pentru pielea adulţilor, obţinerea de carne pentru consum şi de ulei (folosit în producţia de margarină şi cosmetice) şi de produse pentru tratamente în medicina tradiţională.

Puii de focă cu glugă se ucid prin lovire pentru blana lor albă, iar puii de focă cântătoare pentru blana lor albastră. Adulţii se ucid prin împuşcare.

Pentru protecţia focilor cu glugă şi a focilor cântătoare în UE a fost interzis importul de produse de focă, din anul 1983. În Norvegia din 1990 a fost interzisă prinderea puilor de focă cu glugă; în Canada s-au stabilit cote de vânătoare.

Focile cu manta sunt vânate în Africa de Sud şi Namibia prin împuşcare pentru a nu încurca pescarii şi pentru raţiuni economice. O parte din focile cu manta îşi găsesc sfârşitul în plasele purtate. Se vânează pentru piei, ulei şi carne (se prelucrează pentru animalele de companie). Pentru uciderea unui anumit număr de foci (cote) se organizează vânători comerciale.

În UE protecţia focilor cu manta este stipulată în anexa la Reglementarea privind vânătoarea anumitor specii de animale sălbatice cu autorizaţie specială.

Focile cenuşii se găsesc pe coastele Oceanului Atlantic şi a Mării Baltice, iar *focile obişnuite* pe coastele Oceanului Atlantic şi Oceanului Pacific. Vânătoarea lor este permisă pentru protecţia pescăriilor (somoni şi alţi peşti) sub raportul consumului, dar şi pentru a preveni bolile parazitare şi se face pentru blană de pui, care este de calitate bună la foca obişnuită şi de calitate slabă la foca cenuşie şi pentru piei în cazul adulţilor. Carnea de focă obişnuită şi cenuşie se poate folosi pentru hrana animalelor de blană şi pentru unele populaţii umane.

Foca obişnuită se foloseşte pentru cercetare ştiinţifică şi pentru distracţie (acvarii).

Majoritatea statelor europene permit vânarea focilor cenuşii şi obişnuite, numai în vecinătatea fermelor piscicole şi a plaselor de pescuit.

Prin Directiva Consiliului 92/43/EEC se prevede desemnarea de zone marine şi terestre pentru protecţia focilor cenuşii şi obişnuite, iar prin Convenţia de la Berna protecţia focilor obişnuite.

Pentru viitor se prevede dezvoltarea de cercetări pentru a stabili impactul focilor asupra pescuitului.

Focile călugăr sunt ameninţate cu dispariţia, motiv pentru care apar în anexa 1 a Convenţiei privind Comerţul Internaţional cu Specii Periclitate din Flora şi Fauna Sălbatică şi în Reglementarea Consiliului 86/3626/EEC de implementare a CITES. Protecţia focilor călugăr se realizează şi prin Convenţia de la Barcelona.

Pentru viitor se are în vedere implementarea în statele membre ale UE a Directivei Comunităţii 92/43/EEC privind conservarea habitatelor naturale, a faunei şi florei sălbatice.

3.2.10. MORSELE

Problemele de interes sub raportul bunăstării morselor de Atlantic şi de Pacific sunt generate de vânarea lor pentru fildeş, produs atât de masculi cât şi de femele şi pentru carne, din care circa 35% se foloseşte pentru consum uman şi circa 65% pentru prepararea de hrană pentru animalele de companie.

Prin interzicerea, în 1989 a comerţului cu fildeş de la elefantul african şi asiatic, a crescut interesul pentru fildeşul de la morse.

Morsele sunt protejate prin anexa 3 a CITES.

Inițiative posibile la nivelul UE pentru protecția morselor se referă la monitorizarea comerțului cu fildeş de la morse şi creşterea controlului asupra aplicării prevederilor din CITES la acestea.

3.2.11. BROAŞTELE ȚESTOASE MARINE

Bunăstarea şi conservarea broaştelor țestoase sunt în pericol, în primul rând datorită: distrugerii habitatelor şi în special de cuibărit, consecutiv dezvoltării turismului după anii 1970 în Grecia, Cipru, Turcia; poluării, care afectează calitatea hranei şi cuibăritul; morții accidentale, prin prindere în plasele de pescuit (seine şi drift) şi cârligele de pescuit pentru peştele sabie; morții deliberate pentru carne în Egipt, Italia, Malta, Maroc, Tunisia, pentru carapace, care se prelucrează pentru suveniruri şi pentru obținerea de preparate folosite în medicina tradițională, în special în țările din Orient.

În prezent, se înregistrează o scădere drastică a numărului de broaşte țestoase marine la şase din cele şapte specii importante existente la nivel planetar. Din cele 7 specii de broaşte țestoase marine cinci trăiesc în jurul coastelor Mării Mediterane şi a Oceanului Atlantic zona europeană.

Protecția broaştelor țestoase marine la nivelul UE este prevăzută în: Reglementarea Consiliului 82/3626/EEC prin care se interzice comerțul cu acestea; Directiva Consiliului 92/43/EEC care prevede că statele membre trebuie să interzică vânarea deliberată şi omorârea în sălbăticie a patru specii de broaşte țestoase marine, iar a celorlalte trei specii în perioada de reproducere, creştere, hibernare şi migrație. De asemenea este interzisă distrugerea situsurilor de reproducere şi a locurilor de odihnă şi luarea ouălor.

Pe plan internațional broaştele țestoase marine sunt protejate prin CITES, Convenția de la Bonn privind conservarea speciilor migratoare; Convenția de la Barcelona privind protecția Mării Mediterane contra poluării; Convenția de la Berna privind viața sălbatică europeană şi habitatelor.

UE face parte din Convențiile de la Bonn, Berna şi Barcelona.

Pentru viitor se are în vedere aplicarea prevederilor Directivei Consiliului 92/43/EEC referitor la protecția habitatelor naturale, urmărirea mai intensă a prevederilor legate de omorârea accidentală în timpul pescuitului şi comerțul cu broaşte țestoase marine.

3.2.12. BROAŞTELE

Problemele de interes sub raportul bunăstării la broaştele furnizoare de picioare pentru consum uman sub eticheta – pui de baltă – sunt reprezentate de: cruzimea prelevării lor; amenințarea dispariției speciilor în țările exportatoare Indonezia, Turcia, China, India, Bangladesh, România etc., cu implicații majore asupra mediului prin proliferarea speciilor consumate de acestea şi prin amenințarea sănătății publice ca urmare a dezvoltării populațiilor de țânțari.

În unele state ale UE ca Franța şi Italia s-au dezvoltat exploatații de broaşte: situație în care *puii de baltă* au ajuns produse de supermarket. Exploatații de broaşte există de asemenea în SUA şi Brazilia.

Broaştele sunt vânate noaptea cu plase, folosind surse de lumină artificială. După prindere broaştele se încarcă în saci şi se transportă la fabricile de prelucrare. Pe timpul transportului, în funcție de durată o mare parte din broaşte mor. La fabrică broaştele se secționează transversal pentru separarea trenului posterior – picioarelor, care după spălare se congelează. O pereche de picioare are între 40-50g, respectiv 20-25 perechi picioare/kg.

În 1990, în EEC s-au importat 6202 tone picioare broaşte, echivalentul a 120-150 milioane broaşte.

Singura soluție pentru conservarea speciilor de broaşte implicate în comerțul internațional este interzicerea importului.

Prin prevederile CITES sunt protejate numai două specii de broaşte.

Broaştele din statele membre ale UE sunt protejate într-o măsură oarecare prin legislația națională şi prin Directiva Consiliului 92/43/EEC, privind conservarea habitatelor naturale şi a faunei şi florei sălbatice.

În anexa nr. 4 la Directiva sunt enumerate mai multe specii de broaşte.

Pentru viitor se are în vedere interzicerea importului de picioare de broaşte sălbatice şi stabilirea listei cu speciile de broaşte sălbatice pentru comercializare.

3.2.13. ANIMALELE CAPTURATE PENTRU BLANĂ

Pentru blană sunt capturate mai multe specii de animale sălbatice din care se menționează: castorul, coiotul, lupul, linxul, samurul, şacalul, bobcatul, şobolanul muscat, bursucul şi hermina.

Problemele de bunăstare a animalelor capturate pentru blană sunt generate de metodele prin care se face această operațiune.

Capturarea animalelor sălbatice pentru blană se poate face cu capcane de picioare, capcane de cuibar, lațul.

Capcanele de picioare pot fi terestre şi submerse (subacvatice). Acestea produc leziuni de la striviri la fracturi.

Capcanele cuibar produc ruperea gâtului sau a spatelui animalelor.

Lațul este reprezentat de o ansă de sârmă care se strânge în jurul gâtului, picioarelor sau corpului animalelor.

Mijloacele de capturare prezentate sunt neselective, motiv pentru care la acestea cad victime circa 50% animale din specii nevizate pentru a fi capturate.

La nivelul global sunt prinse între 10-15 milioane animale pe an.

Capcanele sunt interzise în UE şi în alte 60 țări din lume, dar sunt permise în SUA, Canada şi fostele state ale URSS.

Problemele de bunăstare la animalele capturate sunt reprezentate de durerea şi suferința indusă de capcană şi laț, de privare de hrană şi apă până la venirea vânătorului. Animalul capturat viu este bătut de vânător până moare. Nu sunt puține

cazurile în care animalele îşi autoamputează piciorul prin roadere din cauza suferinţei.

Pe plan internaţional se lucrează la elaborarea unor norme ISO pentru prinderea animalelor sălbatice în condiţii mai umane.

În UE sunt interzise folosirea capcanelor neselective în toate circumstanţele, pe teritoriul statelor membre şi importul blănurilor de la 13 specii de animale.

Prevederi pentru protecţia animalelor sălbatice prinse pentru blană sunt stipulate în Reglementarea Consiliului 91/3254/EEC şi Directiva Consiliului 92/63/EC privind conservarea habitatelor naturale, a florei şi faunei sălbatice.

Pentru viitor se are în vedere promovarea interzicerii folosirii capcanelor neselective la nivel global şi implementarea prevederii Reglementării 91/324/EEC.

3.3. ANIMALE FAVORITE

Problemele de bunăstare la animalele favorite sunt generate de: îngrijirea şi comercializarea necorespunzătoare în pieţe şi magazine; controlul inadecvat al populaţiilor de câini şi pisici; lipsa de reacţie la extinderea hobiului de întreţinere a animalelor sălbatice ca animale favorite sau de animale sălbatice care nu se pot adapta în captivitate; importul de animale sălbatice ca animale de companie; creşterea numărului de animale de companie abandonate; înmulţirea câinilor vagabonzi; cazarea în adăposturi inadecvate a animalelor fără stăpân; operaţiunile chirurgicale (tăierea cozii şi unghiilor), vinderea de animale neîngrijite, cazarea în cuşti necorespunzătoare.

Câinii vagabonzi reprezintă un risc pentru sănătatea publică, pentru siguranţa rutieră şi integritatea corporală a altor specii de animale; câinii *sălbăticiţi* reprezintă un risc pentru viaţa oamenilor şi pentru populaţiile de lupi, cu care se pot încrucişa, şi lupta pentru hrană.

Pisicile abandonate şi *pisicile sălbăticite* pot forma grupuri care se stabilesc în aşezările umane, fiind hrănite de oameni. Acestea constituie surse de disconfort şi de zoonoze şi de risc pentru adevăratele pisici sălbatice, care sunt protejate prin legislaţia existentă.

Înregistrarea pisicilor în unele state membre ale Uniunii Europene (Franţa) este obligatorie, iar în altele este facultativă.

Controlul populaţiilor de pisici vagabonde este mai puţin costisitor cu a câinilor vagabonzi.

Mutilarea câinilor cu pedigree prin tăierea cozii şi urechilor intră în activitatea de selecţie pentru unele rase de câini.

În unele ţări tăierea urechilor este interzisă, dar a cozii este acceptată ca procedură cosmetică (poodle, boxer, doberman, rotweiller), ca mijloc de protecţie a câinilor de vânătoare.

În alte ţări tăierea cozii este interzisă, cu excepţiile sanitare veterinare, fapt prevăzut şi în Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor favorite.

Legislaţia referitoare la animalele favorite în UE este, în prezent insuficientă pentru asigurarea bunăstării lor.

Pentru viitor în UE se are în vedere pentru îmbunătăţirea bunăstării câinilor: individualizarea şi înregistrarea lor cu microcipuri pentru identificarea mai uşoară în caz de abandon, pierdere; înregistrarea tuturor locaţiilor pentru creştere, comerţ, pensiuni comerciale, sanctuare; interzicerea vânzării stradale a câinilor; ratificarea Convenţiei Europene pentru protecţia animalelor favorite, de către toate statele; managerierea corectă a populaţiilor de câini şi pisici fără stăpân.

3.4. ANIMALELE DE EXPERIENŢĂ

Folosirea testelor experimentale pe animale este obligatorie, pentru medicamentele de uz uman, conform Codului Eticii Medicale semnat la Nurenberg, în 1956, de către reprezentanţii a 71 ţări.

În ceea ce priveşte produsele medicinale de uz veterinar, în multe ţări, testarea pe animale a acestora este obligatorie.

Un număr foarte mare de animale se folosesc în activitatea de diagnostic etiologic complex uman şi veterinar.

Opinia publică şi chiar unii oameni de ştiinţă au adus în secolul trecut şi aduc şi în prezent acuzaţii grave altor oameni de ştiinţă şi cercetării biomedicale , dar şi din alte domenii pentru suferinţa inutilă provocată animalelor de experienţă. În nenumărate ocazii şi locuri pe glob au avut loc manifestări violente ale publicului referitoare la folosirea animalelor de laborator în mod nejustificat. Ca răspuns la atitudinea opiniei publice a fost adoptată Directiva Consiliului 93/35/EC cu privire la evitarea folosirii animalelor pentru testarea cosmeticelor. Un amendament la Directiva Consiliului 76/768/EEC interzice din 1998 comercializarea cosmeticelor ale căror ingrediente au fost testate pe animale. De asemenea interzice testarea pe animale a cosmeticelor ca produs finit.

În anul 1991 a fost înfiinţat Centrul European pentru Validarea Metodelor Alternative, în vederea dezvoltării metodelor de cercetare şi de validare a acestora şi informări privind progresele obţinute.

Renunţarea la experimentarea pe animale în domeniul medical este imposibilă, dar se fac eforturi pentru implementarea celor „3R", care va asigura aşezarea pe baze noi ştiinţifice şi etice a acesteia. Conceptul celor „3R" a fost convenit la Congresul Internaţional de Standardizare Biologică de la San Antonio – SUA, din 1979. Acesta a fost formulat din 1959 (Russel şi Burch) şi dezvoltat ulterior de OMS şi alte organisme internaţionale cu următoarele semnificaţii.

Reduction – reducerea numărului de animale folosite în testări, prin evitarea sau eliminarea experimentărilor cu o utilitate îndoielnică pentru oameni şi programe ştiinţifice, şi prin reducerea numărului de animale folosite în experimentele justificate, până la limita de asigurare statistică.

Replacement – înlocuirea metodelor de testare pe animale, cu metode alternative, fizico-chimice şi biologice, în toate cazurile, când acestea nu viciază rezultatele şi, în special a primatelor, câinilor şi pisicilor cu vertebrate inferioare sau nevertebrate.

Refinement – perfecționarea metodelor biologice folosite, umanizarea tehnicilor pentru diminuarea sau eliminarea suferinței şi promovarea unei atitudini umane față de ființele pe care se experimentează.

Cei 3R trebuie aplicați simultan, în bloc, fiind inseparabili.

Problemele de interes privind bunăstarea animalelor de laborator sunt generate de: condițiile de adăpostire, îngrijire şi întreținere precare în multe situații, care afectează starea de sănătate, posibilitatea de efectuare a schemelor comportamentale normale; prevederile învechite a ghidurilor de bună practică, având deja peste 10 ani vechime; unele tratamente la care sunt supuse animalele în timpul experimentărilor.

Folosirea animalelor în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiințifice este în prezent insuficient reglementată la nivel global, în UE şi în România.

În UE prin Directiva Consiliului 86/60/EEC nu este reglementată folosirea animalelor în cercetarea ştiințifică fundamentală şi educație. Se reglementează folosirea animalelor în scop de dezvoltare, fabricație şi testarea siguranței şi eficienței medicamentelor, alimentelor şi a altor substanțe şi produse, de protecție a mediului, sănătății şi bunăstării omului. Directiva este insuficient transpusă în legislația statelor membre.

Folosirea primatelor nonumane ca animale de experiență generează multă durere şi suferință. În prezent sunt folosite ca animale de experiență 20 specii de primate nonumane, în mare parte din sălbăticie, diferența de primate nonumane provin din centre de reproducere.

Primatele nonumane din sălbăticie provin din Asia, Africa şi America de Sud. Capturarea lor se face prin metode crude.

Animalele considerate necorespunzătoare exportului se omoară. Transportul se face obişnuit în condiții improprii, mai ales pe mare. Se apreciază ca numai 20% din primatele nonumane capturate ajung la destinația finală, în laboratoare.

Protecția primatelor nonumane la nivel global este stipulată în Convenția pentru protecția animalelor vertebrate folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiințifice, iar la nivelul UE prin Directiva Consiliului 86/609/EEC (care reprezintă adoptarea la nivelul UE a Convenției Consiliului European), care limitează folosirea animalelor sălbatice. Permite folosirea lor pentru scopuri biomedicale esențiale numai în situația în care nu sunt metode alternative.

Consiliul Europei a creat, ca urmare a Recomandării nr. 621/1971 a Adunării Parlamentare, un Comitet de experți pentru protecția animalelor folosite în scopuri experimentale şi industriale, iar apoi a adoptat Convenția Europeană pentru Protecția Animalelor Vertebrate folosite pentru experimentare şi în alte scopuri ştiințifice.

Pentru viitor în vederea îmbunătățirii bunăstării animalelor de experiență este necesară armonizarea cerințelor naționale şi internaționale pentru recunoaşterea mutuală a testelor şi evitarea, astfel, a costurilor cu repetarea analizelor şi a durerii şi suferinței altor animale şi continuarea activității de cercetare ştiințifică pentru elaborarea de noi metode alternative de testare.

3.5. ANIMALELE DE SPORT, DISTRACȚIE ŞI EXPOZIȚII

3.5.1. ANIMALELE DIN ZOOS

Zoos în accepțiunea Comisiei Comunității Europene se referă la: aşezămintele în care sunt cazate animale pentru expoziție şi la care publicul are acces mai multe zile pe an, cu excepția circurilor şi magazinelor de animale favorite; colecțiile zoo; parcurile de animale, parcurile safari; grădinile pentru păsări; delfinariile; acvariile şi colecțiile speciale de animale.

Organizația Mondială pentru Zoos (250 membri) este implicată în peste 80 programe de reproducere a animalelor din speciile periclitate în captivitate.

În Europa funcționează peste 1000 de Zoos din care 230 sunt membre ale Asociației Europene a zoos şi acvariilor.

Zoos-urile moderne, din păcate puține numeric, îndeplinesc patru obiective de bază, respectiv: conservarea şi cercetarea speciilor de animale sălbatice cazate în acestea pe de o parte şi educarea şi recreerea publicului pe de altă parte.

În marea majoritate, după Eurogrup, Zoos-urile ridică a serie de probleme de bunăstarea animalelor aşa cum sunt cele generate de: condițiile improprii de cazare (aride, insuficiente ca suprafață) pentru manifestarea schemelor comportamentale naturale; lipsa împrejmuirii de protecție, care să asigure intimitatea animalelor prin evitarea privirilor continue ale publicului; împrejmuirea necorespunzătoare care poate provoca injurii animalelor cazate; lipsa facilităților pentru îngrijirea animalelor bolnave; rații alimentare neadecvate; cazarea individuală a animalelor care obişnuit trăiesc în grupuri; lipsa condițiilor de mediu aşa cum este cazul la ursul polar, delfini, foci, etc.

Condițiile necorespunzătoare sunt din ce în ce mai virulent criticate, fapt care a dus la creşterea presiunii opiniei publice asupra puterii politice pentru reglementarea legislativă a situației.

Din fericire, la nivel global, interesul publicului față de zoos, inclusiv față de delfinarii şi colecțiile de animale, este în scădere datorită filmelor documentare şi extinderii magazinelor pentru animalele sălbatice.

Tendința actuală este de a se menține numai zoos-urile moderne care asigură conservarea şi cercetarea speciilor periclitate.

Reglementările legale în domeniul zoos-urilor la nivel global şi a Uniunii Europene sunt puține, respectiv: CITIES la nivel global; Directiva Consiliului 91/628/EEC, privind protecția animalelor în timpul transportului Directiva Consiliului 99/22/EC referitoare la întreținerea animalelor sălbatice în zoos, Reglementarea Consiliului 3626/82/EEC privind implementarea CITIES, Recomandarea Comisiei către guvernele statelor membre privind codul de bună practică de adăpostire şi îngrijire a animalelor din zoos la nivelul UE.

Zoos-urile pot importa/exporta sau schimba orice animal în legătură cu munca lor de conservare a speciilor.

Prinderea animalelor pentru zoos se face pe baza unor contingente (plafoane) aprobate în lumina prevederilor CITIES.

Se menționează că aceste animale pot cădea şi sub incidența legislației UE privind sănătatea animalelor.

Pentru viitor, se are în vedere promovarea unei Directive a Consiliului şi introducerea de către toate statele membre a mai multor standarde pentru zoos în vederea asigurării unor condiții corespunzătoare fiecărei specii.

3.5.2. ANIMALE ÎN CIRCURI

Problemele de bunăstarea animalelor folosite în circuri sunt generate de: metodele de dresaj; folosirea pentru activități pe care în mod natural nu le fac; condițiile precare pe timpul transportului (înghesuite, microclimat necorespunzător, furajare şi adăpare neigienică, etc.); cazarea individuală a animalelor care în mod natural trăiesc în grup (primate); adăpostirea neadecvată; condițiile stresante din timpul spectacolelor, etc.

Reglementările referitoare la folosirea animalelor în circuri la nivel global şi a UE sunt puține şi coincid cu cele de la animalele din zoos. În plus se menționează două Rezoluții ale Consiliului din 1992 privind standardizarea certificatelor pentru transportul animalelor vii pentru expoziții şi circ şi identificarea cu microcipuri a animalelor folosite pentru cercetarea ştiințifică pentru expoziții şi circ.

În unele state membre există legislație în care se prevede necesitatea autorizării funcționării circurilor de către autoritatea competentă şi interzicerea folosirii în acestea a unor specii de animale aşa cum sunt maimuțele, elefanții, carnivorele sălbatice, focile, rinocerii, hipopotamii, marsupialele, păsările de pradă, crocodilii, struții etc.

Inițiativele posibile pentru viitor în acest domeniu se referă la legiferarea interzicerii folosirii speciilor nedomesticite, inclusiv a celor din anexa 1a CIES în circuri, la nivelul UE şi a statelor membre şi controlul riguros a respectării legislației naționale în fiecare din acestea.

3.5.3. ANIMALE PENTRU DISTRACȚIE GENERALĂ ŞI RECLAMĂ

Animalele sunt folosite în spectacole de cabaret şi de estradă, în baruri (cimpanzeii), pentru producții cinematografice distractive sau de avertizare, în care animalele sunt ridiculizate (reclame), în studiouri de fotografiere (pui de lei şi tigri).

Problemele de bunăstare a animalelor folosite în activitățile menționate sunt generate de: metodele de dresaj; condițiile în care sunt ținute în timpul spectacolelor, filmărilor, fotografierilor şi după acestea; îndepărtarea dinților şi ghearelor etc.

În UE nu există legislație specifică pentru bunăstarea animalelor folosite pentru distracție generală şi reclame, acestea putând să cadă sub incidența actelor normative prezentate la punctele 3.5.1. şi 3.5.2. Se menționează în plus Convenția Europeană pentru protecția animalelor de compunere, care vizează şi unele aspecte de folosire a animalelor de companie, aplicabile şi la animalele de reprezentație (art 7 – referitor la dresaj – respectiv la interzicerea folosirii animalelor peste capacitățile lor naturale şi la folosirea mijloacelor coercitive, care produc injurii, durere inutilă, suferință, stres şi art. 9, care se ocupă de folosirea animalelor de companie pentru avertizare, distracție, expoziții, competiții şi evenimente similare şi care se pot aplica şi la animalele de reprezentație, prevede că animalele de companie nu pot fi folosite dacă nu sunt asigurate condițiile pentru bunăstarea lor).

Convenția nu este transpusă în toate statele membre ale UE.

Pentru viitor se are în vedere inițierea unui amendament pentru asigurarea bunăstării animalelor favorite folosite în scop de avertizare, film, televiziune sau alte forme de distracție aplicabil şi la animalele de reprezentate; elaborarea şi implementarea de legislație specifică la nivelul statelor membre.

3.5.4. CAII DE COMPETIȚIE

Caii se pot folosi pentru concursuri de sărituri peste obstacole, eventuri de trei zile, curse şi dresaj.

Problemele de bunăstare a cailor de competiție sunt generate de: metodele de dresaj; condițiile în care se desfăşoară competiția (presiunea executată asupra cailor şi călăreților), nivelul competiției (profesionistă, amatoare); folosirea de substanțe dopante etc.

La nivelul UE nu există o Legislație specifică pentru caii de competiție, dar la aceştia se pot aplica o serie de prevederi din directivele referitoare la sănătate şi transport.

Aspectele de bunăstare a cailor folosiți în competiții sunt acoperite de Convenția Europeană pentru protecția animalelor de companie, art. 7 şi 9 menționate la pct. 3.5.3.

Sporturile ecvestre sunt reglementate de către organisme proprii la nivel internațional şi național cu care Eurogrupul este în legătură pentru reglementarea problemelor de bunăstare.

Pentru viitor, ca inițiative posibile se menționează promovarea unei legislații specifice pentru protecția şi bunăstarea ecvinelor, inclusiv de competiție.

3.5.5. OGARII PENTRU CURSE ŞI OGARII CA ANIMALE FAVORITE

Ogarii sunt crescuți pentru curse şi ca animale favorite.

3.5.5.1. Ogarii pentru curse

Cursele de ogari sunt asociate cu pariuri (în Marea Britanie valoarea curselor ajunge la 2 miliarde lire pe an), fiind larg răspândite în unele țări ale Uniunii Europene. Acestea sunt reglementate de asociațiile naționale (încasează taxe de la proprietari), care țin registrele de crescătorie.

Problemele de bunăstarea ogarilor de curse se referă la: ruperi ale muşchilor şi tendoanelor; leziuni osoase; folosirea ilegală de medicamente interzise pentru creşterea performanțelor (viteza de alergare); tratamentele neumanitare a ogarilor retraşi de la curse, a celor necalificați datorită lipsei de performanță, bolnavi sau cu leziuni incurabile şi nedoriți (omorâți cu cruzime, cedați ilegal unor institute de cercetări); condițiile neadecvate de transport.

La nivelul Uniunii Europene nu există o legislație specifică pentru ogarii de curse, dar la aceştia se pot aplica o serie de prevederi din directivele referitoare la sănătate şi transport şi Directiva Consiliului 86/609/EEC privind protecția animalelor folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiințifice, în care se specifică că

animalele domestice care se folosesc în experienţe trebuie să provină de la furnizori licenţiaţi (nu este cazul ogarilor).

Reglementările din ţările în care cursele de ogari se practică sunt elaborate de Asociaţiile de curse şi prevăd printre altele: obligaţia controlului veterinar; numărul de curse la care animalul poate fi folosit într-un anumit interval de timp; interdicţia folosirii drogurilor etc.

3.5.5.2. Ogarii ca animale favorite

Ogarii ca animale favorite se supun prevederilor Convenţiei Europene pentru animalele de companie (pct. 3.3.).

Ca iniţiative probabile în viitor, pentru îmbunătăţirea bunăstării ogarilor, în special de curse sunt elaborarea unor reglementări specifice la nivelul Uniunii Europene şi implementarea în statele membre după caz.

4. PROTECŢIA ANIMALELOR

Se va prezenta protecţia animalelor în baza prevederilor unor acte normative interne şi internaţionale.

4.1. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI

4.1.1. ACTE NORMATIVE ROMÂNEŞTI CU CARACTER GENERAL PRIVIND PROTECŢIA ANIMALELOR

Cadrul general al protecţiei animalelor în România îl reprezintă Legea nr.205/2004 privind protecţia animalelor.

Se vor prezenta de asemenea, o serie de acte normative cu caracter general aşa cum sunt: Legea nr. 150/2004 privind siguranţa alimentelor; Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului; Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerinţele minime pentru inspecţia exploataţiilor în care animalele sunt ţinute în scopuri de fermă.

4.1.1.1. Legea nr. 205/2004 privind protecţia animalelor

Promulgarea legii nr. 205/2004 constituie un pas important în îmbunătăţirea imaginii României pe plan internaţional, ca urmare a reglementării măsurilor necesare pentru asigurarea condiţiilor de viaţă şi bunăstare a animalelor cu sau fără stăpân. În acelaşi timp este un argument al armonizării legislaţiei româneşti cu aquisul comunitar.

Legea este structurată pe 8 capitole şi 28 articole.

Capitolele se referă la: dispoziţii generale; condiţii privind deţinerea animalelor; condiţii privind comerţul cu animale, transportul animalelor, precum şi folosirea lor în scop publicitar, în spectacole, expoziţii, competiţii şi manifestări similare; intervenţii

chirurgicale; tăierea sau uciderea animalelor; folosirea animalelor în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale; sancţiuni şi dispoziţii finale.

Având în vedere importanţa legii pentru bunăstarea animalelor în România, aceasta se va prezenta *in extenso*.

CAPITOLUL I
Dispoziţii generale

Art. 1. - (1) Prezenta lege reglementează măsurile necesare pentru asigurarea condiţiilor de viaţă şi bunăstare a animalelor cu sau fără deţinător.

(2) Gestionarea populaţiei canine fără stăpân de pe teritoriul României se reglementează prin lege specială.

Art. 2 - În sensul prezentei legi, prin deţinător de animale se înţelege proprietarul, persoana care deţine cu orice titlu valabil, precum şi orice persoană fizică sau juridică în îngrijirea căreia se află animalul.

Art. 3 - Deţinătorii de animale au obligaţia de a asigura aplicarea normelor sanitare veterinare şi de zooigienă privind adăpostirea, hrănirea, îngrijirea, reproducţia, exploatarea, precum şi a celor referitoare la protecţia şi bunăstarea animalelor.

Art. 4 - Deţinătorii de animale au obligaţia de a avea un comportament lipsit de brutalitate faţă de acestea, de a asigura condiţiile elementare necesare scopului pentru care sunt crescute, precum şi de a nu le părăsi sau izgoni.

Art. 5 - (1) Deţinătorii de animale au obligaţia de a asigura acestora, în funcţie de nevoile etologice, specie, rasă, sex, vârstă şi categorie de producţie, următoarele:

a) un adăpost corespunzător;
b) hrană şi apă suficiente;
c) posibilitatea de mişcare suficientă;
d) îngrijire şi atenţie.

(2) Deţinătorilor de animale le este interzis să aplice tratamente rele, precum: lovirea, schingiuirea şi alte asemenea cruzimi.

Art. 6 - (1) În sensul prezentei legi, prin rău tratament se înţelege comportamentul brutal, abuzul în utilizarea animalelor, maltratarea şi supunerea animalelor la eforturi inutile, precum şi neasigurarea condiţiilor minime vieţii şi bunăstării acestora.

(2) În sensul prezentei legi, prin cruzime faţă de animale se înţelege:

a) omorârea animalelor, din perversitate, precum şi prin practicarea tirului pe animale domestice sau captive;
b) organizarea de lupte între animale cu animale;
c) folosirea de animale vii pentru dresajul câinilor sau pentru a le controla agresivitatea;
d) folosirea de animale pentru expoziţii, publicitate, realizare de filme sau în scopuri asemănătoare, dacă aceste activităţi le provoacă acestora suferinţe fizice şi psihice, afecţiuni sau răniri;
e) abandonarea unui animal a cărui existenţă depinde de îngrijirea omului;
f) administrarea de substanţe destinate stimulării capacităţilor fizice ale animalelor în timpul competiţiilor sportive, sub forma dopajului.

Art. 7 - Animalele folosite în scopuri ştiinţifice sunt supuse unor reguli de protecţie specifice, fără a li se provoca suferinţe inutile.

Art. 8 - (1) Autoritatea Naţională Sanitară Veterinară şi pentru Siguranţa Alimentelor[21] reprezintă autoritatea naţională în domeniul protecţiei animalelor.

(2) Condiţiile de deţinere, adăpostire şi întreţinere a animalelor se stabilesc prin ordin al preşedintelui Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor.

CAPITOLUL II
Condiţii privind deţinerea animalelor

Art. 9 - (1) Deţinătorii de animale pot deţine animale sălbatice, potrivit legii, numai dacă sunt autorizaţi de direcţia veterinară şi pentru siguranţa alimentelor judeţeană, respectiv a municipiului Bucureşti.

(2) Condiţiile privind deţinerea animalelor sălbatice se stabilesc prin ordin al ministrului agriculturii, pădurilor şi dezvoltării rurale, la propunerea Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor

Art. 10 - (1) Deţinătorii de animale au obligaţia de a îngriji şi trata în mod corespunzător un animal bolnav sau rănit.

(2) Autoritatea sanitară veterinară poate dispune tăierea sau uciderea, după caz, a unui animal bolnav ori rănit, pentru a-l scuti de suferinţe fizice şi psihice inutile, în condiţii stabilite prin ordin al preşedintelui Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor.

(3) Prevederile alin. (1) şi (2) nu se aplică animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale.

Art. 11 - Deţinătorii de animale care selecţionează un animal pentru reproducţie au obligaţia de a respecta caracteristicile anatomice, fiziologice şi comportamentale ale speciei şi rasei respective, astfel încât să nu fie compromise performanţele, sănătatea şi bunăstarea descendenţilor.

Art. 12 - Persoana care contribuie la dresarea unui animal are obligaţia de a folosi mijloace de dresaj care să nu provoace traume psihice sau fizice, precum şi de a folosi metode care să nu prejudicieze sănătatea or bunăstarea animalului.

CAPITOLUL III
Condiţii privind comerţul cu animale, transportul animalelor, precum şi folosirea acestora în scop publicitar, în spectacole, expoziţii, competiţii şi manifestări similare

Art. 13 - Autoritatea Naţională Sanitară Veterinară şi pentru Siguranţa Alimentelor, din considerente privind protecţia animalelor sau conservarea speciilor de animale pe teritoriul ţării, poate impune anumite condiţii, precum şi limita sau interzice importul, exportul, tranzitul şi comerţul cu animale, ţinând cont de reglementările comunitare.

[21] Conform art. 6 din Ordonanţa Guvernului nr. 42/2004, aprobată prin Legea nr. 215/2004, Autoritatea Naţională Sanitară Veteirnară şi pentru Siguranţa Alimentelor şi se înfiinţează prin reorganizarea Agenţiei Române pentru Siguranţa Alimentelor, a Agenţiei Naţionale Sanitare Veterinare din cadrul Ministerului Agriculturii, Pădurilor şi Dezvoltării Rurale, precum şi a unor servicii care funcţionează în structura aceluiaşi minister.

Art. 14 - (1) Transportatorii au obligaţia de a transporta animalele în condiţii corespunzătoare, în funcţie de specie, sex, vârstă, categorie de producţie, pentru a evita rănirea sau epuizarea fizică a acestora.

(2) Condiţiile privind transportul animalelor se stabilesc prin ordin al preşedintelui Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor.

Art. 15 - Animalele pot fi folosite în scop publicitar, în spectacole, expoziţii, competiţii sau alte manifestări similare numai dacă:

a) organizatorul asigură condiţiile prevăzute la art. 5;

b) sănătatea şi bunăstarea animalelor nu sunt puse în pericol.

Art. 16 - În cursul competiţiilor sau cu alte ocazii este interzis să se administreze animalelor substanţe ori să fie supuse unor procedee pentru creşterea sau diminuarea nivelului natural al performanţelor.

CAPITOLUL IV
Intervenţii chirurgicale

Art. 17 - (1) Animalele sunt supuse intervenţiilor chirurgicale numai în cazurile motivate

(2) Intervenţiile chirurgicale se efectuează sub anestezie locală sau, după caz, generală, numai de către medici veterinari.

(3) Manoperele medicale care pot provoca suferinţă animalului trebuie efectuate de către medicul veterinar

Art. 18 - Prin excepţie de la dispoziţiile art. 17 alin, (2), în cazul animalelor utilizate în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale, intervenţiile chirurgicale ori alte tratamente pot fi efectuate şi de alte persoane care au calificarea necesară.

CAPITOLUL V
Tăierea sau uciderea animalelor

Art. 19 - Animalele nu vor fi supuse unor suferinţe inutile în cazul tăierii sau uciderii.

Art. 20 - Tăierea animalelor se va efectua cu respectarea prevederilor legale specifice în vigoare.

Art. 21 - Prevederile art. 20 nu se aplică animalelor care, datorită unor accidente sau boli, trebuie tăiate ori ucise imediat.

CAPITOLUL VI
Folosirea animalelor în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale

Art. 22 - Animalele pot fi folosite pentru cercetare ştiinţifică, diagnosticarea de boli, producerea unor medicamente sau produse biologice, precum şi în alte scopuri similare, atunci când obiectivul activităţii nu poate fi atins prin alte metode ce nu implică folosirea animalelor.

CAPITOLUL VII
Sancţiuni

Art. 23 - (1) Constituie contravenţie următoarele fapte:

a) nerespectarea dispoziţiilor art. 12;
b) nerespectarea dispoziţiilor art. 5 alin. (1);
c) supunerea unui animal la rele tratamente;
d) nerespectarea art. 26 alin. (3);
e) supunerea unui animal la cruzimi.

(2) Contravenţiile prevăzute la alin. (1) se sancţionează după cum urmează:

a) cele de la lit. a) cu amendă de la 200 la 400 RON;
b) cele de la lit. b) şi c), cu amendă de la 300 la 600 RON;
c) cea de la lit. d), cu amendă de la 600 la 1000 RON;
d) cea de la lit. e), cu amendă de la 1000 la 2000 RON.

Art. 24 - În cazul săvârşirii de trei ori pe o perioadă de 2 ani a faptelor prevăzute la art. 23 alin. (1) lit. c) şi e) de către proprietarul animalelor, pe lângă amenda contravenţională, se aplică şi măsura confiscării animalelor. În acest caz, animalele se cazează în adăposturile care funcţionează pe lângă consiliile locale şi sunt valorificate în condiţiile legii.

Art. 25 - (1) Constatarea contravenţiilor şi aplicarea sancţiunilor se fac de persoane împuternicite, potrivit atribuţiilor de serviciu, din cadrul Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor şi al Ministerului Administraţiei şi Internelor.

(2) Contravenientul poate achita, pe loc sau în termen de cel mult 48 de ore de la data încheierii procesului-verbal ori, după caz, de la data comunicării acestuia, jumătate din minimul amenzii prevăzute la art. 23 alin (2), agentul constatator făcând menţiune despre această posibilitate în procesul-verbal.

(3) Contravenţiilor prevăzute la art. 23 le sunt aplicabile dispoziţiile Ordonanţei Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravenţiilor, aprobată cu modificări şi completări prin Legea nr. 180/2002, cu modificările ulterioare.

CAPITOLUL VIII
Dispoziţii finale

Art. 26 - (1) Autoritatea Naţională Sanitară Veterinară şi pentru Siguranţa Alimentelor şi Ministerul Administraţiei şi Internelor, prin organele abilitate, monitorizează aplicarea prevederilor prezentei legi.

(2) Pentru îndeplinirea prevederilor prezentei legi, personale împuternicite, potrivit atribuţiilor de serviciu, din cadrul Autorităţii Naţionale Sanitare Veterinare şi pentru Siguranţa Alimentelor şi al Ministerului Administraţiei şi Internelor au acces în clădiri, adăposturi şi alte locuri unde sunt ţinute animalele, precum şi dreptul de a solicita orice informaţie şi documente necesare controlului şi de a preleva probe pentru cercetări şi analize de laborator.

(3) În situaţia în care locul unde sunt ţinute animalele se află la domiciliul sau reşedinţa deţinătorilor de animale, accesul persoanelor prevăzute la alin. (2) în acest spaţiu se face cu acordul deţinătorului. În lipsa acordului, deţinătorul de animale are obligaţia de a face dovada respectării dispoziţiilor art. 5.

Art. 27 - Ordinele prevăzute la art. 8 alin. (2), art. 9 alin. (2), art. 10 alin (2) şi art. 14 alin. (2) se emit în termen de 6 luni de la data publicării prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I.

Art. 28 - Prezenta lege intră în vigoare la 10 zile de la publicarea ei în Monitorul Oficial al României, Partea I.

4.1.1.2. Legea nr. 150/2004 privind siguranţa alimentelor

Legea nr. 150/2004 privind siguranţa alimentelor, la articolul 1 prevede că legislaţia în domeniul alimentelor urmăreşte protecţia vieţii şi sănătatea omului, protecţia sănătăţii şi bunăstării animalelor, protecţia sănătăţi plantelor şi a mediului, atunci când este cazul.

Prin acest act normativ se recunoaşte corelaţia dintre bunăstarea animalelor şi siguranţa alimentelor.

4.1.1.3. Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului pentru anul 2005.

Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului prezintă o mare importanţă pentru activitatea sanitară veterinară, atât pe plan intern cât şi internaţional.

Pe plan intern „Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului" este important deoarece este un îndrumar detaliat, inclusiv calendaristic privind acţiunile de supraveghere a bolilor la animale şi a celor transmisibile de la animale la om. Programul este suportul obiectiv al alocării fondurilor de la bugetul statului, dar şi de către proprietarii pentru acţiunile menţionate, în acesta, precum şi al acţiunilor de inspecţie şi control. În acelaşi timp este instrumentul prin care medicina veterinară îşi exercită atribuţiile în domeniul protecţiei şi bunăstării animalelor şi protecţiei mediului.

Pe plan extern „Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului" reprezintă probă de audit pentru inspectorii veterinari ai Uniunii Europene sau a oricărui partener de afaceri, care conferă garanţia stării de sănătate a efectivelor de animale şi siguranţei alimentelor.

Programul se reactualizează anual şi se aprobă prin ordin al preşedintelui ANSVA. Contravenţiile la Program şi la alte norme sanitare veterinare sunt constatate şi sancţionate conform HGR nr. 1247/2002 privind stabilirea şi sancţionarea contravenţiilor la normele sanitare veterinare.

Programul acţiunilor pentru 2006 va suferi, cu siguranţă, mari modificări în structura sa datorită renunţării la clarificarea bolilor pe listele A-C.

În structura sa Programul are secţiunea a II-a intitulată *Acţiuni generale de medicină preventivă, de protecţia şi bunăstarea animalelor şi protecţia mediului.*

În această secţiune sunt prevăzute ca acţiuni de inspecţie[22] şi control[23] referitoare la: instituirea şi respectarea măsurilor de profilaxie generală; bunăstarea şi protecţia animalelor.

[22] A controla, a verifica activitatea unei personae, a unei instituţii etc. pe baza unei însărcinări speciale; a examina, a cerceta amanunţit şi cu atenţie ceva.
[23] Analiza permanenta sau periodică a unei activităţi, a unei situaţii pentru a urmări mersul ei şi a lua măsuri de îmbunătăţire.

4.1.1.3.1. Bunăstarea animalelor

Sunt vizate bunăstarea animalelor în timpul transportului şi în exploatații.

Pe timpul transportului la controalele pe care le efectuează medicii veterinari oficiali trebuie să aibă în vedere verificarea: condițiilor asigurate în mijlocul de transport şi/sau containere sub raportul ventilației, iluminatului, furajării şi adăpării; densității; echipamentelor folosite la îmbarcare/debarcare; intervalelor de oprire, odihnă, furajare, adăpare, îngrijire; stării de sănătate a animalelor înainte de îmbarcare, pe timpul călătoriei, în bazele de recepție, în centrele de colectare, în târgurile, în punctele de oprire, la transfer şi la descărcarea din mijloacele de transport; identificării şi înregistrării animalelor în locurile menționate la starea de sănătate; înregistrării şi autorizării transporturilor de animale şi a vehiculelor folosite; documentelor de origine şi sanitare veterinare pentru transporturile cu o durată mai mare de opt ore; punctelor de oprire şi transfer sub raportul îndeplinirii prevederilor normelor sanitare veterinare; evidenței mijloacelor de transport în registrul oficial; evidența transporturilor de animale interne şi internaționale cu destinația pe județe; completării trimestriale a fişelor de control privind bunăstarea animalelor în timpul transportului (densitatea, interval de furajare/adăpare, durata călătoriei, perioadele de odihnă); completării fişei anuale privind respectarea legislației în domeniul protecției animalelor în timpul transportului (număr animale transportate pentru tăiere, export, import pentru creştere, alte animale transportate); numărului de inspecții în timpul transportului efectuate la destinație, în târguri, la locurile de plecare, de sancțiuni aplicate, de documente controlate.

În exploatații, la controalele efectuate medicii veterinari oficiali trebuie să evalueze sistemul de creştere în funcție de criteriile stabilite de ANSVA şi să controleze: respectarea normelor de igienă privind adăposturile şi instalațiile şi sistemele cu care acestea sunt dotate pentru asigurarea necesităților animalelor; asigurarea condițiilor de microclimat şi a echipamentelor de monitorizarea acestuia; densitatea practicată; libertatea de mişcare a animalelor; completarea fişelor de evaluare bianuală; tehnologia sanitară veterinară folosită.

4.1.1.3.2. Protecția animalelor

Programul conține prevederi privind: protecția animalelor în timpul tăierii sau uciderii; protecția animalelor sălbatice în captivitate; protecția animalelor din fauna sălbatică pe cale de dispariție; protecția animalelor folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiințifice.

A. Protecția animalelor în timpul tăierii sau uciderii

Acțiunile de inspecție şi control a medicilor veterinari oficiale vor viza: evidența şi existența autorizațiilor sanitare veterinare pentru proiectarea, construirea şi dotarea abatoarelor şi punctelor de tăiere; atestările veterinare a îndeplinirii de către animale a condițiilor pentru a fi tăiate sau ucise; evidența condițiilor de manipulare, contenție, asomare, sângerare sau ucidere pentru cabaline, bovine, ovine, caprine, porcine şi păsări; evidența procedurilor de ucidere a puilor de 1 zi, neviabili, supranumerări şi a embrionilor de păsări; supravegherea şi evidența sacrificărilor (tăieri în ritualuri religioase).

B. Protecția animalelor sălbatice în captivitate

Medicii veterinari oficiali în acțiunile de inspecție şi control trebuie să urmărească asigurarea condițiilor de adăpostire, furajare, adăpare, odihnă, etc. a animalelor sălbatice în captivitate din grădinile zoologice, rezervații, parcuri zoologice şi evidența rezervațiilor, parcurilor naturale, grădinilor şi parcurilor zoologice urbane.

C. Protecția animalelor din fauna sălbatică pe cale de dispariție

Pentru această categorie de animale acțiunile de inspecție şi control vizează: supravegherea prohibiției sezoniere privind vânatul şi pescuitul, precum şi evoluția principalelor boli diagnosticate; evaluarea acțiunilor de hrănire de necesitate a animalelor sălbatice necarnivore: evidența faunei sălbatice existente şi a bolilor diagnosticate la acestea.

D. Protecția animalelor folosite în scopuri experimentale şi în alte scopuri ştiințifice

Pentru animalele de laborator acțiunile de inspecție şi control vizează: evidența laboratoarelor/institutelor care manipulează germeni patogeni, organisme modificate genetic şi care fac experimentări pe animale; evidența metodelor de experimentare utilizate; evidența speciilor şi numărului de animale vertebrate folosite.

4.1.1.4. Ordinul ANSVSA nr. 70/2005

Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerințele minime pentru inspecția exploatațiilor în care animalele sunt ținute[24] în scopuri de fermă. Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 este transpunerea oficială a Deciziei Comisiei 2000/50/CE privind cerințele minime pentru inspecția exploatațiilor în care animalele sunt ținute pentru scopuri de fermă.

Norma aprobată prin Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 este structurată în 2 anexe, respectiv cerințe minime pentru inspecția exploatațiilor pentru animale de fermă şi informații solicitate pentru fiecare specie şi categorie de animale.

Anexa 1 – cerințe minime pentru inspecția exploatațiilor în care sunt ținute animale pentru scopuri de fermă – cuprinde prevederi referitoare la faptul că ANSVSA trebuie să prezinte Comisiei Europene un raport cu rezultatele inspecțiilor efectuate în domeniul protecției animalelor de fermă o dată la doi ani, în ultima zi lucrătoare din luna aprilie.

Raportul trebuie să conțină informații conform Directivei Consiliului 28/58/UE menționate în macheta din anexa 2 la prezentul Ordin.

ANSVSA va lua măsurile necesare şi va sancționa potrivit legii, orice încălcare a prevederilor prezentei norme.

În *Anexa 2* – informații solicitate pentru fiecare specie şi categorie de animale – este prezentată macheta (anexa) conform Directivei Consiliului 98/58/CE, care se referă la viței, porci şi găini ouătoare şi la următoarele cerințe: personal; inspecție, ținerea evidențelor; libertatea de mişcare; adăposturi; echipamente; hrănirea şi administrarea de alte substanțe; mutilările; sistemele de creştere

[24] Crescute şi exploatate

Macheta nr.1

INFORMAŢII
solicitate pentru fiecare specie şi categorie de animale
crescute şi exploatate

Statul membru :		Anul :		
Specia şi categoria de animal: ☐ viţei ☐ porci ☐ găini ouătoare				
Numărul de exploataţii			Număr de inspecţii/ medie:	
Tipul şi numărul sancţiunilor constatate			Numărul acţiunilor juridice luate în consecinţă	
Cerinţe	Prevederi conform Directivei 98/58/CE	Nr. total	Recomandare	Ale sancţiuni
Personal	Animalele trebuie să fie îngrijite de un număr corespunzător de angajaţi competenţi.			
Ţinerea evidenţei	Proprietarul sau deţinătorul de animale are obligaţia să păstreze evidenţa tuturor tratamentelor medicale aplicate şi a numărului de animale moarte constatate la fiecare inspecţie timp de cel puţin 3 ani.			
Libertatea de mişcare	Animalul nu trebuie să fie restricţionat, astfel încât să i se producă rău sau suferinţe inutile.			
Adăposturi	Materialele şi echipamentul cu care animalele vin în contact nu trebuie să fie dăunătoare pentru acestea (fără margini ascuţite sau proeminente). Circulaţia aerului, nivelul de pulberi, temperatura, umiditatea relativă a aerului şi concentraţia de gaze trebuie menţinute în limite care să nu fie dăunătoare animalelor. Animalele crescute în adăposturi nu trebuie ţinute permanent în întuneric sau fără o perioadă de odihnă corespunzătoare.			
Echipamente	Atunci când sănătatea şi bunăstarea animalelor depind de un sistem de ventilaţie artificială, trebuie să fie elaborate prevederi pentru un sistem de rezervă corespunzător care să garanteze o suficientă reîmprospătare a aerului pentru a menţine sănătatea şi bunăstarea animalelor în cazul defectării sistemului; un sistem de alarmă trebuie instalat pentru a avertiza asupra defecţiunii.			
Hrănirea şi administrarea de alte substanţe	Nici o altă substanţă, cu excepţia celor administrate în scop terapeutic, profilactic sau în scopul tratamentelor zootehnice definite în art. 1 alin (2) lit. c) din Directiva 96/22/CE[1)], nu trebuie administrată unui animal decât dacă a fost demonstrat prin studii ştiinţifice privind bunăstarea animalelor ori prin experienţe certe că efectul acestei substanţe nu este dăunător sănătăţii sau bunăstării animalului.			
Mutilările	Referinţă la legislaţia naţională			
Procedurile de creştere	Nu trebuie să fie practicate sisteme de creştere extensivă sau intensivă care produc ori sunt susceptibile de a produce suferinţe sau durere animalelor respective. Această prevedere nu trebuie să împiedice utilizarea anumitor metode ce pot produce suferinţe sau răniri minime ori de foarte scurtă durată sau care ar necesita o intervenţie ce nu e susceptibilă de a produce o afecţiune durabilă atunci când aceste sisteme sunt autorizate de prevederile naţionale.			

1) Directiva Consiliului 96/22/CE din 29 aprilie 1996 privind interzicerea utilizării în creşterea animalelor de fermă a unor substanţe cu acţiune hormonală sau tirostatică şi a substanţelor beta-antagoniste (JO L 125, 23 mai 1996, p.3).

4.1.2. PROTECŢIA ANIMALELOR DE FERMĂ

În acest subcapitol se vor prezenta Ordinul ANSVSA nr. 75/2005 pentru aprobarea Normei Sanitare Veterinare privind protecţia animalelor de fermă; ordinul MAAP nr. 462/2001 pentru aprobarea normei sanitare veterinare privind standardele minime pentru protecţia găinilor ouătoare; Ordinul ANSVSA nr. 72/2005 privind aprobarea normelor sanitare veterinare care stabilesc standardele minime pentru protecţia viţeilor; Ordinul nr. 76/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte standardele minime pentru protecţia porcinelor.

4.1.2.1. Ordinul ANSVSA nr. 75/2005, pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia animalelor de fermă.

Ordinul ANSVSA nr. 75/2005, reprezintă transpunerea oficială a Directivei Consiliului 98/58/CE privind protecţia animalelor de fermă, amendată prin Regulamentul 806/2003/CE.

Norma sanitară veterinară aprobată prin ordinul ANSVSA nr. 75/2005 stabileşte standardele minime pentru protecţia animalelor crescute sau exploatate (ţinute în ferme). Aceasta nu se aplică pentru: animalele care trăiesc în mediu sălbatic; animalele destinate participării la competiţii, expoziţii, evenimente sau activităţi culturale sau sportive; animalele de laborator sau pentru experimente; animalele nevertebrate.

Prevederile normei sunt prezentate în 8 articole şi o anexă.

Anexa în cele 21 articole se referă la: personalul de îngrijire; inspecţia (supraveghere) efectivelor; evidenţe; libertatea de mişcare; adăposturi şi cazare; echipamente; furajare, adăparea; mutilări; sisteme de creştere.

Personalul pentru îngrijirea animalelor trebuie să fie suficient numeric, competent profesional şi să aibă aptitudini corespunzătoare.

Animalele crescute şi exploatate în sisteme în care bunăstarea acestora depinde de îngrijirea frecventă a omului trebuie supravegheate cel puţin o dată pe zi, iar animalele crescute şi exploatate în alte sisteme trebuie supravegheate la intervale de timp care să evite orice suferinţe. Pentru a putea efectua o supraveghere amănunţită în adăposturi trebuie să fie disponibile surse mobile sau fixe de iluminat.

Orice animal suspectat de îmbolnăvire sau rănit trebuie să fie îngrijit imediat, iar dacă nu răspunde la îngrijire, trebuie să fie supus unei consultaţii efectuată de către un medic veterinar.

Animalele bolnave sau rănite, după caz trebuie să fie izolate şi cazate în condiţii de confort.

Proprietarul sau deţinătorul de animale trebuie să ţină evidenţa tratamentelor medicale efectuate şi a animalelor moarte găsite la fiecare acţiune de supraveghere. Evidenţele se vor păstra cel puţin 3 ani pentru a fi puse la dispoziţia autorităţilor competente dacă sunt solicitate.

Animalelor trebuie să li se asigure spaţii/suprafeţe suficient de mari pentru ca acestea să poată efectua schemele comportamentale normale.

Materialele de construcție pentru elementele de închidere şi compartimentare a adăposturilor trebuie să îndeplinească condițiile de igienă (toxicitate, rezistența fizică, chimică, biologică etc.).

Elementele de închidere şi de compartimentare, precum şi sistemul de legare trebuie construite şi întreținute de asemenea manieră încât să nu producă rănirea animalelor.

Parametrii de microclimat trebuie menținuți în limitele de confort, inclusiv iluminatul.

Se va evita iluminatul sau întunericul permanent în adăposturi.

Se va asigura, după caz, în limita posibilităților protecția animalelor pe păşune de intemperii şi duşmanii naturali.

Echipamentele cu care sunt dotate adăposturile pentru asigurarea necesităților animalelor bolnave trebuie să fie inspectate cel puțin odată pe zi şi raportate operativ dacă se constată defecțiuni.

Adăposturile cu sistem de ventilație artificială trebuie să fie dotate cu sistem de alarmă pentru semnalarea defectării acestuia şi sursă de energie electrică de rezervă, pentru a suplini întreruperile accidentale de curent electric.

Animalele trebuie să aibă acces la hrană de calitate superioară, suficientă din punct de vedere cantitativ pentru a satisface necesitățile nutriționale şi la intervale de timp corespunzător, pentru a nu genera stres alimentar.

Animalele trebuie să aibă acces la apă potabilă pentru a evita privarea de ordin cantitativ.

Instalațiile de furajare şi adăpare trebuie să fie proiectate, construite, întreținute şi amplasate astfel încât să fie redus riscul de contaminare a furajelor şi de poluare primară şi secundară a apei şi efectele nefavorabile a luptei intraspecifice.

În hrana animalelor nu se va integra nici o substanță decât în scopuri terapeutice, profilactice şi zootehnice aşa cum prevede ordinul MAAP nr. 298/2001, de transpunere a Directivei 96/22/EC privind interzicerea comercializării şi administrării unor substanțe cu acțiuni tireostatică şi betaantagonistă.

În ce priveşte mutilările, până la adoptarea legislației UE se vor aplica prevederile naționale.

Se vor practica numai sistemele de creştere şi exploatare a animalelor care nu pot provoca sau care provoacă suferința şi vătămarea corporală a animalelor redusă.

Prezenta normă nu exclude utilizarea sistemelor de creştere care nu produc afectarea de lungă durată, dacă alte acte normative o permit.

Vor fi crescute şi exploatate în condiții de fermă numai animalele care genotipic şi fenotipic nu vor avea de suferit sub raportul bunăstării, inclusiv a sănătății.

4.1.2.2. Ordinul MAAP nr. 462/2001

Ordinul MAAP nr. 462/2001 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele minime pentru protecția găinilor ouătoare, este structurată pe 6 capitole şi 1 anexă.

Capitolele se referă la: dispoziții generale; dispoziții speciale; prevederi aplicabile sistemelor alternative; condițiile privind creşterea/exploatarea în baterii de cuşti neîmbunătățite; condiții privind creşterea/exploatarea în baterii de cuşti îmbunătățite şi dispoziții finale.

Anexa se referă la cerințe suplimentare privind protecția găinilor ouătoare.

Capitolul 1 (art. 1 şi 2) – dispoziții generale – se referă la: scopul normei, respectiv acela de a reglementa standardele minime pentru protecția găinilor ouătoare; dimensiunea şi tipul exploatațiilor la care se aplică norma, respectiv la cele cu un efectiv de găini ouătoare mai mare de 350 păsări; definirea unor termeni aşa cum este acela de găină ouătoare – găină din specia Gallus gallus care a ajuns la vârsta de ouat şi sunt exploatate pentru producția de ouă pentru consum.

Norma nu se aplică la exploatațiile de creştere a tineretului de înlocuire pentru găinile ouătoare şi exploatațiile cu efectiv mai mic de 350 găini ouătoare. La efectivele menționate se aplica Norma sanitară veterinară pentru protecția animalelor de fermă.

Capitolul 2 (art. 3) – *dispoziții speciale* – face referiri la obligația autorității centrale sanitare veterinare de a se asigura că proprietarii de găini ouă consum respectă prevederile Normei sanitare veterinare privind protecția animalelor de fermă şi a prezentei Norme referitoare la protecția găinilor ouătoare.

Capitolul 3 (art. 4 şi 5) – prevederi aplicabile sistemelor alternative – se referă la obligația autorității centrale sanitare veterinare de a se asigura că, începând cu 1 ianuarie 2003 toate exploatațiile noi sau cele modernizate se vor conforma unor cerințe referitoare la dotările adăposturilor şi la sistemele de creştere şi exploatare.

Cerințele referitoare la adăposturi se referă la: asigurarea unui front de furajare de 10 cm/pasăre, în cazul folosirii de hrănitori liniare sau 4 cm/pasăre în cazul folosirii de hrănitori cu jgheab circular; asigurarea unui front de adăpare de 2.5 cm/pasăre în cazul folosirii de adăpători liniare, de 1 cm/pasăre în cazul folosirii de adăpători transconice cu jgheab circular şi a unei adăpători cu cupă sau a unui picurător la 10 găini; asigurarea pentru ouat a 1 cuibar individual la 7 găini sau a 1 m^2 cuibar comun la maximum 120 găini; asigurarea de 15 cm stinghie/pasăre, de 30 cm între stinghii şi de 20 cm între stinghie şi peretele cuibarului; asigurarea a cel puțin 250 m^2 pardoseală cu aşternut/pasăre; pardoselile discontinui care trebuie astfel construite încât să asigure suport pentru degetele fiecărui picior.

Cerințele referitoare la sistemele de creştere şi exploatare se referă la: *sistemul de exploatare alternativ* de baterii verticale fără cuşti, cu patru nivele, amplasate la minimum 45 cm între ele, dotate cu front de furajare suficient de mare pentru a asigura accesul simultan la hrană şi front de adăpare la nivelele menționate anterior (vezi *Igiena veterinară - Adăpostirea animalelor*, vol II, Ed. Omega Print, 2003); sistemul exploatare la sol, pe aşternut permanent sau stinghii în care păsările au acces într-un spațiu acoperit pentru mişcare pe timp de iarnă sau în aer liber, în afara adăposturilor în care trebuie să se asigure uşi pentru ieşire/intrare de 35/40 cm, amplasate pe toată lungimea adăpostului, în dimensiune de 2 m lățime pentru 1000 găini.

Densitatea practicată nu va depăşi 9 păsări/m^2.

Capitolul 4 – condiții privind exploatarea în baterii de cuşti neîmbunătățite – cuprinde prevederi referitoare la faptul că autoritatea veterinară centrală se va asigura că începând cu 1 ianuarie 2003, bateriile de cuşti neîmbunătățite din România trebuie să asigure: o suprafață de pardoseală de cel puțin 550 cm^2 folosibilă fără restricție; un front de furajare la jgheab de cel puțin 10 cm/pasăre; un front de adăpare de 10 cm/pasăre în cazul jgheaburilor de adăpare sau două adăpători cu cupă şi supape sau de două adăpători cu picurător pe cuşcă; o înălțime de 40 cm pe 65% din suprafața cuştii şi nu mai puțin de 35 cm în orice punct al acesteia; o pardoseală cu dimensiunea ochiurilor plasei de sârmă în aşa fel construite încât să asigure suport pentru toate degetele fiecărui picior şi o pantă de maxim 14%; menținerea ghearelor în parametrii normali.

Începând cu 1 ianuarie 2007 exploatarea găinilor în bateriile de cuşti neîmbunătățite va fi interzisă conform normelor UE.

Capitolul 5 – condiții privind exploatarea în baterii de cuşti îmbunătățite – cuprinde prevederi referitoare la faptul că începând cu 1 ianuarie 2003, bateriile de cuşti îmbunătățite trebuie să asigure: o suprafață de pardoseală totală de 750 cm^2/pasăre, din care 600 cm^2 utilizabilă; o suprafață totală a cuştii de minimum 2000 cm^2 şi o înălțime minimă în orice punct de minimum 20 cm; un cuibar/cuşcă; aşternut; 15 cm stinghii/pasăre; front de furajare de 12 cm/pasăre; front de adăpare linear de 12 cm/pasăre sau 2 adăpători cu cupă sau picurător în fiecare cuşcă; minimum 90m cm lățime a aleilor de circulație şi minimum 35 cm înălțime a primului rând de cuşti față de pardoseală; menținerea dimensiunilor normale ale ghearelor, prin intermediul unui dispozitiv abraziv.

Capitolul 6 – dispoziții finale – cuprinde prevederi referitoare la: înregistrarea exploatațiilor la Autoritatea Centrală Sanitară Veterinară; organizarea de acțiuni de inspecție şi control; transpunerea legislației UE în domeniu etc.

Anexa – cerințe suplimentare privind protecția găinilor ouătoare – prevede obligativitatea aplicării Normei sanitare veterinare privind protecția animalelor de fermă şi, suplimentar a următoarelor cerințe referitoare la: inspectarea zilnică a efectivelor de găini ouătoare; evitarea zgomotelor peste limitele sanitare; asigurarea unui program de lumină care să alterneze iluminatul cu întunericul pentru odihna păsărilor; asigurarea igienei pe perioada de exploatare şi a decontaminării microbiene pe perioada cuprinsă între două serii consecutive; eliminarea dejecțiilor după un program strict pentru a nu afecta parametrii microclimatului optim; eliminarea păsărilor moarte pe măsura înregistrării lor: asigurarea unor surse de lumină adecvate pentru a putea asigura inspecția efectivelor, indiferent de lățimea adăposturilor; proiectarea şi construirea frontonului cuştii de asemenea manieră încât să permită scoaterea găinilor din acestea fără a le afecta bunăstarea; interzicerea mutilării păsărilor.

4.1.2.3. Ordinul ANSVSA 72/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare ce stabileşte standarde minime pentru protecția vițeilor

Norma sanitară veterinară care stabileşte standarde minime pentru protecția vițeilor aprobată prin Ordinul ANSVSA nr. 72/2005 reprezintă transpunerea Directivei Consiliului 91/629/EEC care stabileşte standardele minime pentru protecția vițeilor,

amendată prin Directiva Consiliului 97/182/EC şi Directiva Consiliului 97/02/EC şi a Regulamentului Consiliului 806/2003/EC.

Prevederile normei sunt prezentate în 2 anexe şi se referă la standardele minime pentru protecția vițeilor şi la condițiile pentru creşterea vițeilor.

Anexa 1 (art. 1-10) cuprinde condițiile minime pentru protecția vițeilor (tineret bovin până la vârsta de 6 luni) destinați creşterii şi îngrăşării.

Se prevede că ANSVSA trebuie să ia măsuri ca începând cu data aderării României la UE, toate exploatațiile să se conformeze următoarele cerințe: să asigure pentru vițeii cazați în boxe colective minimum 1,5 m^2/viței până la greutatea de 150 kg, de minimum 1,7 m^2/animal între 150-220 kg şi de minimum 1,8 m^2/animal de peste 220 kg; să asigure boxe individuale cu elementele de compartimentare discontinui (face posibil contactul vizual şi tactil între viței) cu lățimea cel puțin egală cu înălțimea la greabăn, iar lungimea cel puțin egală cu lungimea corpului vițelului (vârful nasului până la tuberozitatea ischiatică x 1,1).

Vițeii se pot caza în boxe individuale după vârsta de 6 săptămâni, numai cu certificare de la un medic veterinar.

Respectarea prevederilor normei se va verifica prin acțiuni de inspecție şi control efectuate de medicii veterinari oficiali.

Importul din țări terțe se va face din unități care respectă condițiile menționate.

Anexa 2 (articolele 1-16) se referă la: condițiile de igienă a materialelor de construcție (vezi *Igiena veterinară – Adăpostirea animalelor*, vol I, Editura Omega Print, 2003), parametrii microclimatului de confort; dotările adăposturilor care asigură necesitățile animalelor (sisteme de furajare, adăpare, iluminat, ventilație, colectarea şi evacuarea dejecțiilor şi purinului), trebuie să fie proiectate, construite şi întreținute conform normelor legale şi verificate cel puțin o dată pe zi; asigurarea surselor alternativă de curent electric şi sistem de alarmă pentru ventilație; sursa de lumină fixe sau portabile pentru a putea efectua supravegherea eficientă a animalelor; asigurarea unui iluminat mixt şi a unei fotoperioade de cel puțin 8 ore; obligația supravegherii vițeilor de cel puțin două ori pe zi dacă sunt cazați în adăposturi şi o dată pe zi dacă sunt cazați în padocuri; asigurarea de asistență veterinară operativă în caz de îmbolnăvire; asigurarea spațiului pentru desfăşurarea schemelor comportamentale normale; interdicția legării vițeilor, cu excepția celor cazați în boxe colective, care pot fi legați pentru alăptare, dar nu o perioadă mai lungă de o oră; sistemele de legare trebuie confecționate din materiale uşor igienizabile, care să nu producă răni şi să fie suficient de lungi pentru a permite executarea comportamentelor normale de furajare, adăpare, odihnă; efectuarea de decontaminări microbiene profilactice; asigurarea de aşternut obligatoriu până la vârsta de 2 săptămâni; asigurarea de rații echilibrate inclusiv sub raportul fierului şi a furajelor fibroase (50-250 g/zi) după vârsta de 2 săptămâni; administrarea rației în două tainuri pe zi; asigurarea frontului de furajare pentru accesul simultan a tuturor vițeilor cazați în boxe colective; interzicerea folosirii botnițelor; asigurarea accesului vițeilor la apa potabilă după vârsta de 2 săptămâni; colostrarea vițeilor în maximum 6 ore de la fătare; proiectarea şi construirea frontului de furajare şi adăpare astfel încât să poată fi uşor supuse acțiunilor de decontaminare microbienă.

4.1.2.4. Ordinul ANSVSA nr. 76/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte standarde minime pentru protecţia porcinelor

Norma sanitară veterinară care stabileşte standardele minime pentru protecţia porcinelor constituie transpunerea Directivei Consiliului nr. 98/630/CE referitoare la protecţia porcilor. Aceasta este structurată în 2 anexe: standarde minime pentru protecţia porcilor şi condiţii minime pentru creşterea porcilor.

Anexa 1 (art. 1-10) – standarde minime pentru protecţia porcilor – cuprinde prevederi referitoare la: scopul emiterii normei, noţiuni, cerinţele pe care trebuie să le îndeplinească exploataţiile pentru porcine.

Scopul emiterii ordinului a fost acela de a aproba standardele minime pentru protecţia porcilor destinate creşterii şi îngrăşării.

Cerinţele pe care trebuie să le îndeplinească exploataţiile de porcine se referă la suprafeţele de pardoseală care trebuie asigurate pentru fiecare porc, în funcţie de categoria zootehnică şi mărimea lotului. Astfel, pentru loturile de 6-40 animale trebuie să se asigure: 0,15 m^2 pentru purceii de până la 10 kg; 0,20 m^2 pentru tineretul porcin între 10 şi 20 kg; 0,30 m^2 pentru tineretul porcin între 20 şi 30 kg; 0,40 m^2 pentru tineretul porcin între 30 şi 50 kg; 0,55 m^2 pentru tineretul porcin între 50-85 kg; 0,65 m^2 pentru tineretul între 85-110 kg; 1,64 m^2 pentru scrofiţele gestante, din care 0,95 m^2, pardoseală continuă; 2,25 m^2 pentru scroafele gestante, din care 1,3 m^2 pardoseală continuă. În cazul cazării în loturi cu mai puţin de 6 animale suprafeţele de cazare asigurate trebuie să fie cu 10% mai mari ca în cazul loturilor constituite din 6-40 animale, iar în cazul loturilor cu mai mult de 40 animale suprafaţa se poate reduce cu 10% faţă de aceea alocată pentru loturile de 6-40 animale.

Pardoseala discontinuă trebuie să fie construită din grătare ale căror bare trebuie să aibă o lăţime de 50 mm pentru porcii până la vârsta de 10 săptămâni şi de 80 mm pentru restul categoriilor zootehnice. Interspaţiul dintre barele grătarelor trebuie să fie de: 11 mm pentru scroafele cu purcei: 14 mm pentru purceii înţărcaţi: 18 mm pentru tineretul porcin; 20 mm pentru scrofiţe şi scroafe în montă-gestaţie.

De la 1 ianuarie 2006 legarea scroafelor este interzisă conform normelor UE.

Scroafele şi scrofiţele se cazează pe perioada 4-15 săptămâni vârsta a gestaţiei în boxe colective cu laturile mai mari de 2,4 m în cazul loturilor mai mici de 6 animale şi cu laturile mai mari de 2,8 m pentru loturile de peste 6 animale.

În cazul exploataţiilor mai mici de 10 scroafe acestea se pot caza pentru perioada de gestaţie în boxe individuale suficient de mari pentru a se putea întoarce uşor în acestea.

Frontul de furajare trebuie să asigure accesul simultan la hrană a întregului efectiv cazat. Scroafele în aşteptare vor beneficia de raţii bogate în fibre.

Porcii agresivi, porcii agresaţi sau bolnavi din boxele colective pot fi cazaţi temporar în boxe individuale, suficient de mari pentru ca porcii să se poată întoarce uşor.

Prevederile menţionate sunt obligatorii pentru exploataţiile nou construite, reamenajate sau date în folosinţă pentru prima dată începând cu 1 ianuarie 2006. Din anul 2013 prevederile menţionate sunt obligatorii pentru toate exploataţiile de creştere şi exploatarea porcilor din România.

În România se pot importa animale şi din ţări, care nu sunt membre ale UE, cu condiţia să provină din exploataţii care îndeplinesc cerinţele menţionate.

ANSVSA, după aderare, va transmite rapoarte scrise, din 2 în 2 ani, Comisia Europeană despre rezultatul controalelor şi inspecţiilor efectuate în perioada analizată.

Comisia Europeană poate desemna experţii, care în cooperare cu reprezentanţii ANSVSA să efectueze inspecţii în România.

ANSVSA trebuie să ia măsurile adecvate pentru remedierea deficienţelor constatate de experţii comunitari în aplicarea Normei.

Inspecţiile şi controalele trebuie să fie făcute cu o frecvenţă şi după o procedură aprobată de ANSVSA.

ANSVSA va lua măsurile necesare şi va sancţiona potrivit legii orice încălcare a prevederilor Normei, iar în caz de infracţiuni sesizează organele de cercetare penală.

Anexa 2 – condiţii pentru creşterea porcilor – este structurată în 2 capitole: condiţii generale şi dispoziţii specifice pentru diferite categorii de porcine.

Capitolul 1 – condiţii generale – cuprinde o serie de prevederi privind: modul de proiectare, construire, dotare şi întreţinere a adăposturilor pentru a asigura condiţiile de manifestare a schemelor comportamentale normale (zonă odihnă confortabilă dimensionată pentru odihna simultană a întregului efectiv cazat; asigurarea unor suprafeţe suficient de mari, conform celor menţionate în anexa 1 a Normei; elementele de compartimentare să fie discontinui; aşternut); evitarea injuriilor, rănirilor (calitatea igienică a pardoselilor); evitarea luptei intraspecifice pentru hrană şi apă (asigurarea frontului de furajare şi adăpare diferenţiat pentru furajarea restricţionată sau *ad libitum*); asigurarea parametrilor microclimatului de confort.

Se precizează că la toţi porcii trebuie să li se administreze hrană în cel puţin un tain pe zi şi că purceii trebuie să fie adăpaţi de la vârsta de 14 zile.

Porcii pot fi supuşi următoarelor intervenţii: reducerea uniformă a dimensiunii colţilor la purcei, prin pilire sau tăiere până la vârsta de 7 zile, fără a afecta gingia (suprafaţa rămasă trebuie să fie netedă) şi la vieri; tăierea unei părţi a cozii; castrarea masculilor prin tehnici care nu recurg la deşirarea ţesuturilor; utilizarea inelelor la nivelul râtului, numai pentru animale crescute şi exploatate în aer liber, conform legislaţiei naţionale.

Tăierea colţilor, cozii, castrarea, punerea inelelor pe rât se va face de către un medic veterinar sau de către o persoană instruită, cu experienţă, folosind mijloace corespunzătoare şi în condiţii de igienă ridicată. Operaţiunile menţionate nu se execută ca manopere de rutină, cu excepţia castrărilor, ci ca intervenţii de necesitate, când alte metode nu au dus la evitarea codofagiei, otofagiei, rănirii cordonului mamar la scroafe.

Operaţiunile menţionate care se efectuează după vârsta de 7 zile vor fi efectuate obligatoriu sub anestezie şi analgezie adecvate şi numai de către un medic veterinar.

Capitolul 2 – dispoziţii specifice pentru diferite categorii de porcine cuprinde prevederi pentru vieri, scroafe şi scrofiţe; purcei, purcei înţărcaţi şi tineret porcin.

Vierii se cazează în boxe cu suprafaţa de 6 m^2/animal, construite de asemenea manieră încât să le permită acestora să se rotească, să miroasă, să audă şi să se vadă între ei. Se va asigura o zonă de odihnă, curată şi uscată. Dacă boxa pentru cazarea vierilor este folosită şi pentru montă, aceasta trebuie să aibă o suprafaţă de minimum 10 m^2.

Scroafele şi scrofiţele se cazează în funcţie de starea fiziologică în adăposturi pentru montă-gestaţie şi în maternităţi (vezi *Igiena veterinară – Adăpostire II*, Omega Print, 2003).

Decontaminarea microbienă şi deparazitarea scroafelor şi scrofiţelor este obligatorie în momentul trecerii din adăposturile pentru montă-gestaţie în maternităţi.

Dacă tehnologia de exploatare a boxelor de fătare permite, în acestea cu 7 zile înainte de data probabilă a fătării se va introduce aşternut. Indiferent de tipul de boxă se vor lua măsuri pentru a se evita strivirea purceilor.

Purceii se cazează în maternităţi, în condiţii care să le asigure parametrii microclimatului optim. Înţărcarea purceilor se va face la minimum 28 zile, cu excepţia cazurilor în care din diverse motive ar putea fi afectată bunăstarea scroafei sau progenilor.

Tineretul porcin pentru reproducţie şi îngrăşare, după înţărcare se transferă în creşă, iar apoi în sectorul de creştere pentru materialul de prăsilă şi în sectorul de creştere şi îngrăşare pentru tineretul destinat pentru producţia de carne. Cazarea se va face de asemenea manieră încât să se asigure suprafeţele menţionate anterior, condiţii optime de microclimat, îngrijire şi întreţinere.

4.1.3. PROTECŢIA ANIMALELOR FOLOSITE ÎN SCOPURI EXPERIMENTALE ŞI ÎN ALTE SCOPURI ŞTIINŢIFICE

Se vor prezenta Ordinul comun al MAAP şi MAPM nr. 413/400/2002 pentru aprobarea instrucţiunilor privind adăpostirea şi îngrijirea animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale şi Ordinul ANSVSA nr. 84/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte constituirea unui Comitet consultativ privind protecţia animalelor folosite în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice.

4.1.3.1. Ordinul comun al MAAP şi MAPM nr. 143/400/2002 pentru aprobarea Instrucţiunilor privind adăpostirea şi îngrijirea animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale

Acesta a fost emis pentru a completa prevederile OGR nr. 37/2002 pentru protecţia animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale.

Instrucţiunile privind adăpostirea animalelor folosite în scopuri ştiinţifice sau în alte scopuri experimentale este structurat pe 5 capitole: dispoziţii generale; definiţii; condiţii care trebuie îndeplinite de spaţiile de adăpostire; condiţiile de microclimat şi controlul acestora; îngrijirea, prezentate în tabelele nr. 1-13.

Capitolul 1 – dispoziţii generale - cuprinde scopul emiterii ordinului, respectiv de a sprijini autorităţile, instituţiile, persoanele fizice şi juridice pentru a îndeplini şi respecta prevederile OGR nr. 37/2002.

Capitolul 2 – definiţii – cuprinde o serie de noţiuni din care se menţionează aceea de animale de laborator – animale mici crescute în mod special pentru a fi utilizate în experienţe biomedicale, respectiv: şoarecele; şobolanul; cobaiul; hamsterul; iepurele, gerbilul.

Capitolul 3 – condiţii care trebuie îndeplinite de spaţiile de adăpostire – cuprinde referiri la: funcţiile adăposturilor; spaţiile pentru adăpostire; laboratoarele şi spaţiile speciale pentru experimentare; oficii.

Adăposturile trebuie proiectate, construite, dotate şi întreţinute după un program astfel încât să asigure microclimatul de confort, îngrijirea şi întreţinerea optimă a speciilor de animale cazate, în funcţie de cerinţele lor specifice şi să prevină contactul cu alte specii de animale şi accesul persoanelor neautorizate. Materialele de construcţie pentru elementele de închidere trebuie să corespundă cerinţelor de igienă (vezi *Igienă veterinară – Adăpostire*, vol I, Omega Print, 2003).

Elementele de închidere a spaţiilor pentru cazarea animalelor de laborator trebuie menţinute într-o stare de igienă bună şi integre pentru a preveni intrarea animalelor nedorite sau ieşirea animalelor de laborator, dacă scapă sau sunt cazate la sol, libere. Gurile de evacuare vor fi acoperite cu grătare adaptate speciei cazate.

Spaţiile de cazare pentru animalele de fermă folosite ca animale de experienţă trebuie să corespundă normelor din Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor de fermă.

Se va avea în vedere evitarea cazării în aceleaşi spaţii a speciilor necompatibile.

Biobazele pentru animalele de experienţă trebuie să aibă laboratoare care să permită efectuarea prelevării de probe pentru examen de laborator şi un minimum de examene/analize pentru supravegherea stării de sănătate a efectivelor. Acestea trebuie să aibă spaţii de carantină profilactică şi spaţii de izolare a animalelor bolnave. De asemenea trebuie să aibă spaţii speciale pentru experimente, în funcţie de felul acestora şi spaţii de recuperare postoperatorie.

Biobazele trebuie să dispună de spaţii adecvate, separate pentru: păstrarea hranei, materialelor, echipamentelor, instrumentelor, cuştilor; decontaminarea microbienă a frontului de adăpare, furajare şi a altor echipamente; stocarea în condiţii de siguranţă a cadavrelor, dacă nu este posibilă incinerarea lor.

Aleile de circulaţie din adăposturi trebuie să fie suficient de largi pentru a permite derularea activităţilor fără restricţii.

Capitolul 4 – condiţiile de microclimat şi controlul acestora cuprinde prevederi referitoare la: ventilaţie, temperatură; umiditate; iluminat; zgomote şi sistemele de alarmă.

Adăposturile trebuie să fie dotate cu un sistem de ventilaţie astfel proiectat, construit şi întreţinut încât să asigure necesarul de ventilaţie a speciilor de animale cazate, în contextul asigurării microclimatului de confort pentru acestea şi a unei rate de schimb a aerului diferită, în funcţie de o serie de factori legaţi de vreme, condiţiile de creştere, posibilităţile de condiţionare a aerului etc.

Fumatul este interzis în adăposturi.

Parametrii sub raportul temperaturii pentru animalele adulte din biobaze sau la utilizatorul acestora sunt prezentate în tabelul nr. 9, pag. 157. Pentru tineret, în special nou născut, nivelele de temperatură sunt mai ridicate, decât cele prevăzute în tabel.

Umiditatea relativă trebuie să aibă valori între 55-70%.

Iluminatul poate fi mixt sau artificial (adăposturi oarbe).

Trebuie asigurate perioade de întuneric pentru odihna animalelor.

Zgomotele puternice din zona de audibilitate pentru om şi cele de înaltă frecvență trebuie evitate. În adăposturi se poate asigura un zgomot moderat, de sunete tonale aşa cum este muzica.

Biobazele trebuie să fie dotate cu alarmă pentru incendii, pentru evitarea pătrunderii de persoane neautorizate, pentru sistemul de încălzire şi ventilație. De asemenea trebuie să aibă o sursă suplimentară (grup electrogen) de energie electrică pentru avarii.

În exploatațiile piscicole trebuie să existe sisteme de alarmă pentru semnalarea întreruperilor de aprovizionare cu apă a bazinelor.

Capitolul 5 – îngrijirea – cuprinde prevederi referitoare la: supravegherea sănătății, capturarea animalelor sălbatice sau în libertate; transportul; recepționarea animalelor; carantină; izolarea şi achiziționarea animalelor, sistemul de cazare în cuşti, furajarea; adăparea animalelor, igiena adăposturilor, uciderea animalelor.

Supravegherea stării de sănătate a efectivelor trebuie făcută permanent, de către un medic veterinar sau alte persoane competente.

Conducerea biobazelor va acorda o atenție deosebită sănătății şi igienei personalului îngrijitor.

Capturarea animalelor sălbatice sau în libertate trebuie făcută de către persoane competente. Administrarea de anestezice sau alte medicamente se va face de un medic veterinar sau de o persoană competentă. Animalele grav rănite trebuie prezentate unui medic veterinar, care va stabili soarta animalului.

Uciderea trebuie făcută printr-o metodă umanitară.

Transportul animalelor trebuie făcut în condiții care să evite stresul şi suferința. Animalele bolnave nu vor fi transportate decât în scop de diagnostic sau pentru tratament.

Beneficiarii transporturilor de animale trebuie informați din timp despre metodele de manipulare a acestora în vederea unei recepții rapide.

La recepția animalelor se va face o inspecție a acestora, după care se cazează în spațiile special pregătite pentru ele şi sunt ținute sub o observație atentă de medicul veterinar sau de o altă persoană competentă. Animalele rănite, care nu au şanse de a supraviețui, vor fi ucise printr-o metodă umanitară.

Cuştile de transport dacă nu pot fi decontaminate microbien vor fi distruse.

Carantina se va face conform reglementărilor sanitare veterinare (tabel nr.10, pag.157).

Folosirea pentru experiență a animalelor în carantină se va face cu avizul unei persoane competente, numai în condițiile în care nu prezintă un risc pentru om şi

restul efectivelor din biobază, pe măsura aclimatizării, la noile condiții, după caz.

Achiziționarea animalelor de laborator se face numai din crescătorii autorizate, conform prevederilor OGR nr. 37/2002.

Cazarea animalelor de laborator (rozătoare, iepuri, carnivore, păsări, primate nonumane şi uneori rumegătoare, porci, cai) se face în condițiile prezentate în tabelele nr. 11-21.

Tabel nr. 9
Temperatura aerului în spațiile de adăpostire a animalelor

Specia sau grupele de specii	Temperatura aerului °C
Primate non-umane	20-28
Şoarece, şobolan, hamster sirian, gerbili	19-23
Cobai	19-23
Iepure	15-21
Pisică, câine dihor, de casă	15-24
Pasăre	15-21
Porumbel	15-21
Porc	10-24
Capră	10-24
Oaie	10-24
Bovine	10-24
Cabaline	10-24

Tabel nr. 10
Durata carantinei locale pentru animalele de laborator

Specia	Zile
Şoarece	5-15
Şobolan	5-15
Popândău	5-15
Hamster	5-15
Hamster sirian	5-15
Iepure	20-30
Câine	20-30
Pisica	20-30
Primate non-umane	40-60

Tabel nr. 11
Suprafața minimă ce trebuie alocată pentru cazarea în cuşti a rozătoarelor mici şi iepurilor, în biobaze şi în timpul experiențelor

Specia	Suprafața cm^2	Înălțimea minimă a cuştii cm
Şoarece	180	12
Şobolan	350	14
Hamster sirian	180	12
Cobai	600	18
Iepure până la 1 kg	1400	30
Iepure până la 2 kg	2000	30
Iepure până la 3 kg	2500	35
Iepure până la 4 kg	3000	40
Iepure până la 5 kg	3600	40

Tabel nr. 12
Suprafaţa minimă ce trebuie alocată pentru cazarea în cuşti a rozătoarelor mici pentru reproducţie

Specia	Suprafaţa pentru femelă şi produşii ei cm^2	Înălţimea minimă a cuştii cm
Şoarece	200	12
Şobolan	800	14
Hamster sirian	650	1
Cobai	1200	18
Cobai în harem	1000/adult	18

Tabel nr. 13
Suprafaţa minimă ce trebuie alocată pentru cazarea iepurilor de reproducţie

Greutatea femelei kg	Suprafaţa pentru iepuroaică şi produşii acesteia m^2	Înălţimea minimă a cuştii cm	Suprafaţa pentru cuibul iepuroaicei m^2
1	0,30	30	0,10
2	0,35	30	0,10
3	0,40	35	0,12
4	0,45	40	0,12
5	0,50	40	0,14

Tabel nr. 14
Suprafaţa minimă ce trebuie alocată pentru cazarea pisicilor în timpul experienţelor şi a reproducerii

Greutatea pisicii kg	Suprafaţa pentru o pisică m^2	Înălţimea minimă a cuştii cm	Suprafaţa pentru pisică şi produşii ei m^2	Suprafaţa pentru cuibul pisicii şi al produşilor m^2
0,5-1	0,2	50	-	-
1-3	0,3	50	0,58	2
3-4	0,4	50	0,58	2
4-5	0,6	50	0,58	2

Tabel nr. 15
Suprafaţa minimă pentru cazarea câinilor în cuşti în biobază şi în timpul experienţelor

Înălţimea câinilor la crupă (umăr) cm	Suprafaţa pentru un câine m^2	Înălţimea minimă a cuştii cm
30	0,75	60
40	1,00	80
70	1,75	140

Tabel nr. 16
Suprafaţa minimă de cazare a câinilor în boxe, în timpul experimentelor şi pentru reproducţie

Greutatea câinelui kg	Suprafaţa pentru un câine m^2	Suprafaţa adiacentă pentru mişcare m^2	
		până la 3 câini	mai mult de 3 câini
<6	0,5	0,5	0,5
6-10	0,7	1,2	1,4
10-20	1,2	1,4	1,6
20-30	1,7	1,6	1,9
>30	2,0	1,8	2,0

Tabel nr. 17
Suprafaţa minimă de cazare a primatelor non-umane în boxe, în timpul experimentului şi pentru reproducţie

Greutatea primatelor Kg	Suprafaţa pentru unul sau două animale m^2	Înălţimea minimă a boxei cm
<1	0,25	60
1-3	0,35	75
3-5	0,50	80
5-7	0,70	85
7-9	0,90	90
9-15	1,10	125
15-25	1,50	125

Tabel nr. 18
Suprafaţa minimă de cazare a porcilor în boxe în biobaze şi în timpul experienţelor

Greutatea kg	Suprafaţa pentru un porc m^2	Înălţimea minimă a boxei cm
5-15	0,35	50
15-25	0,55	60
25-40	0,80	80

Tabel nr. 19
Suprafeţele minime ce trebuie alocate în boxe pentru cazarea normală a animalelor, în timpul experimentărilor şi în unităţile de experimentare

Specia şi greutatea kg	Suprafaţa pardoselii boxei m^2	Lungimea minimă a boxei m	Înălţimea elementelor de compartimentare a boxei m	Suprafaţa pardoselii boxei pentru grupuri m^2/animal	Lungimea minimă a frontului de furajare m^2/animal
1	2	3	4	5	6
Suine 10-30	2	1,6	0,8	0,2	0,20
30-50	2	1,8	1,0	0,3	0,25
50-100	3	2,1	1,2	0,8	0,30
100-150	5	2,5	1,4	1,2	0,35
>150	5	2,5	1,4	2,5	0,40
Ovine <70	1,4	1,8	1,2	0,7	0,35
Caprine <70	1,6	1,8	2,0	0,8	0,35
Bovine <60	2,0	1,1	1,0	0,8	0,30
60-100	2,2	1,8	1,0	1,0	0,30
100-150	2,4	1,8	1,0	1,2	0,35
150-200	2,5	2,0	1,2	1,4	0,40
200-400	2,6	2,2	1,4	1,6	0,55
>400	2,8	2,2	1,4	1,8	0,65
Cabaline adulte	13,5	4,5	1,8	-	-

Tabel nr. 20
Suprafaţa minimă ce trebuie alocată în padocurile pentru cazarea animalelor de fermă în timpul experienţelor şi unităţile de experienţă

Specia şi greutatea kg	Suprafaţa pentru un animal m^2	Lungimea minimă a locului de cazare m	Înălţimea minimă a elementelor de compartimentare m
Porcine 100-150	1,2	2,0	0,9
>150	2,5	2,5	1,4
Ovine <70	0,7	1,0	0,9
Caprine <70	0,8	1,0	0,9
Bovine 60-100	0,6	1,0	0,9
100-150	0,9	1,4	0,9
150-200	1,2	1,6	1,4
200-350	1,8	1,8	1,4
350-500	2,1	1,9	1,4
>550	2,6	2,2	1,4
Cabaline adulte	4,0	2,5	1,6

Tabel nr. 21
Suprafaţa minimă ce trebuie alocată pentru cazarea păsărilor în cuşti în timpul experimentării şi în unităţile de testare

Specia şi greutatea corporală g	Suprafaţa pentru o pasăre cm	Suprafaţa minimă pentru două păsări cm^2/pasăre	Suprafaţa minimă pentru trei păsări sau > m^2/păsări	Înălţimea minimă a cuştii cm	Lungimea minimă a jgheabului de furajare cm/pasăre
Pui 100-300	250	200	150	25	3
300-600	500	400	300	35	7
1000-1200	1000	600	450	45	10
1200-1800	1200	700	550	45	12
1800-2400	1400	850	650	45	12
Cocoşi >2400	1800	1200	1000	60	15
Pitpalac 120-140	350	250	200	15	4

Cuştile şi bateriile de cuşti trebuie proiectate, construite şi întreţinute de asemenea manieră încât să nu afecteze bunăstarea speciilor de animale pentru care sunt destinate.

Furajarea trebuie făcută cu raţii, echilibrate, preparate din materii prime salubre, care să acopere necesităţile nutriţionale ale animalelor indiferent de specie şi categoria de vârstă sau starea fiziologică.

Nutreţurile trebuie păstrate în condiţii care să prevină degradarea lor calitativă.

Adăparea trebuie făcută cu apă potabilă, la discreţie. Frontul de furajare, manual sau mecanic trebuie astfel proiectat, construit, întreţinut şi amplasat pentru a preveni sau menţine poluarea primară şi secundară în limite acceptabile.

La peşti, amfibieni şi reptile se va asigura o apă compatibilă cu necesităţile şi suportabilitatea acestora.

Aşternutul folosit trebuie să corespundă cerinţelor igienice fiecărei specii.

Spaţiile/suprafeţele alocate pentru fiecare animal trebuie să asigure efectuarea schemelor comportamentale normale.

Spaţiile de cazare şi dotările adăpătorilor trebuie menţinute la un înalt standard de igienă, care trebuie asigurat pe baza unor programe concrete.

Uciderea animalelor trebuie făcută prin metode umanitare, de către persoane competente. Colectarea şi depozitarea cadavrelor se face în containere etanşe, după constatarea instalării morţii.

4.1.3.2. Ordinul ANSVSA nr. 84/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte constituirea unui Comitet consultativ privind protecţia animalelor utilizate în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice

Acesta constituie transpunerea Deciziei Comisiei 90/67/CEE care stabileşte constituirea unui comitet consultativ pentru protecţia animalelor utilizate în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice.

Norma prevede în anexă că, Comitetul Consultativ are sarcina de a asista Comisia Europeană pentru aplicarea DC nr. 86/609/EEC şi ca fiecare stat membru trebuie să fie reprezentat în Comitet de doi oficiali din cadrul autorităţii naţionale.

4.1.4. PROTECŢIA ANIMALELOR PE TIMPUL TRANSPORTULUI

Protecţia şi bunăstarea animalelor în timpul transportului a fost reglementată prin mai multe ordine care au urmărit transpunerea în sistemul legislativ românesc a unor acte normative emise de CE. În acest sens se menţionează Ordinul MAA nr.170/2000 privind Norma sanitară veterinară pentru protecţia şi bunăstarea animalelor în timpul transportului; Ordinul MAAP nr. 315/2003 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia animalelor în timpul transportului, cu referire la stabilirea punctelor de oprire, a punctelor de transfer şi a planului de rută, în cazul transporturilor internaţionale şi Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire, care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva 91/628/CEE. Ordinul ANSVSA nr. 90/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standarde suplimentare de protecţie a animalelor, aplicabile vehiculelor rutiere utilizate pentru transportul animalelor vii în călătorii care depăşesc opt ore. Prevederile actelor normative menţionate vor trebui să fie actualizate pentru a fi armonizate cu Regulamentul Consiliului (EC) nr. 1/2005 prezentat *in extenso* la pct. 4.2.

Dintre actele normative menţionate se vor prezenta numai Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 şi Ordinul ANSVSA nr. 90/2005.

4.1.4.1. Ordinul ANSVSA nr. 71/2005

Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire şi care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva 91/628/CEE. Norma este structurată în 3 anexe: criterii pentru punctele de oprire; cerinţe pentru punctele de oprire; planul de rută.

Prevederile Ordinului nr. 71/2005 se aplică numai la punctele de oprire în care animalele domestice (solipedele, bovinele, ovinele, caprinele şi porcinele) staționează mai mult de 24 ore.

ANSVSA trebuie să se asigure că punctele de oprire autorizate îndeplinesc următoarele cerințe: să fie situate într-o zonă care nu este supusă unei restricții; să fie controlate de un medic veterinar oficial; să funcționeze în conformitate cu toate reglementările comunitare relevante privind: sănătatea animalelor; mişcarea animalelor şi protecția animalelor; să fie supuse unei inspecții veterinare regulate.

Punctele de oprire trebuie să fie folosite exclusiv pentru adăpostirea, furajarea, adăparea, odihna, îngrijirea şi trimiterea animalelor către beneficiari.

În punctele de oprire pot fi cazate animale de origine diferită numai dacă au acelaşi status sanitar certificat şi aparțin speciei şi categoriei de animale pentru care acestea sunt autorizate.

Proprietarul sau orice altă persoană fizică sau juridică care conduce punctul de oprire este responsabil pentru respectarea prevederilor prezentei norme.

Înainte ca animalele să părăsească punctele de oprire medicul veterinar oficial sau desemnat de autoritatea competentă trebuie să confirme că animalele sunt apte pentru continuarea călătoriei, conform planului de rută.

Cerințele pentru punctele de oprire se referă la: măsurile de sănătate şi igienă, construcții şi instalații şi la modul de funcționare.

Punctele de oprire trebuie să fie dotate cu mijloacele tehnice, materiile şi materialele necesare şi încadrate cu personal instruit pentru efectuarea decontaminării microbiene după fiecare folosire. Acestea trebuie să beneficieze de un vid sanitar de 24 ore după 6 zile de folosire.

Fiecare punct de oprire trebuie să fie dotat cu echipamente şi instalații corespunzătoare pentru încărcarea şi descărcarea animalelor din vehicule.

Podurile, rampele (fixe sau mobile) şi pasarelele trebuie să fie prevăzute cu parapete, balustrade sau alte mijloace pentru a evita căderea animalelor.

Adăposturile din punctele de oprire trebuie astfel proiectate, construite şi menținute pentru a asigura condiții optime de viață pentru animale. Pentru animalele bolnave, rănite, trebuie să existe spații separate de cazare.

Punctele de oprire trebuie să dispună de posibilități de colectare, stocare şi evacuare a dejecțiilor şi cadavrelor conform actelor normative.

Buna funcționare a punctelor de oprire vizează: descărcarea cât mai operativă a animalelor după sosire; descărcarea şi încărcarea animalelor în condiții care să nu afecteze bunăstarea acestora; manipularea animalelor în incinta punctelor de oprire prin intermediul culoarelor mobile; manipularea animalelor fără a afecta bunăstarea acestora; îmbăierea animalelor după călătorii pe caniculă; asigurarea unei furajări şi adăpări igienice; inspectarea animalelor în punctul de sosire la maximum 12 ore; completarea într-un registru a o serie de date referitoare la activitatea desfăşurată în punctele de oprire (data şi ora terminării descărcării şi a începerii reîncărcării fiecărui transport; data şi durata depopulării din motive de sănătate aşa cum este prevăzut în anexă – planul de rută; numărul certificatului/certificatelor de transport; orice observație referitoare la afectarea bunăstării; numele şi adresa transportatorilor sau a şoferilor şi numerele de înmatriculare a vehiculelor.

4.1.4.2. Ordinul ANSVSA nr. 90/2005

Ordinul ANSVSA nr. 90/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele suplimentare de protecție a animalelor aplicabile vehiculelor rutiere utilizate pentru transportul animalelor vii în călătorii care depăşesc opt ore. Norma constituie transpunerea oficială a Regulamentului Consiliului nr. 411/98/CE privind standardele suplimentare de protecție a animalelor, aplicabile vehiculelor rutiere utilizate pentru transportul animalelor vii în călătorii care depăşesc opt ore.

Standardele suplimentare se referă la: aşternut; hrănire; adăpare; acces la animale; ventilație; compartimentări.

Existența aşternutului în vehiculele de transport rutier folosite pentru călătorii mai lungi de opt ore este obligatorie pentru a asigura confortul animalelor. Cantitatea de aşternut diferă în funcție de specia şi numărul de animale şi de condițiile meteorologice.

Hrănirea animalelor pentru călătoriile mai lungi de opt ore este obligatorie. Pentru asigurarea hrănirii se va avea în vedere încărcarea unei cantități suficiente de nutrețuri, în funcție de durata călătoriei şi necesitățile animalelor. Stocurile de nutrețuri încărcate vor fi protejate de agenți poluanți (praf, combustibili, fecale, urină, gaze de eşapament). Frontul de furajare, indiferent de ce este reprezentat, în cazul în care furajarea nu se face pe pardoseală va fi încărcat în vehiculul rutier separat de animale şi supus decontaminării microbiene înainte şi după fiecare folosire. Acesta trebuie astfel proiectat, construit şi întreținut încât să nu producă rănirea animalelor.

Vehiculele rutiere folosite pentru călătorii mai lungi de opt ore, trebuie astfel proiectate şi construite, încât să facă posibilă racordarea la o sursă de apă potabilă pe timpul opririlor.

Frontul de adăpare cu care trebuie să fie echipate autovehiculele va fi obligatoriu adaptat necesităților speciei de animale transportate. Proiectarea, construirea şi întreținerea frontului de adăpare indiferent, de tipul de adăpătoare sau jgheab, nu trebuie să ducă la rănirea animalelor.

Autovehiculele pentru porcine trebuie să asigure apă la discreție pe timpul călătoriei, motiv pentru care trebuie să fie dotate cu bazine de stocare a apei. Capacitatea bazinelor de stocare a apei trebuie să fie corelată cu numărul de animale transportate şi existența locurilor de aprovizionare cu apă potabilă pe timpul călătoriei.

Bazinele de stocare trebuie astfel proiectate încât să poată fi uşor supuse acțiunilor de decontaminare microbienă.

Autovehiculele folosite pentru călătorii mai lungi de opt ore trebuie astfel echipate încât să facă posibil *accesul direct la toate animalele* pentru ca acestea să poată fi inspectate, îngrijite, furajate şi adăpate.

Pentru asigurarea unei ventilații optime autovehiculele folosite pentru călătorii mai lungi de opt ore trebuie să fie *echipate cu un sistem de ventilație adecvat* necesarului de ventilație a animalelor transportate şi sistem de monitorizare a acestuia.

Sistemul de ventilație trebuie astfel proiectat şi construit încât să asigure în autovehicul temperaturi cuprinse între 5-30°C.

Autovehiculul trebuie să asigure *posibilități de compartimentare*, în funcție de numărul şi specia de animale transportate.

Anexa nr. 2 se referă la planul de rută care se prezintă în Macheta nr. 2.

Macheta nr. 2

PLANUL DE RUTĂ

(1) Transportatorul (nume, adresă, nume de afaceri) Semnătura transportatorului a)	(2) Mijlocul de transport Numărul de înregistrare sau de identificare a)				
(3) Specia de animale Numărul Locul de plecare Locul şi țara de destinație a)	(4) Itinerarul Estimarea duratei călătoriei a)				
(5) Numărul certificatului/certificatelor de sănătate sau al documentului/ documentelor de însoțire a)	(6) Ştampila medicului veterinar oficial de la locul de plecare b)	(7) Ştampila medicului veterinar de la punctul/punctele de oprire b)			
(8) Durata şi ora plecării a)	(9) Numele persoanei care are în responsabilitate transportul pe durata călătoriei c)	(10) Ştampila autorității veterinare competente de la punctul de ieşire sau punctul de trecere autorizat d)			
(11) Punctele de oprire sau de transfer planificate a)		(12) Punctele de oprire şi de transfer existente d)			
(13) Locul şi adresa	(14) Durata şi ora	(15) Durata staționării	(16) Motivul	(17) Locul şi adresa	(18) Data şi ora
(i)					
(ii)					
(iii)					
(iv)					
(v)					
(vi)					
(19) a) se completează de către transportator înaintea plecării. b) se completează de către medicul veterinar oficial c) se completează de către transportator în timpul în timpul călătoriei. d) se completează de către autoritatea veterinară competentă la punctul de ieşire sau la punctul de trecere autorizat e) se completează de către transportator după călătorie	(20) Semnătura persoanei responsabile în timpul călătoriei e)	(21) Data şi ora sosirii la locul de destinație e)			
(22) Observații [b) sau e)]					

4.1.5. PROTECȚIA ANIMALELOR DESTINATE UCIDERII SAU TAIERII/SACRIFICĂRII

Se va prezenta Ordinul MAAP 425/2002 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecția animalelor în timpul uciderii sau sacrificării.

4.1.5.1. Ordinul MAAP nr. 425/2002 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecția animalelor în timpul uciderii sau sacrificării[25].

Norma sanitară veterinară aprobată prin Ordinul 425/2002 este structura pe 5 capitole şi 7 anexe.

Capitolele se referă la: prevederi generale, definiții, condițiile pe care trebuie să le îndeplinească abatoarele; sacrificarea şi uciderea animalelor în afara abatoarelor; prevederi finale.

Anexele se referă la: cerințe pentru mişcarea şi cazarea animalelor în abatoare; contenția animalelor înainte de asomare; sacrificare sau ucidere; asomarea sau uciderea animalelor altele decât cele crescute pentru blană; sângerarea animalelor; metode de ucidere pentru controlul unor boli; metode de ucidere a animalelor pentru blană; uciderea puilor supranumerari şi a embrionilor din deşeurile de incubație.

În *Capitolul nr. 1* (art. 1) se precizează obiectivele normei, respectiv, protecția animalelor pe timpul mişcării, cazării, contenționării, asomării, tăierii/sacrificării şi uciderii animalelor crescute pentru producția de carne, piele sau alte produse şi în scopul combaterii unor boli şi cazurile în care nu se aplică norma aşa cum este cazul animalelor din experimente, animalelor ucise în timpul evenimentelor sportive sau culturale; animalelor sălbatice ucise conform unui alt act normativ.

În *Capitolul nr. 2* (art. 2-3) sunt definite o serie de noțiuni folosite în normă: abator – unitate destinată tăierii/sacrificării animalelor; mişcare – descărcarea animalelor din mijlocul de transport şi deplasarea lor de la rampele de descărcare, boxe sau adăposturi către abator; cazare-ținerea animalelor în padocuri, boxe acoperite sau neacoperite, adăposturi până la tăiere/sacrificare; contenționare – orice procedură aplicată pe un animal în scopul restricționării mişcărilor; asomare – orice metodă pentru inducerea pierderii cunoştinței/sensibilității animalelor; ucidere – producerea morții animalelor; tăiere – cauzarea morții prin sângerare; sacrificare – cauzarea morții prin sângerare rituală.

Se prevede că, autoritățile religioase vor acționa sub răspunderea unui medic veterinar oficial conform prevederilor din Norma sanitară veterinară privind condițiile de producere şi comercializare a cărnii proaspete.

De asemenea se prevede că animalele nu vor fi supuse nici unui stimul, suferințe sau dureri inutile pe timpul mişcării, cazării, asomării, tăierii/sacrificării sau uciderii.

[25] Corect taierii/sacrificării aşa cum rezulta din definirea celor doi termini în capitolul 2 a Ordinului MAAPnr. 425/2002.

În *Capitolul nr. 3* (art. 4-8) sunt prevăzute condițiile pe care trebuie să le îndeplinească abatoarele cu referire la: spații, facilități şi echipamente, care trebuie astfel proiectate, realizate şi întreținute încât să nu genereze stimuli, durere şi suferință inutilă; mişcarea, contenționarea, asomarea şi sângerarea trebuie făcută conform prevederilor din anexele 1-4, pentru fiecare operațiune în parte (se vor prezenta ulterior); instrumentele, echipamentele şi instalațiile folosite pentru contenție, asomare şi ucidere, care trebuie astfel proiectate, construite, întreținute şi folosite încât să nu producă suferință inutilă; instrumentele şi echipamentele de rezervă pentru asomare, tăiere sau ucidere, trebuie să fie menținute în stare de funcționare şi stocate la locul de folosire; personalul folosit în abator, indiferent de activitatea pe care o desfăşoară trebuie să aibă cunoştințele şi îndemânarea necesară pentru a efectua operațiunile care îi revin în mod eficient, operativ şi uman.

Modul în care se îndeplinesc condițiile menționate se supun inspecțiilor şi controlului sanitar veterinar oficial.

În *Capitolul nr. 4* se precizează că păsările, iepurii, ovinele, caprinele şi porcii pot fi tăiați în afara abatoarelor de către proprietari pentru consum propriu, după o prealabilă asomare, în cazul ovinelor, caprinelor şi porcilor; uciderea animalelor pentru controlul unor boli – se face în conformitate cu prevederile din anexa 5; uciderea animalelor pentru blană se face în conformitate cu prevederile din anexa 7; animalele rănite sau bolnave se ucid la fața locului sau pot fi transportate cu aprobarea autorității veterinare competente.

În *Capitolul nr. 5* se arată că autoritatea veterinară competentă poate reactualiza anexele în funcție de programul tehnic.

Anexa nr. 1 – cerințe pentru mişcarea şi cazarea animalelor în abatoare – cuprinde prevederi referitoare la: cerințe generale; cerințe pentru animalele care nu sunt livrate cu containere sau cuşti; cerințe pentru animalele care sunt livrate în containere sau cuşti.

Cerințele generale se referă la faptul că: abatoarele trebuie să dispună de facilități şi echipamentele necesare pentru descărcarea adecvată a animalelor din mijloacele de transport; animalele trebuie descărcate cât mai repede posibil din mijloacele de transport, iar dacă descărcarea nu este posibilă animalele trebuie să fie protejate de factori naturali de mediu excesivi; animalele după descărcare trebuie protejate de factori naturali excesivi; animalele din abatoare trebuie inspectate de cel puțin două ori pe zi, dimineața şi seara; animalele care au contractat diferite afecțiuni pe timpul transportului sau la sosirea în abator şi animalelor neîntărcate trebuie tăiate imediat după sosirea în abator sau în cel mult două ore, timp în care se separă de grupul de animale; animalele care nu se pot deplasa la locul de tăiere nu trebuie târâte, ci trebuie ucise la locul în care se găsesc sau transportate cu un vehicol, dar fără a genera suferință inutilă.

Cerințele pentru animalele care nu sunt livrate în containere sau cuşti, se referă la: condițiile tehnice pe care trebuie să le îndeplinească rampele de descărcare (pardoseala nealunecoasă, parapete, laterale, pantă redusă), pasajele şi culoarele pe care se face deplasarea animalelor (parapete, pardoseala nealunecoasă); tratarea umanitară a animalelor la descărcarea şi pe timpul deplasării lor pe jos în abator (evitarea sperierii, lovirii, ridicării de cap, coarne, urechi, picioare, coadă, lână, păr, etc); deplasarea animalelor, care trebuie făcută cu grijă, fără a produce dureri

inutile, folosind şocuri electrice aplicate pe trenul posterior, numai de necesitate şi de scurtă durată, maximum două secunde, la bovinele şi porcinele care refuză să se mişte; interdicția lovirii şi împingerii animalelor sau aplicării de presiuni pe părțile sensibile ale corpului (coadă, ochi); deplasarea animalelor la locul tăierii/sacrificării numai în momentul planificat a executării acestora; obligativitatea asigurării spațiilor de cazare pentru protecția animalelor de factori naturali de mediu excesivi.

Adăposturile închise din abatoare trebuie să asigure condiții de cazare similare celor din exploatațiile de origine, inclusiv de legare, iluminat suplimentar pentru inspecție.

Animalele care nu sunt tăiate/sacrificate în maximum 12 ore trebuie furajate cu cantități reduse de nutreturi şi la intervale reduse de timp, fie prin legare la iesle, fie prin asigurarea unui front de furajare care să permită accesul simultan al animalelor la nutreturi.

Cerințele pentru animalele livrate în containere sau cuşti se referă la: modul de manipulare a containerelor, care trebuie să se facă mecanic pe orizontală, atât la încărcare, cât şi la descărcare, fără a fi lovite sau trântite; modul de scoatere a animalelor din containere, care trebuie făcut de asemenea manieră încât să se evite rănirea animalelor: tăierea/sacrificarea animalelor cât mai curând posibil de la recepționarea în abator.

În cazul în care tăierea/sacrificarea se întârzie peste 12 ore se va proceda ca în cazul livrării fără container.

Anexa nr. 2 - contenția animalelor înainte de asomare, tăiere/sacrificare sau ucidere – cuprinde prevederi referitoare la: contenționarea obligatorie, inclusiv pentru sacrificare care trebuie astfel făcută încât să nu provoace durere, suferință, rănire sau contuzii; interdicția legării picioarelor şi suspendării animalelor înainte de asomare sau ucidere, cu excepția păsărilor şi iepurilor la care asomarea trebuie făcută imediat după suspendare; prezentarea animalelor pentru asomare sau ucidere prin mijloace mecanice sau electrice trebuie să permită folosirea facilă şi pentru o perioadă strict determinată a echipamentelor; interdicția folosirii echipamentelor de asomare ca mijloc de limitare a mişcărilor, de imobilizare sau de deplasare a animalelor.

Anexa nr. 3 – asomarea sau uciderea animalelor altele decât cele crescute pentru blană - cuprinde prevederi referitoare la: metodele de asomare permise, respectiv: pistolul cu glonț captiv; lovirea cauzatoare de pierderea cunoştinței; electronarcoza; expunerea la dioxid de carbon; metodele permise *pentru ucidere* respectiv: pistolul cu glonț liber sau puşca; electrocutarea; expunerea la dioxid de carbon; decapitarea; dislocarea gâtului; camerele vidate (ultimele trei metode cu autorizație specială de la autoritatea competentă); cerințele specifice pentru fiecare din metodele de asomare menționate.

Asomarea, indiferent de metoda folosită, trebuie să fie urmată imediat de sângerare.

În continuare se vor prezenta cerințele pentru asomare cu fiecare din mijloacele menționate anterior.

Asomarea cu pistolul cu glonț captiv se bazează pe poziționarea pistolului astfel încât să asigure pătrunderea glonțului în cortexul cerebral (vezi punctul 2.19.7,

figurile nr. 11-16).

Operatorul trebuie să se asigure că glontele captiv se retrage după fiecare împuşcare. Dacă glontele nu se retrage după împuşcare pistolul nu se va folosi, decât după repararea sa.

Animalele nu se introduc în boxa de asomare, iar contenția capului animalului se va face numai în momentul în care operatorul este pregătit pentru împuşcare.

Asomarea prin lovire se bazează pe folosirea unui instrument mecanic, care prin lovirea craniului, fără a-l penetra şi fractura, produce o presiune mare asupra sistemului nervos central urmată de pierderea cunoştinței.

Operatorul va respecta cu strictețe instrucțiunile de folosire a instrumentului şi a locului de aplicare a loviturii.

Asomarea prin electronarcoză se poate face cu electrozi şi în baie de apă.

Asomarea cu electrozi se bazează pe plasarea electrozilor pe cutia craniană de asemenea manieră încât curentul electric să treacă prin acesta. Pentru a facilita trecerea curentului electric prin acea zonă pe care se aplică electrozii se va proceda la udarea pielii sau îndepărtarea învelişului pilos în exces.

În cazul în care asomarea se face individual aparatul pentru asomare trebuie să aibă: un dispozitiv care să indice impedanța curentului electric şi să nu permită funcționarea lui dacă nu se asigură intensitatea şi puterea curentului electric; un dispozitiv de semnalizare vizuală sau sonoră, care să indice durata timpului de aplicare pentru fiecare animal; un dispozitiv care să indice puterea şi intensitatea curentului electric.

Asomarea în baie de apă se foloseşte la păsări. Aceasta se bazează pe asigurarea în baia de apă a unui nivel de apă adecvat pentru a permite trecerea curentului electric prin corpul păsării scufundat în aceasta.

Intensitatea şi puterea curentului electric trebuie să fie suficient de mari pentru a asigura pierderea cunoştinței păsărilor trecute cu corpul prin baie până la ucidere.

Legăturile de prindere a picioarelor păsărilor în lanțul de suspendare a acestora înainte de sângerare vor fi umezite pentru a se asigura o bună conductibilitate electrică.

Băile de asomare a pasărilor trebuie să aibă dimensiuni corespunzătoare mărimii acestora şi un sistem de rezervă acționat manual, după caz.

Asomarea prin expunerea la dioxid de carbon se poate folosi la porci şi păsări (ordinul se referă numai la porci). Expunerea porcilor la dioxid de carbon se face în camere speciale, care trebuie să fie prevăzute cu sistem de iluminat şi cu dispozitive de măsurare a concentrației de dioxid de carbon şi de avertizare vizuală sau sonoră dacă scade sub 70%. Expunerea se face în poziție patrupedă, iar pasajul porcilor prin cameră se asigură prin intermediul unui conveer. Conveerul trebuie să fie astfel proiectat, construit şi întreținut încât să evite rănirea porcilor şi compresia pieptului pe timpul asomării şi după pierderea cunoştinței.

Gazarea trebuie făcută în 30 secunde de la introducerea porcilor în cameră, cu respectarea concentrației şi timpului de expunere pentru a avea siguranța menținerii pierderii cunoştinței până la tăiere.

Uciderea prin mijloacele menționate anterior se va prezenta în continuare.

Pistolul cu glonte liber sau puşca se foloseşte pentru uciderea diferitelor specii, în special vânat mare de fermă şi căprioare, de către personal calificat. Se folosesc numai arme autorizate.

Decapitarea şi dizlocarea gâtului se practică, numai cu autorizație specială sanitară veterinară, de către personal calificat pentru uciderea păsărilor.

Electrocutarea şi dioxidul de carbon se pot practica pentru uciderea unor specii de animale, numai cu autorizație specială dată de autoritatea competentă sanitară veterinară, cu stabilirea de către aceasta a puterii şi intensității curentului electric şi a duratei expunerii şi concentrației de dioxid de carbon.

Camera de vid se foloseşte numai pentru uciderea fără sângerare, în vederea consumului, a unor specii de păsări de crescătorie aşa cum sunt fazanii, prepelițele şi potârnichile. În vederea uciderii, păsările se introduc în containerele de transport în camera pentru ucidere, special amenajată, conectată la instalația de vid. Vidul se menține în cameră până când se constată moartea întregului efectiv introdus.

Anexa nr. 4 – sângerarea animalelor – cuprinde prevederi referitoare la: momentul şi calitatea sângerării, în sensul că trebuie făcută cu maximum de operativitate, asigurând o emisie completă a sângelui prin incizia cel puțin a unei artere carotide sau a vaselor din care acestea derivă, fără folosirea stimulilor electrici; asigurarea de dispozitive manuale pentru sângerare la păsări în cazul în care se foloseşte tăierea automată, pentru a interveni operativ în cazul întreruperii curentului electric; sângerarea altui animal, în cazul în care o singură persoană face asomarea, prinderea, agățarea şi sângerarea, numai după efectuarea întregului set de operațiuni la animalul abordat anterior.

Anexa nr. 5 – metode de ucidere pentru controlul unor boli – cuprinde prevederi referitoare la metodele permise, respectiv la cele prezentate în anexa 3 şi la injectarea unei supradoze de anestezic sau a unei doze de eutanasiant şi la metode permise excepțional, fără asomarea animalelor. Metoda autorizată fără asomare trebuie să cauzeze moartea instantanee şi să prevadă obligativitatea de a nu acționa asupra animalului până la constatarea decesului.

Anexa nr. 6 – metode de ucidere a animalelor pentru blană - cuprinde prevederi referitoare la metodele permise şi la cerințele specifice.

Metodele admise sunt reprezentate de: instrumente acționate mecanic pentru penetrarea creierului; injectarea unei supradoze de anestezic sau a unei doze de eutanasiant; electrocutarea pentru producerea de stop cardiac; expunerea la monoxid de carbon, dioxid de carbon sau cloroform.

Cerințele specifice se referă la condițiile în care se foloseşte fiecare metodă admisă. Astfel, *instrumentele acționate mecanic pentru penetrarea creierului* se folosesc numai în cazul în care se face sângerarea imediat după asomare; *anestezicele şi eutanasiantele* trebuie să producă pierderea imediată a cunoştinței şi moartea; *electrocutarea* se bazează pe plasarea electrozilor de asemenea manieră încât să cuprindă, atât cutia craniană, cât şi zona inimii pentru a produce stop cardiac instantaneu, cu excepția vulpilor la care electrozii se plasează la gură şi rect; *expunerea la monoxid de carbon* presupune: existența unei camere proiectată, construită şi întreținută astfel încât să nu producă rănirea animalelor şi să permită supravegherea lor; asigurarea unei concentrații de minimum 1% monoxid de carbon

în cameră înainte de introducerea animalelor (chinchila şi mustelide); existența unei surse de monoxid de carbon pur; expunerea animalelor la monoxid de carbon până se constată moartea acestora; *expunerea la cloroform* presupune: existența unei camere similare cu cea prezentată la expunerea la monoxid de carbon, asigurarea unei atmosfere saturate în cloroform înainte de introducerea animalelor (chinchila); menținerea animalelor în cameră până se constată moartea; *expunerea la dioxid de carbon* se practică pentru mustelide şi chinchila cu respectarea condițiilor prezentate pentru monoxidul de carbon, cu deosebirea în ceea ce priveşte concentrația care trebuie să fie maximă (nu se precizează cât).

Anexa nr. 7 – uciderea puilor supranumerici şi a embrionilor din deşeurile de incubație - cuprinde prevederi referitoare la: metodele/mijloacele permise şi cerințele specifice pentru uciderea puilor şi metode permise pentru uciderea embrionilor.

Metodele/mijloacele permise pentru *uciderea puilor* sunt reprezentate de: instalații mecanice; expunere la dioxid de carbon şi alte metode confirmate ştiințific, aprobate de autoritatea competentă. Cerințele specifice se referă la cazul: instalațiilor mecanice de producerea rapidă a morții puilor, indiferent de numărul acestora; *expunerii la dioxid de carbon*, la asigurarea unei camere de gazare în care să se asigure o concentrație maximă de dioxid de carbon şi de menținere a puilor în cameră până se constată moartea acestora.

Metodele/mijloacele permise pentru *uciderea embrionilor* din deşeurile de incubație se referă la aceleaşi instalații mecanice prezentate la puii de 1 zi şi la alte metode recunoscute ştiințific şi aprobate de autoritatea competentă.

4.2. ACTE NORMATIVE ŞI PUBLICAȚII INTERNAȚIONALE

Se va prezenta Reglementarea Consiliului (EC) nr. 1/2005 privind protecția animalelor în timpul transportului, act normativ care se va implementa şi în România în perioada imediat următoare, înaintea integrării în Uniunea Europeană.

De asemenea se vor face unele referiri la unele acte normative şi publicații emise sub egida OIE.

4.2.1. Reglementarea Consiliului (EC) nr.1/2005 din 22.12.2004 privind protecția animalelor în timpul transportului şi operațiile corelate şi care amendează Directivele 64/431/EEC şi 93/119/EC şi Reglementarea (EC) nr. 1255/97

Reglementarea este structurată pe 6 capitole şi 6 anexe, iar prevederile sunt cuprinse în 7 articole.

Capitolele se referă la: scop, definițiile şi condițiile generale pentru transportul de animale; organizatori, transportatori, îngrijitori şi centru de colectare (adunare); îndatoririle şi obligațiile autorităților competente; întărirea, implementarea şi schimbul de informații; implementarea puterii şi procedurii Comitetului; prevederi finale.

Anexele se referă la: reguli tehnice; jurnalul călătoriei; formulare instruire; acorduri internaționale; standarde internaționale pentru containere, țarcuri pentru transportul animalelor vii pe calea aerului.

În capitolul 1 (articolele 1-3) se prezintă scopul (art. 1), definițiile (art. 2) şi condițiile generale pentru transportul animalelor (art. 3).

Reglementarea se aplică la transportul de animale vertebrate între Statele membre ale Comunității şi pentru animalele care ies şi intră în Comunitate.

La o serie de transporturi, care se vor preciza în continuare, pe lângă condițiile generale pentru transportul de animale, se fac inspecții şi rapoarte anuale ale autorităților competente. Astfel de transporturi sunt cele efectuate de fermieri cu vehicule agricole sau mijloace de transport proprii pentru transhumanță şi cele efectuate de fermieri pentru animalele proprii pentru o distanță mai mică de 50 km față de proprietatea lor.

Prevederile reglementării sunt minimale, astfel că Statele Membre pot avea o legislație națională mai severă care să asigure o bunăstare superioară.

Reglementarea trebuie aplicată fără a prejudicia legislația veterinară a Comunității.

Reglementarea nu se aplică la transporturile de animale care nu au legătură cu activitatea economică şi la transportul de animale la clinici veterinare sau de la clinici veterinare.

În reglementare se folosesc o serie de noțiuni care se definesc astfel:

- *Animale* – vertebrate vii;
- *Centre de adunare* – locuri cum sunt proprietățile, centrele de colectare şi piețele, în care ecvideele domestice sau animalele domestice din speciile bovină, ovină, caprină sau porcină, care provin de la diferiți proprietari sunt lotizate în vederea transportului;
- *Participant* – persoană direct însărcinată cu bunăstarea animalelor care le însoțeşte în timpul unei călătorii;
- *Post de inspecție de graniță* – post de inspecție proiectat şi aprobat în conformitate cu articolul 6 din Directiva 91/496/EEC (2), în care se efectuează controale veterinare privind animalele care sosesc din țări terțe la granița teritoriului Comunității.
- *Legislația veterinară a Comunității* – legislația enumerată în Capitolul 1 din anexa A la Directiva 90/425/EEC (3) şi orice reguli ulterioare de implementare;
- *Autoritate competentă* – autoritatea centrală a unui Stat Membru competentă să efectueze controale privind bunăstarea animală sau orice autoritate la care s-a delegat acea competență;
- *Container* - orice cutie, boxă sau altă structură rigidă folosită pentru transportul animalelor care nu este un mijloc de transport;
- *Posturi de control* – posturi de control aşa cum sunt prezentate în Reglementarea (EC) No. 1255/97;
- *Punct de ieşire* – post de inspecție la graniță sau orice alt loc proiectat de un Stat Membru unde animalele părăsesc teritoriul Comunității;
- *Călătorie* – întreaga activitate de transport de la locul de plecare până la locul de destinație, care include orice descărcare, adăpostire şi încărcare care apar la puncte intermediare în călătorie;
- *Supraveghetor* – persoană neoficială sau oficială cu excepția transportatorului, însărcinată cu manipularea animalelor, fie permanent, fie temporar;
- *Nave pentru animale* – navă care este folosită sau intenționată să fie folosită pentru transportul ecvideelor domestice sau al animalelor domestice din specia bovină, ovină, caprină sau porcină, altele decât nave roll-on-roll-off, şi altele decât o navă care transportă animale în containere mobile;

- *Călătorie lungă* – călătorie care depăşeşte 8 ore începând de la primul animal încărcat în mijlocul de transport;
- *Mijloace de transport* – autovehicule, vagoane, nave şi avioane folosite pentru transportul de animale;
- *Sisteme de navigaţie* – infrastructuri pe bază de satelit care asigură servicii globale, continue, precise şi garantate ca timp şi servicii de poziţionare sau orice tehnologie care asigură servicii considerate echivalente cu scopul acestei Reglementări;
- *Veterinar oficial* – medic veterinar numit de autoritatea competentă a Statului Membru;
- *Organizator* – un transportator care a subcontractat la cel puţin un alt transportator o parte a călătoriei, sau o persoană neoficială sau oficială care a contractat la mai mult decât un transportator o călătorie, o persoană care a semnat jurnalul călătoriei cum este stabilit în anexa II;
- *Loc de plecare* – locul în care animalul este prima dată încărcat într-un mijloc de transport cu condiţia ca acesta să fi fost obişnuit cu cel puţin 48 ore înainte de plecare. Centrele de adunare aprobate în concordanţă cu legislaţia veterinară a Comunităţii pot fi considerate ca loc de plecare dacă: distanţa între primul loc de încărcare şi centrul de adunare este de până la 100 km; sau dacă animalele au fost adăpate şi prevăzut cu suficient aşternut, nu sunt legate, dacă este posibil, şi adăpate cel puţin cu 6 ore înainte de timpul de plecare de la centrul de adunare;
- *Loc de destinaţie* – locul unde animalul este descărcat de pe un mijloc de transport şi adaptat cu cel puţin 48 ore înainte de timpul de plecare, sau tăiat;
- *Locul de odihnă sau transfer* – orice oprire în timpul călătoriei care nu este locul de destinaţie, care include un loc unde animalele au schimbat mijlocul de transport, cu sau fără descărcare;
- *Ecvidee înregistrate* – ecvidee înregistrate aşa cum sunt definite în Directiva 90/426/EEC (1);
- *Navă roll on - roll off* – vas care călătoreşte pe mare, care are facilităţile necesare pentru a permite îmbarcarea vehiculelor rutiere sau vagoanele pe acestea;
- *Transport* – mişcarea animalelor efectuată cu unul sau mai multe mijloace de transport şi operaţiile înrudite, care includ încărcarea, descărcarea, transferul şi odihna, până la descărcarea animalelor la locul de destinaţie;
- *Transportator* – persoană oficială sau neoficială care a contractat de la mai mulţi proprietari transportul animalelor în condiţiile din reglementare.

Transportul animalelor trebuie făcut astfel încât să nu producă injurii şi suferinţă inutilă acestora. Pentru realizarea acestor deziderate se vor avea în vedere: minimizarea duratei călătoriei; asigurarea condiţiilor pentru satisfacerea nevoilor animalelor pe timpul călătoriei; asigurarea că animalele sunt pregătite pentru călătorie; verificarea dacă mijloacele de transport sunt proiectate, construite, întreţinute şi pregătite conform prevederilor oficiale pentru a asigura siguranţa animalelor, pe timpul călătoriei; verificarea dacă facilităţile de încărcare/descărcare sunt proiectate, construite şi întreţinute conform prevederilor oficiale şi pentru a asigura siguranţa animalelor; verificarea dacă personalul care manipulează animalele este instruit şi competent pentru a manipula animalele de asemenea manieră încât să nu inducă frica, injuria şi suferinţa inutilă; efectuarea transportului fără întârziere şi verificarea pe perioada călătoriei a respectării condiţiilor de bunăstarea animalelor; asigurarea suprafeţei şi înălţimii normate pentru fiecare animal în funcţie de durata

călătoriei; asigurarea furajării, adăpării şi odihnei la intervale potrivite, în funcţie de necesităţile animalelor transportate.

În capitolul II (articolele 4-9) se precizează că fiecare mijloc de transport animale trebuie să fie însoţit de un document în care să se înscrie: originea şi proprietarul animalelor; locul de plecare; data şi ora plecării; locul de destinaţie; durata previzibilă a călătoriei.

Transportatorul trebuie să aibă disponibil documentul menţionat pentru a putea fi prezentat autorităţilor competente.

Transportul animalelor se face numai cu transportatori autorizaţi, care trebuie să aibă asupra lor autorizaţia pe durata călătoriei.

Transportatorii trebuie să stabilească o persoană responsabilă de transport, care trebuie să asigure informaţii privind planificarea, executarea şi completarea fişei privind călătoria care este sub controlul lor.

Organizatorii transportului trebuie să se asigure că pe perioada călătoriei bunăstarea animalelor nu este compromisă.

Transportatorii trebuie să transporte animalele în concordanţă cu regulile tehnice stabilite în anexa I.

Manipularea animalelor de către transportatori se va face numai cu personal instruit conform anexelor I şi II.

Conducerea vehiculelor de transport sau acţionarea asupra animalelor nu poate fi făcută decât de persoane care au certificate de competenţă. Certificatul de competenţă trebuie să fie disponibil pe perioada călătoriei pentru autorităţile competente.

Transportul de animale, cu unele excepţii, trebuie să fie însoţit de o persoană competentă. Excepţiile sunt reprezentate de cazul în care şoferul îndeplineşte şi funcţia însoţitorului sau de cazul în care animalele sunt transportate în containere ventilate corespunzător şi asigurate, dacă este necesar, cu hrana şi apa necesară pentru un timp egal cu dublul celui anticipat.

Transportul până la o distanţă de 65 km se poate face şi de transportatori neautorizaţi, cu şoferi şi personal însoţitor fără certificat de competenţă.

Sistemul de navigaţie din anexa 1 va fi obligatoriu de la 15 ianuarie 2007 pentru vehicule rutiere noi şi de la data de 1 ianuarie 2009 pentru toate vehiculele rutiere folosite în transportul animalelor.

Pentru transportul animalelor pe şosea pentru o călătorie lungă se vor folosi numai mijloace de transport inspectate şi aprobate de organele competente.

Pentru transportul animalelor pe mare pe o distanţă mai mare de 10 mile marine nu se pot folosi decât nave inspectate şi aprobate.

Containerele pentru transportul animalelor pe şosea şi pe mare se pot folosi numai dacă au fost inspectate şi aprobate.

Îngrijitorii de animale de la locul de plecare, transfer sau destinaţie trebuie să respecte regulile tehnice din anexa I şi anexa II.

Centrele de adunare vor putea fi conduse numai de personal aprobat în conformitate cu legislaţia veterinară a Comunităţii Europene.

În centrele de adunare se vor asigura condițiile prevăzute în Reglementări şi se va folosi numai personal care a urmat cursuri de instruire privind regulile relevante din anexa I. Personalul va fi instruit în centre acreditate referitor la îndatoririle şi obligațiile lor în lumina prezentei Reglementări şi a altor directive. În caz de neconformități se vor lua măsuri de remediere şi de prevenire a acestora.

La nivelul centrelor se vor lua măsuri de monitorizare a respectării prevederilor Reglementării.

În capitolul III (articolele 10-22) sunt prezentate îndatoririle şi obligațiile autorităților competente; macheta unor documente respectiv: cerințele pentru autorizarea transportatorului; reglementările pentru autorizarea transportatorilor pentru călătorii lungi; emiterea autorizațiilor de către autoritatea competentă; controalele şi alte măsuri legate de jurnalul de bord efectuate de autoritatea competentă în orice stadiu al unei călătorii lungi; instruirea personalului şi certificatul de competență; macheta certificatului de aprobare a mijloacelor de transport rutier; macheta certificatului de aprobare a navelor pentru animale; inspecția navelor pentru animale privind încărcarea şi descărcarea; controalele la punctele de ieşire şi la porturile de inspecție de graniță; întârzierile în timpul transportului.

În capitolul IV (articolele 23-29) sunt prezentate, printre altele: măsurile de urgență în caz de nonconformități; asistența mutuală şi schimbul de informații; penalități; încălcări şi declararea încălcărilor; inspecții şi rapoarte anuale ale autorităților competente.

În capitolul V (articolele 30-32) se prezintă: amendarea anexelor şi implementarea regulilor; procedura Comitetului şi raportul.

În capitolul VI (articolele 33-37) se prezintă: abrogări; amendamente la Directiva 64/432/EEC; amendament la Directiva 93/119/EEC; amendamente la Reglementarea EC nr. 1285/97; intrarea în vigoare de la 05.01.2007 şi de la 05.01.2008 - articolul 6/5.

Anexa I cuprinde regulile tehnice care trebuie respectate la transportul animalelor. Aceasta este structurată în şapte capitole: pregătirea animalelor pentru transport: mijloace de transport; practici de transport; prevederi suplimentare pentru normele destinate transportului animalelor sau pentru containerele de transport pe navele marine; intervalul de adăpare şi furajare; timpii călătoriei şi perioadele de odihnă; prevederi suplimentare pentru călătoriile lungi ale ecvideelor domestice şi animalelor domestice din speciile bovină, ovină, caprină şi porcină; spațiul necesar.

În capitolul I se precizează că nici un animal care nu îndeplineşte condițiile stabilite nu poate fi transportat şi că, toate animalele trebuie să fie transportate în condiții verificate şi aprobate, care să nu le producă injurii şi suferință inutilă.

Se precizează categoriile de animale care nu trebuie considerate pregătite (apte) pentru transport respectiv: animalele cu leziuni, cu slăbiciune fiziologică sau procese/stări patologice şi cele care se găsesc în situații particulare.

Situațiile particulare se referă la animale cu/în: incapacitate de mişcare independentă fără durere sau să meargă neasistate; plăgi grave deschise sau prolaps, sau cel puțin şapte zile de la fătare; gestație avansată, peste 90% din perioada caracteristică speciei; ombilicul nevindecat complet. De asemenea se consideră nepotrivit pentru transport tineretul mamifer sub vârsta de: 21 zile purcei; 7 zile miei şi 10 zile viței la distanțe mai mari de 100 km; 56 zile căței şi pisici

neizolați de mame.

Se consideră a fi potrivite/pregătite pentru transport şi animalele cu leziuni sau bolnave dacă sunt în una din următoarele situații specifice. Astfel, transportul animalelor nu ar produce suferință suplimentară acestora; animalele nu fac parte dintr-un program de cercetare ştiințifică; transportul se face sub supraveghere veterinară pentru/sau după tratament veterinar sau diagnostic.

Animalele care se îmbolnăvesc sau sunt lezate în timpul transportului trebuie separate de restul efectivului şi supuse primului ajutor veterinar şi dacă este necesar să fie ucise printr-o metodă care să evite suferința inutilă.

Sedativele se vor folosi numai sub supraveghere veterinară şi în situații absolut necesare pentru a asigura bunăstarea animalelor.

Vacile, oile şi caprele în lactație fără progeni vor fi mulse în timpul călătoriei la intervale de maxim 12 ore.

În capitolul II se fac precizări referitoare la mijloacele de transport.

Mijloacele de transport, containerele şi elementele lor de compartimentare trebuie proiectate, construite şi întreținute astfel încât: să evite injuriile şi suferința; să protejeze animalele de factori meteorologici excesivi; să prevină evadarea sau căderea animalelor; să asigure accesul la animale pentru inspectare şi îngrijire; să poată fi uşor decontaminate microbien; să asigure iluminatul optim pentru inspectarea şi îngrijirea animalelor; să permită o ventilație corespunzătoare, în funcție de necesitățile fiziologice ale animalelor transportate.

Pardoseala trebuie să fie nealunecoasă, dar în acelaşi timp să asigure drenarea urinei şi colectarea uşoară a fecalelor.

Elementele de compartimentare trebuie să fie rezistente cu posibilități de închidere şi deschidere rapidă şi uşoară.

Pentru purcei sub 10 kg greutate corporală, pentru mieii sub 20 kg greutate corporală, pentru viței sub vârsta de 6 luni şi pentru mânjii sub vârsta de 4 luni în mijlocul de transport se va asigura obligatoriu aşternut.

În cazul călătoriilor mai lungi de 3 ore cu avionul, vaporul şi trenul se va asigura o persoană şi echipamentul necesar pentru uciderea umanitară de necesitate a animalelor.

Vehiculele rutiere şi vagoanele folosite pentru transportul animalelor vii vor fi marcate vizibil, cu excepția situației în care transportul se face în containere.

Vehiculele rutiere trebuie să aibă sistem de încărcare şi descărcare.

Manevrarea vagoanelor se va face cu grijă pentru a nu zdruncina animalele.

Pentru transportul pe nave roll on-roll off se va verifica dacă acestea au sistem de ventilație mecanică, sistem de alarmă şi grupuri electrogene secundare şi protecție adecvată față de valuri.

Vehiculele rutiere şi vagoanele trebuie să dispună de personal îngrijitor suficient şi să fie bine fixate de navă pentru a evita agitarea animalelor.

Transportul pe calea aerului se face în containere, boxe, țarcuri, în conformitate cu prevederile International Air Transport Association (IATA) pentru animale vii conform Reglementării.

Condiţiile de microclimat din aeronavă trebuie să fie cele de confort pentru fiecare specie şi categorie de animale.

Containerele în care se transportă animalele trebuie sa fie marcate clar şi vizibil, arătând prezenţa animalelor vii şi partea de sus a acestora. Acestea trebuie manipulate cu grijă, fără zdruncinături şi răsturnări şi fixate bine pentru a nu se deplasa.

În capitolul III se prezintă: încărcarea, descărcarea, manipularea; separarea animalelor.

Încărcarea anumitor animale, cum sunt cele sălbatice va fi precedată de aclimatizare la condiţiile de transport.

Furajarea şi adăparea animalelor cu excepţia păsărilor se vor face dacă până la încărcare perioada de timp este mai mare de 4 ore.

Încărcarea şi descărcarea animalelor se va face sub supraveghere veterinară pentru a se asigura condiţii pentru bunăstarea acestora.

Facilităţile pentru încărcarea şi descărcarea animalelor, inclusiv pardoseala trebuiesc astfel proiectate, construite şi întreţinute încât să nu producă injurii, suferinţă şi disconfort, să asigure siguranţa animalelor prin intermediul balustradelor şi să evite scăparea lor şi să se preteze la decontaminare microbienă.

Rampele nu trebuie să aibă o pantă de peste 20 grade pentru porci, viţei şi cai şi de peste 26 grade şi 36 minute pentru oi şi bovine altele decât viţeii.

Platformele de ridicare şi rampele trebuie să aibă balustrade de siguranţă pentru a evita căderea şi scăparea animalelor.

Utilităţile care se transportă în acelaşi vehicul cu animalele trebuie poziţionate astfel încât să nu producă injurie, suferinţă şi disconfort la animale.

Încărcatul şi descărcatul animalelor se va face la un iluminat corespunzător.

Plasarea containerelor cu animale aşezate unele peste altele trebuie făcută de asemenea manieră încât să asigure stabilitatea şi ventilaţia lor corespunzătoare şi să evite scurgerea fecalelor sau urinei de la nivelul superior la cel inferior.

În timpul manipulării animalelor este interzisă: lovirea animalelor; aplicarea presiunii pe orice parte sensibilă a corpului care ar putea produce durere şi suferinţă inutilă; suspendarea animalelor prin mijloace mecanice; ridicarea sau tragerea animalelor de cap, urechi, coarne, picioare, coadă sau lână în aşa fel încât să le producă durere sau suferinţă inutilă; folosirea bastoanelor sau ustensilelor cu capul ascuţit; obstrucţia cu bună ştiinţă a oricărui animal care urmează a fi manipulat.

Instrumentele generatoare de şocuri electrice trebuie folosite cu mare prudenţă, numai la bovinele şi porcii adulţi care refuză să se mişte şi care au spaţiu liber în faţa lor.

Şocurile nu trebuie să aibă o durată mai mare de o secundă, să fie adecvat distanţate şi trebuie aplicate numai pe muşchii sferturilor posterioare. Acestea nu se vor folosi repetat dacă animalul nu reacţionează.

Pieţele sau centrele de adunare a animalelor trebuie prevăzute cu echipament pentru legarea acestora când este necesar şi surse de apă pentru adăpat.

Animalele nu trebuie legate de coarne, de inelul din nas sau de picioarele legate împreună.

Viţeii nu trebuie să aibă botniţe, iar cabalinele în vârsta de peste 8 luni trebuie să aibă gâtar.

Sistemul de legare al animalelor trebuie să fie destul de puternic pentru a nu se rupe pe timpul transportului în condiţii normale, să permită exprimarea schemelor comportamentale de odihnă, furajare şi adăpare şi să nu producă strangularea şi injuria.

Separarea animalelor pe timpul transportului este necesară într-o serie de situaţii. Astfel este necesară separarea: animalelor de specii diferite; animalelor de mărimi şi vârste diferite din aceeaşi specie; vierilor şi armăsarilor de reproducţie; mamelor de femele mature sexual; animalelor cu coarne de cele fără coarne; animalelor retive; animalelor legate de cele nelegate.

Separarea nu se face dacă duce la disconfort, aşa cum este cazul animalelor crescute în loturi compatibile sau a mamelor cu progeni.

În timpul transportului trebuie să se asigure suprafeţele minime care se vor prezenta în tabelele nr. 23-37.

Ecvideele domestice cu excepţia iepelor care călătoresc cu mânjii lor trebuie transportate în boxe individuale în situaţia în care vehicolul în care au fost încărcate este îmbarcat pe o navă roll-on-roll of. Derogările se aprobă prin reguli naţionale cu condiţia ca ele să fie notificate de Statele Membre la Comitetul Permanent privind Lanţul Alimentar şi Sănătatea Animalelor.

Ecvideele nu se vor transporta în grupuri mai mari de patru exemplare, iar înălţimea compartimentului de transport pe mare trebuie să fie cu cel puţin 75 cm mai mare decât înălţimea la greabăn:

Containerele de transport trebuie bine ancorate şi astfel plasate încât să nu perturbeze ventilaţia.

În timpul transportului animalele trebuie să beneficieze de furajare, adăpare, oportunitate de odihnă şi îngrijire optimă.

În capitolul IV sunt prezentate prevederi suplimentare pentru navele de transport animale sau containerele de transport pe navele maritime şi asigurarea de hrană şi apă (tabel nr. 22).

Rezistenţa punţilor şi căilor de garare vagoane de pe nave trebuie să fie verificate de către o societate de clasificare aprobată de autoritatea competentă.

Ventilaţia spaţiilor de cazare a animalelor pe vase trebuie să asigure 40 schimburi de aer pe oră, dacă compartimentul este deplin închis şi înălţimea este mai mică sau egală cu 2,3 m; 30 schimburi de aer pe oră, dacă compartimentul este deplin închis şi are o înălţime mai mare de 3,4 m.

Asigurarea stocurilor de apă la îmbarcare sau din producţie proprie pe navă corespunzător efectivului transportat şi duratei transportului.

Sistemul de colectare a lichidelor rezultate din activitatea metabolică, de întreţinere şi îngrijire a animalelor în fose de unde sunt rejectate cu ajutorul pompelor sau ejectoarelor. Acesta trebuie să fie echipat cu echipament alternativ de pompe.

Asigurarea obligatorie a iluminatului, inclusiv în soluţie alternativă şi portabil şi a sistemelor de prevenire şi stingere a incendiilor.

Monitorizarea obligatorie a sistemului de ventilație, de asigurare a apei potabile şi de colectare a lichidelor, a iluminatului fiind conectate în cabina comandantului.

Navele trebuie să aibă surse primară şi secundară de curent electric.

Navele pentru animale sau navele care transportă containere pe mare cu ecvidee domestice şi animale domestice din speciile bovină, ovină, caprină şi porcină pentru călători care depăşesc 24 ore trebuie să aibă în momentul plecării suficient aşternut, hrană şi apă pentru a acoperi necesarul zilnic (tabel nr. 22) pe timpul călătoriei plus 25% rezervă pentru 3 zile.

Tabel nr. 22
Necesarul de furaje şi apă pe zi pentru diverse specii

Specia	Necesar furaj % / greutatea corporală a animalelor pe zi		Necesar apă potabilă l/animal/zi
	Fibroase	Concentrate	
Bovine	2	1,6	45
Cabaline	2	1,6	45
Oi Capre	2	1,8	4
Porci	-	3	10

În capitolul V se prezintă intervalul de adăpare şi furajare, timpii călătoriei şi perioadele de odihnă.

Cerințele stabilite în acest capitol se aplică la transportul ecvideelor domestice cu excepția celor înregistrate, animalelor domestice din specia bovină, ovină, caprină şi porcină, şi nu include transportul aerian.

Timpul de călătorie la animalele menționate la paragraful anterior nu trebuie să depăşească 8 ore. Acesta poate fi depăşit numai dacă se îndeplinesc condițiile suplimentare care se vor prezenta în capitolul VI.

Intervalele de adăpare şi furajare şi perioadele de odihnă când se folosesc vehicule rutiere care îndeplinesc cerințele de la Capitolul VI sunt definite după cum urmează: viteii şi purceii neîntărcați, mieii, iezii şi mânjii care sunt încă pe dietă lactată trebuie, după 9 ore de călătorie să beneficieze de o perioadă de odihnă de cel puțin o oră pentru a primi lichide şi hrană. După această perioadă de odihnă, ei pot fi transportați alte 9 ore; porcii pot fi transportați o perioadă maximă de 24 ore, dacă au acces continuu la apă; ecvideele domestice pot fi transportate o perioadă maximă de 24 ore, dacă vor primi apă din 8 în 8 ore şi furaj cu aceeaşi periodicitate când este necesar; bovinele, ovinele, caprinele cu excepția tineretului neîntărcat menținut deja trebuie să beneficieze după 14 ore de călătorie de o oră de odihnă pentru adăpare şi furajare dacă este necesar, după care mai pot călători maximum 14 ore.

După timpul de călătorie arătat, animalele trebuie descărcate, furajate, adăpate şi odihnite cel puțin 24 ore.

Animalele nu trebuie transportate cu trenul dacă timpul de călătorie depăşeşte 8 ore, însă timpii de călătorie stabiliți pentru condiții speciale conform Capitolului VI trebuie aplicați cu excepția perioadelor de odihnă.

Animalele nu trebuie transportate pe mare dacă timpul maxim al călătorie depăşeşte 8 ore, dacă nu sunt îndeplinite condițiile suplimentare de furajare şi adăpare.

În cazul transportului pe mare cu o legătură regulată şi directă între două puncte geografice ale Comunității prin mijlocirea vehiculelor încărcate pe nave fără descărcarea animalelor se poate aplica schema de la transportul rutier.

În interesul animalelor, în cazul transportului cu vehicule rutiere îmbunătățite, timpii călătoriei pot fi prelungiți cu 2 ore dacă se ajunge la destinație.

Pentru păsări, păsări domestice şi iepuri domestici trebuie să se asigure hrană şi apă în cantități corespunzătoare cu excepția călătoriilor care durează mai puțin de 12 ore de la încărcare la descărcare pentru toate categoriile de păsări cu excepția puilor în primele 72 ore după ecloziune şi 24 ore pentru puii din toate speciile în intervalul de 72 ore de la ecloziune.

Protocolul privind protecția şi bunăstarea animalelor anexat la Tratat cere formularea şi implementarea acestei politici în agricultură şi transport, Comunitatea şi Statele Membre trebuie să acorde atenție deplină cerințelor pentru bunăstarea animalelor.

Câinii şi pisicile în timpul călătoriei trebuie să fie hrăniți la intervale de cel mult 24 ore şi să fie adăpați la intervale de maximum 8 ore. Animalele trebuie să fie însoțite de instrucțiuni scrise privind furajarea şi adăparea pe timpul transportului.

Alte specii de animale trebuie furajate şi adăpate conform instrucțiunilor scrise care trebuie să le însoțească pe timpul călătoriei.

În Capitolul VI sunt prezentate prevederile speciale pentru vehiculele folosite pentru călătoriile lungi a ecvideelor domestice şi animalelor domestice din speciile bovină, ovină, caprină şi porcină.

Mijloacele de transport rutier trebuie să răspundă la o serie de cerințe sub raport constructiv care se vor prezenta în continuare.

Tavanul mijloacelor de transport destinate călătoriilor lungi trebuie să fie bine izolat şi de culoarea deschisă.

Pardoseala mijlocului de transport trebuie acoperită cu aşternut sau un material echivalent care să aibă proprietăți absorbante, în cantități suficiente în funcție de specie, numărul de animale transportate, durata transportului şi anotimp.

Furajele care se încarcă în mijloacele de transport trebuie să fie în cantități suficiente, în funcție de necesitățile animalelor transportate şi durata călătoriei, şi protejate de factorii meteorologici, praf, urină, fecale, carburanți şi gazele de eşapament.

Frontul de furajare (hrănitori, jgheaburi), dacă se foloseşte, trebuie încărcat în mijlocul de transport, separat de animale. Se ataşează la mijlocul de transport în timpul folosirii pentru a nu se răsturna.

Animalele trebuie să aibă acces liber la frontul de adăpare care trebuie astfel proiectat, construit şi întreținut încât sa asigure necesarul de apă ale acestora, fără a le afecta sănătatea.

Elementele de compartimentare sunt necesare pentru a delimita spațiile de cazare a animalelor şi trebuie să fie, individuale pentru ecvidee, cu excepția iepelor cu mânji, sau colective cu geometrie variabilă, în funcție de numărul de animale.

Sunt admise pentru transport, fără a fi însoţite de mame: ecvideele în vârstă de peste 4 luni; tineretul bovin în vârstă de peste 14 zile; tineretul porcin în greutate de peste 10 kg.

Mijloacele de transport şi containerele marine trebuie să fie echipate cu sistem mecanic de adăpare, care să facă posibil furnizarea simultană de apă oricând este necesar în timpul călătoriei şi la întregul efectiv.

Sistemul de adăpare trebuie să fie proiectat, construit şi întreţinut corespunzător şi amplasat, în funcţie de specie şi categoria de animale transportate.

Capacitatea totală a bazinelor de stocare a apei trebuie să fie de cel puţin 1,5% din încărcătura maximă. Bazinele de apă trebuie astfel proiectate încât să indice nivelul din acestea şi să permită o decontaminare microbienă uşoară, după fiecare călătorie. Acestea se conectează la frontul de adăpare amplasat în fiecare boxă individuală sau colectivă.

Ventilaţia pentru mijloacele de transport rutier trebuie proiectată, construită şi menţinută în funcţiune pentru a asigura, în acestea o temperatură cuprinsă între 5 şi 30°C, în funcţie de necesităţi, indiferent dacă acestea sunt în mişcare sau staţionează. Se admite o toleranţă de ± 5°C, în funcţie de temperatura exterioară.

Sistemul de ventilaţie trebuie să asigure o distribuţie uniformă a aerului la o capacitate nominală de 60m^3/oră/kg greutate vie încărcată.

Sistemul de ventilaţie trebuie să funcţioneze cel puţin 4 ore independent de motorul vehiculului.

Mijlocul de transport rutier trebuie să fie prevăzut cu un sistem de monitorizare a temperaturii şi de înregistrare a datelor.

Senzorii trebuie amplasaţi, în locurile cele mai nefavorabile sub raportul temperaturii aşa cum rezultă din proiect.

Înregistrările trebuie datate şi arhivate pentru a fi disponibile pentru verificare de autorităţile competente.

Mijloacele de transport trebuie să fie prevăzute cu un sistem de avertizare pentru a alerta şoferul de situaţiile în care temperatura depăşeşte valoarea minimă sau maximă în locurile de cazare a animalelor.

Până la 31 iulie 2005 Comisia trebuia să prezinte un raport care să cuprindă opinia Autorităţii Europene pentru Siguranţa Alimentelor şi măsurile potrivite pentru asigurarea temperaturilor maxime şi minime pentru animalele transportate.

Mijloacele de transport rutier trebuie să fie echipate de la 1 ianuarie 2009 cu sistem de navigaţie.

Comisia trebuie să trimită Consiliului până la 1 ianuarie 2008, rezultatele studiului sistemelor de navigaţie obligatorii şi aplicarea unei astfel de tehnologii în scopul asigurării condiţiilor Reglementării.

Comisia trebuie să trimită Consiliului, nu mai târziu de 1 ianuarie 2010, un raport privind implementarea sistemului de navigare.

În Capitolul VII se prezintă suprafeţele care trebuie asigurate pentru diferitele specii şi categorii de animale, pe diferite căi de transport, în funcţie de durata călătoriei.

A. Transportul ecvideelor domestice

Tabel nr. 23
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul ecvideelor pe calea ferată

Specia şi categoria	Durata transportului	Suprafaţa / animal m^2
Cai adulţi	-	1,75 m^2 (0,7x2,5m)*
Tineret cabalin 6-24 luni	până la 48 ore	1,2 m^2 (0,6x2,0m)
Tineret cabalin 6-24 luni	peste 48 ore	2,4 m^2 (1,2x2,0m)
Ponei (sub 144 cm)	-	1.08 m^2 (0,6x1,8m)
Mânji 0-6 luni	-	1,4 m^2 (1x1,4m)

* Acest standard se poate folosi pentru vagoane cu lăţimea până sau egală cu 2m. Suprafeţele menţionate pot varia cu maximum 10% pentru cai adulţi şi ponei şi cu maximum 20% pentru tineretul cabalin şi mânji, în funcţie de greutate, mărime, condiţia fizică, condiţiile meteorologice şi durata călătoriei.

Tabel nr. 24
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul ecvideelor pe calea rutieră

Specia şi categoria	Durata transportului	Suprafaţa / animal m^2
Cai adulţi	-	1,75 m^2 (0,7x2,5m)
Tineret cabalin 6-24 luni	până la 48 ore	1,2 m^2 (0,6x2,0m)
Tineret cabalin 6-24 luni	peste 48 ore	2,4 m^2 (1,2x2,0m)
Ponei (sub 144 cm)	-	1.08 m^2 (0,6x1,8m)
Mânji 0-6 luni	-	1,4 m^2 (1x1,4m)

Tabel nr. 25
Suprafeţele ce trebuie alocate
pentru transportul ecvideelor pe calea aeriană

Categoria de greutate kg	Suprafaţa m^2/animal
0 - 100	0,42
100 - 200	0,66
200 - 300	0,87
300 - 400	1,04
400 - 500	1,19
500 - 600	1,34
600 - 700	1,51
700 - 800	1,73

Tabel nr. 26
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul ecvideelor pe calea apei

Categoria de greutate kg	Suprafaţa m^2/animal
200 - 300	0,90 - 1,175
300 - 400	1,175 - 1,45
400 - 500	1,45 - 1,725
500 - 600	1,175 – 2,00
600 - 700	2,00 - 2,25

B. Transportul bovinelor

Tabel nr. 27
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul bovinelor pe calea ferată

Categoria zootehnică	Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
Viţei mici	sub 50	0,30-0,40
Viţei mărime medie	între 50-110	0,40-0,70
Viţei grei	între 110-200	0,70-0,95
Bovine mărime medie	între 200-325	0,95-1,30
Bovine grele	între 325-550	1,20-1,60
Bovine foarte grele	între 550-700 şi peste 700	1,60

Suprafeţele menţionate pot varia, în funcţie de greutatea şi mărimea animalelor, de condiţia lor fizică, de condiţiile meteorologice probabile din timpul călătoriei.

Tabel nr. 28
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul bovinelor pe calea rutieră

Categoria zootehnică	Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
Viţei mici	sub 50	0,30 - 0,40
Viţei mărime medie	între 50-110	0,40 - 0,70
Viţei grei	între 110-200	0,70 - 0,95
Bovine mărime medie	între 200-325	0,95 - 1,30
Bovine grele	între 325-550	1,30 - 1,60
Bovine foarte grele	între 550-700 şi peste 700	1,60

Suprafeţele menţionate pot varia, în funcţie de greutatea şi mărimea animalelor, de condiţia lor fizică, de condiţiile meteorologice probabile din timpul călătoriei.

Tabel nr. 29
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul bovinelor pe calea aerului

Categoria zootehnică	Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
Viţei	sub 50	0,23
	între 50-70	0,28
Bovine	între 70-300	0,84
	între 300-500	1,27

Tabel nr. 30
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul bovinelor pe calea apei

Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
200-300	0,81-1,0575
300-400	1,0575-1,305
400-500	1,305-1,5525
500-600	1,5525-1,8
600-700	1,8-2,025

Pentru animalele gestante trebuie sa se aloce o suprafaţă cu 10% mai mare.

C. Transportul oilor şi caprelor

Tabel nr. 31
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul oilor şi caprelor pe calea ferată

Specia şi categoria zootehnică	Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
Oi tunse	sub 55	0,20-0,30
	peste 55	0,30
Oi netunse	sub 55	0,30-0,40
	peste 55	0,40
Oi gestante	sub 55	0,40-0,50
	peste 55	0,50
Capre	sub 35	0,20-0,30
	între 35-55	0,30-0,40
	peste 55	0,40-0,75
Capre grele	sub 55	0,40-0,50
	peste 55	0,50

Suprafeţele menţionate pot varia, în funcţie de rasă, mărime, condiţia fizică şi lungimea lânii şi părului animalelor, precum şi de condiţiile meteorologice probabile din timpul călătoriei.

Tabel nr. 32
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul ovinelor şi caprinelor pe cale rutieră

Specia şi categoria zootehnică	Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
Oi tunse	sub 55	0,20-0,30
	peste 55	0,30
Oi netunse	sub 55	0,30-0,40
	peste 55	0,40
Oi gestante	sub 55	0,40-0,50
	peste 55	0,50
Capre	sub 35	0,20-0,30
	între 35-55	0,30-0,40
	peste 55	0,40-0,75
Capre	sub 55	0,40-0,50
	peste 55	0,50
Tineret ovin	peste 26	0,20-0,30

Suprafeţele menţionate pot varia, în funcţie de rasă, mărime, condiţia fizică şi lungimea lânii şi părului animalelor, precum şi de condiţiile meteorologice probabile din timpul călătoriei. Pentru miei mici se poate asigura o suprafaţă de sub 0,2m^2 pentru un animal.

Tabel nr. 33
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul ovinelor şi caprinelor pe calea aerului

Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
sub 25	0,2
între 25-50	0,3
între 50-75	0,4

Tabel nr. 34
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul oilor şi caprelor pe calea apei

Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
20-30	0,24-0,265
30-40	0,265-0,290
40-50	0,290-0,315
50-60	0,315-0,34
60-70	0,34-0,39

D. Transportul porcilor

Pentru transportul pe calea ferată şi rutieră trebuie să se asigure o suprafaţă echivalentă cu 235 kg/m^2.

Suprafaţa pate fi mărită în funcţie de rasă, mărimea şi condiţia fizică a porcilor, condiţiile meteorologice probabile pe timpul călătoriei, cu până la 20%.

Tabel nr. 35
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul porcilor pe calea aerului

Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
sub 15	0,13
între 15-25	0,15
între 25-50	0,35
între 50-100	0,51

Tabel nr. 36
Suprafeţele ce trebuie alocate pentru transportul porcilor pe calea apei

Greutatea kg	Suprafaţa m^2/animal
sub 10	0,20
între 10-20	0,28
între 20-45	0,37
între 45-70	0,60
între 70-100	0,85
între 100-140	0,95
între 140-180	1,10
între 180-270	1,50

Îngrijitorii de la locul de plecare şi când locul de destinaţie este în cadrul teritoriului Comunităţii, îngrijitorii de la locul de destinaţie, trebuie să completeze şi să semneze secţiuni relevante ale jurnalului călătoriei. Ei trebuie să informeze autoritatea competentă de orice rezervare privind conformitatea cu prevederile Recomandării.

E. Transportul păsărilor

Tabel nr. 37
Suprafeţe ce trebuie alocate pe timpul transportului păsărilor

Categorie zootehnică	Greutate	Suprafaţa cm^2	
		pe pasăre	pe kg
Pui de 1 zi	-	21-25	
Alte păsări decât pui de 1 zi	sub 1,6	-	180-200
	între 1,6 - 3	-	160
	între 3 – 5	-	115
	peste 5	-	105

Suprafeţele alocate pot varia în funcţie nu numai de greutatea şi mărimea păsărilor, dar şi în funcţie de starea lor fizică, condiţiile meteorologice probabile pe timpul călătoriei

În anexa II Jurnalul călătoriei aşa cum este prezentat în articolul 8(2), punctele a şi c din articolul 14 şi articolul 21(2) sunt prezentate machetele (secţiunile) documentelor care trebuie să însoţească transporturile de animale respectiv: planificarea (macheta nr. 3), locul de plecare (macheta nr. 4), locul de destinaţie (macheta nr. 5); declaraţia transportatorului (macheta nr. 6); raportul de anomalii (macheta nr. 7).

Jurnalul de călătorie trebuie să fie ştampilat şi semnat pe fiecare pagină de o persoană nominalizată de organizatorul transportului.

Organizatorul trebuie să identifice fiecare machetă a jurnalului de călătorie cu un număr şi să se îngrijească ca acestea să fie semnate de către cei care participă la transportul animalelor.

Îngrijitorii şi medicul veterinar de la locul de îmbarcare vor trebui să semneze macheta nr. 5. Îngrijitorii vor trebui să informeze autoritatea completului de orice rezervă pe care o au privind neconformităţile cu prevederile Reglementării.

Îngrijitorii de la locul de destinaţie, dacă sunt în Statele Membre ale Comunităţii vor trebui să semneze macheta nr. 5.

Jurnalul de călătorie va trebui păstrat o perioadă de minimum 3 ani pentru a putea fi prezentat autorităţilor competente, cu excepţia machetei nr. 6.

Dacă transportul se face în ţări terţe transportatorul predă jurnalul de călătorie medicului oficial de la punctul de trecere a frontierei.

Se va completa cu circuitul jurnalului.

Anexa III se referă la autorizaţia transportatorului (macheta nr. 8), autorizaţia de transport (macheta nr. 9); certificatul de competenţă pentru şoferi şi însoţitori (macheta nr. 10); certificat de aprobare a mijlocului de transport pentru călătorii lungi (macheta nr. 11).

În *Anexa IV* este prezentat modul de efectuare şi conţinutul programelor de instruire a şoferilor şi însoţitorilor după cum urmează:

1. Şoferii şi însoţitorii referiţi în Articolul 6(5) şi Articolul 17(1) trebuie să-şi completeze cu succes instruirea aşa cum este prevăzut în paragraful 2 şi să treacă un examen aprobat de autoritatea competentă, care trebuie să se asigure că examinatorii sunt independenţi.
2. Cursurile de instruire referite în paragraful 1 trebuie să includă cel puţin aspecte tehnice şi administrative ale legislaţiei Comunităţii privind protecţia animalelor pe timpul transportului şi în particular următoarele:
   a. Articolele 3 şi 4 şi Anexele I şi II;
   b. Fiziologia animală şi în particular nevoile de adăpare şi furajare, comportamentul animalelor şi conceptul de stres;
   c. Aspecte practice ale manipulării animalelor;
   d. Impactul comportării şoferului asupra bunăstării animalelor transportate şi asupra calităţii cărnii;
   e. Îngrijirea de urgenţă pentru animale;
   f. Consideraţii de siguranţă pentru personalul care manipulează animalele.

Anexa V face referire la Convenţia Europeană pentru protecţia animalelor pe timpul transportului Internaţional.

Anexa VI face trimitere la standardele internaţionale pentru containere şi boxe prevăzute la cea de-a 31 Ediţie, din 10 octombrie 2004 a Asociaţiei Transportului Internaţional pe Calea Aerului.

Macheta nr. 3

PLANIFICAREA

1.1. Organizator: nume şi adresă		**1.2. Numele persoanei însărcinată cu călătoria**	
		1.3. Telefon/Fax	
2. Durata totală prevăzută (ore/zile)			
3.1. Locul şi ţara de PLECARE		**4.1. Locul şi ţara de DESTINAŢIE**	
3.2. Data	**3.3. Timp**	**4-2. Data**	**4.3. Timp**
5.1. Specia	**5.2. Nr. animale**	**5.3. Nr. certificatului veterinar**	
5.4. Greut. totală estimată a transportului (în kg)		**5.5. Spaţiul total asigurat pentru transport (în cm^2)**	

6. LISTA SCHEMATICĂ DE ODIHNĂ, TRANSFER SAU PUNCTE DE IEŞIRE

6.1. Numele locurilor unde animalele se odihnesc, sau sunt transferate (inclusiv punctele de ieşire)	**6.2. Sosire**		**6.3. Durata (în ore)**	**6.4. Numele transportatorului şi autorizaţia No. (dacă este diferit de organizator)**
	Data	**Timp**		

7. Organizatorul declară: aici eu sunt responsabil pentru organizarea călătoriei menţionate mai sus şi eu am făcut aranjamente potrivite pentru apărarea bunăstării animalelor pe tot timpul călătoriei în concordanţă cu prevederile Reglementării Consiliului (EC) No. 1/2005.

8. Semnătura organizatorului

Macheta nr. 4

LOCUL DE PLECARE

1. ÎNGRIJITORUL de la locul plecare – Nume şi adresă (dacă diferă de organizatorul menţionat în secţiunea 1)		
2. Locul şi Statul Membru de plecare		
3. Data şi ora primului animal încărcat	4. Nr. animale încărcate	5. Identificarea mijlocului de transport
6. Eu, îngrijitorul animalelor la locul de plecare, declar aici că am fost prezent la încărcarea animalelor. În conformitate cu cunoştinţele mele, în timpul încărcării, animalele menţionate mai sus au fost potrivite (apte) pentru transport şi facilităţile şi preocupările pentru manipularea animalelor au fost în concordanţă cu prevederile Reglementării (EC) Nr. 1/2005 privind protecţia animalelor în timpul transportului şi a operaţiilor legate.		
7. Semnătura îngrijitorului de la locul de plecare		
8. Controale.suplimentare la plecare		
9. Medicul veterinar de la locul de plecare (nume şi adresă)		
10. Eu medic veterinar, declar aici că am controlat şi am aprobat încărcarea animalelor menţionate mai sus. Corespunzător cunoştinţelor mele, în momentul plecării, animalele au fost potrivite (apte) pentru transport şi mijlocul de transport şi practicile de transport au fost în conformitate cu prevederile Reglementării Consiliului (EC) Nr. 1/2005.		
11. Semnătura veterinarului		

Macheta nr. 5

LOCUL DE DESTINAŢIE

1. Îngrijitorul de la locul de destinaţie / medicul veterinar oficial - Nume şi adresă		
2. Locul şi Statul Membru de destinaţie – punct de control	3. Data şi timpul controlului	
4. CONTROALE EFECTUATE	5. REZULTATUL CONTROALELOR	
	5.1. Conformitate	5.2. Rezervare
4.1. Transportator Autorizaţia nr.	☐	☐
4.2. Şofer Numărul certificatului de competenţă	☐	☐
4.3. Mijloc de transport Identificare	☐	☐
4.4. Suprafaţa permisă Suprafaţa medie/animal în m^2	☐	☐
4.5. Înregistrările jurnalului de călătorie şi limitele de timp al călătoriei	☐	☐

4.6. Animale (specifică nr. pentru fiecare categorie)

Control total	N Nepotrivit	M Mort	P Potrivit

6. Eu, îngrijitorul de animale de la locul de destinaţie / medic veterinar oficial, declar aici că am controlat acest transport de animale. Corespunzător cunoştinţelor mele, în timpul controlului menţionat mai sus au fost înregistrate observaţiile. Cunosc că autorităţile competente trebuie informate cât mai curând posibil de orice rezervă, care poate fi şi de fiecare dată animalele sunt descoperite.
7. Semnătura îngrijitorului de la locul de destinaţie / medicului veterinar oficial (cu ştampila oficială)

Macheta nr. 6

DECLARAȚIA TRANSPORTATORULUI

DE COMPLETAT DE ȘOFER ÎN TIMPUL DESFĂȘURĂRII CĂLĂTORIEI ȘI DISPONIBILĂ PENTRU AUTORITĂȚILE COMPETENTE DE LA LOCUL DE PLECARE IN INTERVAL DE 1 LUNĂ DE LA DATA SOSIRII LA LOCUL DE DESTINAȚIE

Itinerar actual – puncte de odihnă, transfer sau ieșire

Loc și adresă	Sosire Data	Sosire Timp	Plecare Data	Plecare Timp	Durata opririi	Motiv	Data și timpul sosirii la locul de destinație

Motivul oricărei abateri de la itinerariul planificat / alte observații

Numărul și motivul injuriilor animalelor și/sau morților în timpul călătoriei

ȘOFERI – nume și semnătura

Ca transportator, eu certific aici că însemnările de mai sus sunt corecte și eu cunosc că orice incident în timpul călătoriei care duce la moartea animalelor trebuie declarat autorităților competente de la locul de plecare.

Data și locul

TRANSPORTATOR – nume, nr. autorizației

Semnătura transportatorului

Macheta nr. 7

RAPORT DE ANOMALII No.....

O copie a raportului de anomalie însoțită de o copie a Secțiunii 1 a jurnalului călătoriei trebuie transmisă autorității competente.

1. **DECLARANT** – nume, adresă			
2. Locul și Statul Membru unde anomalia a fost observată		3. Data și timpul când anomalia a fost observată	
4. **TIPUL DE ANOMALIE** – conformă cu Reglementarea Consiliului (EC) nr. 1/2005			
4.1. Potrivire pentru transport	☐	4.6. Spațiu permis	☐
4.2. Mijloc de transport	☐	4.7. Autorizația transportatorului	☐
4.3. Practici de transport	☐	4.8. Certificat de competență pentru șofer	☐
4.4. Limitele de timp călătorie	☐	4.9. Înregistrările în jurnalul de călătorie	☐
4.5. Prevederi suplimentare pentru durata călătoriei	☐	4.10. Altele	☐
4.11. **Observații**			
5. Eu declar aici că am controlat transportul de animale menționate mai sus și am exprimat rezerve amănunțite în acest raport privind conformitatea cu prevederile Reglementării Consiliului (EC) nr. 1/2005 privind protecția animalelor în timpul transportului și operațiilor legate.			
6. **Data și timpul declarației pentru autoritatea competentă**		7. Semnătura **declarantului**	

Anexa III

Macheta nr. 8

Autorizaţia transportatorului conformă cu articolul 10(1)

1. NUMĂRUL AUTORIZAŢIEI TRANSPORTATORULUI		
2. IDENTIFICAREA TRANSPORTATORULUI 2.1. Numele companiei		**TIP I** **NON-VALID** **PENTRU CĂLĂTORII LUNGI**
2.2. Adresa		
2.3. Oraşul	2.4. Cod poştal	2.5. Stat membru
2.6. Telefon	2.7. Fax	2.8. E-mail
3. AUTORIZAŢIE LIMITATĂ LA ANUMITE Specii de animale ☐	Moduri de transport ☐	
Specifică aici :		
Data de expirare		
4. **AUTORITATEA CARE EMITE AUTORIZAŢIA** 4.1. Numele şi adresa autorităţii		
4.2. Telefon	4.3. Fax:	4.4. E-mail
4.5. Data	4.6. Locul	4.7. Ştampila oficială
4.8. Numele şi semnătura oficialului		

Macheta nr. 9

Autorizaţia de transport conformă cu articolul 11(1)

1. NUMĂRUL AUTORIZAŢIEI TRANSPORTATORULUI		
2. IDENTIFICAREA TRANSPORTATORULUI 2.1. Numele companiei		**TIP 2** **VALID PENTRU TOATE CĂLĂTORIILE INCLUSIV CĂLĂTORII LUNGI**
2.2. Adresa		
2.3. Oraşul	2.4. Cod poştal	2.5. Stat membru
2.6. Telefon	2.7. Fax	2.8. E-mail
3. AUTORIZAŢIE LIMITATĂ LA ANUMITE Specii de animale ☐	Moduri de transport ☐	
Specifică aici :		
Data de expirare		
4. **AUTORITATEA CARE EMITE AUTORIZAŢIA** 4.1. Numele şi adresa autorităţii		
4.2. Telefon	4.3. Fax:	4.4. E-mail
4.5. Data	4.6. Locul	4.7. Ştampila oficială
4.8. Numele şi semnătura oficialului		

Macheta nr. 10

Certificat de competență pentru şoferi şi însoțitori
conform cu Articolul 17(2)

1. IDENTIFICAREA ŞOFERULUI / ÎNSOȚITORULUI 1.1. Prenume		
1.2. Nume		
1.3. Data naşterii	1.4. Locul şi țara naşterii	1.5. Naționalitate
2. NUMĂRUL CERTIFICATULUI		
2.1. Această autorizație este valabilă până la:		
3. ORGANIZAȚIA CARE EMITE CERTIFICATUL 3.1. Numele şi adresa autorității care emite certificatul		
3.2. Telefon	3.3. Fax	3.4. E-mail
3.5. Data	3.6. Locul	3.7. Ştampila
3.8. Numele şi semnătura		

Macheta nr. 11

Certificat de aprobare
a mijlocului de transport rutier pentru călătorii lungi
conform cu Articolul 18(2)

1. LICENȚA NR. 1.2. Echipat cu sistem de navigație	DA	NU	
2. Specii de animale permise să fie transportate			
3. SUPRAFAȚA ÎN M^2 / PUNTE			
4. Această autorizație este valabilă până la:			
5. ORGANIZAȚIA CARE EMITE CERTIFICATUL 5.1. Numele şi adresa autorității care emite certificatul			
5.2. Telefon	5.3. Fax	5.4. E-mail	
5.5. Data	5.6. Locul	5.7. Ştampila	
5.8. Numele şi semnătura			

4.2.2. ACTE NORMATIVE ŞI PUBLICAȚII SUB EGIDA OIE

Bolile sunt o cauză majoră şi persistentă de suferință la animale, motiv pentru care prevenirea şi combaterea acestora trebuie să fie o prioritate pentru toți aceea care militează pentru îmbunătățirea bunăstării animalelor. În acest context şi ca o recunoaştere a meritelor OIE în dezvoltarea comerțului internațional de către OMC-WTO, în 2002 OIE a primit, în unanimitate, mandatul celor 167 țări membre de a deveni organizația internațională conducătoare în domeniul bunăstării animalelor pe baze ştiințifice.

Ca urmare a asumării, de către OIE a rolului de conducător la nivel a problemelor de bunăstarea animalelor, atât în Codul OIE pentru sănătatea animalelor terestre, cât şi sănătatea animalelor acvatice apar capitole referitoare la bunăstarea animalelor.

Codurile pentru sănătatea animalelor terestre şi acvatice cuprind prevederea că certificatele de sănătate animală emise pentru însoțirea animalelor sau produselor animaliere pot fi folosite pentru menționarea informațiilor referitoare la bunăstarea animalelor.

De asemenea se menționează că pentru controlul bolilor care necesită uciderea inevitabilă a animalelor din focare se fac eforturi pentru dezvoltarea de vaccinuri[26], care să permită evitarea unor asemenea măsuri. În situația în care, totuşi uciderea este necesară, aceasta trebuie făcută în condiții care să evite durerea şi suferința inutilă.

În anul 2005 la Sesiunea Generală a OIE din mai, au fost aprobate patru ghiduri pentru îmbunătățirea bunăstării animalelor, respectiv: ghidul pentru transportul animalelor pe mare, ghidul pentru transportul animalelor pe picioare; ghidul pentru tăierea/sacrificarea animalelor pentru consum uman; ghidul pentru uciderea umană a animalelor pentru controlul bolilor.

Ghiul pentru tăierea/sacrificarea animalelor pentru consum uman şi ghidul pentru uciderea umana a animalelor pentru controlul bolilor nu aduce noutăți față de aspectele prevăzute de legislația UE, în mare parte transpusă şi în dreptul bunăstării animalelor din România. Aceste ghiduri, în timp vor fi transpuse şi în legislația statelor membre ale OIE, pentru a putea participa la comerțul internațional de animale şi produse de origine animală.

O problemă prioritară pentru 2006 este bunăstarea animalelor acvatice, bunăstarea câinilor – controlul câinilor vagabonzi/sălbatici; bunăstarea animalelor de laborator şi continuarea elaborării ghidurilor pentru bunăstarea animalelor de fermă.

[26] Când va reuşi OIE să impună această conduită în controlul pestei porcine clasice în UE, în care vaccinarea profilactică este interzisă, situație în care în Olanda s-au ucis peste 10 milioane porcine. O asemenea măsură în contradicție cu principiile bunăstării animalelor se înregistrează şi în România prin interzicerea vaccinării contra pestei porcine clasice, generând sute de focare de boală.

* * *

Organizarea de către OIE a Conferinței Mondiale privind bunăstarea animalelor, la Paris, între 23-25 februarie 2004, a avut o referință deosebita, fapt constatat în pozițiile favorabile bunăstării animalelor manifestată de delegații țărilor membre la Adunarea Generală a OIE din mai 2005.

Informațiile din lucrările ştiințifice prezentate la Conferința Mondială, în volumul Abstracts, Resumes, Resumenes, de mare valoare teoretică şi practică au fost preluate şi sunt prezentate în carte.

Un alt eveniment deosebit de important în abordarea problemei bunăstării animalelor la nivel global o reprezintă apariția în noiembrie 2005 a „Revue scientifique et technique", vol. 24(2) august 2005.

Informațiile, deosebit de utile şi bogate din păcate, având în vedere studiul de elaborare a cărții şi presiunea timpului, pentru a fi tipărită până la 30 ianuarie 2006 şi pusa astfel la dispoziția studenților pentru a fi folosită în sesiunea din iarna anului 2006 nu au putut fi inserate decât parțial.

Cu siguranță informațiile vor fi folosite într-o altă carte, care sper să vadă lumina tiparului în viitorul apropiat.

BIBLIOGRAFIE

1. Adameşteanu I., 1975, Tehnopatii la animalele domestice. Ed. Ceres, Bucureşti.
2. Aeby St., 1994, Artgämaße Tierhaltung – Ein Anliegen der Konsumenten, Freilanghaltung von Nutztiern – artgerecht und wirtschaftlich, *Schweizer Tierschutz*, STS, Basel, 44-48.
3. Algers B., Ekesbo I., Strömberg S., 1978, The impact of continuous noise on animal health. *Acta Vet. Scand.*, **67** (suppl), 26.
4. Algers B., 1989, Vocal and tactile communication during suckling in pigs. Aspects on functions and effects of continuous noise. *Thesis*, Faculty of Veterinary Medicine, Skara, Rapport 25.
5. Algers B., Madej A., Rojanasthien S., 1989, Quantitative relationships between suckling-induced teat stimulation and the release of prolactin, gastrin, somatotropin, insulin, glucagon, and VIP in sows. In: *Vocal and tactile Communications during suckling in pigs, Veterinary Medicine*, Skara, Rapport 25, (by B. Algers), 97-115.
6. Algers B., Jensen P., 1991, Teat stimulation and milk production during early lactation in sows: effect of continuous noise. *Can. J. Anim. Sci.*, **71**, 51-60.
7. Algers B., 2000, Animal hygiene: A corner stone in animal welfare. In: *Proceedings of The 10th International Congress on Animal Hygiene, 2-6 July, Maastricht*, **2**, 719-724.
8. Algers B., 2004, Injury and diseases, In: *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications EU. Int., 179-188.
9. Ali B.H., Al Qarawi A.A., 2002, An evaluation of drugs used in the control of stressful stimuli in domestic animals. *Acta Vet. Brno*, **76**, 205-216.
10. Allbright J.L., 1986, Animal welfare and animal rights, Natl. Forum. *Phi Kappa Phi J.*, **66**.
11. Amon Th., Kummernecker C., Offner E., 1998, Die Wiederholbarkeit von Beurteilungen der Tiergerecheit bei Milchviehsällen mit dem TGI 35 L. *Fachgruppe Tierschutzrecht und gerichtliche Verterinär Medizin.* DUG, Gießen, 53-66.
12. Andersson R., 1998, Der Tiergerechtheitsindex - TGI. In: *Beurteilung der Tiergerechtheit von Haltungssystemen*, KTBL-Schrift 377, Münster-Hiltrup, Germany.
13. Andrew R.J., 1964, Vocalization in chicks and the concept of "stimulus contrast". *Anim. Behaviour,* **12**, 64-76.
14. Andrew R.J., Rowan N, Heidi O'Brien, 1999, Farm animal welfare. The focus of animal protection in the USA in the 21st century, Tufts Center for Animals and Public Policy.
15. Andronie Ioana Cristina, 2004, Protecţia Animalelor. Ed. Fundaţiei România de Mâine; Bucuresti.
16. Andronie Ioana Cristina, Furnaris F., 2004, Evaluarea protecţiei şi bunăstării animalelor şi a protecţiei mediului; Ed. Fundaţiei România de Mâine; Bucuresti.
17. Appley M.C., 1986, De ce nu utilizează găinile cuibarele (traducere din *Poultry*, **6**, 1986). *Buletin informativ, Probleme de patologie aviară*. Soc. de Med. Vet. din R.S.R., Centrala pentru producţia avicolă din Min. Agric, 1988, **17**, 114-119.
18. Appleby M.C., Hughes B.O., 1997, Animal welfare. CAB International, Oxon, New York.
19. Appley M.C., Barry O.H., 1999, Animal Welfare. CABI Publishing, UK, USA.
20. Appley M.C., 2002, What should we do about animal welfare? Blackwell Science, Publishing House.
21. Artz V., Birmelin I., 1993, Haben Tieren ein Bewusstein? Wenn Affen lugen, wenn Katzen denken und Elefanten traurig sind. München, C. Bertelsmann.
22. Astărăstoae V., Voicu A.. 2003, Bioetica - un domeniu actual de interes. *Viaţa Medicală*, **703**.

23. Baars T., de Vries A., 1999, De boer als ervaringswetenschapper, Elsevier.
24. Baba A.L., Giurgea R., 1993, Stresul, adaptare şi patologie. Ed. Academiei Române, Bucureşti.
25. Bădiţoiu L, Cavulea O., Giurgiu T., Ionescu P., Radu P., 1977, Elemente de patologie şi protecţie specială a animalelor. Ministerul Apărării Naţionale, Bucureşti.
26. Baldwin B.A., Bareham J.R., Duncan I.J., Ewbank R., Hardwick D.C., Vestergaard K., 1981, Research and Development in Relation to Farm Animal Welfare, Birkhausser Verlag, Stuttgart.
27. Barlett Kim, 1991, A new fundamentalism. *The Animal's Agenda* **11,** 9.
28. Bartussek H., 1985, Vorschlag für eine Verordnung der Steiermärkischen Landesregierung für den Bereich der Intensivtierhaltung. *Der Österreichische Freiberufstierarzt,* **97**.
29. Bartussek H., 1990, Der Tiergerechteitsindex. Bericht über die 8. IGN–Tagung vom 22.-24. 2.1990 an der LFS Schlierbach , BAL Gumpenstein, Irdning, 34-36.
30. Bartussek H., 1991, A concept to define naturalness in animal production, In: *Alternatives in animal husbandry*, Boehncke E. and Volkenthin V. (eds.), Witzenhausen.
31. Bartussek H., 1995, Tiergerechtheitsindex TGI 35 L 1995 Legehennen, Veröffentlichungen Heft 25, BAL Gumpenstein, Irdning.
32. Baumans V., 2005, Science based assessment of animal welfare: laboratory animals. *Rev. Sci. Tech, OIE,* **24(2)**, 503-514.
33. Bayvel A.C.D., 2004, The OIE animal welfare strategic initiative – The way forward. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int, 263-264.
34. Bayvel A.C.D., 2004, The OIE process, procedures and international relation. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int, 13-26.
35. Bayvel A.C.D., 2005, The use animal in agriculture and science: historical context, international considerations and future direction. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 791-806.
36. Beaver B.V., 1994, The Veterinarian Encyclopedia of Animal Behavior. Iowa State University Press, Ames, Iowa 50014.
37. Borell E., Hurnik F., 1991, Understanding stereotypies. *Pig International*, **April**, 27-28.
38. Borg E., 1981, Physiological and pathogenic effects of sound. *Acta Otolaryngol. Suppl.,* **381.**
39. Bowles D., Paskin R., 2005, Animal welfare and developing countries: opportunities for trade in high-welfare product from developing countries. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 783-790.
40. Braastad B.O., Bakken M., 2002, Behavior of Dogs and Cats. In: *The Ethology of Domestic Animals: an Introductory Text.* CAB International.
41. Bradshaw R.H., Broom M.D., 2002, A review of the etiology and pathology of leg weakness in boilers in relation to welfare. *Avian and Poultry Biology Reviews* **13(2)**, 45-103.
42. Bradshaw R.H., Hall S.J, Broom D.M., 1996, Behavioral and cortisol responses of pigs and sheep during transport. *Vet. Rec.*, **138**.
43. Bradshaw R.H., Parrott R.F., Forsling M.L., Goode J.A., Lloyd D.M., Rodway R.G., Broom D.M., 1996, Stress and travel sickness in pigs: effects of road transport on plasma concentrations of cortisol, beta-endorphin and lysine-vasopressin. *Animal Sci.*, **63**.
44. Brambell F.W.R., 1965, Report of the Technical Committee to Enquire into the Welfare of Animals kept under Intensive Livestock Husbandry Systems. HMSO: London.
45. Brehm A.E., 1964, Lumea animalelor. Traducere din limba germană şi actualizare de Gh. Dinulescu şi B. Schnapp, sub coordonarea ştiinţifică a M. A. Ionescu. Ed. Ştiinţifică, Bucureşti.
46. Broom D.M., 1986, Indicators of poor welfare. *Brit. Vet. J.*, **42**, 524-526.
47. Broom D.M., 1988, The scientific assessment of animal welfare. *Appl. Animal Behav. Sci.*, **20**, 5-19.

48. Broom D.M., 1990, Social transfer of information in domestic animals. *Symp Zool. Lond.*, **72**, 158-168.
49. Broom D.M., 1990, Effects of handling and transport on laying hens. *Med. Poultry Sci. J.,* **46**, 48-50.
50. Broom D.M., 1991, Animal welfare: concepts and measurement. *J. Anim. Sci.*, **69**, 4167-4175.
51. Broom D.M., 1991, Assessing welfare and suffering. *Behaviour Process*, **25**, 117-123.
52. Broom D.M., 1991, Welfare concepts and measurement. In: *Investigative Techniques for Evaluation and Quantification of Reproductive Feeding and Social Behavior of Domestic Animals at the ASAS 82nd Ann. Mtg.* Ames, IA, 4167-4175.
53. Broom D.M., 1992, Animal welfare: its scientific measurement and current relevance to animal husbandry in Europe. In: *Farm Animals and the Environment*, Ed. C. Philips and D. Piggins Wallingford, CABI, 245-253.
54. Broom D.M., 1992, The needs of laying hens and some indicators of poor welfare. In: *The laying hen.* Ed. V and H Carter, 4-19.
55. Broom D.M., 1992, The scientific assessment of animal welfare during pre-slaughter management. *Ann. de Etologia*, **10**, 133-140.
56. Broom D.M., 1993, An usable definition of animal welfare. *J. Agric. Environ. Ethics*, **6** (Special Supplement **2**), 15-25.
57. Broom D.M., 1993, Assessing the welfare of modified or treated animals. *Livert. Prod. Sci.*, **36**, 39-54.
58. Broom D.M., 1993, The effects of social and physical environment in social behavior in farm animals. *Proc. Vet. Cong. Appl. Ethol.*, Ed. M. Nichelmann, Darmstadt: KTBL, 213-222.
59. Broom D.M., 1993, Veterinary medicine an animal welfare: a forward view. In: *Veterinary Medicine Beyond 2000*, Ed. A.R. Mitchell, Wallingford CABI, 209-217.
60. Broom D.M., Kennedy M.J., 1993, Stereotypics in horses: their relevance to welfare and causation. *Eq. Vet. Educ.*, **5**, 151-154.
61. Broom D.M., Johnson; K.G., 1993, Stress and Animal Welfare. Dordrecht, Chapman & Hill Co. UK.
62. Broom D.M., 1994, The evaluation of animal welfare. In: *Human Society Valuing Farm Animal Welfare*, Ed. RM Benett, University of Reading, 1-7.
63. Broom D.M., 1994, The effects of production efficiency on animal welfare. Biological basis of sustainable animal production. *Proc 4th Zodiac Sym.* EAAP. Publ. 67 Ed. E.A. Husman, Wageningen, 201-210.
64. Broom D.M., 1995, Measuring the effects of management methods, systems, high production efficiency and biotechnology on farm animal welfare. In: *Issues in Agricultural Bioethics.* Ed. TB Mepham, GA Tucker and J Wiseman, Nottingham; Nottingham University Press, 319-334.
65. Broom D.M., 1995, A comparison of the welfare of the sows in different housing conditions. *British Society of Animal Sci.,* **61**, 369-385.
66. Broom D.M., 1995, Quantifying pigs welfare during transport using physiological measures. *Meat Focus. Int.*, **4**, 457-460.
67. Broom D.M., 1995, An usable definition of animal welfare. *The Thinking Horse,* Ed. A. Clarke 66-75.
68. Broom D.M., 1995, Quantifying pigs welfare during transport using physiological measures. *Meat Focus. Int.*, **4**, 457-460.
69. Broom D.M., 1996, A review of animal welfare measurement in pigs. *Pig News Inf.*, **17**, 109N-114N.
70. Broom D.M., 1996, Animal welfare defined in terms of attempts to cope with the environment, *Acta Agric. Scand., Animal Sci. Suppl.* **27**, 22-28.
71. Broom D.M., 1996, How well do farm animals cope with their environment during transport. *Fleish Wirtschaft*, **76**, 279-281.

72. Broom D.M., Goode J.A., Hall S.J.G., Lloyd D.M., Parrott R.F., 1996, Hormonal and physiological effects of a 15 hour road journey in sheep: comparison with the responses to loading, handling and penning in the absence of transport. *Brit. Vet. J.*, **152,** 593-604.

73. Broom D.M., 1997, Animal behavior as an indicator of animal welfare in different housing and management systems. In: *Proceedings of The 9th Int. Congr. Anim. Hygiene*, Ed. H. Saloniemi, 371-378.

74. Broom D.M., 1997, Housing, production level and welfare. *Proc. Of the 9th Int. Conf. Prod. Dis. Farm. Anim. 1995*, Ed. H. Martens, Stuttgart Enke, 272-281.

75. Broom D.M., 1997, Assessing the welfare of transgenic animals welfare. In: *Aspect Transgenic Animals.* Ed. LFM van Zutphen and M van der Meer, Berlin; Springer, 58-67.

76. Broom D.M., 1997, Welfare evaluation. *Appl. Anim. Behavior. Sci.*, **54**, 21-23.

77. Broom D.M., 1998, Welfare, stress and the evaluation of feelings. *Adv. Stud. Behav.*, **27**, 371-403.

78. Broom D.M., 1998, Psychological indicators of stress and welfare. In: *Ethics, Welfare, Law and Market Forces: the Veterinary Interface*, Ed. A.R. Michell & R. Ewbank, 167-175.

79. Broom D.M., 1998, The effects of biotechnology on animal welfare. In: *Biotechnology and Ethics*, Ed. A Holland & A. Johnson, London, Champmand and Hall, 69-82.

80. Broom D.M., 1998, Welfare as a broad scientific concept. *J. Appl. Anim. Welfare Sci.*, **1**, 149-151.

81. Broom D.M., 1999, Animal welfare: the concept & the issues. In: *Attitudes to Animals: Views in Animal Welfare*, ed. F.L. Dolins, Cambridge, Cambridge University Press, 129-142.

82. Broom D.M., 1999, The welfare of vertebrate pests in relation to their management. In: *Advances in Vertebrate Pest Management*, Ed. P.D. Cowan and C.J. Feare, Furth: Filander Verlag, 309-329.

83. Broom D.M., 1999, Welfare and how it is affected by regulation, In: *Regulation of Animal Production in Europe,* Ed. M Kunisch and H. Ekkel, Darmstadt: KTBL, 51-57.

84. Broom D.M., 1999, The welfare of dairy cattle. *Proc. of the 25th Vet. Dairy Congress, Aarhus. 1998*, III Future Mick Farming, Ed. K Aagaard, 32-39.

85. Broom D.M., 2000, Research on veal calf welfare. Veal perspective to the year 2000. *Proc. Int. Symp.*, Le Mans Paris, Federation de la Vitellenie Francaise, 147-153.

86. Broom D.M., 2000, Welfare assessment and welfare-problem areas during handling and transport. In: *Livestock Handling and Transport*, 2nd ed., Ed. T. Grandin, Wallingford CABI, 35-61.

87. Broom D.M., Johnson K.G., 2000, Stress and animal welfare. Kluver Academic Publish Press, Dordree, Boston/London.

88. Broom D.M., 2001, Assessing the welfare of hens and broilers. *Proc. Anst. Poultry Sci. Sym.*, **13**, 61-70.

89. Broom D.M., 2001, Coping, stress and welfare. In: *Coping with challenge: welfare in animals including humans.* Edited by D.M. Broom, Dahlem University Press.

90. Broom D.M., 2001, Evaluation of pain. *Int. Congress and Symposium Services*, **246**, Published by the Royal Society of Medicine Press Ltd., Edited by Lord Soulsby of Swaffham Pryor and Professor David Norton, 17-25.

91. Broom D.M., 2001, The European Union laying her directive and other EU developments. *Proc. Inst. Poultry Sci. Sym.*, **13**, 79-82.

92. Broom D.M., 2001, The evolution of pain. *Flem. Vet. J.*, **70**, 17-21.

93. Broom D.M., 2001, The use of the concept Animal Welfare in European conventions, regulations and directives, In: *Food Chain* (Uppsala: SLU Services), 148-151.

94. Broom D.M., 2002, Animal welfare and humans – Animal Interactions Group. *EU transport report: Seminar TAIEX*, 22-23 March, Bucharest, 4 p.

95. Broom D.M., 2002, Does present legislation help animal welfare? *Land Bauforschung Volkenrode*, **227**, 63-69.

96. Broom D.M., 2002, Effects of disease on farm animal welfare. *Acta Vet. Brno*, **71**, 133-136.

97. Broom D.M., 2005, The effect of land transport on animal welfare. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 683-694.

98. Brown K.N., 2004, A market place perspective. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 79-92.

99. Brown K.H., Hollingsworth J., 2005, The Food Marketing Institute and the National Council of chain Restaurants: animal welfare and the retail food industry in the USA. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 654-664.

100. Brunelat Ph., 1990, Recompense et punition chez le chien. Contribution a l'etude de son conditionnement educatif. Essais comparatifs de deux types de colliers anti-aboiement. *These* presentee et soutenue publiquement le 15 Juin 1990 pour obtenir le grade de Docteur Veterinaire, Ecole Naţionale Veterinaire de Lyon, these nr. 61.

101. Bustad L.K., Hines M., 1984, Rolul nostru în corelaţia om-animal şi în protecţia sănătăţii şi bunăstării omului (traducere din Lucrările celui de-al XXII-lea Congres Mondial de Medicină Veterinară, 1983, Perth, Australia), Buletinul Informativ al S.M.V. din România, **2**, 57-62.

102. Caporale V, Alessandrini B., 2005, Global perspectives on animal welfare: Europe. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 567-578.

103. Cena M., 1960, Das Strahlungsklima und sein Einfluß auf die landwirtschaftlichen Tiere. *Tagungsberichte*, **23**, Dt. Akad. D. Landwirtschaftswissenschaften, Berlin.

104. Cesselin F., 1986, Les endomorphines (1). *Rec. Med. Vet.*, **162/12** (La douleur), 1311-1319.

105. Chambers Ph.G., Grandin T., 2001, Guidelines for Humane Handling, Transport and Slaughter of Livestock. FAO-UN Regional Office for Asia and the Pacific, RAP Publication, **4**.

106. Chapman L. Barbara, Victoria L. Voith, 1990, Cat aggression redirected to people: 14 cases (1981–1987). *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **196(6)**, 947-950.

107. Chenzbraun E., 1973, Modalităţi de comunicare în lumea animalelor. Ed. Ştiinţifică, Bucureşti.

108. Chenzbraun E., 1978, Comportamentul animalelor. Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

109. Ciocârlie N., Mitrănescu E, Matei G., 2001, Elemente de apreciere a siguranţei „alimentelor noi" şi atitudinea Comunităţii Europene faţă de comercializarea acestora. *Simpozion la 140 ani Alma Mater Bucurescensis*, Ed. ALL, Bucureşti, 15-16.

110. Ciudin E., 1997, Etica organizării experienţelor pe animale. *Rev. Rom. Med. Vet.*, **7(4)**, 390-395.

111. Cociu M., Maria Cociu, 1982, Tainele comportamentului animal. Ed. Albatros, Bucureşti.

112. Cociu M., 1997, Reacţia de fugă. Ştiinţa şi Tehnica, **7/8**, 28-30.

113. Cociu M., 1999, Etologie – comportamentul animal. Ed. ALL, Bucureşti.

114. Colwell R.K., 1989, Natural and unnatural history: biological diversity and genetic engineering. In: *Scientists and their responsibilities*, Shea, W.R. & Sitter, B. (eds), Watson Publishing International, Canton.

115. Coman I., Palicică R., 1998, Etologie. Ed. Orizonturi Universitare, Timişoara.

116. Coman I., 2003, Comportamentul la cabaline. In: *Etologie şi etopatologie*, edit. de Coman I. şi col., Tehnopress, Iaşi, 224-248.

117. Coman I., 2003, Comportamentul la păsări. In: *Etologie şi etopatologie*, edit. de Coman I., Podoleanu L., Gaşpar C., Tehnopress, Iaşi, 293-304.

118. Constantin N., Cotor G., Codreanu M.D., Importanţa şi implicaţiile profesionale ale etologiei veterinare. In: *Tratat de Medicină Veterinară* (coordonator N. Constantin), Vol. II, Ed. Tehnică, Bucureşti, 85-157.

119. Constantin N., Cotruţ M., Şonea A., 1998, Fiziologia animalelor domestice, Vol. II. Ed. Coral Sanivet, Bucureşti.

120. Cooper E., 1987, An introduction to animal law. Academic Press, London, New York.

121. Creţa V., Morar R., Culea C., 1995, Zootehnie generală şi specială, Ed. Didactică şi Pedagogică RA, Bucureşti.

122. Cristea A., 1997, Bioetica cercetării ştiinţifice pe animale de experienţă. *Farmacologia*, **XV(3)**, 15-18.

123. Curcă D., 1995, Fiziopatologie. Ed. Fundaţiei "România de Mâine", Bucureşti.

124. Curcă D., 1999, Fiziopatologie generală. Ed. Fundaţiei „România de Mâine", Bucureşti.

125. Cybik M., 1987, Cerinţe ale etologiei în creşterea animalelor (traducere din Lucrările celui de-al V-lea Congres Internaţional de Igienă, Hanovra, 1985). *Buletin Informativ, Soc. Med. Vet. din România,* Bucureşti, 75-78.

126. Dantzer R., Mormede P., 1983, Stress in farm animals: a need for reevaluation. *J. Anim. Sci.*, **57**, 6-18.

127. Dawkins M.S., 1980, Animal suffering. In: *The science of animal welfare*, Chapman and Hall, London.

128. Dawkins M.S., 1990, From an animal's point of view: motivation, fitness and animal welfare. *Behav. and Brain. Sci.*, **13**, 1-61.

129. Dawkins M.S., 1995, Unraveling Animal Behaviour. 2nd Ed., Longman, London.

130. Decun M., 1997, Igiena animalelor si a mediului. Ed. Helicon, Timişoara.

131. Decun M., 1997, Igiena veterinară şi protecţia mediului. Ed. Helicon, Timişoara.

132. Decun M., 2001, Patologia informaţională la animale. *Agricultura Banatului*, **11-12**, 16.

133. Decun M., Krutsch H.W., 2001, Vulnerabilitatea şi protecţia animalelor. Ed. Mirton, Timişoara.

134. Decun M., 2002, Standard minim pentru găinile ouătoare. *Ferma* (Timişoara), **4(18)**, 20.

135. Decun M., Gros R.V., 2002, Ethical aspects regarding animal experimentation, *Lucr. Şt. Med. Vet.*, **XXXV**, Timişoara.

136. Decun M., 2003, Aspecte legale privind bunăstarea şi protecţia animalelor. *Rev. Zooth. Med. Vet.*, **2**, 1-11.

137. Decun M., 2003, Bunăstarea animalelor. *Rev. Zooth. Med. Vet.*, **1**, 1-11.

138. Decun M., 2003, Bunăstarea animalelor: importanţă, concepte, evaluări. *Buletin Informativ al Soc. Med. Vet. în Patologia Aviară şi a Anim. Mici,* **14(1)**, 14-22.

139. Decun M., 2004, Etologia, bunăstarea şi protecţia animalelor. Ed. Mirton, Timişoara.

140. Dinu I., 1978, Influenţa mediului asupra producţiei la porcine. Ed. Ceres, Bucureşti.

141. Dolan K., 1999, Ethics, animals and science. Blackwell Science.

142. Douglas G., 2002, Can parasitic gastro-enteritis be used as an indicator of welfare in organic sheep? UK Organic Research: *Proceedings of the COR Conference, 26-28th March 2002, Aberystwyth*, 347-350.

143. Dousek J., Novak R, Valcl O, Veerek V., 2000, Animal protection program in Czech republic. In: *Proceedings of the Xth International Congress on Animal Hygiene, 2 - 6 July 2000, Maastricht*, Interpolis, Vol. 2, 855-858.

144. Drăgănescu C., 1984, Exploatarea animalelor. Ecologie aplicată. Ed. Ceres, Bucureşti.

145. Drăghici C. 1979, Microclimatul adăposturilor de animale. Ed. Ceres, Bucureşti.

146. Duncan J.H., Poole T.B., 1990, Promoting the welfare of farm and captive animals. In: *Managing the behaviour of animals*, edited by P. Monaghan şi D. Wood-Gush. Ed. Chapman and Hali, London, New York, Tokyo, 193-232.

147. Duncan J.H., Pethernic J.C., 1991, The implications of cognitive processes for animal welfare. *J. Anim. Sci.*, **69**, 5017-5022.

148. Duncan J.H., Mench J.A., 1993, Behaviour as an Indicator of Welfare in Various Systems. *Fourth European Symposium on Poultry Welfare, Edinburgh*, edited by C.J. Savory and B.O. Hughes, Universities Federation for Animal Welfare, 69-80.

149. Duncan J.H., 1996, Animal welfare defined in terms of feelings, *Acta Agric. Scand, Sect. A, Anim. Sci. Suppl.*, **27**, 29-35.

150. Duncan J.H., 2004, Pain, fear and distress. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office Publications EU. Int, 163-178.

151. Duncan J.H., 2005, Science-based assessment of animal welfare: farm animals. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 483-492.

152. Duţu M., 1998, Dreptul mediului, Vol. I şi II. Ed. Economică, Bucureşti.

153. Edmondson A.J., Lean I.J., Weaver C.O., Farver T., Webster G., 1989, A body condition scoring chart for Holstein dairy cows. *J. Dairy Sci.*, **72**.

154. Edwards J.D., Schneider H.P., 2005, The World Veterinary Association and Animal Welfare. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 639-646.

155. Ekesbo I., 1973 Animal health, behavior, disease, prevention in different environments in modern Swedish animal husbandry, *Vet. Rec.* **93**, 36-39.

156. Ekesbo I., 1987, Sănătatea animalelor domestice de fermă şi adăposturile moderne. Probleme şi posibilităţi (traducere din Lucrările Congresului al V-lea Internaţional de Igienă, Hanovra, 1985). *Buletin Informativ, Soc. de Med. Vet. din România*, Bucureşti, 5-14.

157. Ekesbo I., 2002, Evolution of animal welfare in Europe and its role for safeguarding animal health. *Congresso de Ciencias Veterinarios*, SPCV, Oeiras, 191-202.

158. Estol L.R., 2004, Animal welfare in the veterinary curriculum. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int, 37-50.

159. Fanger P.O., Christensen N.K., 1986, Perception of draught in ventilated spaces. *Ergonomics*, **29(2)**.

160. Faure J.M., 1994, Besoins en espace chez la poule. In: *Comportement et bien-être animal.* (Picard M., Porter R.H., Signoret J.P.), INRA editions, Paris, 161-167.

161. Fisher C., 1997, Animal Protection is not Protectionism. The Growing Conflict Between Animal Welfare and International Trade Rules. *GAIA - Global Action in the Interest of Animals Conference, 22 Nov. 1997.* http://www.gaia.be/nl/ info/fisher.html

162. Fisher C., 2000, Farm Animal Welfare and WTO. *Eurogroup for Animal Welfare EC Consultation Meeting on Agriculture, 6 Nov. 2000, Brussels.*

163. Forkman B., Hoffmann V., Hulthen A., Koster E., Lundberg A., 1994, The effect of hunger on social facilitation in domestic poultry. *Acta Agric. Scand., Sect. A, Anim. Sci.*, **44**, 246-248.

164. Fox M.W., 1984, Farm Animals: Husbandry, Behavior, and Veterinary Practice. University Park Press, Baltimore.

165. Fraser A.F., Broom D.M., 1990, Farm Animal Behaviour and Welfare, 3rd Edition. Bailliere Tindall, CAB International, London.

166. Fraser D., 1995, Science, values and animal welfare: exploring the inextricable connection. *Animal Welfare*, **4**, 103-117.

167. Fraser D., 2004, Applying science to animal welfare. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 121-134.

168. Frucht K., 1990, Stabulaţia şi îngrijirea animalelor de fermă. *Documentare în Medicina Veterinară , A.M.V.R.*, Bucureşti, **40**, 28-31.

169. Furnaris F., 2002, Acte normative şi aspecte practice referitoare la problema protecţiei găinilor ouătoare. *Buletinul Informativ al Societăţii Medicilor Veterinari în Patologia Aviară şi a Animalelor Mici din România*, **13(3)**, 19-23.

170. Furnaris F., 2002, Evaluarea bunăstării găinilor ouătoare şi a broilerilor. *Buletinul Informativ al Societăţii Medicilor Veterinari în Patologia Aviară şi a Animalelor Mici din România*; **13(3)**, 13-10.

171. Furnaris F., 2004, Evaluarea bunăstării găinilor ouătoare şi a găinilor de reproducţie din rase grele în unele state membre ale Uniunii Europene. *Buletinul Informativ al Societăţii Medicilor Veterinari în Patologia Aviară şi a Animalelor Mici din România,* **15(2-3)**.

172. Furnaris F., Diniță I., Elena Mitrănescu, Togan C., 2005, The assessment of diary cows in a farm from southern area of Romania. *Lucrări Ştiințifice Medicină Veterinară*; Seria C; **XLVIII(1)**, 331-336

173. Furnaris F., Elena Mitrănescu, Tudor L., Dana Tăpăloagă, 2005, An evaluation of animal welfare in a farm of diary cows. *Buletinul U.S.A.M.V. Cluj-Napoca; Seria Medicină Veterinară*, **62**.

174. Furnaris F., Togan C, Elena Mitrănescu, 2005, The Assessment of the breeding hen welfare in a farm from Vrancea country. *Lucrări Ştiințifice Medicina Veterinară*; Seria C; **XLVIII(1)**, 337-342.

175. Furnaris F., 2005, Cercetări privind evaluarea bunăstării animalelor de fermă. *Teză doctorat*, Bucureşti.

176. Gâjâilă G., 2002, Imunologie analitică. Aspecte fundamentale şi metodologie. Ed. Printech, Bucureşti.

177. Galvin J.W., Blakhins H., 2005, Killing of animals for disease control purposes. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 711-722.

178. Gardin T., 1997, Assessment of stress during handling and transport. *J. An. Sci.*, **75**, 249-257.

179. Gauthier G., Griffin G., 2005, Using animals in research and teaching. *Rev Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 735-746.

180. Ghergariu S., Baba A.I., 1984, Unele observații privind canibalismul la purcei. *Rev. Creşt. Anim.*, **2**, 22-29.

181. Ghergariu L., 1999, Manual de laborator clinic veterinary. Ed. ALL, Bucureşti.

182. Gilca I., Bogdan A.T., Otiman I.P., Avarvarei I., Rodica Ghiuru, Coman I., Dragotoiu D., 2003, Teaching of Animal bioethics in the agricultural and medical sciences: A general view concerning the university curricula from România. *Rom. J. Bioethic.*

183. Gill C, Kwamme J., 2002, Pet animal populations and owner's demographics. *Feed International*, **8**, 6-8.

184. Grandin T., 1989, Environmental causes of abnormal behavior. Large Anim. Vet., **4(3)**.

185. Grandin T., 1998, The Feasibility of Using Vocalization Scoring as an Indicator of Poor Welfare During Slaughter. *Appl. Anim. Behavior Sci.*, **56**.

186. Grandin T., 1998, Objective Scoring of Animal Handling and Stunning Practices in Slaughter Plants. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **212**.

187. Gross W.B., Siegel P.B., 1982, Socialization as a factor in resistance to infection, feed efficiency, and response to antigen in chickens. *Am. J. Vet. Res.*, **43**.

188. Gunnarsson S., 2000, Housing systems for laying hens used in Sweden. In: *Improving health and animal welfare in animal production, EAAP publication no. 102, 2000, The Hague, The Netherlands, 21-24 August 2000*, Wageningen Pers, Wageningen, 127-132.

189. Gvaryahu G., Snapir N., Robinzon B., 1988, Pecking: Another Measurement for Filial Attachment in Group-reared Domestic Fowl Chicks. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **21**, 357-362.

190. Hagiu N., Hagiu Al., 2000, Comportamentul agresiv la câine şi tipuri de agresiune. *Rev. Rom. Med. Vet.*, **10(4)**, 379-384.

191. Hall J.G., 2002, Behaviour of cattle. In: *The Ethology of Domestic Animals: an Introductory Text* (ed. P Jensen), CAB International, 131-143.

192. Hall S.J.G., Forsling M.L., Broom D.M., 1998, Stress responses of sheep to routine procedures: changes in plasma concentrations of vasopressin, oxytocin and cortisol. *Vet. Rec.*, **142**.

193. Harisson Ruth, 1964, Animal Machines: The New Factory Farming Industry, London: Stuart.

194. Harris T., 2005, Animal transport and welfare: a global challenge. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)** 647-654.

195. Hastein T., 2004, Animal welfare issues relating to aquaculture. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int. OIE, 219-234.

196. Hastein T., Scarf A.D., 2005, Science based assessment of welfare: aquatic animals. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 529-548.

197. Hay M., Mormede P., 1998, Urinary excretion of catecholamines, cortisol and their metabolites in Meishan and Large White sows: validation as a non invasive and integrative assessment of adrenocortical and sympathetic activity. *Vet. Res.*, **29**, 119-128.

198. Hellyer W.P., 2002, Pain treatment in cats and dogs. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 212-215.

199. Horning B., 2000, Scoring systems to asses housing conditions of farm animals – examples from dairy cows and laying hens. In: *Improving health and animal welfare in animal production, EAAP publication no. 102, 2000*, The Hague, The Netherlands, 21-24 August 2000, Wageningen Pers, Wageningen, 89-97.

200. Houpt A.K., 1998, Domestic Animal Behavior for Veterinarians and Animal Scientists. Iowa State Press.

201. Hurnik J.F., 1993, Ethics and animal agriculture. *J. Agric. Environ. Ethics*, **6 (suppl. 1)**, 21-35.

202. Hutson G.D, Haskell M.J., 1990, The behavior of farrowing sows with free and operant access to an earth floor. *Appl. Animal Behav. Sci.*, **26**.

203. Ioniță L., Mitrănescu E, Vlăgioiu C., 2001, Stereotipii la animalele mari, *Rev. Rom. Med. Vet.*, **XI(2)**, 211-213.

204. Ioniță L., Vlăgioiu C., Ioniță L., Mitrănescu E., 2001, Psihologia animală, realitate sau speculație. *Rev. Rom. Med. Vet.*, **XI(2)**, 207-210.

205. Jensen P, Algers B., Ekesbo I., 1986, Methods of Sampling and Analysis of Data in Farm Animal Ethology. Birkhauser Verlag, Stuttgart.

206. Jensen P., 1994, Fighting between unacquainted pigs: effects of age and of individual reaction pattern. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **41**.

207. Jensen P., 2002, Behaviour of Pigs. In: *The Ethology of Domestic Animals: An Introductory Text* (ed. P. Jensen). CAB International, 159-172.

208. Jensen P., 2002, The study of Animal Behaviour and its Applications. In: *The Ethology of Domestic Animals: An Introductory Text* (ed. P Jensen), CAB International, 3-11.

209. Jones A.R., Price S.E., 1992, Measuring the response of fallow deer to disturbance, In: The Biology of Deer, Brown, R.D. (ed.) Springer Verlag, Berlin.

210. Jordan B., 2005, Science based assessment of animal welfare: Wild and captive animals. Rev. Sci. Tech. OIE, **24(2)**, 515-528.

211. Kelley K.W., 1985, Immunological consequences of changing environmental stimuli, In: *Animal Stress*, Moberg, G.P. (ed.) American Physiological Association.

212. Knowles T.G., Broom D.M., 1990, Limb bone strength and movement in laying hens from different housing systems. *Vet Rec.* **126**, 354-356.

213. Knowles T.G., Broom D.M. 1990, The handling and transport of broilers and spent hens; *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **28**, 75-91, Elsevier Science Publishers.

214. Lascalles B.D.X. et col., 2002, Traumatismul chirurgical şi stările dureroase cronic. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 215-219.

215. Lauber J.K., Schutze J.V., McGinnis J., 1961, Effects of exposure to continuous light on the eye of the growing chicks. *Proc. Soc. Exp. Biol. Med.*, **106**, 871-872.

216. Lawrence A.B., 2004, Food, water and malnutrition perspectives on nutrient requirements for health and welfare in farm animals. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 189-206.

217. Le Dividich J., Herpin P., 1994, Effects of climatic conditions on the performance, metabolism and health status of weaned piglets. A review. *Livestock Prod. Sci.*, **38**, 79-90.

218. Le Neindre P., 2004, Space, environmental design and behavior: Effect of space and environment on animal welfare. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int. 135-148.

219. Leroy C., 2005, EU mechanisms to support non-EU member states in the field of animal healts, welfare and food safety. *Seminar AGR 20914, Poiana Braşov, 7-8 nov. 2005.*

220. Lindfors L., 1988, Comportamentul tăuraşilor în creştere în diferite tipuri de stabulaţie liberă (traducere din Lucrările celui de-al VI-lea Congres internaţional de igienă animală, mediu înconjurător şi sănătate animală, Skara, Suedia, 1988). *Buletin Informativ Soc. de Med. Vet. România.*

221. Littin K.E., Mellor D.J., 2005, Strategic animal welfare issues; ethical and animal welfare issues arising from the killing of wildlife for disease control and environmental reasons. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 767-782.

222. Livingston A., 2002, Ethical problems related to pain in animals. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 229-233.

223. Lixandru B., Petroman I., 1995, Elemente de ecologie factorială. Ed. Mirton, Timişoara,

224. Lockmann E.H., 1978, Vom Werden und Wachsen. In: *200 Jahre Tierärtztliche Hochschule Hannover*, Verlag M&H Schaper, Hannover, 13-43.

225. Lorenz K., 1969, On agression. Bantam Books, New York, Toronto, London.

226. Lorenz K., 1978, Istoria naturală a agresiunii. In: *Comportamentul animalelor* (Chenzbraun Eugenia), Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 189-196.

227. Lorz A., 1973, Tierschutzgesetz – Kommentar von A. Lorz. Verlag Beck, München.

228. Luescher U. A., 1990, Importanţa etologiei în clinica medicinei veterinare (traducere din Lucrările celui de-al VI-lea Congres Internaţional de Igienă Animală, Skara, Suedia, 1988). *Buletin Informativ Soc. de Med. Vet. România*, **11-12**, 239-245.

229. Malim T., Birch Ann, Hayward S., 1999, Psihologie comparată, Ed. Tehnica, Bucureşti.

230. Man C., Podar C., Ivan I., 2002, Ecologia exploatării taurinelor. Ed. Academicpres, Cluj Napoca.

231. Masinga W.N., 2005, Global perspectives on animal welfare: Africa. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 579-588.

232. Maslow A., 1970, Motivation and personality. New York, Harper and Row.

233. Mason J., Singer P., 1980, Animal Factories. Crown Publishers, Inc. New York, N.Y.

234. Mateescu M., 1992, Concepţii actuale în standardizarea biologică, privind experimentarea animală şi implicarea considerentelor etice în această problematică. *Bacteriol.a, Virusol., Parazitol., Epidemiol.*, **1-2**, 30-38.

235. McMillan F.D., 2000, Efectul Placebo la animale (traducere din *J. Amer. Vet. Med. Assoc.* **25(7)**, 1999, 992-997). *Jurnalul Medical Veterinar*, **35**.

236. McDonnell M.S., 2002, Behaviour of Horses. In: *The Ethology of Domestic Animal: an Introductory Text* (ed. P. Jensen), CAB International, 119-129.

237. Meisel R.L., Sachs B.D., 1994, The Physiology of Male Sexual Behavior. In: *The physiology of reproduction, Vol. 2*, edit. E. Knobil şi J.D. Neill, 2nd Ed., Raven Press, New York, 3-106.

238. Mellor D.J., 2004, The application of legislation, scientific guidelines and codified standards to advancing animal welfare. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int. 249-262.

239. Mench J.A., Indicators of poultry welfare. http://www.cvm.umn.edu/avian/welfare.html

240. Mench J.A., 2004, Management, handling and transport of farm animals. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 149-162.

241. Meyer-Gerbaulet H., Wilson D., 2005, Animal welfare politics of EU and OIE. *Seminar AGR 20914, Poiana Brasov, 7-8 nov, 2005*, 13 p.

242. Meyer-Gerbaulet H., Angot J.L., 2005, Public health aspects of EU and OIE. *Seminar AGR 20914, Poiana Braşov, 7-8 nov.2005*, 22 p.

243. Milcu Şt., 1967, Endocrinologie clinică. Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti.

244. Miroiu A., 1995, Etica aplicată. Ed. Alternative, Bucureşti.

245. Mitrănescu E., 2000, Influenţa principalilor factori de microclimat asupra reproducţiei animalelor. *Rev. Zooth. Med. Vet.*, **1**.

246. Mitranescu E., 2001, Pregătirea animalelor pentru păşunat. *Rev. Zooth. Med. Vet.*

247. Mitrănescu E., Ioniţă L., 2001, Tehnica păşunatului. *Rev. Zooth. Med. Vet.*

248. Monaghan R, Wood-Gush D., 1990, Managing the behavior of animals. Ed. Chapman and Hali, London, New York.

249. Neacşu C., 1990, Ritmurile biologice. Actualităţi - perspective. Ed. Medicală, Bucureşti.

250. Nicol C.J., 1987, Behavioral responses of laying hens following a period of spatial restriction. *Anim. Behav.*, **35**.

251. Nicol C.J., 1994, Behaviour and welfare. Whates Charles DR (DS) Livestock housing CAB international, Oxon, 69-93.

252. Nicol C.J., 1996, Farm animal cognition, *Anim. Sci.*, **62**, 375-391.

253. Nicolae Şt., 2000, Diagnosticul şi prevenirea zoonozelor. Ed. Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti.

254. Nocek J.E., 1993, Hoof care for cattle. W.D. Hoard & Sons Company, Fort Atkinson, USA.

255. Norris R.T., 2005, Transport of animals by sea. *Rev Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 673-682.

256. North M.O., 1974, Competiţia socială la găinile adulte (traducere din *Poult. Dig.* (USA), **32(382)**, 1973, 531-533). *CIDAS* - Documentare curentă, **X(3)**, 47-50.

257. Odendaal J.S.J., 2005, Science based assessment of animal welfare; comparison animals. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 493-502.

258. Ofner E., Amon B., Boxberger J., 2000, Validation of the „TGI35 L 1995/ 96 Austrian Animal Needs Index". In: *Improving health and animal welfare in animal production, EAAP publication no. 102, 2000, The Hague, The Netherlands, 21-24 August 2000,* Wageningen Pers, Wageningen, 81-87.

259. Olton D.S., 1979, Mazes, maps and memory. *American Psyhologist,* **34**, 583-596.

260. Pascoe P.J., 1986, Humaneness of electro-immobilization unit for cattle, *Amer. J. Vet. Res.*, **10**.

261. Pascoe P.J., 2002, Alternative methods for pain control. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 222-229.

262. Passille A.M., Rushen J., 2005, Food safety and environmental issues in animal welfare. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 757-766.

263. Petrini A., Wilson D., 2005, Philosophy, policy and procedures of the WOAH for the development of standards in animal welfare. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 665-672.

264. Petroman I., Culea C., 1988, Sisteme de creştere şi exploatare a animalelor. Ed. Mirton, Timişoara.

265. Poindron P., 1976, Mother – young relationship in intact or anosmic ewes at the time of sucking. *Biology of Behaviour*, **2**, 161-177.

266. Popescu A.L., Popescu; N.A., 1990, Stresul la animale de fermă. Ed. Ceres, Bucureşti.

267. Popescu N.A., 1978, De la Pegas la El-Zorab. Ed. Albatros, Bucureşti.

268. Popescu N.A., 1985, Zoocalomnii. Adevăr şi prejudecăţi despre animale. Ed. Albatros, Bucureşti.

269. Postolache D., 1997, Tainele psihicului şi comportării animalelor, Chişinău.

270. Potter M.J., Broom M.D., 1990, Behaviour and welfare aspect of cattle lameness in relation to bilding design. *Proc 6th Int. Sym. Diseases Ruminant Digit*, Ed. RD Murray, University of Liverpool, British Cattle Veterinary Association, 80-84.

271. Preisler P., 1989, Adaptarea şi bolile de adaptare la animale, Vol. II. Ed. Ceres, Bucureşti.

272. Price E.O., 2002, Animal domestication and behavior. University of California, Davis, USA.

273. Quimby F., 2000, Animal care and use in agriculture and science. *World Vet. Ass. Bull.*, **17(2)**, 46-48.

274. Quintili R., 2004, Consumer concerns for animal welfare: from psychosis to awareness. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 93-100.

275. Radford M., 2001, Animal Welfare Law in Britain: Regulation and Responsibility. Oxford University Press.

276. Rahman S.A., 2004, Animal welfare: a developing standards. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 101-120.

277. Rahman S.A., Walker L., 2005, Global perspectives on animal welfare: Asia, the Far East and Oceanic. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 597-612.

278. Raj A.B.M., 2004, Cultural, religious and ethical issues associated with animal welfare. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int. 235-248.

279. Ramos A., Mormede P., 1998, Stress and emotionality: a multidimensional and genetic approach, *Neurosci. Biobehav. Rev.*, **22**, 33-57.

280. Ratner S.C., Thompson R.W., 1960, Imobility function (fear) of domestic fowl as a function of age and prior experience. *Animal Behaviour*, **8**.

281. Regan T., 1983, The Case for Animal Rights, University of California Press, Berkeley.

282. Restian A., 1997, Patologia informațională. Ed. Academiei Române, Bucureşti.

283. Robertson S.A., 2002, What is pain? *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 202-204.

284. Robertson S.A., 2002, Pain management in laboratory animals. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 205-207.

285. Robin Y., 1986, Aspects symptomatologiques de la douleur chez le chien, *Rec. de Med. Vet.*, **162(12)**, 1333-1337.

286. Rochlitz I., Broom M.D., 1998, Welfare of rats in a quarantine cattery, *Vet. Rec.*, **11**, 35-38.

287. Rohrs M., 1978, Das Institut fur Zoologie. In: *200 Jahre Tierärtztliche Hochschule Hannover*, Verlag M&H Schaper, Hannover, 132-136.

288. Rojas A., Stuardo L., 2005, Animal health policies and practices in the Americas. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 549-566.

289. Rollin B.E., 1990, The unheeded cry: animal consciousness, animal pain and science. Oxford University Press, New York.

290. Rollin B.E., 1995, The Frankenstein Syndrome. Ethical and social issues in the genetic engineering of animal. Cambridge University Press, Cambridge.

291. Rowan A.N., 1989, The development of the animal protection movement. *J. NIH Res.*, **1**.

292. Rowan A.N., 1995, Scientists and animal research: Dr. Jekyll or Mr. Hyde? *Social Research*, **62(3)**.

293. Rowan A.N., O'Brien H., Thayer I, Patronek G.J., 1999, Farm animal welfare: The focus of animal protection in the USA in the 21st century. Tufts Center for Animals and Public Policy.

294. Rushen J., 1986, Aversion to sheep to electro-immobilization and physical restraint, *Appl. Anim. Behavior Sci.*, **15**, 315-324.

295. Rushen J., 1986, Aversion of sheep for handling treatments: paired choice studies. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **16**, 363-370.

296. Rushen J., 1986, The validity of behavioral measure of aversion: a review. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **16**, 309-323.

297. Rutgers B., Heeger R., 1999, Inherent worth and respect for animal integrity. In: Recognizing the intrinsic value of animals, Dol, M. et al. (eds) Van Gorcum&Comp., Assen.

298. Salanțiu V., Ulici V., Ulici I., 1998, Comportamentul animalelor domestice, Ed. Oeldy, Cluj-Napoca.

299. Salatin J., 1993, Pastured poultry profits. Polyface, Swoope, Va.

300. Salt H.S., 1980, Animal Rights Considered in Relation to Social Progress. Open Gate Press (Centaur Press).

301. Sambraus H.H., 1978, Nutztierethologie. Paul Parey, Berlin, Hamburg.

302. Sambraus H.H., Schunke; B., 1982, Behavioral Disturbances in Breeding Sows Kept in Stalls. *Wien. Tierärtztl. Mschr.*, **69**.

303. Sandoe P., Simonsen H.B., 1992, Assessing animal welfare. Where does science end and philosophy begin? *Animal Welfare*, **1**, 257-267.

304. Sandoe P., Holtug N., Simonsen H.B., 1996, Ethical limits to domestication. *J. Agric. Environm. Ethics*, 114-122.

305. Seng P.M., Laporte R., 2005, Animal welfare: the role and perspectives of the meat and livestock sector. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 613-624.

306. Shimshony A., M.M. Chandry., 2005, Slaughter of animals for human consumption. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 693-710.

307. Silvaş E. et col., 2003, Asigurarea bunastarii animalelor în cadrul modernizării exploatațiilor: studii de caz - taurinele. *Al IV-lea Congres Național de Medicină Veterinară, Iași*, 134-137.

308. Singer P. 1975, Animal Liberation - A New Ethics for Our Treatment of Animals. New York Review Book, New York, NY.

309. Skinner B.F., 1938, The behavior of the organism. New York, Appleton Century Crofts.

310. Spedding C.R.W., 1995, Sustainability in animal production systems. *Animal Sci.*, **61**, 1-8.

311. Sprecher D., Kaneene J., 1997, New Lameness Scoring System for Dairy Cattle. *Michigan Dairy Review*, **3**.

312. Sprecher D.J., Hostetler D.E., Kaneene J.B., 1997, A lameness scoring system that uses posture and gait to predict dairy cattle reproductive performance, *Theriogenology*, **47**.

313. Stafleu F.R.; Grommers F.J.; Vorstenbosch J., 1996, Animal welfare, evolution and erosion of a moral concept. *Anim. Welfare*, **5**.

314. Stamper Emma, 2004, Animal transportation – An industry perspective. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 75-78.

315. Sundrum A., Andersson R., Postler G., 1994, Tiergerechteitsindex 200, Institut für Organischen Landbau, Bonn.

316. Svare B, Gandelman R., 1976, Postpartum aggression in mice: the influence of suckling stimulation. *Horm. Behav.*, **7**, 407-416.

317. Tannenbaum J., 1991, Ethics and animal welfare: the inextricable connection. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **198/8**, 1360-1376.

318. Tauson R., Ambrosen T., Elwinger K., 1984, Evaluation of procedures for scoring the integument of laying hens-independent scoring of plumage condition. *Acta Argic. Scand.*, 34.

319. Taylor P.W., 1984, Are humans superior to animals? *Environm. Ethics*, **6**.

320. Taylor P.W., 1985, Respect for Nature: A Theory of Environmental Ethics. Princeton: Princeton University Press.

321. Teuşdea V., 2001, Factorii naturali de mediu şi influența lor asupra animalelor. In: *Igienă Veterinară*, Vol. I, Ed. Printech, Bucureşti.

322. Teuşdea V., Onțanu Gh., 2001, Consiliul Europei, Uniunea Europeană şi bunăstarea animalelor. *Buletin Informativ al Societății Medicilor Veterinari în Patologia Aviară şi a Animalelor Mici din România*, **XII(2)**, 28-38.

323. Teuşdea V. Onțanu Gh., 2001, Bunăstarea animalelor şi intrarea României în UE. *Buletin Informativ al Societății Medicilor Veterinari în Patologia Aviară şi a Animalelor Mici din România*, **XII(3)**, 1-18.

324. Teuşdea V., 2003, Adăpostirea animalelor. In: *Igienă Veterinară, Vol. I*, Ed. Omega Print, Bucureşti.

325. Teuşdea V., 2003, Adăpostirea animalelor. In: *Igienă Veterinară, Vol. II*, Ed. Omega Print, Bucureşti.

326. Teuşdea V., Harbuz L., 2004, Protecţia mediului. Ed.a IIIa. Omega Print, Bucureşti.

327. Teuşdea V., 2005, Cerinţe şi măsuri de igienă. Omega Print, Bucureşti.

328. Thierman A.B., Babock S., 2005, Animal welfare in international trade. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**; 747-756.

329. Trivers R.L., 1971, The evolution of reciprocal altruism. *Quaterly Rev. Biol.*, **46(4)**, 35-37.

330. Trunkfild N.R., Broom M.D., 1990, The welfare of calves during handling and transport. *Appl. Anim. Behav. Sci.*, **28**, 135-152.

331. Trunkfield N.R., Broom D.M., 1991, Effects of housing on responses of veal calves to handling and transport. In: *New Trends in Veal Calf Production*, Ed. JHM Metz an CM Groenstein, 40-43.

332. Underwood W.J., 2002, Pain and difficulty in farm animals. *J. Amer. Vet. Med. Assoc.*, **2**, 208-211.

333. Vallant B., 2004, Formal closure. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 7-12.

334. Vallant B., 2004, The OIE: Historical and scientific background and prospect for the future. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 5-6.

335. Vallant B., 2005, Animal welfare: global issues, trends and challenges, *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 467-482.

336. Van Putten G., 1982, Welfare in veal calf units. *Vet. Rec.*, **111**.

337. Vestergaard K., 1980, The regulation of dust bathing and other pattern in the laying hen: a Lorenzian approach. In: *The laying hen and its environment*, R. Moss (ed.), (The Hague: Martinus Nijhoff).

338. Visser M.B.H., Verhoog; H., 1999, De aard van het beestje. De morele relevantie van natuurlijkheid, NWO, Den Haag,

339. Vorstenbosch J., 1993, The concept of integrity: Its significance for the ethical discussion on biotechnology and animals. *Livestock Prod. Sci.*, **36**,109-112.

340. Warris P.D., Brown S.N., Adams; S.J.M., 1994, Relationship between subjective and objective assessments of stress at slaughter and meat quality. *Meat Sci.*, **38**.

341. Waterhouse A., 1978, The effects of pen conditions on the development of calf behavior, *Appl. Anim. Ethol.*, **4**.

342. Webster J., 2002, Animal welfare: a cool eye towards Eden. Blackwell Science Publishing House.

343. Webster J., 2005, The assessment an implementation of animal welfare: theory into practice. *Rev. Sci. Tech.*, **24(2)**, 723-734.

344. White R.G., DeShazer J.A., Tressler C.J., 1995, Vocalizations and physiological response of pigs during castration with and without anesthetic. J. *Anim. Sci.*, **73**.

345. Wilkins B.D., 1998, Animal welfare in Europe – European legislation and concerns. Ed. Kluver Law International.

346. Wilkins B.D., 2004, The expectation of the international animal welfare movement. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications Eu. Int., 69-76.

347. Wilkins B.D., Houseman G., 2005, Animal welfare: the role of non-governamental organizations. *Rev. Sci. Tech. OIE*, **24(2)**, 625-538.

348. Wilson D., 2005, Animal welfare policies of the EU and the OIE. *Seminar AGR 20914, Poiana Braşov, 7-8 nov, 2005,* 32 p.

349. Wirtshafter D., Davis J.D., 1977, Set points, settling points and the control of the body weight. *Physiol. Behav.*, **19(1)**, 75-78.

350. Wolpe J., 1958, Psychotherapy for reciprocal inhibition, Stanford, Calif. Stanford University Press.

351. Wolpert L., 1993, The unnatural nature of science. Faber & Faber, London.

352. Wood-Gush, D.G.M., 1971, The Behaviour of the Domestic Fowl. Heinimann, London.

353. Wyss H., 2004, Animal welfare: between profit and protection. *Global Conference on Animal Welfare: an OIE initiative, 23-25 February 2004, Paris,* Publication Office, Publications-Eu. Int., 207-218.

354. Zimbelman R.G., 1991, Animal well-being: One scientist's point of view, *The Professional Animal Scientist*, **7**.

355. Council Decision of 19 June 1978 concerning the conclusion of European Convention for the protection of animals for farming purposes (78/ 923/EEC). As amended by Council Decision 92/583 of 14 December 1992.

356. European Convention for the Protection of Pet Animals, opened for signature 13th November, 1987, published with explanatory report, Strasbourg, 1988.

357. Council Decision of 16 May 1988 on the conclusion of European Convention for the Protection of Animals for Slaughter (88/306/EEC).

358. Council Directive 91/628/EEC of 19 November 1991 on the protection of animals during transport and amending Directives 90/425/EEC and 91/496/ EEC.

359. Council Directive 93/119/EC of 22 December 1993 on the protection of animals at the time of slaughter or killing.

360. Council Directive 95/29/EC of 29 June 1995 amending Directive 91/ 628/EEC concerning the protection of animals during transport.

361. Council Directive 97/2/EC of 20 January 1997 amending Directive 91/ 629/EEC laying down minimum standards for the protection of calves.

362. Council of Europe Convention for the protection of animals during international transport (revised) - Explanatory Report (as adopted by the Committee of Ministers on 11 June 2003). http://conventions.coe.int./Treaty/ EN/Reports/ Html/Animals_revised.html

363. Council regulation (EC) No 1/2005 of 22 December 2004 on the protection of animals during transport and related operations and amending Directives 64/432/EEC and 93/119/EC and Regulation (EC) No 1255/97.

364. Eurogroup for Animal Welfare. Annual Report, 2002, Brussels.

365. European Union Legislation. World Animal Net: European Union Legislation. http://worldanimal.net/eu_legis.html

366. Euthanasia of Poultry. Considerations for Producers, Transporters, and Veterinarians. Prepared by the Center for Animal Welfare, College of Agricultural and Environmental Sciences, University of California, Davis. animalwelfare@ucdavis.edu

367. Farm Animal Welfare Council - FAWC updates the five freedoms, Vet. Rec. 131:357, 1992.

368. Farm Animal Welfare Council - First Press Notice 5/12, MAFF, London, 1979.

369. Gas in water keeps tails intact. Pig Intern., 2000, vol. 30, nr. 8, 21-22.

370. Go step by step to beat bitten tails. Fifteeen. 1997, vol. 27, nr. 12, 29-30.

371. Guidelines for dog population management. World Health Organization, World Society for the Protection of Animals, Geneva, 1990.

372. Intensive livestock farming and animal protection. 11-th report of the study committee on intensive farming. Dutch Society for the Protection of Animals, December, 1990.

373. Intensive livestock farming and animal protection. Thirteenth report of the study committee on intensive farming. The vulnerable animal in intensive livestock farming. Dutch Society for the Protection of Animals, March, 1996.

374. Laying hens. 12 years of experience with new husbandry systems in Switzerland. A report of the poultry working group of the Swiss Society for the Protection of Animals STS, 1994.

375. Report of the fourth meeting of the OIE working Group on Animal Welfare, Appendix XXXV – OIE Terrestrial Animal Health Standards, Commission September, 2005, 349-453.

376. RSPCA – Welfare standards for chickens RSPCA, January, 1997.

377. RSPCA – Welfare standards for laying hens RSPCA, January, 1997.

378. RSPCA – Welfare standards for turkeys RSPCA, January, 1997.

379. Legea nr. 41/1975 privind regimul tăierii animalelor. In: Acte normative care privesc activitatea sanitară veterinară, Vol. I, MAIA, Bucureşti, 1983, 290-297.

380. Ordinul MAA nr. 170/2000 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia şi bunăstarea animalelor în timpul transportului.

381. HGR nr. 267/1991 privind aderarea la Convenţia Europeană privind protecţia animalelor pe timpul transportului internaţional.

382. Ordinul MAAP nr. 462/2001 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele minime pentru protecţia găinilor ouătoare.

383. Ordinul comun MAAP şi MAPM nr. 143/400/2002 pentru aprobarea instrucţiunilor privind adăpostirea şi îngrijirea animalelor folosite în scopuri ştiinţifice şi alte scopuri experimentale.

384. Ordinul nr. 425/2002 pentru aprobarea Normei Sanitare Veterinare privind protecţia animalelor în timpul uciderii sau sacrificării.

385. Legea nr. 150/2004 privind siguranţa alimentelor.

386. Legea nr. 205/2004 privind protecţia animalelor.

387. Ordinul ANSVSA nr. 70/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind cerinţele minime pentru inspecţia exploataţiilor în care animalele sunt ţinute pentru scopuri de fermă.

388. Ordinul ANSVSA nr. 71/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind criteriile pentru punctele de oprire şi care modifică planul de rută la care se referă anexa la Directiva 91/628/CEE.

389. Ordinul ANSVSA nr 72/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare ce stabileşte standarde minime pentru protecţia viţeilor.

390. Ordinul ANSVSA nr. 75/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind protecţia animalelor de fermă.

391. Ordinul ANSVSA nr. 76/2005 privind aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte standarele minime pentru protecţia porcilor.

392. Ordinul ANSVSA nr. 82/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare care stabileşte constituirea unui Comitet consultative privind protecţia animalelor utilizate în scopuri experimentale şi alte scopuri ştiinţifice.

393. Ordinul ANSVSA nr. 90/2005 pentru aprobarea Normei sanitare veterinare privind standardele suplimentare de protecţie a animalelor aplicabile vehiculelor rutiere utilizate pentru transportul animalelor vii în călătorii care depăşesc opt ore.

394. Programul acţiunilor de supraveghere, prevenire şi control al bolilor la animale, a celor transmisibile de la animale la om, protecţia animalelor şi protecţia mediului.

Institutul Pasteur ROMANIA Fondat 1895

FarmaVet

S.N. **INSTITUTUL PASTEUR** S.A.

prin

S.C. **FARMAVET** S.A.

AEROQ ISO 9001:2000 Nr. 415

AEROQ ISO 9001:2000 Nr. 471

vă oferă la cea mai avantajoasă corelaţie calitate - preţ

vaccinul

NOU

BIAVAC

HS INTERMEDIAR PLUS

pentru controlul optim al bolii de Gumboro la efectivele de tineret galinar

Biavac ca tulpinã intermediarã plus induce unele modificări (A), dar reversibile în bursa Fabricius, care în câteva zile dispar (B).

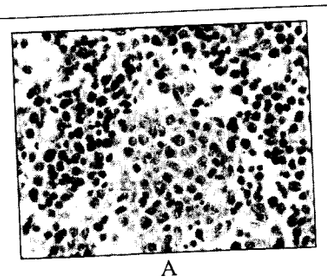

A

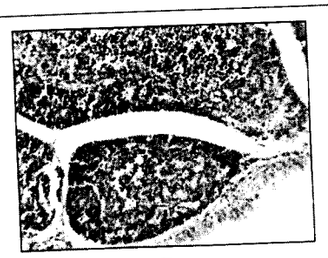

B

Biavac ca tulpinã intermediarã plus nu afectează capacitatea imunogenã a păsărilor faţă de principalele infecţii virale şi bacteriene. Răspunsul imun la vaccinările practicate pentru principalele boli nu este afectat.